Ion Luca Caragiale

Ion Luca Caragiale

Scrieri Alese, Teatru, Nuvele, Momente, Schiţe

CUPRINS:

Notă asupra ediţiei. 2
Tabel cronologic. 3
O noapte furtunoasă. 7
Conul Leonida faţă cu reacţiunea. 55
O scrisoare pierdută. 69
D-ale carnavalului. 155
Năpasta. 219
Aprecieri. 257

O NOAPTE TUNOASĂ

Comedie în două acte

PERSOANELE

J U P Î N D U M I T R A C H E T I T I R C Ă I N I M Ă – R E A, cherestegiu, căpitan în garda civică

N A E I P I N G E S CU, ipistat, amic politic al căpitanului

C H I R I A C, tejghetar, om de încredere al lui Dumitrache, sergent în gardă

S P I R I D ON, băiat de procopseală în casa lui Titircă

R I C Ă V E N T U R I A NO, arhivar la o judecătorie de ocol, student în drept şi publicist

V E TA, consoarta lui Jupân Dumitrache

Z I Ţ A, sora ei

În Bucureşti, la Dumitrache.

ACTUL I

(O odaie de mahala. Uşă în fund, dând în sala de intrare; de amândouă părţile uşii din fund, câte o fereastră. Mobile de lemn şi paie. La stânga în planul întâi şi-n planul din fund, câte o uşă; în dreapta pe planul al doilea, altă uşă. În dreapta în fund, răzemată de fereastră, o puşcă de gardist cu spanga atârnată lângă ea.)

SCENA I

J U P Î N D U M I T R A C H E, în haine de căpitan de gardă fără sabie, şi N A E I P I N G E S CU

J U P Î N D U M I T R A C HE (urmând o vorbă începută): Iaca, nişte papugii. nişte scârţa-scârţa pe hârtie! ’I ştim noi! Mănâncă pe datorie, bea pe veresie, trag lumea pe sfoară cu pişcherlicuri. şi seara. se gătesc frumos şi umblă după nevestele oamenilor să le facă cu ochiul. N-ai să mai ieşi cu o femeie pe uliţă, că se ia bagabonţii laie după dumneata. Un ăla. un prăpădit de amploiat, n-are chioară în pungă şi se ţine după nevestele negustorilor, să le spargă casele, domnule!

I P I N G E S CU: Nu se ia după toate, jupân Dumitrache; după cum e şi femeia; dacă trage la ei cu coada ochiului şi face fasoane, vezi bine! bagabonţii atât aşteaptă.

J U P Î N DUMITRACHE: Ba să am pardon! Ştiu eu ce vrei dumneata să zici. Dar nevastă-mea nu-i d-alea, domnule.

I P I N G E S CU: Vai de mine! jupân Dumitrache, adică, gândeşti că am vrut pentru ca să-ţi fac un atac? Îmi pare rău!

JUPÂN DUMITRACH E: Nu, nene Nae; dar vreau să zic adică

I. L. Caragiale 10 că nevastă-mea nu-i d-alea cum ziseşi, şi iaca, după mine de ce s-a luat?I P I N G E S CU: S-a luat bagabonţii şi după dumneata?

JUPÂN DUMITRACHE: S-a luat şi se ia.

I P I N G E S CU: Şi cum eşti dumneata!

J U P Î N DUMITRACHE: Eu am ambiţ, domnule, când e vorba la o adică de onoarea mea de familist.

I P I N G E S CU: Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE: Apoi să ştiu bine că intru în cremenal!

Să mă văz eu numai că se ţine bagabontul după mine, şi lasă-l.

I P I N G E S CU: Care bagabont?

JUPÂN DUMITRACHE: Ei! iaca. un bagabont! de unde-l cunosc eu?

I P I N G E S CU: Apoi, dacă nu-l cunoşti, de unde ştii că-i bagabont?

JUPÂN DUMITRACHE: Asta-i! Una vorbim şi başca ne-nţelegem.

Dar de! ai dreptul; nu ştii ce mi s-a întâmplat, nu ştii cum mă fierbe el pe mine de două săptămâni de zile. Nu că mi-e frică de ceva, adică de nevastă-mea. să nu.

I P I N G E S C U: ’Aida de! Coana Veta! Mie-mi spui? n-o ştiu eu?

JUPÂN DUMITRACHE: Nu că mi-e frică. dar am ambiţ, domnule; când e vorba la o adică de onoarea mea de familist.

I P I N G E S CU: Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE: Bagabontul.

I P I N G E S CU: Că bine zici! Începuseşi să-mi spui istoria.

JUPÂN DUMITRACHE: Stai s-o iau de la cap.

I P I N G E S C U: Stau.

JUPÂN DUMITRACHE: Ştii dumneata că la lăsata-secului am mers la grădină la „Iunion”; eram eu, consoarta mea şi cumnatămea Ziţa. Ne punem la o masă, ca să vedem şi noi comčdiile alea de le joacă Ionescu1. Trece aşa preţ ca la un sfert de ceas, şi numai ce mă pomenesc cu un ăla, cu un bagabont de amploiat.

1 I. D. Ionescu, cântăreţ şi director de trupă în acea vreme.

I P I N G E S CU: De unde ştii că era amploiat?

JUPÂN DUMITRACHE: După port nu semăna a fi negustor.

Mă pomenesc că vine şi se pune la altă masă alături, cu faţa spre masa noastră şi cu spatele la comcdie. Şade rezemat într-un peş1, şade, şade, şade şi se uită lung şi galiş la cocoane, se uită, se. Eu, cum m-a făcut Dumnezeu cu ambiţ, mă scol ca să plecăm; cocoanele nu! că să mai şedem, că încă nu s-a isprăvit comcdia. Încep să mă-ncruntez la bagabontul şi mai că-mi venea să-l cârpesc, dar mi-era ruşine de lume; eu de! negustor, să mă pui în poblic, cu un coate-goale nu vine bine.

Mai mă uit eu încolo, mai mă fac că nu mă sinchisesc de el. bagabontul cu ochii zgâiţi la cocoane, ba încă-şi pune şi ochilarii pe nas.

Tii! frate Nae, să fi fost el aici să mă fiarbă aşa, că-i sărea ochilarii din ochi şi giubenul2 din cap de auzea câinii în Giurgiu.

I P I N G E S CU: Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE: În sfârşit, se isprăveşte comcdia. Ne sculăm să plecăm; coate-goale se scoală şi dumnealui. Plecăm noi, pleacă şi dumnealui după noi. Eu îl vedeam cu coada ochiului; dar nu vream să le spui cocoanelor, ca să nu le ruşinez. Ştii cum e Veta mea,. ruşinoasă.

I P I N G E S CU: Mie-mi spui? n-o ştiu eu? Ei?

JUPÂN DUMITRACHE: Ei! Apucăm pe la Sfântul Ionică ca să ieşim pe Podul-de-pământ – papugiul cât colea după noi; ieşim în dosul Agiei3 – coate-goale după noi; ajungem la Sfântul Ilie în Gorgani,

— moftangiul după noi; mergem pe la Mihai-vodă ca să apucăm spre Stabilament – maţe-fripte după noi. Eu trăgeam cu coada ochiului.

fierbeam în mine, dar nu vream să spui cocoanelor.

I P I N G E S CU: Rezon! ca să nu le ruşinezi.

JUPÂN DUMITRACHE: Ştii cum e Veta mea.

I P I N G E S CU: Ruşinoasă, mie-mi spui?

J U P Î N DUMITRACHE: Când să apucăm de la Stabilament în sus, mă uit înapoi cu coada ochiului şi nu mai văd pe coate-goale. 1 Latură, coastă.

2 Pălărie înaltă şi tare, cilindrică, tip haat-de-forme, care şi-a luat numele de la

O noapte furtunoasă pălărierul din Bucureşti, Jobin (joben).

Prefectură de poliţie.

I. L. Caragiale

Mai mergem ce mai mergem, mă uit iar. mă iertase bagabontul.

I P I N G E S CU: Jupân Dumitrache, adică să am pardon de impresie, eu gândeam că numa' ţi-ai făcut spaimă degeaba. Poate că omul o fi şezând prin partea locului, pe Dealul Spirii. Ei! a venit şi el la grădină ca şi dumneavoastră, a stat şi el până la isprăvitul comčdiei, şi s-a nimerit să apucaţi tot pe-un drum ca să vă înturnaţi la domiciliu.

El a rămas la al lui şi dumneavoastră aţi mers înainte.

JUPÂN DUMITRACHE: Aşa am crezut şi eu întâi, dar stai să vezi! A trecut după aia o săptămână la mijloc. Îmi cam şi uitasem eu de istoria bagabontului; gândeam şi eu: poate c-o fi stând coategoale prin partea locului, – bunioară vorba dumitale. Aşa zice cumnatămea ieri: „Nene, hai deseară la „Iunion" la Ionescu!" Cum auzii eu de „Iunion", mă făcui verde la faţă. „Ce să mai căutăm la comčdiile alea nemţeşti1, nişte mofturi; dăm parale şi nu înţelegem nimica; mai bine punem banii în buzunarul ălălalt şi zicem că ne-am dus." – „Aide, nene, zău! Parol! să n-ai parte de mine şi de Veta!" Ei! când am auzit aşa vorbă mare, n-am putut pentru ca s-o tratez cu refuz.

I P I N G E S CU: Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE: Ei! haide! dar unde mă gândeam eu că o să mi se întâmple un aşa ceva. Ne ducem. Şedem la o masă mai la o parte; şedem cât şedem, şi începe comčdia. Nu ştiu cum mă-ntorc cu ochii înapoi, şi pe cine gândeşti că văz la masa de la spate?

I P I N G E S C U: Pe bagabontul.

JUPÂN DUMITRACHE: Pe coate-goale, domnule, pe moftangiul, pe maţe-fripte, domnule! Fir-ai al dracului de pungaş! Bagabontul, nene, cu sticlele-n ochi, cu giubenul în cap şi cu basmaua iacaş a scoasă. Cum m-a văzut – că trebuie să fi fost schimbat la faţă, cum sunt eu când mă necăjesc (îşi mângâie favoritele), – cum m-a văzut, a sfeclit-o. A întors capu-ncolo şi a început să bea din ţigară ştii aşa, niznai. Dar mă trăgea cu coada ochiului. Mă-ntorc eu iar la loc şi mă fac că mă uit la comčdii, se-ntoarce şi bagabontul iar cu ochii la cocoane! mă uit iar la el, iar se-ntoarce-ncolo; mă-ntorc iar

Repertoriul trupei lui I. D. Ionescu conţinea cântece în mai multe limbi: română, germană, idiş, franceză şi engleză; „nemţeşti", termen popular generic pentru „străine".

la comčdii., iar se uită la cocoane; mă uit iar la el, iar se-ntoarcencolo; mă-ntorc iar la comčdii.

I P I N G E S CU: Iar se uită la cocoane.

JUPÂN DUMITRACHE: Ei! Iac-aşa m-a fiert fără apă toată seara.

I P I N G E S CU: În sfârşit?

JUPÂN DUMITRACH E: În sfârşit. plecăm; coate-goale după noi. Era să mă-ntorc la poarta „Iunionului", să-i zic numa': „Ce pofteşti, mă musiu?" şi să-l şi umflu; dar ştii, am ambiţ; m-am gândit: eu negustor.

să mă pui în poblic cu un bagabont ca ăla, nu face.

I P I N G E S CU: Rezon! Ei! pe urmă?

J U P Î N DUMITRACHE: Pe urmă s-a ţinut iar gaie după mine.

I P I N G E S CU: Până la Stabilament.

JUPÂN DUMITRACHE: Da, până la Stabilament! S-a ţinut după mine până la răscruci, ştii, unde vrei s-apuci spre cazarmă. Ce ziceam eu? „Haide, drace, haide! să intri tu pe strada lui Marcu Aoleriu ori Catilina şi lasă!" Aveam de gând să intru cu cocoanele în casă, să trimit repede pe Chiriac pe poarta de din dos pe maidan să-i iasă înainte, şi eu să-l iau pe la spate. să-l apucăm la mijloc pentru ca să-l

întreb: „Ce pofteşti, mă musiu?” şi să-l şi umflu! Şi dacă nu-i ajungea, să-mi taie mie favuridele! (Îşi mângâie favoritele.)

I P I N G E S CU: Ei! dacă nu-i ajungea, despărţirea1 e aproape; să fi poftit la mine la despărţire cu lăcrămaţie, că-i împlineam eu cât îi mai lipsea.

JUPÂN DUMITRACHE: A avut noroc! mare noroc a avut bagabontul; a scăpat!

I P I N G E S CU: Iii! păcat. Cum?

JUPÂN DUMITRACHE: Când am trecut eu de răscruci cu cocoanele, şi bagabontul era să intre după noi în uliţă, a ieşit haita de câini de la maiorul din colţ şi i-a tăiat drumul lui coate-goale. Am lăsat pe Ziţa acasă, m-am suit degrab’ cu Veta sus, am trimis pe ChiriO noapte furtunoasă

1 Circumscripţie.

(Se aude glasul lui Chiriac strigând afară: „Spiridoane! Spiridoane!”) ac repede în maidan, eu i-am ieşit înainte peste uluci tocmai pe la prăvălia lui Bursuc; dar. geaba! până să ieşim noi, fugise bagabontul!

I P I N G E S CU: Iacătă vine Chiriac. Să n-auză.

JUPÂN DUMITRACHE: Aş! de el nu mă sfiesc. La din contra, el ştie toată istoria, i-am spus-o de la început. Atâta om de încredere am. Băiat bun! ţine la onoarea mea de familist. Dacă nu l-aş fi avut pe el, mi-ar fi mers treaba greu. Eu, ştii, cu negustoria, mai mergi colo, mai du-te dincolo, mă rog, ca omul cu daraveri, toată ziua trebuie să lipsesc de-acasă. Pe de altă parte, ce să-ţi spui! am ambiţ, ţiu când e vorba la o adică la onoarea mea de familist. De! cât lipsesc eu de-acasă cine să-mi păzească onoarea? Chiriac săracul! N-am ce zice! onorabil băiat! De-aia m-am hotărât şi eu, cum m-oi vedea la un fel cu merematul1 caselor, îl fac tovarăş la parte şi-l şi însor!

I P I N G E S CU: Da. coana Veta ce zice?

JUPÂN DUMITRACHE: Consoarta mea? Ce să zică? De! ca muierea. mai ursuză. Am cam băgat eu de seamă că nu-l prea are ea la ochi buni pe Chiriac; dar – ştii cum m-a

făcut Dumnezeu pe mine, nu-i trec muierii nici atâtica din al meu, – i-am zis pe şleau: „Nevastă, e băiat onorabil şi credincios; n-ai ce-i face; ce-i al omului e al omului!”

I P I N G E S CU: Rezon!

SCENA II

A C E I A Ş I, C H I R I A C

C H I R I AC (intrând prin fund): Jupâne, trebuie să facem mandat de arestare pentru Tache pantofarul de la Sf. Lefterie; nu vrea să iasă mâine la izirciţ cu nici un preţ.

JUPÂN DUMITRACHE: Dar pentru ce nu vrea?

C H I R I A C: Zice că-i bolnav. Am trimis gornistul de trei ori la el cu biletul, şi l-a primit cu refuz. Zice mă-sa că nu poate umbla, că deabia s-a sculat după lingoare.

I P I N G E S CU: Să dea ceferticat medical.

C H I R I A C: M-am dus eu la el chiar în persoană; zic: „Pe ce bază nu vrei să vii mâine la ezirciţ, domnule?”; zice: „Sunt bolnav, domnule sergent, zice, de-abia mă ţiu pe picoare, nu pot să merg nici pân’ la prăvălie”, zice; zic: „Nu cunosc la un aşa rezon fără motiv”; zice: „Aduc martori, domnule sergent, că am zăcut o lună de zile, zice, întreabă şi pe popa Zăbavă, de la Sfântul Lefterie, zice, alaltăieri m-a grijit, m-a spovedit”; zic: „N-am eu de-a face cu Popa Zăbavă, nu-l am pe listă, zic, eu pe dumneata te am pe listă; să te prezanţi mâine la companie”.

— Acu, trebuie să-i dăm mandat, pentru ca să-l iau mâine dimineaţă.

JUPÂN DUMITRACHE: Să-i dăm, să-l iei! Ala-i de-al ciocoilor1, îl ştiu eu; cât a umblat dânsul fel şi chip să scape de gardă.

I P I N G E S CU: Şi eu îl am însemnat pe musiu Tache la catastiful meu; e finul lui popa Tache.

JUPÂN DUMITRACHE: Ei! vezi!

C H I R I AC: Lasă-l că nu se sfinţeşte el cu mine, jupâne, îl pocăiesc eu. Ei! după aia pe nea Ghiţă Ţircădău nu l-a putut

găsi gornistul deloc. A fost la el şi ieri, şi astăzi cu biletul; cică n-a dat pe-acasă de trei zile!

JUPÂN DUMITRACHE: Pricopsitul de cumnatu-meu, n-aş fi mai avut parte de el! Cine ştie în ce cârciumă s-a-nfundat!

I P I N G E S CU: L-am văzut eu azi-dimineaţă, trecea pe la despă rţire.

C H I R I A C: Mă duc să-i trimeţ gornistul cu biletul pentru mâine.

(Iese repede.)

I P I N G E S CU: Era afumat rău nenea Ghiţă.

JUPÂN DUMITRACHE: Ei! bravos! asta e una la mână. Om stricat, domnule! Păi de ce am dezvorţat-o pe Ziţa de el, gândeşti?

Nu mai putea trăi cu mitocanul, domnule.

1 Din partidul conservatorilor.

I. L. Caragiale

I P I N G E S CU: Rezon!

(Chiriac reintră.)

JUPÂN DUMITRACHE: Fată frumoasă, modistă şi învăţată şi trei ani la pasion, să-şi mănânce ea tinereţele cu un ăla. Tot gândeam la început, că de! e tânăr, o să-i treacă mai încolo, o să-şi vie la pocăinţă. Aş, ţi-ai găsit! Ţircădău şi om de treabă! Eu, ca ăla, cumnat mai mare, cum am zice ca şi un frate, tot îi dăm poveţe fetii să mai rabde, să nu strice casa. Cu azi, cu mâine, a răbdat biata fată – biată să nu fie! – a răbdat cât a răbdat, până m-am pomenit într-o zi că vine ţipând la mine, pe cum că: „Nene, moartă, tăiată, nu mai stau cu mitocanul, scapă-mă de pastramagiul! să ştiu de bine că mă duc la mănăstire, pâine şi sare nu mai mănânc cu el!” Ei! dacă am văzut şi-am văzut, zic: „Lasă, Ziţo, zic, îţi găseşti tu norocul, n-a intrat zilele-n sac! Acu e vremea ta! Lac să fie, că broaşte destule!” – ş-am şi dezvorţat-o. Apoi nu mai era de suferit aşa trai. N-o mai maltrata, domnule, măcar cu o vorbă bună. Mă rog, o dată ce nu e bărbatul levent, ce fel de casă să mai fie ş-aia?

I P I N G E S C U: Mie-mi spui? Nu i-am încheiat eu procesul-verbal atuncea noaptea, când a tratat-o cu insulte şi cu bătaie?

JUPÂN DUMITRACHE: Apoi de! n-a avut dreptul muierea să-l lase? Om fără ambiţ, domnule, nu ţinea la onoarea lui de familist!

Un mitocan, mă rog; zice că-i negustor, alege-s-ar praful!

C H I R I A C: Jupâne, da deseară ştii că eşti de rond. mergi?

J U P Î N DUMITRACHE: Mai e vorbă! cum să nu merg? De ce m-am îmbrăcat? nu vezi?

C H I R I A C: Jupâne, da faci toate posturile? nu-i aşa? Nu sunt multe. până pe la două după douăspce le isprăveşti.

JUPÂN DUMITRACHE: Aşa, cam pe la două după douăspce, ca totdeauna. Chiriac băiete (îl trage la o parte), ia vezi tu. mă ştii că am ambiţ, când e vorba la o adică, ţiu la.

C H I R I AC: Lasă, jupâne, că doar nu mă cunoşti de ieri de-alaltăieri.

17 O noapte furtunoasă

SCENA III

A C E I A Ş I, S P I R I D O N, aducând o gazetă

J U P Î N D U M I T R A C HE (lui Spiridon): Dar mai mult nu puteai să şezi, mă?

S P I R I D ON: Vezi că era mulţi muştirii, jupâne, până să-mi dea madama gazeta.

(Ipingescu ia gazeta.)

JUPÂN DUMITRACHE: Mă Spiridoane, fii băiat de treabă, mă, că iau pe sfântul Niculai din cui; ştii că i-am pus sfârcul nou de ibrişim, să nu-i fac saftea pe spinarea ta!

S P I R I D ON: Da de ce, jupâne?

JUPÂN DUMITRACHE: Atâta-ţi spui eu ţie: ’aida! du-te iute şi cere cocoanii să-mi dea sabia şi cintironul. (Spiridon pleacă). Chiriac băiete (îl ia la o parte), ia vezi, ştii că am ambiţ, ţiu când e la o adică.

C H I R I A C: Lasă, jupâne, mă ştii că consimţ la onoarea dumitale de familist.

JUPÂN DUMITRACHE: Ei! ia vezi.

C H I R I A C: N-ai grije, jupâne. Eu mă duc să închiz cantorul şi magazia. (Către Ipingescu, care, de când a adus Spiridon gazeta, a sorbito cu ochii pe toate feţele:) Bonsoar, nene Nae.

I P I N G E S CU: Salutare, onorabile!

(Chiriac iese, prin fund, după ce a schimbat gesturi de înţelegere, despre onoarea de familist, cu Jupân Dumitrache.)

S P I R I D ON (vine din dreapta cu sabia şi cintironul): Iaca, na, jupâne, poftim.

JUPÂN DUMITRACHE: Ce făcea cocoana, mă?

S P I R I D ON: Cosea galoanele la mondirul lui nea Chiriac.

J U P Î N DUMITRACHE: Ce a zis?

S P I R I D ON: Jupâne, nea Chiriac mi-a zis să-nchidem mai deI P I N G E S C U: Bravos!

JUPÂN DUMITRACHE: Face să-i dea şi dicoraţie?

I P I N G E S CU: Să-i dea! de ce să nu-i dea? Şi el e d-ai noştri, S P I R I D ON: Zicea ca să vii mai devreme la noapte că-i e urât singură-n casă.

JUPÂN DUMITRACHE: Uite mă! Ce ţi-e cu muierea fricoasă!

(Strajnic:) Da’ Chiriac nu-i aicea?

grabă, că ai să pleci de rond.

JUPÂN DUMITRACHE: Dut’ de ado cheile şi le du lui Chiriac jos. (Spiridon iese.) Nene Nae, auzişi cum îmi poartă Chiriac de grija rondului? Ei! i-e tot frică să nu uit reglementul. Are ambiţ băiatul, ca să fie compania noastră ceva mai abitir din toate. Gândeşti dumneata că mai primeam eu să fiu căpitan dacă nu-l alegea pe el sergent?

Ştii cum a regulat compania? E prima, domnule, poci să zic.

băiat din popor.
JUPÂN DUMITRACHE: Fireşte, dicorăţiile nu sunt făcute tot din sudoarea poporului?
I P I N G E S CU: Rezon!
S P I R I D ON (venind din fund): S-a închis, jupâne; acuma eu.
mă duc să mă culc?
JUPÂN DUMITRACHE: Da, dar tutun şi cărticică ţi-ai luat?
chibrituri ai?
S P I R I D ON: Ce tutun, jupâne?
JUPÂN DUMITRACHE: Te faci că nu înţelegi, ai? Nu ştii ce tutun? Eu n-am aflat că tragi ţigară? Aoleo, Spiridoane, nu te-oi prinde odată! Săracul sf. Niculae! i ştii tu păpara lui!
S P I R I D ON: Zău, jupâne.
JUPÂN DUMITRACHE: Haida, pleacă. (Spiridon pleacă.)
Mă! spune lui nen' tu Chiriac să nu uite de ce ne-a fost vorba. să fie cu ochii-n patru.
S P I R I D ON (ieşind): Bine, jupâne.
19 O noapte furtunoasă
SCENA IV
I P I N G E S C U, J U P Î N D U M I T R A C H E
JUPÂN DUMITRACHE (şezând pe scaun): Hei! ia să vedem acu ce mai zice politica. Citişi ceva?
I P I N G E S CU: Bravos ziar, domnule! Ăsta ştiu că combate bine.
JUPÂN DUMITRACHE: Apoi nu-i zice lui degeaba „Vocea patriotului naţionale"! Ia citeşte.
I P I N G E S C U (citeşte greoi şi fără interpunctaţie): «Bucureşti 15/
27 Răpciune1.
— Amicul şi colaboratorele nostru R. Vent., un june scriitor democrat, a cărui asinuitate o cunoaşte de mult publicul cititor, ne trimite următoarea prefaţiune a unui nou op al său. I dăm astăzi locul de onoare, recomandând cu căldură poporului suveran scrierea amicului nostru. „Republiuca şi Reacţinea sau Venitorele şi Trecutul".

— Prefaţiune. – „Democraţiunea romană, sau mai bine zis ţinta democraţiunii romane este de a persuada pe cetăţeni, că nimeni nu trebuie a mânca2 de la datoriile ce ne impun solemnaminte pactul nostru fundamentale, sfânta Constituţiune”.»

JUPÂN DUMITRACHE (mulţumit): Ei, bravos! Aici a adus-o bine.

I P I N G E S CU (căutând şirul unde a rămas): „. A mânca. sfânta

Constituţiune.”

JUPÂN DUMITRACHE (cam nedumerit): Adică, cum s-o mănânce?

I P I N G E S C U: Stai să vezi. că spune el. „Sfânta Constituţiune, şi mai ales cei din masa poporului.”

JUPÂN DUMITRACHE (nedumerit): E scris adânc.

I P I N G E S CU: Ba nu-i adânc deloc. Nu pricepi? Vezi cum vine vorba lui: să nu mai mănânce nimeni din sudoarea bunioară a unuia

Luna septembrie.

A manca, franţuzism, de la manquer, a lipsi.

I. L. Caragiale 20 ca mine şi ca dumneata, care suntem din popor; adică să şază numai poporul la masă, că el e stăpân.

JUPÂN DUMITRACHE (lămurit): Ei! aşa mai vii de-acasă.

Bravos! Zi-i nainte.

I P I N G E S CU: Stai să vezi: acum vine un ce şi mai tare.

JUPÂN DUMITRACHE: Ei?

I P I N G E S CU (urmând citirea): „. A mânca poporul mai ales, este o greşeală neiertată, ba putem zice chiar o crimă.”

JUPÂN DUMITRACHE (cu deplină aprobare): Ştii că şi aici loveşte bine! Da! cine mănâncă poporul să meargă la cremenal!

I P I N G E S CU (bătând cu mâna-n gazetă): Apoi de ce scrie el, sireacul!

JUPÂN DUMITRACHE: Dă-i nainte, că-mi place.

I P I N G E S CU: „. Ba putem zice chiar o crimă. (Schimbând tonul şi mai grav:) Nu! Orice s-ar zice şi orice s-ar face, cu toate zbieretele reacţiunii, ce se zvârcoleşte sub dispreţul strivitor al opiniunii publice; cu toate urletele acelora ce cu neruşinare se intitulează sistematici opozanţi.”

JUPÂN DUMITRACHE (care la fiecare accent al lui Ipingescu a dat mereu din cap în semn de aprobare, îl întrerupe cu entuziasm):

Hahahaha! i-a-nfundat!

I P I N G E S CU (urmând cu tărie): „. Nu! în van! noi am spus-o şi o mai spunem: situaţiunea României nu se va putea clarifica; ceva mai mult, nu vom putea intra pe calea viritabilelui progres, până ce nu vom avea un sufragiu universale.” (Amândoi rămân foarte încurcaţ i.)

JUPÂN DUMITRACHE: Adicătele, cum vine vorba asta?

I P I N G E S CU (după adâncă reflecţie): A! înţeleg! bate în ciocoi, unde mănâncă sudoarea poporului suveran. ştii: masă. sufragiu1.

JUPÂN DUMITRACHE: Ei! acu înţeleg eu unde bate vorba lui! Ei! bravos! bine vorbeşte.

1 Confuzie între sufrŕgiu (vot) şi sufragĕu (servitor).

O noapte furtunoasă

Am zis şi subsemnez! R. Vent., studinte în drept şi publicist.”

(Când încă nu sfârşeşte bine Ipingescu de citit, se aude afară, în stradă la dreapta, ceartă mare.)

I P I N G E S CU: Ăsta combate, domnule, nu ţi-am spus eu!

JUPÂN DUMITRACHE: Apoi, nu-i zice lui degeaba „Vocea Patriotului naţionale”!

I P I N G E S CU: „. Până ce nu vom avea un sufragiu universale.

UN GLAS DE BĂRBAT (de afară): Lasă, cocoană! Poate că să mor şi să nu ţi-o fac!

GLASUL Z I Ţ II (de afară): Mitocane! pastramagiule! la poliţiune! (Amândouă glasurile vorbesc deodată.) Nene Dumitrache!

(Jupân Dumitrache şi Nae Ipingescu rămân uluiţi.)

JUPÂN DUMITRACHE (ascultând): Săi, nene Nae!

I P I N G E S CU: Urgent! (Strânge repede gazeta şi scoate fluierul de la cheotoarea mondirului. Amândoi ies fuga prin fund, Ipingescu şuierând signalul de alarmă.)

SCENA V

S P I R I D ON (singur, intră din dreapta făcându-şi o ţigară): Măă!

al dracului rumân şi jupânul nostru! Bine l-a botezat cine l-a botezat „Titircă Inimă-Rea”. Ce are el cu mine? Zău! biata cocoană şi cu nea

Chiriac! cu ei mai am noroc, ei mă mai scapă de afurisitul, că despre partea lui jupân Titircă Inimă-Rea, halal să fie de oasele mele! m-ar cotonogi. Ieri săptămâna, când s-a întors de la grădină cu cocoanele, m-a găsit deştept: „Bravos, musiu Spiridoane! zice, nu te-ai culcat pânacuma; mâine dimineaţă jupânul săracul să deschiză prăvălia; ai stat pân-acuma să bei la tutun, ai?” „Nu, jupâne, zic, da’ dacă nu mi-e somn.” „Nu ţi-e somn, ai? stăi că-ţi fac eu ţie poftă de culcat!”. Bietul nea

Chiriac m-a scăpat, că luase pe sfântul Niculae din cui. Ieri seară m-a

I. L. Caragiale 22 găsit dormind: „Bravos, musiu Spiridoane! zice; dormi, ce-ţi mai pasă!

tutun ai tras destul, acum te-ai pus să tragi la aghioase: trai, neneaco, cu banii băbachii!” „Nu, jupâne, da’ dacă mi-a fost somn”, zic.

„Somn, ai? Te trage traiul ăl bun la somn! (Auzi, cu sfântul Niculae trai bun, cădea-i-ar bunul pe inimă lui jupânul!) Tragi la somn? Stai că am eu leac să-ţi tai de piroteală.” Şi mi-a şi pus mâna-n păr. Dacă nu era cocoana să sară pentru mine tocmai la apropont, mă rupea, că nu-ş’ ce-avea, era turbat rău de tot. (S-aude zgomot.) Auliu! vine!

(Stinge repede ţigara cu degetele şi o bagă în buzunar.)

SCENA VI

S P I R I D O N, Z I Ţ A intră agitată

Z I Ţ A: Auzi mizerabilul! să se-ntinză până-ntr-atâta ca să-mi facă un afront.

S P I R I D ON: Dumneata eşti, cocoană Ziţo? Bine că venişi. Eu n-am putut să viu. Mi-era frică să nu mă spuie nea Chiriac lui jupânul, că am umblat noaptea pe drum.

Z I Ţ A (repede): Ei! l-ai găsit? i-ai vorbit? i-ai dat? i-ai spus?

S P I R I D ON: Da, cocoană.

Z I Ţ A: Ce-a zis?

S P I R I D ON: „Mersi!”

Z I Ţ A: Şi tu ce i-ai spus?

S P I R I D ON: „Pentru puţin.”

Z I Ţ A: Nu i-ai spus cum ţi-am zis eu?

S P I R I D ON: Ba da, l-am luat să-i arăt casa.

Z I Ţ A: Nu mai trebuia să-i arăţi nimic, că-i scrisesem eu în bilet unde să vie.

S P I R I D ON: Aşa mi-a zis, să-i arăt casa, ca să meargă la sigur.

Dar când să ies de pă maidan cu dumnealui, tocmai trecea jupânul la vale; am lăsat pe persoana în chestie să m-aştepte pe maidan şi eu

(Foarte aprinsă, îşi face vânt cu scrisoarea şi se plimbă repede.) am sărit peste uluci prin fundul curţii, că mi-era frică să nu dea jupânul cu ochii de mine, ori să vie acasă şi să nu mă găsească.

Z I Ţ A: Prostule! nu ştii că nenea e de rond la noapte? nu mai dă pe-acasă până la ziuă.

S P I R I D ON: Dar dacă mă găsea pe uliţă, plăteai dumneata pieS P I R I D ON: Da, şi mi-a dat biletul ăsta ca să ţi-l aduc.

Z I Ţ A (luând biletul): Şi nu mi-l dai mai curând! Adu să văz.

(Merge la o parte şi citeşte:) „Angel radios! de când te-am văzut întâiaşi dată pentru prima oară, mi-am pierdut uzul raţiunii. (Îşi comprimă palpitaţiile.) Te iubesc la nemurire. Je vous aime et vous adore: que prétendez-vous encore?1 Inima-mi palpită de amoare. Sunt într-o poziţiune pitorească şi mizericordioasă2 şi sufăr peste poate. O, da!

Tu eşti aurora sublimă, care deschide bolta azurie, într-o adoraţiune poetică infinită de suspine misterioase, pline de reverie şi inspiraţiune, care m-a făcut pentru ca să-ţi fac aci anexata poezie:

Spiridoane băiete, du-te, du-te iute; te aşteaptă siguralmente. dute.

spune-i să aştepte, viu şi eu după tine numaidecât, numai să

O noapte furtunoasă lea mea?

Z I Ţ A: Ei! şi zi, persoana în chestiune aşteaptă pe maidan?

„Eşti un crin plin de candoare, eşti o fragilă zambilă, Eşti o rază parfumată, eşti o tânără lalea!

Un poet nebun şi tandru te adoră, ah! copilă!

De a lui poziţiune turmentată fie-ţi milă;

Te iubesc la nemurire şi îţi dedic lira mea!”

Al tău pentru eternitate şi per toujours3.

vorbesc cevaşilea cu ţăţica.

Te iubesc şi te ador: altceva ce mai pretinzi? (fr.).

Care trezeşte milă.

Formă stâlcită a expresiei franceze „pour toujours” (pentru totdeauna).

I. L. Caragiale 24

S P I R I D ON: Nu pot, cocoană, să mă duc, până nu mi-o da voie ori nea Chiriac, ori cocoana.

Z I Ţ A: Unde-i Chiriac?

S P I R I D ON: Nu ştiu, pîn curte.

Z I Ţ A: Dar ţaţa?

S P I R I D ON: Lucrează dincolo. (Ziţa porneşte spre uşa din stânga, când uşa se deschide şi Veta intră.) Iacătă-i

cocoana.

SCENA VII

A C E I A Ş I, V E TA

V E TA (intră cu lucrul în mână, coase galoanele la un mondir de sergent de gardă civică; este obosită şi distratată, vorbeşte rar şi încet):

Cine-i aici? (Văzând pe Ziţa.) A! tu erai? mă miram cine-i. (Trece încet să şază cu lucrul la masa din dreapta.)

Z I Ţ A: Eu, ţăţico; te rog, lasă pe Spiridon să se ducă pân' la mine acasă, ca să-mi aducă mantelul; bate vântul şi mi-e frică să nu răcesc când m-oi întoarce. (Tăcere. Veta şade la dreapta şi lucrează adâncită în gânduri.) Îl laşi, ţaţo? (Se apropie de ea.)

V E TA: Ai? ce să las?

Z I Ţ A: Să laşi pe Spiridon să-mi aducă ceva de-acasă.

V E TA: Da, îl las.

Z I Ţ A: Du-te, Spiridoane.

(Spiridon, după ce schimbă priviri şi semne cu Ziţa, iese.)

V E TA: Dar tu, Ziţo, la ce-ai venit? (Lucrează înainte.)

Z I Ţ A: Stai să-ţi spui. Dar nu mă-ntrebi, ţaţo, să-ţi povestesc ce am păţit cu mitocanul! Să vezi, e haimana. Auzi, mizerabilul! să-ndrăznească să-mi ţie drumul ca să-mi facă un atac. Stai, ţaţo, să-ţi spui şi să te cruceşti, nu altceva. Mai adineaori şedeam acasă. Tuşica, cum ştii c-a făcut-o Dumnezeu, se culcă odată cu găinile. Eram ambetată1 absolut.

1 Plictisită.

Dramele Parisului, câte au ieşit până acuma, le-am citit de trei ori. Ce să fac? n-aveam ce citi. Zic: hai să mă duc la ţaţa, dacă nu s-o fi culcat, să mai stăm de vorbă. Scot ivărul de la salon şi plec. Când să trec pe maidan, mă pomenesc cu mitocanul, cu pricopsitul de Ţircădău, că-mi taie drumul. „Bonsoar-bonsoar", şi ştii aşa deodată, sanfaso1: „Hei, cocoană, zice, mai bine ţi-e acuma văduvă?" „Pardon, domnule, zic, n-am de-a face cu dumneata, şi mai întâi când

e la o adică, nu sunt văduvă, sunt liberă, trăiesc cum îmi place, cine ce are cu mine!

acu mi-e timpul: junǎ sunt, de nimini nu depand, şi când oi vrea, îmi găseşte nenea Dumitrache bărbat mai de onoare ca dumneata." „Mi că t-ei căi!" Zic: „Pardon, domnule, nu-ţi permit să te-ntinzi mai mult la aşa afront; mă-nţelegi?" Zice.

V E TA (întrerupând-o scurt): Ziţo. ce e când ţi se bate tâmpla a

O noapte furtunoasă dreaptă?

Z I Ţ A: Îţi vine o bucurie.

V E TA: Mie, bucurie? nu crez.

Z I Ţ A: Da de ce nu?

V E TA: Dar când ţi se bate a stângă?

Z I Ţ A: Te-mpaci cu o persoană cu care eşti certată.

V E TA (ridicând capul cu mult interes): Da? (Dând din umeri.) Cu cine să mă-mpac? nu sunt certată cu nimeni.

Z I Ţ A: Aşa. zic mitocanului. ţaţo, că era trăsnit. Am auzit că de la o vreme-ncoace într-o băutură o duce. Uf! ţăţico, maşer, bine m-a scăpat Dumnezeu de traiul cu pastramagiul! Să trăiesc eu cu un mitocan! Nu era de mine; eu sunt o persoană delicată; bine că m-am văzut liberă! Aşa – să nu-mi uit vorba – zic mitocanului: „Nu-ţi permit, domnule, să te naintezi la un aşa afront!" Da' el: „Gândeşti, zice, că o să te măriţi, cocoană?" „Asta mă-mportă pe mine, cine ce treabă are!" „Să te măriţi, ai? cât o trăi Ghiţă Ţircădău, ori să te-nhăitezi cu vreunul? Săracul! Dar să ştiu de bine că merg cu el de gât până la Dumnezeu, tot n-ai dumneata parte de un aşa ceva; încai

Forma stâlcită a expresiei franceze „sans façons": în mod familiar, fără mofturi.

26 I. L. Caragiale dacă m-ai lăsat pe mine, să te duci la mănăstire, că aşa te lăudai la trebunar!" „Mitocane, pastramagiule! la poliţiune! vardist! nene

Dumitrache!" Am avut, ţaţo, parte că a sărit nenea Dumitrache şi cu Nae ipistatul! aminteri, mitocanul scosese şicul1 de la baston pentru ca să mă sinucidă. Ei! ce zici

dumneata, ţăţico, de nasul care şi la luat mitocanul? (Veta nu răspunde; Ziţa s-apropie de ea şi o observă.)

Ţaţo! ce ai? plângi?

V E TA (ştergându-se la ochi): Eu? de ce să plâng? Mă doare capul, mi-e cam rău.

Z I Ţ A: Îţi sunt ochii turburi grozav.

V E TA: Nu-ş' ce am; parcă mă-ncearcă nişte friguri.

Z I Ţ A: Nenea e de rond la noapte?

V E TA: Da. (S-apucă iar de lucru.) Tu mai stai, Ziţo?

Z I Ţ A: Nu, ţaţo; o să mă duc şi eu să mă culc; trebuie să fie târziu.

S P I R I D ON (intră şi trece repede lângă Ziţa): Cocoană! (Încet:)

Până acu am aşteptat degeaba. L-am căutat peste tot, şi pe maidan, şi pe uliţă, nu e nicăieri.

Z I Ţ A (încet): Biletul, zici că i l-ai dat.

S P I R I D ON: Nu ştii? I l-am dat când m-am dus la tutungerie, când m-a trimes jupânul. (Iese în dreapta.)

Z I Ţ A: Bine. (Către Veta): Ei! ţaţo, eu mă duc, bonsoar, alevoa.

Culcă-te şi matale, nu mai lucra dacă ţi-e rău.

V E TA: Lasă să-mi fie rău. (Râzând silit.) Mai bine ar fi să mor.

Z I Ţ A: Vai de mine! Ce vorbă-i asta? Ce, ţi-e rău de tot? Să trimitem să caute pe nenea.

V E TA: Aş! eşti nebună! nu vezi că glumesc. Mă doare capul: nu ţi-am spus? am lucrat mult la lumânare. (Are un fior.) M-a tras şi fereastra.

Cum m-oi culca, îmi trece.

Z I Ţ A: Atunci, alevoa, bonsoar, ţaţo. (Pleacă şi se întoarce.) A! să nu uit; mâine ne vedem, ştii că-i sărbătoare. Să ne legăm de nenea să ne ducă la „Iunion".

V E TA (repede): La „Iunion"? nu, Ziţo, nu mai merg la „Iunion".

1 Vergea de fier ascuţită, prinsă într-un mâner, care este şi capul bastonului.

Z I Ţ A: Da’ de ce?
V E TA: Pentru că. pentru că nu-mi face nici o plăcere acolo, nu-nţeleg comčdiile alea. Ei! ce să-ţi spui! nu voi.
Z I Ţ A: Ei, Doamne! ţaţo, parol, ştii că eşti curioasă! Ce, pentru comčdiile alea mergem noi? Mergem să mai vedem şi noi lumea. Ce, adică toţi care merg acolo înţeleg ceva, gândeşti? Merg numai aşa de un capriţ, de un pamplezir; de ce să nu mergem şi noi?
V E TA: De ce, de ne-ce, nu voi să merg.
Z I Ţ A: ’Aide, zău, ţaţo; i zic eu lui nenea. vrei?
V E TA: Nu viu, ţi-am spus o dată, şi nici dumnealui nu mai vrea să meargă; mi-a spus de azi-dimineaţă: degeaba-i zici.
Z I Ţ A: Zău! ţăţico, parol! să mă-ngropi!
V E TA: Nu merg, Ziţo, nu. Mă ştii tu, când zic o vorbă e vorbă.
Z I Ţ A: Zi, nu vrei să mergi, ţaţo?
V E TA: Nu.
Z I Ţ A (obidindu-se treptat): Nu?
V E TA: Nu.
Z I Ţ A (podidind-o plânsul): Fir-ar a dracului de viaţă ş-afurisită!
că m-a făcut mama fără noroc! (Pleacă.) N-am avut parte şi eu pe lume măcar de o compătimire! (Iese, plângând şi trântind uşa, prin fund.
Spiridon intră din dreapta.)
SCENA VIII
S P I R I D O N, V E TA
V E TA (lasă mondirul din mână): Spiridoane băiete, tu de ce mai stai? mai ai vreo treabă?
S P I R I D ON: Nu, cocoană.
V E TA: Apoi, du-t’ te culcă, ce mai aştepţi? Domnul Chiriac unde este?
S P I R I D ON: E jos în curte; adineaori şedea pe laviţa de la poartă.

V E TA: ’Aide, du-te.

S P I R I D ON: Mă duc, noapte bună, cocoană.

V E TA: Noapte bună, Spiridoane. (Spiridon iese.) Noapte bună!

Dar. nu ştiu ce o fi având nea Chiriac, cocoană. parcă nu-i sunt toţi boii acasă.

V E TA: Cine ştie ce-o fi având şi dumnealui.

S P I R I D ON: E necăjit foc; un ceas s-a tot plimbat pe jos; când am trecut prin curte, umbla de colo până colo, parcă vorbea singur şi se bătea cu pumnii-n piept.

V E TA: O fi supărat, cine ştie! Spune-i să-nchiză. poarta. Galoanele i le-am cusut; uite mondirul, să i-l duci.

S P I R I D ON: Bine, cocoană. (Vrea să plece cu mondirul.)

V E TA: Pe urmă, să-i spui. nu; pe urmă, să te duci să te culci, nu mai ai ce căuta p-aci. Să nu vie dumnealui să te găsească deştept, că iar o paţi.

S P I R I D ON (aparte): Ei, că parcă dacă m-o găsi dormind nu-i tot un drac!

Săracul Spiridon! nu ştie el ce-i pe sufletul meu, nu ştie el cum râde de mine! Eu şi noapte bună! (Merge încet la fereastra din dreapta uşii din fund, se uită în curte, apoi se-ntoarce tot adâncită în gânduri.)

Ei! iacă nu vrea omul, nu vrea! dragoste cu sila nu se poate. Nu-i mai place, nu mai vrea! bine! n-o să mor nici eu! De unde ştii? poate mai bine că s-a întâmplat aşa. A! De ce mai dă Dumnezeu omului fericire, dacă e să i-o ia înapoi? De ce nu moare omul când e fericit?

De ce am mai trăit eu s-ajung la aşa ceva?! (Plânge; se aude zgomot.)

Vine! (Se şterge la ochi repede şi vrea să plece.) Nu! nu mai voi să fiu proastă: dragoste cu sila nu se poate! (Porneşte să iasă spre stânga, când intră Chiriac, care rămâne un moment la uşă. Veta stă locului. Tăcere.)

SCENA IX

C H I R I A C, V E TA, apoi de afară J U P Î N D U M I T R A C H E şi I P I N G E S C U

C H I R I A C: Dumneata m-ai chemat?

V E TA: Eu? nu.

C H I R I A C: Spiridon mi-a spus că.

V E TA: Da. am zis lui Spiridon să-ţi ducă mondirul; l-am cusut.

C H I R I A C: Mersi!

V E TA: Pentru puţin.

(Pauză)

C H I R I A C: Poarta. am închis-o.

V E TA: Bine. (Întoarce capul în faţa scenii; e mişcată.)

C H I R I A C: Alt nimic nu mai ai să-mi porunceşti?

V E TA: Ce! eu să-ţi poruncesc dumitale?

C H I R I A C: Să-mi porunceşti, fireşte; nu-mi mai eşti stăpână?

nu sunt slugă în casa dumitale, cu simbrie?

V E TA (întorcându-se cu faţa spre Chiriac): Bine, domnule Chiriac, bine; zi înainte, că n-ai zis destule.

C H I R I A C (înaintează): Ei! de ieri-seara până acu cum ai petrecut?

Ţi-e mai bine aşa?

V E TA (scoborând un pas spre a se depărta de el): Da.

C H I R I A C: Îţi pare bine de ce-ai făcut?

V E TA: Nu mă ştiu să fi făcut nimic; dar nu-mi pare rău că s-a-ntâmplat aşa.

(Pauză)

C H I R I AC (mai apropiindu-se): Mâine seară mergi iar la „Iunion”?

V E TA: Dacă o vrea dumnealui să mergem, trebuie să merg, fireşte.

C H I R I A C: Ca să curtezi cu amploiatul dumitale?

V E TA (tresărind şi ridicând capul spre el): Domnule, te-am rugat să fii bun să nu-mi mai zici vorba asta. Dacă n-ai avut destulă vreme să mă cunoşti, păcat. Eu te credeam pe dumneata mai deştept.

C H I R I A C (stă la îndoială, apoi se mai apropie): Jură-te încă o dată!

V E TA: Să mă mai jur – eu? Nu m-am jurat? n-am plâns? Cu ce m-am ales? Nu mai mă jur, pentru că nu mă crezi; de plâns aş mai plânge, dar nu mai pot. Dar. în sfârşit, nu strici dumneata. eu stric.

nu trebuia să-mi pui mintea cu un copil ca dumneata. D-aia zic şi eu mai bine că s-a întâmplat aşa. Tot trebuia să isprăvim odată. Am isprăvit.

C H I R I A C: Jură-te încă o dată şi.

VETA (cu emoţie din ce în ce mai nestăpânită): Ce folos! Dumneata crezi mai mult în prostiile şi în bănuielile lui bărbatu-meu decât în jurământul meu, şi gândesc că trebuia să ne cunoşti destul de bine şi pe mine, şi pe dânsul. Da. foarte bine ai făcut să nu mă crezi. Aşa e.

Eu sunt o femeie rea; am vrut numai să râz de dumneata. Eu te las pe dumneata ca pe o slugă „cu simbrie” să păzeşti casa, şi târăsc pe dumnealui pe la grădini ca să mă curtez cu alţii. Eu sunt o femeie mincinoasă; n-am simţit nimic când ţi-am spus că nu ştiu să mai fi trăit până să nu te cunosc pe dumneata. Toate le-am făcut pentru dumneata numai din prefăcătorie. totdeauna alta ţi-am spus, şi alta am gândit; te-am minţit, te-am amăgit, am râs de dumneata atâta vreme. Acuma, bine că ţi-ai deschis şi dumneata în sfârşit ochii ca să vezi cine sunt. De! ţi-am făcut rău, dar. ai scăpat de mine. Lasă!

ce-a fost a trecut. Bonsoar. (Vrea să plece spre stânga.)

C H I R I A C (ieşindu-i cu un pas înainte): Te duci?

V E TA (stă): La ce să mai stau? Ce mai am cu dumneata?

C H I R I A C: Nu-mi mai zice „dumneata”.

V E TA: Cum pofteşti să-ţi zic?

C H I R I A C: Cum mi-ai zis până ieri.

V E TA: Azi e azi, ieri a trecut. (Porneşte să iasă.)

C H I R I A C (tăindu-i drumul): Şi nu vrei să se mai întoarcă?

V E TA (scoboară un pas, depărtându-se de el la dreapta): Nu.

C H I R I A C (apropiindu-se): Veto!

V E TA: Nu; lasă-mă. Ce folos câtă fericire am avut un an, dacă

O noapte furtunoasă 31 într-o zi mi-am plâns-o toată! Nu, nu mai voi; mai bine mi-este aşa cum sunt.

C H I R I A C: Dar eu. eu ce să fac?

V E TA: Ce fac eu. Învăţul are şi dezvăţ, nu ştii dumneata?

C H I R I A C: Dezvăţ! Lesne din gură. Îi scoţi rumânului ochii şi după aia-i zici: „Lasă că nu e rău şi fără să mai vezi. mai bine că s-a întâmplat aşa! n-o să mori fără luminile ochilor! Învăţul are şi dezvăţ! „ Dar dacă n-oi vrea eu să mai trăiesc aşa! care va să zică să mor, ’ai?

V E TA: Ei, bine ar fi să poată muri omul când vrea; dar. nu moare nimeni de asta!

C H I R I A C: Dar dacă eu oi muri? (Se repede şi ia spanga de la puşcă.) Vezi dumneata spanga asta?

V E TA (se repede la el şi vrea să i-o smuncească): Chiriac!

C H I R I A C (luptându-se cu ea): Fugi! lasă-mă!

V E TA (luptându-se): Nu te las! te ştiu eu cine eşti. Nu te las! Nu voi să ţi se tragă moartea de la mine.

C H I R I A C: Lasă-mă! lasă-mă! (Se luptă.)

V E TA (disperată): Chiriac! (Înecându-se.) Dacă vrei să te omori, omoară-mă întâi pe mine! (Se luptă cu putere.) Chiriac! Nu ţi-e milă ţie de mine? Toate, toate de un an şi mai bine le-ai uitat într-o zi?

Chiriac!

C H I R I A C: Tocmai pentru că nu le-am uitat, vreau mai bine să mor. Dacă nu mai este nimic între noi, spune-mi dumneata cum să mai trăiesc! Dacă mă laşi, dacă nu mai mă vrei, tot mort sunt eu; mai bine, lasă-mă: adio, viaţă! (Se smunceşte.) Lasă-mă!

V E TA (ţinându-l strâns): Chiriac! Vrei să strig? eşti nebun?

C H I R I A C: Da! sunt nebun, fireşte că sunt nebun; m-ai înnebunit dumneata; dumneata să-mi tragi păcatul! Câte gânduri şi dor m-a ars pe mine, nu mă-ntrebi?

V E TA: Dar tu pe mine nu mă-ntrebi?

C H I R I A C: Nu mai voi să ştiu de nimic, nu mai ştiu cine sunt.

Am vrut să mă omor adineaori în curte, dar ţi-am văzut trecând

 umbra peste perdeaua de la fereastră, ş-am vrut să te mai văz o dată.

Încai să mor lângă tine, cum am trăit. (Cu vorbele acestea Chiriac s-a mai domolit.)

V E TA: Chiriac, ascultă. Nu mi-ai zis tu să mai mă jur încă o dată?

Dacă m-oi jura, mă crezi?

C H I R I A C: Te crez.

V E TA (repede): Dragă Chiriac, să n-am parte de ochii mei, să n-am parte de viaţa ta, să nu mai apuc măcar o zi fericită cu tine – na! ce mai vrei? – dacă ştiu eu ceva la sufletul meu din câte ţi le-a sporit dumnealui.

C H I R I A C: De ce te-ai dus la grădină?

V E TA: M-am dus numai de gura sorii-mii Ziţii. Era lume multă, de n-aveam unde sta; cânta muzica; juca comčdii, n-am auzit nimic, n-am văzut nimic. Toată seara în uietul grădinii m-am gândit numai la tine; parcă dormeam şi visam ceva. Ştiam eu că o să mi se întâmple mie un necaz mare, mi se făcuse semn: răsturnasem de dimineaţă candela. Încă dumnealui, dacă m-a văzut că mă speriu, zice: „Ei, ce e dacă s-a răsturnat! Nu mai crede în prostii de-alea. Ce! ce-o să ni se-ntâmple? să-mi arză cherestigiria? arză sănătoasă? Nu m-a făcut ea pe mine! este asiguripsită. Atâta pagubă!” Răsturnasem candela; pe urmă ochiul ăl drept mi se bătea întruna de vreo trei zile. Pe tine te lăsasem acasă ştergându-ţi puşca: ştii că ruginise încărcătura înlăuntru şi te apucaseşi s-o scoţi cu vergeaua.

Nu puteam să-mi iau gândul de la puşcă. Mă gândeam: dacă s-o descărca, Doamne fereşte!

puşca în mâna lui, ce să mă fac eu când l-oi găsi mort întins acasă!

Da de ce nu i-am spus să bage de seamă! de ce nu l-am rugat să o lase la pustia de puşcă! la ce am plecat de-acasă? Iac-aşa m-am bătut cu gândurile toată seara. N-am văzut, zău! n-am văzut nimic, n-am auzit nimic! Mă jur pe ce vrei tu; mă crezi?

C H I R I A C (biruit cu desăvârşire): Te crez! (Aruncă departe spanga şi ia pe Veta în braţe.)

V E TA (strângându-l cu putere): Chiriac! (Rămân o clipă îmbrăţişaţi în tăcere.) Chiriac, să nu mai faci ce mi-ai făcut, că mor. zău! mă omori.

C H I R I A C: Nu, nu mai fac.

V E TA: Îmi făgăduieşti? te juri?

C H I R I A C: Da.

V E TA: Şi o să mă crezi că eu numai la tine mă gândesc?

C H I R I A C: Da.

V E TA: Că numai pentru tine trăiesc?

C H I R I A C: Da.

V E TA: Şi n-o să mai zici nici o vorbă rea?

C H I R I A C: Nu.

V E TA: Şi n-o să mai mă faci să plâng?

C H I R I A C: Nu! nu! nu! Dar mă ierţi?

V E TA: Dar tu pe mine mă ierţi?

C H I R I A C: Eu te-am iertat de mult. (Se strâng bine în braţe.)

JUPÂN DUMITRACHE (de afară, sub fereastră): Chiriac!

O noapte furtunoasă

Chiriac!

(Cei îmbrăţişaţi rămân încremeniţi, ascultând.)

V E TA: Hii! Dumnealui.

C H I R I A C (repede, fără s-o lase din braţe, merge spre fereastră):

Nu-i nimic! Trece la posturile dinspre Marmizon1. (Către Jupân Dumitrache, pe fereastră:) Dumneata eşti, jupâne?

JUPÂN DUMITRACHE (de afară): Dar ce, Chiriac, puiule, nu te-ai mai culcat?

C H I R I A C: Încă nu, jupâne, acu mă culc.

JUPÂN DUMITRACHE (de afară): Somn uşor!

I P I N G E S CU (asemenea): Şi vise plăcute, onorabile!

J U P Î N D U M I T R A C HE (depărtându-se treptat): Chiriac, puiule, ia vezi de ce am vorbit, fii cu ochii-n patru, d-aproape de tot: mă ştii că ţiu când e la o adică.

C H I R I A C (strângând pe Veta cu putere): Lasă, jupâne, mă ştii că consimţ la onoarea dumitale de familist!

(C o r t i n a)

1 Malmezon, fostă cazarmă.

ACTUL II

(Aceeaşi odaie. O lampă cu gaz arde pe masă)

SCENA I

V E TA, C H I R I A C

V E TA: Du-te, puiule, du-te; fii cuminte, sunt aproape de unsprezece.

cine ştie? vine fără veste!

C H I R I A C: Aş! mai are două ceasuri bune de alergat; nu poate veni aşa degrab’.

V E TA: De unde ştii ce se-ntâmplă? Paza bună trece primejdia rea.

C H I R I A C: N-ai grijă, dragă, când îţi spui eu că nu vine; are să meargă până la Cotroceni, ce te gândeşti? nu-l ştii pe el că umblă agalea?

V E TA: Bine, dar aş vrea şi eu să mă culc; zău, sunt obosită grozav.

Ştii tu că de ieri-seară de când ne-am certat, până acum n-am închis ochii?

C H I R I A C: Ei! d-apoi eu i-am închis!

V E TA: Tocmai d-aia; sărută-mă încă o dată şi du-te şi tu de te culcă. Mâine ai să ieşi la ezerciţ; ai uitat că trebuie să

te scoli până-n ziuă?

C H I R I A C: Bine zici! Cum să uit, se poate? Mâine trebuie să mă scol la patru ceasuri. Are să vie gornistul, să mergem să luăm doi oameni din companie, ca să ridicăm pe Tache pantofarul de la Sfântul

Lefterie.

V E TA: Apoi mi-a spus leliţa Safta că-i bolnav de lingoare.

C H I R I A C: Ce treabă am eu cu boala lui? ce, eu sunt bolnav? nu mă priveşte pe mine. Îl am pe listă, trebuie să se prezante la ezerciţ.

V E TA (tresărind ca cum ar fi auzit ceva): Ia taci! (Ascultă.) Mi s-a părut că umblă cineva pe portiţă. ’Aide, Chiriac, sărută-mă şi du-te.

C H I R I A C (o sărută): Mâine seară nu te mai duci la „Iunion”?

V E TA: Nu, nu mă mai duc fără tine. Dar tu. nu uiţi ce mi-ai făgăduit – n-o să mă mai necăjeşti niciodată?

C H I R I AC: Niciodată. (O sărută, o strânge-n braţe şi pleacă). Bonsoar.

(Se mai întoarce spre a repeta jocul şi iese în stânga planului din fund.)

V E TA (singură, fredonează încet, coborând la masă):

Într-un moment de fericire, Stelele s-au umplut de dor

Şi, printr-o perlă de iubire, Mi-au revărsat razele lor.

(Fredonează din ce în ce mai încet.) Trebuie să fie trecute de unsprezece.

Să mă culc. Ce obosită sunt! Nu mai pot! (Şade lângă masă, deschide albumul şi dă de portretul lui Chiriac.) Ah! Ah! Chiriac!

(Fredonează întâia strofă din Portretul de d. G. Sion:)

„Când ore de-ntristare vor tulbura vreodată

Frumoasa-ţi inimioară, tu vezi portretul meu, Şi crede că eu sufer cu tine deodată, Şi c-amândoi atuncea compătimim mereu.”

(Urmează mai încet; micşorează lumina lămpii de tot şi începe a se pregăti de culcare. Uşa din fund se deschide încet în vremea asta, şi se arată Rică Venturiano; odaia este foarte slab luminată de flacăra închisă a lămpii.)

SCENA II

V E TA şi R I C Ă V E N T U R I A N O, apoi
J U P Î N D U M I T R A C H E şi I P I N G E S C U de-afară

R I C Ă (intră, se opreşte pe prag, vede pe Veta în spate, răsuflă din adânc, pune mâna la inimă şi înaintează în vârful degetelor până în spatele scaunului ei; cade în genunchi şi începe cu putere): Angel radios!

V E TA (dă un ţipăt, se scoală şi fuge în partea cealaltă a scenei făcându-şi cruce şi scuipându-şi în sân): A!

R I C Ă (întorcându-se în genunchi spre partea unde a fugit ea): Angel radios! precum am avut onoarea a vă comunica în precedenta mea epistolă, de când te-am văzut întâiaşi dată pentru prima oară mi-am pierdut uzul raţiunii: da! sunt nebun.

V E TA: Nebun! (Strigând:) Săriţi! Chiriac! Spiridoane!

R I CĂ: Nu striga, madam (se târăşte un pas în genunchi), fii mizericordioasă!

Sunt nebun de amor; da, fruntea mea îmi arde, tâmplelemi se bat, sufer peste poate, parcă sunt turbat.

V E TA: Turbat? Domnule, spune-mi degrab', c-aminteri, strig: cine eşti, ce pofteşti, ce cauţi pe vremea asta în casele oamenilor?

R I CĂ (se ridică şi se apropie de dânsa, tăindu-i drumul): Cine sunt?

mă întrebi cine sunt? Sunt un june tânăr şi nefericit, care suferă peste poate şi iubeşte la nemurire.

V E TA: Ei! ş-apoi? ce-mi pasă mie! (După o mică reflecţie:) Vai de mine! ăsta e vun pungaş: a aflat că nu-i dumnealui acasă şi umblă să ne pungăşească. (Tare, strigând:) Chiriac! Spiridoane! săriţi! hoţii!

R I C Ă (cu mâinile rugătoare): Nu striga! nu striga! fii mizericordioasă; aibi pietate1! M-ai întrebat să-ţi spui cine sunt, ţi-am spus. Mă întrebi să-ţi spui ce caut. Ingrato! nu mi-ai scris chiar tu însuţi în original?

V E TA: Eu?

R I C Ă: Da! (Se ridică.) Nu mi-ai scris să intru fără grijă după zece ceasuri la numărul 9, strada Catilina, când oi vedea la fereastră că se

1 Confuzie între cuvinte – fr. pitié (cucernicie). Aici cu sensul: miloasă.

O noapte furtunoasă 37 micşorează lampa? Iată-mă. M-am transportat la localitate pentru ca să-ţi repet că te iubesc precum iubeşte sclavul lumina şi orbul libertatea.

V E TA: Adevărat, domnule, parol că eşti nebun. Visezi; ţi-am scris eu dumitale vreo scrisoare? Auzi obrăznicie! Ştii dumneata cu cine vorbeşti?

R I C Ă: Cum să nu ştiu? În van te aperi. Şi tu mă iubeşti pe mine, nu mai umbla cu mofturi. Te-am văzut d-atunci seara de la „Iunion”.

V E TA: De la „Iunion”? (Caută cu gândul.)R I C Ă: Da; chiar de atunci seara, când privirile noastre s-au întâlnit, am citit în ochii tăi cei sublimi că şi tu corespunzi la amoarea mea. M-am luat după tine chiar în seara aceea până la Stabiliment.

Simţisem că mitocanul de cumnatu-tău mă mirosise, ştia că mă ţiu după voi; şi, abandonându-mă curajul de a mai intra într-o stradă fără lampe gazoase, m-am întors îndărăt, pentru că-mi era frică să nu paţ vun conflict cu mitocanul. Alaltăieri seară, amoarea mi-a inspirat curaj; m-am ţinut după voi până în această suburbie, în colţul stradei; dar când să-ţi văz justaminte adresa, mi-a tăiat drumul nişte câini. Când am aflat că şezi pe aici, te-am căutat la nemurire şi m-am informat prin băiatul de la cherestegeria lui cumnatu-tău cum stai cu familia ta. Am aflat că acum eşti liberă, ţi-am scris prima mea epistolă într-un moment de inspiraţiune, ai primit-o, mi-ai răspuns să viu, şi am venit.

pentru ca să-ţi repet că (cade iar în genunchi): nu, orice s-ar zice şi orice s-ar face, eu voi susţinea, sus şi tare, că tu eşti aurora, care deschide bolta înstelată într-o adoraţie poetică, plină de.

(Urmează declaraţia foarte iute până ce-l întrerupe Veta.)

VETA (a ascultat cu mult interes tirada lui Rică şi-l întrerupse izbucnind de râs): Ha! ha! ha! acum înţeleg eu tot! ha! ha! ha!

R I C Ă: Râzi, râzi, ingrato, de amoarea mea?

V E TA: Da’ cum, Doamne iartă-mă! să nu râz? vezi bine că râz.

Apoi ştii dumneata cu cine vorbeşti? mă cunoşti? ştii bine cine sunt?

R I CĂ: Cum să nu ştiu! tu eşti angelul visurilor mele, tu eşti steaua, I. L. Caragiale 38 pot pentru ca să zic chiar luceafărul, care străluceşte sublim, în noaptea tenebroasă a existenţei mele, tu eşti.

V E TA (care trece la lampă, îi măreşte focul şi se pune cu chipul în bătaia luminii): Zău? ia uite-te bine! (Râde.)

R I CĂ (foarte încurcat, se scoală de jos şi se dă înapoi împiedicânduse):

Madam! să am pardon! scuzaţi! Cocoană! considerând că. adică, vreau să zic, respectul. pardon. sub pretext că şi pe motivul.

scuzaţi. pardon.

V E TA (râzând): Bine, pardonul ca pardonul, dar te rog, dacă ţii la pielea dumitale, să te duci mai degrabă, să ieşi curând din casa asta, că, Doamne fereşte! de te-o călca aici bărbatu-meu (accentuând), mitocanul. de!

R I C Ă: Scuzaţi. pardon.

V E TA: Apoi zău, nu ştiu ce s-o mai alege de dumneata. Bărbatumeu suferă grozav de gelozie şi e în stare a fi capabil să te omoare.

R I C Ă (speriat): Să mă omoare!

V E TA: Deja alaltăieri-seara ai avut noroc de ţi-a tăiat drumul câinii şi nu te-a lăsat să intri în uliţa noastră.

Aminteri, dumnealui s-a suit repede sus, a deşteptat pe Chiriac.

R I C Ă: Chiriac!

V E TA: Da, tejghetarul nostru, şi au ieşit amândoi, unul pe maidan şi altul pe la poartă, ca să te prinză în uliţă. Încă Chiriac luase şi levorverul; dar până să iasă ei, dumneata fugiseşi.

R I C Ă (îngrijorat): Levorverul! Madam, vă rog, binevoiţi a-mi da drumul d-aici de urgenţă.

V E TA: Ei! ştii că-mi place! Ce! te ţiu eu? Du-te, uşa-i deschisă; dute repede, şi bagă de seamă la poartă să nu dai piept în piept cu dumnealui, că de-acum încolo trebuie să se întoarcă acasă. Apucă pe maidan şi ieşi devale spre Antim. Bagă de seamă să nu te întâlneşti cu bărbatu-meu, că te cunoaşte, şi cum te-o vedea, zău! te umflă!

R I C Ă: Mă umflă! (Vrea să plece, apoi stă şi se întoarce.) Cocoană, eşti o damă venerabilă; profit de ocaziune, spre a vă ruga (cu multă volubilitate) să primiţi asigurarea înaltei stime şi profundului

O noapte furtunoasă 39 respect, cu care am onoarea a fi al domniei-voastre preasupus şi preaplecat, Rică Venturiano, arhivar la judecătoria de pace circumscripţ ia de galben, poet liric, colaboratore la ziarul „Vocea patriotului naţionale”, publicist şi studinte în drept.

V E TA: În drept, în strâmb, ce-mi pasă mie! du-te odată, ori ţi s-a făcut pesemne de vun conflict.

R I C Ă: Nu, madam nu; eu sunt june cu educaţie, nu voi să paţ nici un conflict!

V E TA: Apoi, atunci du-te! ce mai stai?

R I C Ă: Mă duc; scuzaţi, pardon, bonsoar!

V E TA: ’Aide! (Vrea să-l conducă până la uşă; când vrea să deschiză uşa ca să-i dea drumul, s-aude glasul lui Jupân Dumitrache în curte.

Rică şi Veta coboară înspăimântaţi).

JUPÂN DUMITRACHE (afară în curte): Îţi spun că i-am văzut eu capul pe fereastră. E aici în casă. Chiriac!

Spiridoane!

V E TA (îngrozită): Musiu! domnule! m-ai nenorocit, şi dumitale atât ţi-a fost! fugi, fugi, că te omoară!

R I C Ă: Aoleo! (Se repede să fugă pe uşă.)

V E TA (oprindu-l): Nu p-acolo!

JUPÂN DUMITRACHE (d-afară): Dacă nu i-o ajunge ce i-oi da eu moftangiului, să-mi taie mie favuridele!

I P I N G E S CU (tot d-afară): Rezon! (Se aud paşi repezi suind scările.)

R I C Ă (disperat): Madam, cocoană! ai mizericordie de un june român în primăvara existenţei sale! de-abia douăzeci şi cinci de roze şi jumătate în număr, douăzeci şi şase le împlinesc tocmai la sfântul

Andrei. Scapă-mă!

V E TA: Da. dar pe unde? A! pe fereastra asta; ieşi curând, treci binişor pe schele la stânga, lasă-te pe scară, în capătul binalii, jos e o portiţă scurtă, care dă în maidan. Fugi iute!

R I C Ă (iese pe fereastră, se loveşte cu capul de zid şi-şi turteşte pălăria): Pardon! scuzaţi! bonsoar! (Dispare pe fereastră, paşii se apropie.)

I. L. Caragiale 40

SCENA III

V E TA singură, apoi DUMITRACHE şi I P I N G E S C U

V E TA: A scăpat sărmanul. Ce comćdie! Doamne sfinte! dacă-l prindea Chiriac, îl omora. Vezi dumneata cine mi-a fost soră-mea Ziţa!

D-aia se ţinea dumneei de capul meu să tot batem grădinile; era amorezată. Şi eu, proastă, să nu ştiu nimic, şi să-mi fac zile amare cu

Chiriac din pricina lui musiu ăsta. Bine că a scăpat, vai de el; acum trebuie să-i sfârâie călcâiele pe maidanul lui Bursuc. (Coboară la masă şi se face că lucrează. Uşa din fund se deschide de perete şi intră furios

Jupân Dumitrache şi Ipingescu cu săbiile scoase.)

JUPÂN DUMITRACHE (înaintează strajnic): Cocoană! Cine a fost acum aici? (Ipingescu caută cu ochii în toate părţile,

se uită pe sub pat, pe sub masă, peste tot.)

V E TA: Cine să fie?

JUPÂN DUMITRACHE (fierbând): Cine să fie? Ştiu eu cine să fie? Dacă aş şti, nu te-aş întreba.

I P I N G E S CU: Rezon! (Caută mereu.)

V E TA: Ei! ştii că eşti nu ştiu cum! Ce vii aşa turbat? Uite, cu sabia scoasă, ca la bătălie.

JUPÂN DUMITRACHE: Nu râde, cocoană, după ce că paţ un afront tocmai la ce-am ţinut eu, nu râde; du-te dincolo, cocoană!

De ce nu te-ai culcat pân-acum?

V E TA: Zău că nu eşti în toată firea! auzi că de ce nu m-am culcat: pentru că nu mi-a fost somn. Ce! vrei să mă culc şi să-mi las lucru?

Mâine e sărbătoare, trebuie să mă gătesc să merg la biserică.

I P I N G E S CU: Rezon!JUPÂN DUMITRACHE: Cocoană, du-te dincolo, aci avem treabă; du-te curând. (Umblă agitat, strigând): Spiridoane! Spiridoane!

Chiriac! Spiridoane! Chiriac! (Către Veta:) Rău ai făcut, cocoană!

V E TA: Ce rău? ce visezi? ce-am făcut?

JUPÂN DUMITRACHE: Ştii dumneata bine! Dumneata să tragi păcatul de ce s-o întâmpla (sinistru), că are să se întâmple lucru mare, cocoană, măcar să ştiu de bine că merg la cremenal!

V E TA: Eşti nebun! (Aparte:) Acu nu mai mi-e frică.

JUPÂN DUMITRACHE (strajnic la culme): Du-te, cocoană, O noapte furtunoasă şi nu râde.

V E TA: Iaca, mă duc. (Iese râzând în stânga, planul întâi.)

SCENA IV

J U P Î N D U M I T R A C H E, N A E I P I N G E S C U, apoi S P I R I D O N

JUPÂN DUMITRACHE: Ştii (se îneacă de emoţie), mă stăpânesc, adică-i vorbesc cu perdea, nu voi să-i isplic lucru formal, ca să n-o ruşinez.

I P I N G E S CU: Rezon!
JUPÂN DUMITRACHE: Ştii cum e dânsa.
I P I N G E S CU: Coana Veta? ruşinoasă. mie-mi spui?
JUPÂN DUMITRACHE (plimbându-se agitat): Adică chiar în casa mea să nu pot eu pune mâna pe bagabontul? că n-a avut pe unde ieşi; altă scară nu mai are casa. (Strigă:) Spiridoane! Chiriac!
Chiriac! Spiridoane!
S P I R I D ON (vine din dreapta, cu părul vâlvoi, sculat zăpăcit din somn): Ce-i porunca, jupâne?
JUPÂN DUMITRACHE: Porunca? vino să-ţi dau poruncă.
(Îl ia de păr.)
I P I N G E S CU: Hahahaha! dă-l, dă-l căţeaua1!
JUPÂN DUMITRACHE: Apoi parcă ne-a fost vorba, musiu
Spiridoane băiete, să nu te mai găsesc dormind când mă-ntorc acasă!
Na poruncă! na poruncă! mai na poruncă! să-ţi mai treacă de piroteală!
S P I R I D ON (plângând): Auliu, jupâne, auliu! Ce ţi-am făcut eu, jupâne, dacă am dormit?
1 Păruieşte-l.

I P I N G E S CU (strajnic, către Spiridon): Pentru ce nu eşti prezent la apelul nominal?
S P I R I D ON: Auliu! (Se jeleşte.)
JUPÂN DUMITRACHE: Taci! Unde-i Chiriac?
S P I R I D ON (fugind într-un colţ): Nu ştiu.
JUPÂN DUMITRACHE (se repede la el; Spiridon fuge): Da' să mănânci şi să dormi ştii?
S P I R I D ON: Doarme în odaia dumnealui, jupâne.
JUPÂN DUMITRACHE: Doarme? Toţi dormiţi, dormire-aţi somnul ăl lung! Pâinea ştiţi să mi-o mâncaţi. Cheamă pe Chiriac degrabă.
mergi!
I P I N G E S CU (către Spiridon, bătându-i din picior): Urgent! (Spiridon iese degrab' în stânga.)

JUPÂN DUMITRACHE: Chiriac! Chiriac! Eu arz în foc şi toţi trag la aghioase! Eu arz de onoarea mea de familist şi lor de somn le arde. Chiriac!

SCENA V

A C E I A Ş I, C H I R I A C, apoi S P I R I D ON

C H I R I A C (ştergându-se la ochi, în costum de noapte, vine moale de somn, din stânga): Ce-i, jupâne? ce s-a aprins? unde arde?

JUPÂN DUMITRACHE (luându-l de mână şi aducându-l în faţa scenii): Chiriac! (Scurt:) M-am nenorocit!

C H I R I A C: Pentru ce?

JUPÂN DUMITRACHE: S-a dus ambiţul!

C H I R I AC: Cum?

JUPÂN DUMITRACHE: Tocmai la ce am ţinut.

C H I R I A C: Ce?

JUPÂN DUMITRACHE: Mi s-a necinstit onoarea de familist!

C H I R I A C: Aşi! nu se poate; ţi s-a părut!

JUPÂN DUMITRACHE: Am văzut cu ochii.

O noapte furtunoasă

I P I N G E S C U: Idem.

(Spiridon intră din dreapta.)

C H I R I AC: Aşi! aşa m-ai speriat şi alaltăieri-seara; aşa ţi se năzare dumitale.

J U P Î N DUMITRACHE: Chiriac, întreabă şi pe nenea Nae!

I P I N G E S CU (grav): Aprob pozitiv.

C H I R I A C (dezmeticit): Cum? când? unde? cine?

JUPÂN DUMITRACHE: Bagabontul!

C H I R I A C: Ei?

J U P Î N D U M I T R A C HE: Maţe-fripte, Chiriac puiule, l-am văzut din uliţă pe fereastră aici în casă. cu ochelarii pe nas, cu giubenun cap.

C H I R I A C: Aici în casă? nu mă băga-n păcate, jupâne!

S P I R I D ON (aparte): Cu ochelari? Cu giuben? E persoana cocoanii

Ziţii. (Iese pe furiş prin fund.)

JUPÂN DUMITRACHE: L-am văzut cu ochii mei, şi nu se poate să fi ieşit d-aici, că n-avea unde! Pe scară m-am suit eu cu nenea

Nae, trebuia să dau piept în piept cu el. Trebuie să fie aici în casă ascuns. Trebuie să-l găsim. (Iese în dreapta).

C H I R I A C (bătându-se-n piept): Las' pe mine, jupâne.

I P I N G E S CU (care se află la fereastra din stânga): Să am pardon: fereastra asta dă pe schele, schelele merg până-n capătul binalii.

(Jupân Dumitrache reintră şi iese căutând în stânga.)

C H I R I A C: Da.

I P I N G E S CU: Ei! acolo nu-i scară? Dacă o fi ieşit pe aci pe fereastră, s-a dus, a scăpat pe maidanul lui Bursuc.

C H I R I A C: Nu se poate să fi găsit scara. Schelele se-nfundă în podul grajdului; podul nu-i podit până acuma, e gratie numa, şi scara este în partea ailaltă, în dosul binalii.

JUPÂN DUMITRACHE (reintră din stânga disperat): Mi s-a dus ambiţul, nu mai voi să ştiu de nimic! mi s-a necinstit onoarea de

I. L. Caragiale 44 familist, acum nu mai îmi pasă, măcar să intru şi-n cremenal! (Căutând cu ochii, găseşte bastonul lui Ricâ, uitat pe scânduri lângă scaunul unde acesta a căzut în genunchi la intrare. Chiriac şi Ipingescu caută şi ei în toate părţile.) Chiriac! Chiriac! puiule, uite! (Arată bastonul.) Mai zi că mi s-a părut.

C H I R I AC (se repede şi ia puşca, acuma cu spanga pusă): Jupâne, vrei să punem mâna pe el? după mine curând! Nene Nae, aţin'te după noi! Odaia lui Spiridon (arată în dreapta) dă tot pe scara a mare. Pe scară pe unde aţi venit, n-a putut fugi. Pe aici, pe schele, a ieşit. Trebuie să fie ascuns în podul grajdului la capătul binalii. 'Aideţi iute după mine. Tii! nu scapă el din gheara mea nici mort! (Vor să sară pe fereastră.)

SCENA VI

A C E I A Ş I, V E TA, din stânga

V E TA: Ce e, frate? ce e?

C H I R I A C (cu putere către ea): Nu scapă el, cocoană, nici mort din gheara mea!

JUPÂN DUMITRACHE (asemenea): Da, cocoană, nici mort.

I P I N G E S CU (asemenea): Absolut!

C H I R I A C: ’Aide, jupâne, ’aide, nene Nae! (Vrea să se repează peste fereastră cu puşca-n mână).

VETA (aleargă şi se pune în dreptul ferestrii): Sunteţi nebuni? Vreţi să se rupă schelele cu voi? Chiriac, nu ştii că schelele sunt părăsite de trei săptămâni? vrei să te prăpădeşti?

C H I R I A C: Lasă-ne, cocoană! (Vrea s-o dea în lături, ea nu se lasă.)

JUPÂN DUMITRACHE (asemenea): Lasă-ne, cocoană!

I P I N G E S CU (asemenea): Pardon!

V E TA (lui Chiriac): Iar te iei după vreo bănuială de-a dumnealui, iar? Ai uitat ce.

O noapte furtunoasă 45

JUPÂN DUMITRACHE: Da, bănuială. cu ochilari la nas şi cu giobenu-n cap!

C H I R I AC (se luptă cu Veta): Lasă-mă, cocoană! (Scapă din mâinile ei şi iese pe fereastră.)

V E TA (şovăie şi cade pe scaun): Chiriac!

JUPÂN DUMITRACHE: Înainte, Chiriac! Înainte, nene Nae!

(Iese pe fereastră, Nae Ipingescu îl urmează.)

V E TA (sculându-se şovăind, scoate capul pe fereastră): Chiriac!

Chiriac! binişor! să nu cazi!

SCENA VII

V E TA, Z I Ţ A

Z I Ţ A (intră prin fund repede): Ce e, ţaţo? ce s-a întâmplat? Mi-a spus Spiridon.

V E TA (sculându-se repede de pe scaun): Ziţo, Ziţo, tu mi le faci toate, tu m-ai adus la „Iunion”, tu ai dat nas amploiatului să se ţină după noi, de mi-am găsit beleaua cu Chiriac.

Z I Ţ A: Cu Chiriac?

V E TA (dregând-o): Cu dumnealui, cu Chiriac, cu toţi; l-ai chemat să vie, şi în loc să vie la tine a venit aici.

Z I Ţ A: Şi?

V E TA: Şi tocmai când să-i dau drumul înapoi pe uşe, iacătă-i dumnealui cu Nae ipistatul se suia pe scară strigând ca nişte turbaţi.

Z I Ţ A: Şi pe urmă?

V E TA: L-am făcut scăpat pe fereastră, i-am dat drumul pe schelă, ca să iasă pe la spatele binalii, pe portiţa dinspre maidan.

Z I Ţ A (cu spaimă): Pe portiţa dinspre maidan!

V E TA: Da, pentru că pe scara a mare s-ar fi întâlnit piept în piept cu dumnealui.

Z I ŢA (zdrobită): Ţaţo! per l'amour di Dieu!1 portiţa dinspre

1 Formă stâlcită a expresiei franceze Pour l'amour de Dieu!

— Pentru numele lui

Dumnezeu!

I. L. Caragiale 46 maidan e încuiată; adineaori am vrut să viu eu p-acolo, ca să nu mai ocolesc, şi a trebuit să mă întorc iar pe uliţă ca să intru în curte.

V E TA: Încuiată? şi ulucile sunt de doi stânjeni! Atunci persoana în chestie n-a putut fugi! Ziţo! Ziţo! e primejdie! dumnealui e grozav, Chiriac e nebun!

Z I Ţ A: Vai de mine! monşerul meu! mi-l omoară!

V E TA: Chiriac a luat puşca cu spangă şi dumnealui a scos sabia.

Z I Ţ A: Nu mai spune, ţaţo, că mor! (Se aude o dărâmare de scânduri.)

V E TA: Taci! (Ascultă amândouă.)

JUPÂN DUMITRACHE (de afară): Aţin-te, Chiriac!

I P I N G E S CU (de afară): Stai! în numele Constituţiunii!

V E TA (îngrozită): L-a prins!

Z I Ţ A (asemenea): Ah! mor!

V E TA: Sunt în curte, aide să mergem degrabă. Tu ai făcut încurcătura, tu s-o descurci! ’Aide repede de scapă omul din primejdie.

Z I Ţ A: ’Aide! (Amândouă pornesc să iasă prin fund; când ele vor să păşească pragul, s-aude alt zgomot afară şi strigăte).

GLASUL LUI J U P Î N DUMITRACH E: Nu te lăsa, Chiriac!

(Zgomot, strigăte şi o detunătură de puşcă.)

V E TA: Chiriac!

Z I Ţ A: Monşerul meu! (Ies amândouă desperate.)

SCENA VIII

R I C Ă V E N T U R I A N O, apoi S P I R I D O N

R I C Ă (coboară încet pe fereastră pe unde a ieşit; este prăfuit de var, ciment şi cărămidă; părul îi este în neorânduială; pălăria ruptă; e galben şi tras la faţă; tremură şi i se încurcă limba la vorbă; i se năluceşte o spaimă din când în când şi îl apucă slăbiciune la încheieturi.): Am scăpat până acum! Sfinte Andrei, scapă-mă şi de acu încolo: sunt încă june! Geniu bun al venitorului României, protege-mă; şi eu sunt

47 O noapte furtunoasă român. (Răsuflă din greu şi îşi apasă palpitaţiile.) O, ce noapte furtunoasă!

Oribilă tragedie! (I se pare că aude ceva şi tresare.) Ce de peripeţiuni! Ies pe fereastră şi pornesc pe dibuite pe schele! mă ţiu binişor de zid şi ajung în capătul binalii. Destinul mă persecută implacabil.

Schelele se-nfundă; nici o scară. Cocoana perfidă mă indusese în eroare. Vreau să mă-ntorc şi d-odată auz pe inimici venind în faţa mea pe schele. O iau înapoi fără să ştiu unde merg; mă împiedic de un butoi cu ţiment. O inspiraţiune. – eu, ca poet, am totdeauna inspiraţiuni! – m-ascunz în butoi! Paşii inimicilor s-apropie în fuga mare, mulţi inşi trec iute pe lângă butoiul meu înjurându-mă; eu, ca june cu educaţiune, mă fac că n-auz. Toţi se depărtează. Auz un zgomot, strigăte, ţipete de femei, în fine o împuşcătură. Zgomotul apoi cu încetul se stinge, totul

rămâne într-un silenţiu lugubru, numai din depărtare se aude orologiul de la Stabiliment bătând unsprezece şi douăzeci. oră fatală pentru mine! Ies binişor din butoiul meu, mă târăsc de-a buşele pe schele şi mă pomenesc înapoi aci. Ce să fac?

pe unde să ies? Îmi trebuie o inspiraţiune ingenioasă. (Pune mâna pe frunte, şi caută în gând.) Da, am găsit-o! să ies pe uşă. (Merge repede în vârful degetelor la uşa din fund, o deschide; afară, în sală, e beznă.)

Obscuritate absolută! (Merge la fereastră.) A! auz paşi; vine cineva pe schele. (Se repede la uşa din dreapta, a odăii lui Spiridon.) P-aici!

(Spiridon intră în acelaşi moment repede, şi se lovesc amândoi în piept.)

Ah! cum m-am speriat! (Îi vine rău.)

S P I R I D ON: Domnule, musiu, tot aici eşti? E foc mare, trebuie să fugi! dacă o pune mâna pe dumneata, te omoară.

R I C Ă: Mă omoară? Scapă-mă, băiete, scoate-mă de aici. Pe unde să ies? (Pornind spre uşa din dreapta, pe unde a intrat Spiridon.)

Pe aici.

S P I R I D ON: Nu se poate. (Îi taie drumul.) Odaia d-acolo răspunde tot pe scara a mare; vrei să te-ntâlneşti cu ei piept în piept?

R I C Ă: Nu, nu voi; dar atunci ce-i de făcut?! existenţa mi-este periclitată. Voi să scap. Scapă-mă; îţi dau bacşiş trei sferturi de rublă.

S P I R I D ON: Trei sferturi de rublă; şase pachete de tutun! te scap.

R I C Ă: Cum? pe unde? spune-mi iute, că mi-e degrabă, îmi vine stenahorie.

S P I R I D ON: Dumneata stai aici. Eu mă duc colea în odăiţă (la dreapta), deschiz uşa care dă în scară, cum i-oi vedea că se urcă sus, te chem în odaie, închidem uşa de la mijloc, şi când or intra cu toţii aici, îţi dau drumul pe dincolo

de scară, te cobori şi ieşi repede pe poartă. Lasă că te scap, n-ai grijă.

R I C Ă: Da, du-te degrabă!

S P I R I D ON (cu şiretenie): Apoi, nu-mi dai?

R I C Ă: Ce?

S P I R I D ON: Ce mi-ai făgăduit.

SCENA IX

R I C Ă, D U M I T R A C H E, C H I R I A C, I P I N G E S C U, Z I Ţ A şi apoi V E T A

R I C Ă (o clipă singur; joc de scenă mută; deodată se aud în odaia din dreapta palme, şi Spiridon ţipând): A! (Paşi pe scară; Rică se reR I C Ă: Ba da, îţi dau. (Se caută în toate buzunarele şi completează suma din mărunţele; Spiridon o socoteşte cu scumpătate.) Băiete, (solemn) tânărule! ştii tu în ce poziţiune mă găsesc? ştii tu ce pericol mă ameninţă?

S P I R I D ON: Ba bine că nu! Dacă n-oi şti eu păpara lui jupânul!

hehei! lasă; dacă n-ai putea scăpa.

R I C Ă: ’Ai? (Şovăie.)

S P I R I D ON: Ai să vezi şi dumneata al dracului ce e. De ce-i zice lui „Titircă Inimă-Rea”?

R I C Ă: Nu, nu voi să văz, scapă-mă.

S P I R I D ON (cam rece): Ei! lasă, dacă oi putea, te scap eu, fireşte.

R I CĂ: A! (Şovăie.) Auz zgomot pe scară; se suie. (Şovăie.) Aleargă; scapă-mă! (Spiridon iese încet în dreapta, numărând gologanii; Rică îl zoreşte de la spate.) pede la uşa din dreapta.)

O noapte furtunoasă 49

JUPÂN DUMITRACH E (întâmpinându-l cu sabia scoasă): Stai!

R I C Ă (dându-se înapoi): Sunt mort, sfinte Andrei! (Se repede la fereastra schelelor în stânga.)

C H I R I A C (întâmpinându-l, sare pe fereastră în scenă, cu puşca, cu baionetă în mână, ca de asalt): Stăi!

R I C Ă (dându-se înapoi şovăind): Geniu bun al venitorului României! (Se repede la uşa din fund.)

I P I N G E S CU (întâmpinându-l cu sabia scoasă): Stăi! (Recunoscâ nd pe Rică, îi cade sabia din mână.) Nu mă nebuni, onorabile!

Dumneata eşti?

R I C Ă (tremurând grozav): Eu!

(Ziţa intră prin fund.)

JUPÂN DUMITRACHE: Ce pofteşti, mă musiu? (Se repede să-l umfle. Ziţa-i sare-n piept şi-l opreşte.)

C H I R I A C (trânteşte puşca şi scuipă în palme): Lasă-mi-l mie, jupâne! (Se repede şi el să-l umfle.)

I P I N G E S CU (sărind şi oprind în piept pe Chiriac): Nu, da, onorabile!

Îl cunosc eu.

C H I R I A C (lui Ipingescu): Dă-te la o parte!

Z I Ţ A (lui Jupân Dumitrache): Nene Dumitrache, nu-mi asasina viitorul! (Se luptă cu el.)

JUPÂN DUMITRACHE: Lasă-l să-l întreb numai: ce pofteşti, mă musiu?

C H I R I A C: Lasă-mă, nene Nae, să-l învăţ pe maţe-fripte să mai umble după nevestele negustorilor!

I P I N G E S CU (strigând tare ca să acopere toate strigătele): Staţi!

staţi! că e-ncurcătură! Pe dumnealui îl cunosc eu! Dumnealui nu-i d’ ăi de care credeţi dumneavoastră; e cetăţean onorabil.

C H I R I A C: Da’ de onorabil n-are-ncotro! (Vrea să se repează.)

I P I N G E S CU (oprindu-l): E de-al nostru, e patriot!

JUPÂN DUMITRACHE: Dacă-i patriot, de ce umblă să-mi strice casa? de ce mă atacă la onoarea de familist? (Vrea să se repează;

Veta intră prin fund.)

I. L. Caragiale 50

Z I Ţ A: Nene! nene! iartă-mă! nu e ce crezi dumneata.

JUPÂN DUMITRACHE: Dar ce e?

C H I R I A C: Ce e?

V E TA (trecând lângă Chiriac şi luându-l la o parte necăjită): Ce e, ce e! oameni în toată firea şi nu-nţelegeţi ce e! Umblaţi ca nebunii!

(Şoptindu-i repede): Iaca ce e! tânărul umblă după Ziţa, s-a amorezat cu ea de la „Iunion”, ştii din seara când s-a luat după noi, şi-a trimes unul la altul bilete de amor, şi-n loc să meargă la ea acasă, a greşit şi-a venit aici. Nu ţi-am spus eu că e tot o bănuială proastă de-a dumnealui!

Mă faci să intru în alte alea cu nebuniile tale. Iaca ce e; ai văzut? (În timpul acesta Jupân Dumitrache, cam încurcat de potolirea lui Chiriac, vrea să asculte şi el explicaţia.)

C H I R I A C (domirindu-se): A!

JUPÂN DUMITRACHE (trecând lângă Veta): Ei! ce e?

(În timpul acesta, scenă mută între Ipingescu, Ricădă şi Ziţa mai în fund.)

V E TA (către Chiriac): Spune-i ce e. (Trece în fund.)

C H I R I A C (luând la o parte pe Jupân Dumitrache şi şoptindu-i):

Ce e, ce e! Oameni în toată firea şi nu înţelegem! Umblăm ca nebunii!

iaca ce e! tânărul umblă după Ziţa; s-a amorezat cu ea de la „Iunion”, ştii, din seara aia când s-a luat după dumneavoastră, şi-a trimis unul la altul bilete de amor, şi în loc să meargă la ea acasă, a greşit ş-a venit aici. Nu ţi-am spus eu, jupâne, că aşa îţi căşunează dumitale! M-ai făcut să alerg ca nebunii, să-mi rup gâtul! Doamne fereşte! dacă făceam şi moarte de om? Iaca ce e; ai văzut?

JUPÂN DUMITRACHE (înseninat şi domirit): A! (Căutând la Ziţa cu coada ochiului:) Ei, bată-te, Ziţo, să te bată! (Chiriac trece pe lângă Ipingescu.)

Z I Ţ A (plecând ochii cu nevinovăţie): Nene!

JUPÂN DUMITRACHE (cu părinţie): Ei! nu te ruşina! ale tinereţii valuri! (Către public:) Fată romanţioasă! D-aia dumneaei: „Ai, nene, la „Iunion”, parol! să mă-ngropi!”

(În timpul acesta, cei ce n-au vorbit sunt grupaţi în fund:

Rică încă nu-şi poate veni bine în fire.)

I P I N G E S CU (înaintând lângă Jupân Dumitrache): Onorabile!

(Cu ifos:) Ştii cine-i tânărul ăsta? (Arată pe Rică.)

JUPÂN DUMITRACHE: Cine?

I P I N G E S CU: Ăsta e ăl care scrie la „Vocea patriotului naţionale”.

J U P Î N DUMITRACHE: Nu mă nebuni!

I P I N G E S C U: Parol.

JUPÂN DUMITRACHE: Ei, fugi că mor!

I P I N G E S CU: D-apoi ce crezi! chiar el însuşi în persoană: e băiat bun, d-ai noştri, din popor. El combate în articolul ăl de astă-seară, ştii cu „sufragiul”.

JUPÂN DUMITRACHE (încântat): Ei bravos. (Încet:) Apoi de! să facem cunoştinţă. Cum e amorezat cu Ziţa, mai ştii? de unde a fost să iasă norocul fetii!

I P I N G E S CU: Rezon! aia ziceam şi eu. (Către Rică:) Onorabile domn, permite-mi pentru ca să-ţi prezant pe cetăţeanul Dumitrache

Titircă, comersant, apropitar şi căpitan în garda civică. (Cu importanţă:)

E d-ai noştri. (Grupul din fund înaintează.)

R I C Ă: Sunt încântat. (Se confundă în complimente.) Mersi de cunoştinţă.

I P I N G E S CU: Dumnealui este cetăţeanul Rică Venturiano, amploiat judiciar, student la Academie – învaţă legile – şi redactor la „Vocea patriotului naţionale”. (Cu putere:) E d-ai noştri. ce să mai stăm să mai vorbim. îl ştii. (Amândoi recomandaţii se complimentează şi-şi dau mâna.)

JUPÂN DUMITRACHE (cu respect amestecat cu sfială:) Da, tocmai astă-seară citeam cu nenea Nae, în gazeta dumneavoastră, cum scriţi despre ciocoi că mănâncă sudoarea poporului suveran. Ei, bravos!

Îmi place! bine combateţi reacţiunea, nu pot să zic, ştii colea, verde, româneşte. Să vă ajute Dumnezeu ca să scăpaţi poporul de ciocoi!

R I C Ă (prinzând limbă, după ce a zâmbit cu multă satisfacţie de

52 I. L. Caragiale vorbele lui Jupân Dumitrache): Domnule, Dumnezeul nostru este poporul: box populi, box dei!1 Noi n-avem altă credinţă, altă speranţă decât poporul. (Jupân Dumitrache ascultă uimit.) Noi n-avem altă politică decât suveranitatea poporului; de aceea, în lupta noastră politică, am spus-o şi o mai spunem şi o repetăm necontenit tuturor cetăţenilor: „Ori toţi să muriţi, ori toţi să scăpăm!”

JUPÂN DUMITRACHE (răpit): Bravos! să trăieşti! (Bate-n palme, încet către Ipingescu:) Vorbeşte abitir, domnule. Ăsta e bun de dipotat.

I P I N G E S CU: Hei! lasă-l că ajunge el şi dipotat curând-curând.

(În timpul acesta Rică a venit lângă Ziţa.)

JUPÂN DUMITRACHE: Cum combate el, poate să ajungă şi ministru. (Tare către Rică, care stă tot în grup:) Mă rog, onorabile, eu îmi cer iertare, ştiţi că poate adineaori, cum ţiu eu la. poate, v-am adus un afront; dar e şi vina dumneavoastră; nu ştiam că veniserăţi pentru Ziţa.

R I C Ă: Mă rog, pardon, vina nu este nici a mea, nici a dumitale, nici a madam Ziţii; este a tăbliţii de la poartă. Dumneaei îmi scrisese că şade la numărul 9. am văzut la poartă numărul 9 şi am intrat.

(Vorbeşte încet cu Ziţa, Veta şi Chiriac.)

JUPÂN DUMITRACH E (către Ipingescu): Aşa e; asta meşterul

Dincă binagiul mi-a făcut-o; a tencuit zidul la poartă şi mi-a bătut numărul 6 d-a-ndoaselea; să-l pui mâine să mi-l întoarcă la loc, să nu mi se mai întâmple vreun conflict.

C H I R I A C (care s-a găsit în fund cu Veta, Ziţa şi Rică): Lasă să-i spun eu şi cu cocoana, dacă vă e ruşine. (Coboară cu Veta; Rică şi Ziţa se ţin în fund.) Jupâne.

V E TA: Frate.

JUPÂN DUMITRACHE: Ce-i, Chiriac, puiule? ce-i, Veto?

V E TA: Avem să te rugăm ceva.

C H I R I A C: Da’. să nu ne tratezi cu refuz.

1 Formă greşită a dictonului latin „Vox populi vox dei!” – „Glasul poporului e glasul lui Dumnezeu!”

JUPÂN DUMITRACHE: Orice; mă ştii cum ţin la nevastă şi la tine.

V E TA: Uite ce e: musiu Rică şi cu Ziţa compătimesc împreună.

JUPÂN DUMITRACHE (încântat): Ei! aşa e, ale tinereţii valuri!

C H I R I A C: Şi le e ruşine să-ţi spuie că ar vrea să.

JUPÂN DUMITRACHE: Să. ce?

C H I R I A C: Ei! nu ştii dumneata? să puie pirostriile! vrei şi dumneata?

JUPÂN DUMITRACHE (răpit): Dacă dumnealui cabulipseşte1 să ne onoreze cu atâta cinste. de! Zestrea nu-i aşa de mare, şi dumnealui e. ştii, ceva mai sus. noi suntem negustori.

R I C Ă (coborând): Cetăţene, suntem sub regimul libertăţii, egalităţiişi fraternităţii: unul nu poate fi mai sus decât altul, nu permite Constituţia.

I P I N G E S CU: Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE (lui Ipingescu): Bine vorbeşte, domnule, bravos!

R I C Ă: Eu, dacă compătimeşte şi madam Ziţa la suferinţa mea.

JUPÂN DUMITRACHE: Mai e vorbă! cum să nu compătimească?

Ziţo nene, ia vino-ncoa. (Ziţa vine ruşinoasă.) Ei! nu-ţi mai fie ruşine: ale tinereţii valuri. Vrei?

Z I Ţ A: Eu fac ce vrei dumneata; îmi eşti ca şi un frate mai mare.

JUPÂN DUMITRACHE: Ei! să vă fie de bine, şi ceasul ăl bun să-l dea Pronia. (Încet Ziţii:) să-ţi cinsteşti bărbatul:

ăsta e om, nu glumă; ţi-ai găsit norocul.
Z I Ţ A: Mersi, nene. (Trece în fund.)
JUPÂN DUMITRACHE: Pentru puţin. (Lui Ricã:) Ei, acum, cumnate, ia să vorbim o vorbă colea între bărbaţi, cocoanele să nu asculte; ştii dumneata, nene Nae, cum sunt cocoanele.
I P I N G E S C U: Ruşinoase. mie-mi spui?
JUPÂN DUMITRACH E (lui Ricã, care a venit lângă ei): Toate ca toate, dar la onoarea de familist să ţii.
R I C Ă: Da, familia e patria cea mică, precum patria e familia cea
O noapte furtunoasă mare; familia este baza societăţii.
1 Binevoieşte, consimte.
I. L. Caragiale 54
JUPÂN DUMITRACHE: Aşa e, bravos! (Lui Ipingescu:) Toate le ştie, îmi place.
I P I N G E S CU: Apoi dacă-i jurnalist.
V E TA (din fund către Jupân Dumitrache): Ei! toate bune, frăţico, dar noi nu dormim în noaptea asta? Chiriac are să se scoale mâine până-n ziuă la ezirciţ.
JUPÂN DUMITRACHE: Mai e vorbă, soro, cum să nu?
(Toţi se dispun a se retrage; Ricã e cu Ziţa, Chiriac cu Veta, Jupân Dumitrache suie cu Ipingescu.)
I P I N G E S CU (lui Jupân Dumitrache): Onorabile, îndatoreazămă cu o ţigară de tutun.
JUPÂN DUMITRACHE: Şi cu două, nene Nae. (Bagă mâna să scoată tabachera şi se opreşte cu mâna în buzunar.) Nene Nae! Chiriac!
C H I R I A C (coborând lângă Jupân Dumitrache): Ce-i, jupâne?
JUPÂN DUMITRACHE (luând pe Chiriac şi pe Ipingescu de de gât.)
I P I N G E S CU: Frumoasă legătură, de şic!C H I R I A C: Aş! ad-o-ncoa, jupâne, asta-i legătura mea, n-o ştii dumneata?

JUPÂN DUMITRACHE (lămurit): Ei, bată-te să te bată! de ce nu spui aşa, frate? (Lui Ipingescu, cu filozofie:) Ei! vezi? Uite aşa se orbeşte omul la necaz!

I P I N G E S CU: Rezon!

mână şi aducându-i dramatic în faţa scenei): Toate le-am lămurit; bine, de cumnatul Ricã nu mai am ce să zic; dar să vă arăt ce am găsit pe pernele patului dumneaei. că uitasem. îmi vine să intru la bănuieli rele.

C H I R I A C (înfiorat): Ce-ai găsit, jupâne?

JUPÂN DUMITRACHE: Uite. (Scoate din buzunar o legătură

(Pornesc cu toţii veseli spre fund.)

(C o r t i n a)

CONUL LEONIDA

FAŢĂ CU REACŢIUNEA

Farsă într-un act

PERSOANELE

C O N U L L E O N I D A, pensionar – 60 de ani

C O A N A E F I M I Ţ A, consoarta lui de 56 de ani

S A F TA, slujnica lor

În Bucureşti, la Leonida.

(O odaie modestă de mahala. În fund, la dreapta, o uşă; la stânga, o fereastră. De-o parte şi de alta a scenei, câte un pat de culcare. În mijlocul odăii, o masă împrejurul căreia sunt aşezate scaune de paie. Pe masă, o lampă cu gaz; pe globul lămpii un abat-jour cusut pe canava. În planul întâi, la stânga, o sobă cu uşa deschisă şi cu câţiva tăciuni pâlpâind. Leonida e în halat, în papuci şi cu scufia de noapte; Efimiţa în camizol, fustă de flanelă roşie şi legată la cap cu tulpan alb. Amândoi şed de vorbă la masă.)

Conul Leonida faţă cu reacţiunea

SCENA I

LEONIDA: Aşa, cum îţi spusei, mă scol într-o dimineaţă, şi, ştii obiceiul meu, pui mâna întâi şi-ntâi pe „Aurora democratică”, să văz cum mai merge ţara. O deschiz. şi ce

citesc? Uite, ţin minte ca acuma „11/23 făurar1. A căzut tirania! Vivat Republica!”.

E F I M I Ţ A: Auzi colo!

LEONIDA: Răposata dumneei – nevastă-mea a d-întâi – nu se sculase încă. Sar jos din pat şi-i strig: „Scoală, cocoană, şi te bucură, că eşti şi dumneata mumă din popor; scoală, c-a venit libertatea la putere!”

E F I M I Ţ A (afirmativ): Ei!

L E O N I DA: Când aude de libertate, sare şi dumneei răposata din pat. că era republicană! zic: „Găteşte-te degrab’, Miţule, şi. hai şi noi pe la revoluţie”. Ne îmbrăcăm, domnule, frumos, şi o luăm repede pe jos pân’ la teatru. (Cu gravitate:) Ei, când am văzut. ştii că eu nu intru la idee cu una cu două.

Februarie, după calendarul popular; aici e vorba de detronarea de către monstruoasa coaliţie a domnitorului Al. I. Cuza, la 11 februarie 1866.

I. L. Caragiale 58

E F I M I Ţ A: Ţi-ai găsit.! dumneata nu eşti d-ăia. Ehei! Ca dumneata, bobocule, mai rar cineva.

L E O N I DA: Ori să zici nu ştiu ce şi nu ştiu cum, că adicătele, „acu, unde eşti tu republican, ţii parte naţiunii”.

E F I M I Ţ A: Aş!

L E O N I DA: Dar, când am văzut, am zis şi eu: să te ferească

Dumnezeu de furia poporului! Ce să vezi, domnule? Steaguri, muzici, chiote, tămbălău. lucru mare, şi lume, lume. de-ţi venea ameţeală, nu altceva.

E F I M I Ţ A: Bine că n-am fost în Bucureşti pe vremea aia! cum sunt eu nevricoasă, Doamne fereşte! păţeam alte alea.

L E O N I DA: Ba nu zi asta: puteai trage un ce profit. (Schimbând tonul:) Ei, cât gândeşti c-a ţinut toiul revoluţiei?

E F I M I Ţ A: Până seara.

L E O N I DA (zâmbind de aşa naivitate, apoi cu seriozitate): Trei săptămâni de zile, domnule.

E F I M I Ţ A (minunându-se): Nu mă-nnebuni, soro!

L E O N I DA: Ce te gândeşti dumneata, că a fost aşa un bagadel lucru? Fă-ţi idee: dacă chiar Galibardi, de-acolo de unde este el, a scris atunci o scrisoare către naţiunea română.

E F I M I Ţ A (cu interes:) Zău?

L E O N I DA: Mai e vorbă?

E F I M I Ţ A: Adică cum?

L E O N I DA: Vezi dumneata, i-a plăcut şi lui cum am adus noi lucrul cu un sul subţire ca să dăm exemplu Evropii, şi s-a crezut omul dator, ca un ce de politică, pentru ca să ne firitisească.

E F I M I Ţ A (curioasă): Da. ce spunea în scrisoare?

L E O N I DA (cu importanţă): Patru vorbe, numai patru, da vorbe, ce-i drept! Uite, ţiu minte ca acuma: „Bravos naţiune! Halal să-ţi fie!

Să trăiască Republica! Vivat Prinţipatele Unite!” şi jos a iscălit în original: „Galibardi”.

E F I M I Ţ A (satisfăcută): Apoi, atunci dacă-i aşa, a vorbit destul de frumos omul!

Conul Leonida faţă cu reacţiunea de oameni sunt. L E O N I DA: Hehei! unul e Galibardi; om, o dată şi jumătate! (Cu mândrie şi siguranţă:) Ei! giantă latină, domnule, n-ai ce-i mai zice.

De ce a băgat el în răcori, gândeşti, pe toţi împăraţii şi pe Papa de la

Roma?

E F I M I Ţ A (mirată): Şi pe Papa de la Roma? Auzi, soro?

LEONIDA: Ba încă ce! i-a tras un tighel, de i-a plăcut şi lui. Ce-a zis Papa – iezuit, aminteri nu-i prost! – când a văzut că n-o scoate la capăt cu el? „Mă, nene, ăsta nu-i glumă; cu ăsta, cum văz eu, nu merge ca, de, cu fitecine; ia mai bine să mă iau cu politică pe lângă el, să mi-l fac cumătru.” Şi de

colea până colea, tura-vura, c-o fi tunsă, c-o fi rasă, l-a pus pe Galibardi de i-a botezat un copil.

E F I M I Ţ A (cu ironie): Şi-a cunoscut omul naşul!

LEONIDA: Vezi bine! Acu ia spune, cam câţi oameni te bate gândul că să aibă Galibardi?

E F I M I Ţ A: Sumedenie!

LEONIDA: O mie, domnule, numa o mie.

E F I M I Ţ A: Ei, fugi că mor! şi adică numa cu o mie să.

L E O N I DA (întrerupând-o): Da, da' întreabă-mă să-ţi spun ce fel

E F I M I Ţ A: Ceva tot unul şi unul.

LEONIDA: Ăi mai prima, domnule, aleşi pe sprânceană, care mai de care, dă cu puşca-n Dumnezeu; volintiri, mă rog: azi aici, mâine-n Focşani, ce-am avut şi ce-am pierdut!

E F I M I Ţ A: Ei! aşa da.

LEONIDA: Şi toţi se-nchină la el ca la Christos; de hatârul lui, sunt în stare, trei zile d-a rândul, să nu mănânce şi să nu bea, dacă n-or avea ce.

E F I M I Ţ A: Ce spui, soro?

LEONIDA: Ce-ţi spun eu, şi câte şi mai câte altele şi mai şi.

E F I M I Ţ A: Bravos!

(O mică pauză şi căscături de amândouă părţile.)

LEONIDA: Trebuie să fie târziu, Miţule; ne culcăm?

I. L. Caragiale 60

E F I M I Ţ A (se scoală şi se uită la ceas): Douăspce trecute, bobocule.

L E O N I DA (sculându-se şi el şi mergând spre patul din stânga):

Vezi dumneata cum trece vremea cu vorba.

E F I M I Ţ A (dregându-şi patul): Ei! cum le spui dumneata, să tot stai s-asculţi; ca dumneata, bobocule, mai rar cineva.

L E O N I DA (la pat şi intrând sub plapumă): Miţo, ai zis matale fetii să vie mâine mai de dimineaţă ca să facă focul?

E F I M I Ţ A (stingând lampa): Da. (Se-nchină şi se aşază în pat la dreapta.)

(Odaia rămâne luminată numai de flacăra tăciunilor din sobă.)

L E O N I DA (după ce s-a învârtit în pat până să-şi facă culcuşul, cu satisfacţie): A! aaşa!

(Un moment pauză, în timp ce fiecare se aşază bine în aşternutul său.)

E F I M I Ţ A (din aşternut): Şi zi aşa cu Galibardi, ’ai?

L E O N I DA (asemenea): Aşa zău! Ei! mai dă-mi încă unul ca el, şi până mâine seara – nu-mi trebuie mai mult – să-ţi fac republică.

(Cu regret:) Da nu e! Da o să-mi zici că cu încetul se face oţetul ori că mai rabdă, că n-a intrat zilele-n sac. (Cu tărie:) D-apoi bine, frate, până când tot rabdă azi, rabdă mâine? că nu mai merge, domnule, s-a săturat poporul de tiranie, trebuie republică!

E F I M I ŢA: Adică, zău, bobocule, de! eu, cu mintea ca de femeie, pardon să te-ntreb şi eu un lucru: ce procopseală ar fi şi cu republica?

L E O N I DA (minunat de-aşa întrebare): Ei, bravos! ş-asta-i bună! Cum ce procopseală? Vezi, asta-i vorba: cap ai, minte ce-ţi mai trebuie? Apoi, închipuieşte-ţi dumneata numai un condei, nu mai plăteşte niminea bir.

E F I M I Ţ A: Zău?

Conul Leonida faţă cu reacţiunea 61

L E O N I DA: Zău. Ai doilea, că fieştecare cetăţean ia câte o leafă bună, toţi într-o egalitate.

E F I M I Ţ A: Parol?

LEONIDA: Parol. Par egzamplu, eu.

E F I M I Ţ A: Pe lângă pensie?

LEONIDA: Vezi bine: pensia e başca, o am după legea a veche, e dreptul meu; mai ales când e republică, dreptul e sfânt: republica este garanţiunea tuturor drepturilor.

E F I M I Ţ A (cu toată aprobarea): Aşa da.

LEONIDA: Şi al treilea, că se face şi lege de murături1.

E F I M I Ţ A: Cum lege de murături?

L E O N I DA: Adicătelea că nimini să nu mai aibă drept să-şi plătească datoriile.

E F I M I ŢA (crucindu-se de mirare): Maică Precistă, Doamne! apoi dacă-i aşa, de ce nu se face mai curând republică, soro?

LEONIDA: Hei! te lasă reacţionarii, domnule? Fireşte, nu le vine lor la socoteală să nu mai plătească niminea bir! e aproape de mintea omului: de unde ar mai mânca ei lefurile cu lingura?

E F I M I Ţ A: Aşa e. da. (reflectând mai adânc). un lucru nu-nţeleg eu.

LEONIDA: Ce lucru?

E F I M I Ţ A: Dacă n-o mai plăti niminea bir, soro, de unde or să aibă cetăţenii leafă?

LEONIDA (în luptă cu somnul): Treaba statului, domnule, el ce grije are? pentru ce-l avem pe el? e datoria lui să-ngrijească să aibă oamenii lefurile la vreme.

E F I M I Ţ A (lămurită): Aşa de. vezi, mie nu-mi dădea-n gând.

(După o pauză de reflecţie:) Ce bine ar fi! unde dă Dumnezeu odată să o mai vedem ş-asta, republica! (Leonida începe să sforăie.) Dormi, soro? (Leonida sforăie-nainte.) A adormit.

1 Lege de moratoriu, lege pentru amânarea plăţii datoriilor.

SCENA II

(Coana Efimiţa se aşază pe o ureche şi adoarme şi ea. Unul după miezul nopţii sună rar în vecinătate: patru bătăi de sferturi, apoi o bătaie mai gravă pentru ceas. În orchestră melodramă „misterioso”. Câteva momente pauză, după care s-aud în depărtare două-trei detunături de puşcă şi chiote surde; apoi, altele mai multe şi strigăte mai distincte, şi încă o dată.)

E F I M I Ţ A (se deşteaptă şi se ridică-n pat, privind cu nedumerire către uşă şi întrebând cu neastâmpăr): Cine e?

(Pauză.) Cine e? (Pauză; sare din pat, aleargă repede la uşă şi o încearcă dacă e bine încuiată, asemenea, la fereastră, şi se-ntoarce mai puţin intrigată să se aşeze iar la loc, făcându-şi o cruce.) Cine ştie ce-oi fi visat! (Se culcă şi aţipeşte iar; în orchestră melodramă; pauză; o salvă de detunături şi strigăte înmulţite, cocoana sare din pat cât colo.) Cine e? (O pauză; merge tremurând la masă, caută p-întunerec chibriturile şi aprinde lampa; foarte emoţionată, încearcă încă o dată uşa, merge în vârful degetelor la dulapul de haine, îl încuie repede, ca şi cum ar fi prins pe cineva în el; şi ascultă cu palpitaţie ce se petrece înăuntru; se uită apoi pe sub paturi şi prin toate colţurile, stinge lampa, se-nchină şi se urcă iar în pat.) Ce-o fi şi asta? (Deodată, s-aud o nouă salvă şi chiote prelungite: coana Efimiţa sare jos şi rămâne înmărmurită în picioare ascultând: o altă salvă şi strigăte.) Leonido! (Zgomotul se repetă.) Leonido! (Pauză; zgomotul se repetă cu putere; cocoana se repede peste un scaun cu exasperare, se împiedică şi cade peste patul lui Leonida.) Leonido!

SCENA III

L E O N I DA (sculându-se din somn spăimântat): ’Ai! ce e?

E F I M I Ţ A: Leonido! scoal’ că-i foc, Leonido!

L E O N I DA (speriat): Unde-i foc?

E F I M I Ţ A: Scoal’ că-i revuluţie, bătălie mare afară!

Conul Leonida faţă cu reacţiunea 63

L E O N I DA: Aş! vorbă să fie! Ce te pomeneşti vorbind, domnule?

E F I M I ŢA: Bătălie la poartă, soro: pistoale, puşti, tunuri, Leonido; ţipete, chiote, lucru mare, de am sărit din somn!

LEONIDA (luând-o cu binişorul): Miţule, nu-i nimica; ştii cum eşti dumneata nevricoasă, unde am vorbit toată seara de politică, te-i fi culcat şi cu faţa-n sus şi ai visat cine ştie ce.

E F I M I Ţ A (impacientată): Leonido, deşteaptă sunt eu acuma?

LEONIDA: Apoi de! Miţule, asta dumneata ştii.

E F I M I Ţ A (atinsă): Bravos, bobocule! nu m-aşteptam ca tocmai dumneata să te pronunţi cu aşa iluzii1 în contra mea; te credeam mai altfel. îmi pare rău! Cocoane Leonido, sunt deşteaptă; am auzit cum te-auz şi m-auzi. revuluţie, bătălie mare!

LEONIDA: Bine, Miţule, stăi, nu te importa2 degeaba. De când m-ai deşteptat pe mine, ai mai auzit ceva?

E F I M I Ţ A: Nu.

LEONIDA: Apoi de! cum vine treaba asta? spune matale.

E F I M I Ţ A (cam în nedumerire): De, soro, ştiu eu?

LEONIDA: Apoi, vezi? Dar. s-o mai luăm şi pe partea ailaltă, să vedem ce-ai să mai zici. Bine, chiar revuluţie să fi fost, să zicem.

nu ştii dumneata că n-are nimeni voie să descarce focuri în oraş? e ordin de la poliţie.

E F I M I Ţ A (aproape răsconvinsă): De! bobocule, să zic şi eu cum zici, că după cum le spui dumneata, una şi cu una fac două, n-are de unde să te mai apuce omul. (Stând pe gânduri şi iar îndoindu-se:)

Dar bine, soro, am auzit, am a-u-zit; cum s-auz ce nu era? ce-am auzit dacă nu era nimica?

LEONIDA: Ei! domnule, câte d-astea n-am citit eu; n-am păr în cap! Glumeşti cu omul! Se-ntâmplă! (cu tonul unei teorii sigure) că fiindcă de ce? o să mă-ntrebi. Omul, bunioară, de par egzamplu, dintr-un nu-ştiu-ce ori ceva, cum e nevricos, de curiozitate, intră la o

Aluzii

Nu te „amporta”, de la franc. s’emporter, a se înfuria.

idee; a intrat la o idee? fandacsia e gata; ei! şi după aia, din fandacsie cade în ipohondrie. Pe urmă, fireşte, şi nimica mişcă.

E F I M I Ţ A: Comčdie, soro! (Minunându-se:) Aşa o fi!

L E O N I DA: Bunioară şi la dumneata acuma, o ipohondrie trecătoare; nu-i nimica. Hai să ne culcăm: noapte bună, Miţule.

E F I M I Ţ A: Noapte bună. (Încă nedumerită oarecum, stinge lampa şi se vâră în pat.)

L E O N I DA (după o pauză): Nu te mai culca cu faţa-n sus, Miţule, că iar visezi.

(Cocoana s-aşază p-o ureche; în odaie întunerec, în orchestră melodramă; o pauză, după care d-odată se aud în depărtare chiote, strigăte şi detunături.)

E F I M I Ţ A: Ai auzit?

L E O N I DA: Ai auzit?

bătălie mare, Leonido!

(Amândoi, d-odată, se ridică înfioraţi. Zgomotul s-apropie.)

E F I M I Ţ A (sărind din pat): E idee, Leonido?

L E O N I DA (cu spaimă): Aprinde lampa. (Sare şi el din pat.)

(Zgomotul se apropie.)

E F I M I Ţ A (aprinzând lampa): E fandacsie, bobocule?

L E O N I DA (tremurând): Nu-i lucru curat, Miţule!

(Zgomotul tot mai tare.)

E F I M I Ţ A: E ipohondrie, soro?

(Zgomotul creşte mereu.)

L E O N I DA: E primejdie mare, domnule! Ce să fie?

E F I M I ŢA: Ce să fie? dumneata nu vezi ce să fie? Revuluţie, SCENA IV

I. L. Caragiale

Conul Leonida faţă cu reacţiunea

(Zgomotul creşte înainte.)

LEONIDA (ciudindu-se): Bine, frate, revuluţie ca revuluţie, da nu-ţi spusei că nu-i voie de la poliţie să dai focuri în oraş.

E F I M I Ţ A (tremurând): Voie, ne-voie, auzi?

LEONIDA (asemenea): Auz; da nu e, nu se poate să fie revuluţie. Câtă vreme sunt ai noştri1 la putere, cine să stea să facă revuluţie?E F I M I Ţ A: De! Întreabă-mă să te-ntreb. (Zgomot mare.) Auzi?

LEONIDA: Unde mi-este gazeta? (nervos) că dacă o fi să fie revuluţie, trebuie să spuie la „Ultimele ştiri”. Unde mi-e

gazeta? (Merge la masă, ia gazeta, îşi aruncă ochii pe pagina a treia şi dă un ţipăt.) A!

E F I M I Ţ A: Ei!

LEONIDA (pierdut): Nu e revuluţie, domnule, e reacţiune; ascultă!

(Citeşte tremurând:) „Reacţiunea a prins iar la limbă. Ca un strigoi în întunerec, ea stă la pândă ascuţindu-şi ghearele şi aşteptând momentul oportun pentru poftele ei antinaţionale. Naţiune, fii deşteaptă!” (Cu dezolare:) Şi noi dormim, domnule!

E F I M I ŢA (asemenea): Cine stricã, soro, dacă nu mi-ai citit gazeta de cu seara!

(Zgomot tare.)

LEONIDA (prăpădit): Şi pe mine mă ştiu toţi reacţionarii că sunt republican, că sunt pentru naţiune.

E F I M I ŢA (tremurând şi începând să plângă): Ce-i de făcut, soro?

LEONIDA (stăpânindu-se, ca să-i facă curaj): Nu te speria, Miţule, nu te speria.

(Salve şi chiote foarte apropiate.)

E F I M I Ţ A: Iute, soro pune mâna.

(Amândoi trag cearşafurile din paturi în mijlocul casei, golesc dulapul, scrinul, şi fac două legături mari; apoi baricadează uşa cu paturile şi mobilele.)

1 Partidul liberal; în timpul lungii guvernări a lui I. C. Brătianu (1876 —1883).

L E O N I DA (lucrând): Mergem la gară pân dosul Cişmigiului şi plecăm până-n ziuă cu trenul la Ploieşti. Acolo nu mai mi-e frică: sunt între ai mei! republicani toţi1, săracii!

(Zgomot şi mai aproape.)

E F I M I Ţ A (îngrozită, oprindu-se din lucru şi ascultând): Soro!

soro! auzi dumneata? Zavragiii2 vin încoace!

L E O N I DA (asemenea): Auz. (Tremură.) Şi cum sunt eu deocheat, drept aicea vin, să ne dărâme casa.

E F I M I Ţ A (îndoindu-se de genunchi şi înecându-se): Nu-mi mai spune, soro, că mor!

L E O N I DA: Fă iute, iute!

(Zgomotul şi mai aproape; Leonida cade-n genunchi.)

E F I M I Ţ A: Soro, mor! a intrat în uliţa noastră.

L E O N I DA: Stinge lampa!

(Cocoana suflă iute în lampă; zgomotul este sub ferestre. Amândoi sunt trăsniţi. O pauză, zgomot şi apoi câteva bătăi în uşa d-afară.)

E F I M I Ţ A (şoptind): Sunt la uşă.

L E O N I DA (asemenea): Atât mi-a fost! Nu te mişca. (Bătăile se repetă mai tare; zgomotul s-a cam depărtat.) Să ne ascundem în dulap.

E F I M I Ţ A: Să lăsăm calabalâcul şi să sărim pe fereastră.

(Bătăile în uşă se îndesesc cu nerăbdare; zgomotul se depărtează mereu.)

L E O N I DA: Dar dacă or fi intrat în curte?

UN GLAS DE FEMEIE (d-afară): Dar asta comčdie!

Aluzie la mişcarea condusă de Al. Candiano-Popescu, care a proclamat republica la Ploieşti, în ziua de 8 august 1870.

Revoluţionari, de la zaveră, mişcarea eteristă pentru eliberarea Greciei.

67 Conul Leonida faţă cu reacţiunea

E F I M I Ţ A (cu uimire plecându-se spre uşă s-asculte): ’Ai?

LEONIDA (oprind-o): St! nu te mişca!

(Pumni tari în uşă; zgomotul şi mai departe.)

GLASUL (d-afară): Ei! Doamne! (Strigând:) Coniţă!

E F I M I Ţ A (uimită): E slujnica, Leonido, Safta.

(Chiotele şi împuşcăturile d-abia se mai aud foarte departe.)

LEONIDA: St! parcă s-a mai depărtat zavera!

(Bătăi disperate în uşă.)

GLASUL (d-afară): Deschide, cocoană, să fac focul. (O pauză.

Leonida şi Efimiţa ascultă uimiţi, neştiind ce să crează.) Vai de mine!

nu-i bună asta! a păţit boierii ceva!

E F I M I Ţ A: E Safta. (Vrea să meargă la uşă.)

LEONIDA (oprind-o): St! nu deschide o dată cu capul!

E F I M I Ţ A (nemaiputând răbda şi smucindu-se): Trebuie să deschiz, soro, că-ncepe dobitoaca să ţipe şi-i mai rău: ne dă de gol la zavragii!

(Bătăi din toate puterile în uşă.)

LEONIDA (comprimându-şi inima şi cu un ton de supremă resignare):

Deschide!

E F I M I Ţ A (mergând în vârful degetelor la uşă, întreabă cu gura jumătate): Cine e?

GLASUL (d-afară): Eu, cocoană; am venit să fac focul.

E F I M I Ţ A (stă un minut la îndoială, apoi se hotărăşte şi, dând în lături baricada, deschide, şi cu glasul alterat): Haide, intră.

(În odaie e întuneric. Coana Efimiţa ţine piept Saftei la uşă.)

I. L. Caragiale 68

SCENA V

E F I M I Ţ A (mişcată, cu tonul misterios): Ce-i afară, Safto?

S A F TA (care a intrat cu un braţ de lemne): Bine, cocoană, ce să fie! Da pân-acum n-am putut închide ochii; toată noaptea a fost masă mare la băcanul din colţ; acu d-abia s-a spart cheful. Adineaori a trecut p-aici vreo câţiva, se duceau acasă pe două cărări; era şi Nae

Ipingescu, ipistatul, beat frânt; chiuia şi trăgea la pistoale. obicei mitocănesc.

L E O N I DA (nedumerit): Ce obicei?

S A F TA: Ştii, a făcut oamenii chef, c-aseară a fost lăsata-secului.

E F I M I ŢA (înseninându-se şi prinzând limbă, către Leonida cu umor): A fost lăsata, secule!

L E O N I DA (îmbărbătat): Ei vezi? (Plin de triumful teoriei:) Tot vorba mea, domnule! Omul, bunioară, de par egzamplu, dintr-un nuştiu-ce ori ceva, cum e nevricos, de curiozitate, intră la o idee; a intrat la o idee? fandacsia e gata; ei! şi după aia, din fandacsie cade în ipohondrie. (Către cocoana:) Văzuşi?

E F I M I ŢA (cu chef): Ei! soro! parcă ziceai că nu e voie de la poliţie să se dea cu pistoale în oraş?

L E O N I DA (sigur): Apoi bine, nu vezi dumneata că aici a fost chiar poliţia în persoană.

E F I M I Ţ A: Ei, bobocule, apăi cum le ştii dumneata toate, mai rar cineva! (Aprinde lampa.)

(Amândoi sunt foarte veseli. Safta rămâne încremenită văzând răsturnarea odăii.)

(C o r t i n a)

O SCRISOARE PIERDUTĂ

Comedie în patru acte

I. L. Caragiale 70

PERSOANE L E

Ş T E FA N T I P Ă T E S CU, prefectul judeţului

AGAMEMNON DANDANACHE, vechi luptător de la ’48

ZAHARIA TRAHANACH E, prezidentul Comitetului permanent, Comitetului electoral, Comitetului şcolar, Comiţiului agricol, al altor comitete şi comiţii

TA C H E FARFURID I, avocat, membru al acestor comitete şi comiţii

I O R D A C H E B R ÎNZOVENESCU, asemenea

N A E CAŢAVENCU, avocat, director-proprietar al ziarului „Răcnetul Carpaţilor”, prezident-fundator al Societăţii enciclopedicecooperative „Aurora economică română”

I O N E S CU, institutor, colaborator la acest ziar şi membru al acestei societăţi

P O P E S CU, istitutor, asemenea

G H I Ţ Ă P R I S TANDA, poliţaiul oraşului

UN CETĂŢEAN TURMENTAT

Z O E T R A H A N A C H E, soţia celui de sus

U N F E C I OR, A L E G Ă T O R I, C E T Ă Ţ E NI, PU B L I C

În capitala unui judeţ de munte, în zilele noastre.

71 O scrisoare pierdută

ACTUL I

(O anticameră bine mobilată. Uşă în fund cu două ferestre mari în lături. La dreapta, în planul din fund, o uşă, la stânga, altă uşă, în planul din faţă. În stânga, planul întâi, canapea şi un fotoliu.)

SCENA I

T I P Ă T E S CU, puţin agitat, se plimbă cu „Răcnetul Carpaţilor” în mână; e în haine de odaie; P R I S TAND A, în picioare, mai spre uşă, stă rezemat în sabie.

T I P Ă T E S CU (terminând de citit o frază din jurnal): „. Ruşine pentru oraşul nostru să tremure în faţa unui om! Ruşine pentru guvernul vitreg, care dă unul din cele mai frumoase judeţe ale

României pradă în ghearele unui vampir!” (Indignat:) Eu vampir, ’ai? Caraghioz!

P R I S TANDA (asemenea): Curat caraghioz! Pardon, să iertaţi, coane Fănică, că întreb: bampir. ce-i aia, bampir?

T I P Ă T E S CU: Unul. unul care suge sângele poporului. Eu sug sângele poporului!

P R I S TANDA: Dumneata sugi sângele poporului! Aoleu!

T I P Ă T E S C U: Mişel!

P R I S TANDA: Curat mişel!

T I P Ă T E S CU: Murdar!

P R I S TANDA: Curat murdar!

T I P Ă T E S CU: Ei! nu s-alege!

P R I S TANDA: Nu s-alege!

I. L. Caragiale

T I P Ă T E S CU (zâmbind): Nu-i vorbă, după buget e mică, aşa e.

T I P Ă T E S CU: Şi nu-mi pare rău, dacă ştii să faci lucrurile cuT I P Ă T E S CU: Cu toată dăscălimea dumnealui, cu toată societatea moftologică a dumnealui. degeaba! să-mi răzi mie mustăţile!

P R I S TANDA: Şi mie!

T I P Ă T E S CU: Dar în sfârşit, las-o asta! Lasă-l să urle ca un câine!

P R I S TANDA: Curat ca un câine!

T I P Ă T E S CU: Începuseşi să-mi spui istoria de aseară. (Şade.)

P R I S TANDA: Cum vă spuneam, coane Fănică (se apropie), aseară, aţipisem niţel după-masă, precum e misia noastră. că acuma dumneavoastră ştiţi că bietul poliţai n-are şi el ceas de mâncare, de băutură, de culcare, de sculare, ca tot creştinul.

T I P Ă T E S C U: Fireşte.

P R I S TANDA: Şi la mine, coane Fănică, să trăiţi! greu de tot.

Ce să zici? Famelie mare, renumeraţie mică, după buget, coane Fănică.

Încă d-aia nevastă-mea zice: „Măi, roagă-te şi tu de domnul prefectul să-ţi mai mărească leafa, că te prăpădeşti de tot!” Nouă copii, coane

Fănică, să trăiţi! nu mai puţin. Statul n-are idee de ce face omul acasă, ne cere numai datoria; dar de! nouă copii şi optzeci de lei pe lună: famelie mare, renumeraţie mică, după buget.

decât tu nu eşti băiat prost; o mai cârpeşti, de ici, de colo, dacă nu curge, pică. Las’ că ştim noi!

P R I S TANDA: Ştiţi! Cum să nu ştiţi, coane Fănică, să trăiţi! tocmai dumneavoastră să nu ştiţi!

minte: mie-mi place să mă servească funcţionarul cu tragere de inimă.

Când e om de credinţă.

P R I S TANDA: De credinţă, coane Fănică, să trăiţi!

T I P Ă T E S CU: Nu mă uit dacă se foloseşte şi el cu o para, două.

mai ales un om cu o familie grea.

P R I S TANDA: Nouă suflete, coane Fănică, şi renumeraţie.

T I P Ă T E S C U: După buget!

P R I S TANDA: Mică, sărut mâna, coane Fănică.

T I P Ă T E S CU: Lasă, Ghiţă, cu steagurile de alaltăieri ţi-a ieşit bine; ai tras frumuşel condeiul.

P R I S TANDA (uitându-se pe sine şi râzând): Curat condei!

(luându-şi numaidecât seama, naiv:) Adicăte, cum condei, coane

Fănică?

T I P Ă T E S CU: Contul jidanului s-a plătit la Comitet pe patruzeci şi patru de steaguri.

P R I S TANDA (naiv): Da.

T I P Ă T E S CU: Ei? s-a pus patruzeci şi patru de steaguri?

P R I S TANDA (cu tărie): S-a pus, coane Fănică, s-a pus. Poate unul-două să le fi dat vântul jos. da s-a pus.

T I P Ă T E S CU: Patruzeci şi patru?

P R I S TANDA: Patruzeci şi patru în cap, coane Fănică.

T I P Ă T E S CU (râzând): Nu umbla cu mofturi, Ghiţă. Nu m-am plimbat eu la luminaţie în trăsură cu Zoe şi cu nenea Zaharia în tot oraşul? Tocmai ea, cum e glumeaţă, zice: „Ia să-i numărăm steagurile lui Ghiţă.”

P R I S TANDA (mâhnit): Îmi pare rău! tocmai coana Joiţica, tocmai dumneei, care de! să ne aşteptăm de la dumneei la o protecţie.

T I P Ă T E S CU: Apoi, ea n-a zis-o cu răutate, a zis-o de glumă.

Nu ştie şi nenea Zaharia şi ea că eşti omul nostru.

P R I S TANDA: Al dumneavoastră, coane Fănică, şi al coanii

Joiţichii, şi al lui conu Zaharia. Ei? Şi le-aţi numărat, coane Fănică?

Ei? aşa e? Patruzeci şi patru.

T I P Ă T E S CU: Vreo paispce. cinspce.

P R I S TANDA: Apoi să le numărăm, coane Fănică; să le numărăm; două la prefectură.

T I P Ă T E S C U: Două.

P R I S TANDA: Două pe piaţa lui 11 Fevruarie.

T I P Ă T E S C U: Patru.

P R I S TANDA (căutând în gând): Două la Primărie.

T I P Ă T E S C U: Şase.

P R I S TANDA (acelaşi joc): Unul la şcoala de băieţi.

I. L. Caragiale 74

T I P Ă T E S C U: Şapte.

P R I S TANDA: Unul. la şcoala de fete.

T I P Ă T E S C U: Opt.

P R I S TANDA: Unul la spital.

T I P Ă T E S C U: Nouă.

P R I S TANDA: Două. la catrindală, la Sf. Niculae.

T I P Ă T E S CU: Unsprezece.

P R I S TANDA: Două la prefectură. paispce.

T I P Ă T E S CU (râzând): Le-ai mai numărat pe ale de la prefectură.

P R I S TANDA: Nu, coane Fănică, să trăiţi! (Continuă repede, pe nerăsuflate:) Două la primărie, optspce, patru la şcoli, douăzeci şi patru, două la catrindală la Sf. Niculae, treizeci.

T I P Ă T E S C U (râzând): Le-ai mai numărat o dată pe toate astea şi aduni rău.

P R I S TANDA: Doamne păzeşte, coane Fănică, să trăiţi, patruzeci şi patru, în cap. patruzeci şi patru. Cum zic, unul-două, poate vântul. ori cine ştie.

T I P Ă T E S CU (râzând): Ghiţă. apoi nu mă orbi de la obraz aşa.

P R I S TANDA (schimbând deodată tonul, umilit şi naiv): Famelie mare. renumeraţie după buget mică.

T I P Ă T E S CU (uitându-se la ceas): Ia să lăsăm steagurile, Ghiţă.

P R I S TANDA: Curat să le lăsăm, coane Fănică.

T I P Ă T E S CU: Spune odată istoria de-aseară, că mă grăbesc.

P R I S TANDA: Bine ziceţi, coane Fănică. Aseară pe la zece şi jumătate, mă duc acasă, îmbuc ceva şi mă dau aşa pe-o parte să aţipesc numai un minuţel, că eram prăpădit de ostenit de la foc. Nevasta zice, pardon: „Dezbracă-te, Ghiţă, şi te culcă”. Eu, nu; eu, la datorie, coane

Fănică, zi şi noapte la datorie. Aşa, mă scol cam pe la douăspce fără un sfert, şi, pardon, mă dezbrac de mondir, scot chipiul, mă-mbrac ţivileşte şi plec. la datorie, coane Fănică. Până să plec se făcuse vreo unul după douăspce. O iau prin dosul primăriei, şi apuc pe maidan ca să ies la bariera Unirii. Când dau să trec maidanul, văz lumină la ferestrele de din jos ale lui d. Nae Caţavencu, şi ferestrele vraişte. Ulucile înalte. dacă te sui pe uluci, poţi intra pe fereastră în casă. Eu, cu gândul la datorie, ce-mi dă în gând ideea? zic: ia să mai ciupim noi ceva de la onorabilul, că nu strică. şi binişor, ca o pisică, mă sui pe uluci şi mă pui s-ascult: auzeam şi vedeam cum v-auz şi m-auziţi, coane Fănică, ştiţi, ca la teatru.

T I P Ă T E S CU (interesându-se): Ei, ce?

P R I S TANDA: Jucaseră stos.

T I P Ă T E S CU: Cine era?

P R I S TANDA: Cine să fie? dăscălimea: Ionescu, Popescu, popa

Pripici.

T I P Ă T E S CU: Şi popa?

P R I S TANDA: Da, popa şi d. Tăchiţă şi Petcuş, şi Zapisescu, toată gaşca-n păr. Jocul era pe isprăvite. şi fumărie de tutun. ieşea pe fereastră ca de la vapor. Mai juca popa şi cu Petcuş. Ăilalţi şedeau de vorbă.

T I P Ă T E S CU: Şi Caţavencu mă-njura?

P R I S TANDA: Grozav, coane Fănică, pe guvern şi pe dv. şi-şi număra voturile.

T I P Ă T E S CU: Dăscălimea, popa şi moflujii1.

P R I S TANDA: Curat moflujii!

T I P Ă T E S CU: Las' că le dau eu voturi.

P R I S TANDA: Da' să vedeţi ce s-a-ntâmplat. coane Fănică. Din vorbă-n vorbă, Caţavencu zice: „Mă prinz cu d-voastră că o să voteze cu noi cine cu gândul nu gândiţi, unul pe care contează bampirul – şi acolo, pardon, tot bampir vă zicea – pe care contează bampirul ca pe Dumnezeu. şi când l-om avea pe ăla, i-avem pe toţi. Ia ascultaţi scrisoarea asta". şi scoase o scrisorică din portofel. „Ia ascultaţi."

Diavolul de popă, n-are de lucru? se scoală repede de la joc şi zice: „Să mă-ngropi, sufletul meu, Năicăă, nu citi. stăi, s-o ascult eu. să-mi aprinz numai ţigara." Şi, coane Fănică, se scoală de la joc, aprinde chibritul, trage din ţigară şi vine să arunce chibritul aprins pe fereastră; drept în ochii mei. Mă trag înapoi, alunec de pe uluci şi caz pe maidan, peste

O scrisoare pierdută

1 Faliţii, cei nemulţumiţi.

 un dobitoc, care pesemne trecea ori şedea lângă uluci. Dobitocul începe să strige, toţi din casă sar năvală la fereastră, eu, cum căzusem, mă ridic degrabă, o iau pituliş pe lângă uluci şi intru în curtea Primăriei.

SCENA II

P R I S TANDA (singur): Grea misie, misia de poliţai. Şi conul

Fănică şi coana Joiţica mai stau să-mi numere steagurile. Tot vorba bietei neveste, zice: „Ghiţă, Ghiţă, pupă-l în bot şi-i papă tot, că sătulul nu crede la ăl flămând." Zic: curat! De-o pildă, conul Fănică: moşia moşie, foncţia foncţie, coana Joiţica coana Joiţica, trai, neneaco, cu banii lui Trahanache. (luându-şi seama) babachii. Da eu, unde?

famelie mare, renumeraţie după buget mică. (Şade în fund pe un scaun

T I P Ă T E S CU (interesându-se de povestire): Ei?

P R I S TANDA: M-am mai întors eu, dar închiseseră ferestrele şi lăsaseră perdelele.

T I P Ă T E S CU: Cine să fie? Ce scrisoare? Nu pricep. Ghiţă, eu trebuie să mă duc la dejun, să nu fac pe nenea Zaharia şi pe Zoe să m-aştepte. Ei nu dejunează fără mine, şi nenea Zaharia nu iese înainte de dejun. Şi mai ales cum e Zoe nerăbdătoare.

P R I S TANDA: Ce-mi ordonaţi, coane Fănică?

T I P Ă T E S CU: Să-mi afli ce scirisoare e aia şi de cine e vorba.

P R I S TANDA: Ascult, coane Fănică.

T I P Ă T E S CU: Dacă s-ar putea să punem mâna şi pe firul ăsta – nu doar că mi-e teamă de intrigile proaste ale lui Caţavencu – dar n-ar fi rău să-l dezarmăm cu desăvârşire, ş-apoi să-l lucrăm pe onorabilul!

P R I S TANDA: Curat să-l lucrăm!

T I P Ă T E S CU: Stăi un minut până să-mi schimb haina; ieşim împreună; am să-ţi mai spun ceva.

P R I S TANDA: Stau, coane Fănică.

(Tipătescu iese în stânga.) la o parte.)

SCENA III

Z A H A R I A T R A H A N A C H E, G H I Ţ Ă P R I S TANDA, apoi T I P Ă T E S C U şi ZOE

TRAHANACHE (intră prin fund, fără să ia seama la Ghiţă, care se ridică repede la intrare. Trahanache e mişcat): A! ce coruptă societate!

Nu mai e moral, nu mai sunt prinţipuri, nu mai e nimic, enteresul şi iar enteresul. Bine zice fiu-meu de la facultate alaltăieri în scrisoare: vezi, tânăr tânăr, dar copt, serios băiat! zice: „Tatiţo, unde nu e moral, acolo e corupţie, şi o societate fără prinţipuri, va să zică că nu le are!” Auzi d-ta mişelie, infamie. (Vede pe Ghiţă.) Aici erai, Ghiţă? (Se stăpâneşte).

P R I S TANDA: Aici, sărut mâna, coane Zahario.

TRAHANACHE: Fănică a ieşit?

P R I S TANDA: Ba nu, coane Zahario, vine numaidecât momental, e dincolo. A! iată conul Fănică.

T I P Ă T E S CU (cu pălăria şi haina de oraş vine din stânga, e surprins la vederea lui Zaharia): Neica Zaharia! Cum se poate? Ai ieşit înainte de dejun? Ce e?

TRAHANACHE: E comcdie, mare comcdie, Fănică, stăi să-ţi spui. (Îi face semn să expedieze pe Pristanda.)

P R I S TANDA (repede): Mai aveţi ceva să-mi ordonaţi, coane

Fănică?

T I P Ă T E S CU: Nu. Nu uiţi de ce-am vorbit. Trebuie să avem dezlegarea istoriei cât mai degrabă.

P R I S TANDA: Ascult.

T I P Ă T E S CU: Nene Zahario, e lung ce ai să-mi spui? Nu mi-o poţi spune la dejun?

TRAHANACHE: Ai puţintică răbdare. Nu trebuie să ştie

Joiţica. E comcdie mare, Fănică. (Şade pe canapea, cu spatele spre fund.)

T I P Ă T E S CU (uitându-se la ceas): Atuncea treci, Ghiţă, pe la nenea Zaharia p-acasă şi lasă-i vorbă coanei Joiţichii – nu-i aşa, nene

I. L. Caragiale 78

Zahario? – să fie aşa de bună să nu se supere dacă om întârzia de la dejun. avem ceva politică de vorbit între bărbaţi.

P R I S TANDA: Ascult, coane Fănică.

(Pristanda pleacă spre fund. Tipătescu se întoarce spre Trahanache şi coboară. Când Pristanda vrea să iasă prin fund, uşa din dreapta se deschide puţin, Zoe scoate capul, cheamă pe Pristanda: „Pst! Pst!” şi închide repede uşa. Tipătescu se întoarce şi îl vede pe Pristanda lângă uşa din dreapta.)

T I P Ă T E S CU: A? Un’ te duci?

P R I S TANDA (făcându-i semn să tacă şi arătându-i pe Trahanache):

Unde mi-aţi ordonat.

T I P Ă T E S CU (fără să înţeleagă): De ce nu ieşi prin faţă?

P R I S TANDA (urmărindu-şi jocul): Da, prin faţă.

(Se întoarce spre uşa din fund. Tipătescu se-ntoarce iar spre Trahanache.

Jocul Zoii se repetă. Fănică se-ntoarce iar. Ghiţă, care este iar lângă uşa din dreapta, iese năvală pe acolo. Tipătescu, dând din umeri, fără să-nţeleagă, se coboară să şază pe fotoliu, lângă Trahanache.)

SCENA IV

T I P Ă T E S C U, T R A H A N A C H E

T I P Ă T E S C U: Ei! neică Zahario, ce e? ia spune, te văz cam schimbat!

TRAHANACHE: Ai puţintică răbdare, să vezi. Azi-dimineaţă, pe la opt şi jumătate, intră feciorul în odaie – nici nu-mi băusem cafeaua – îmi dă un răvăşel şi-mi zice că aşteaptă răspuns. De la cine era răvăşelul?

T I P Ă T E S CU: De la cine?

TRAHANACHE: De la onorabilul d. Nae Caţavencu.

T I P Ă T E S CU: De la Caţavencu?

TRAHANACHE: Zic: ce are a face Caţavencu cu mine şi eu cu

Caţavencu, nici în clin, nici în mâneci, ba chiar putem zice, dacă considerăm după prinţipuri, dinpotrivă.

T I P Ă T E S CU: Fireşte. Ei?

TRAHANACHE: Stăi să vezi. (Scoate un răvăşel din buzunar, i-l dă lui Tipătescu.)

T I P Ă T E S C U (luând răvăşelul şi citind): „Venerabilului d. Zaharia

Trahanache, prezident al Comitetului permanent, al Comitetului şcolar, al Comitetului electoral, al Comitetului agricol şi al altor comitete şi comiţii. Loco. (Scoate hârtia din plic.) Venerabile domn, în interesul d-voastră de cetăţean şi de tată de familie, vă rugăm să treceţi astăzi între orele 9 jum. şi 10 a.m. pe la biuroul ziarului „Răcnetul

Carpaţilor” şi sediul Societăţii enciclopedice-cooperative „Aurora economică română”, unde vi se va comunica un document de cea mai mare importanţă pentru d-voastră. Al d-voastre devotat, Caţavencu, director-proprietar al ziarului „Răcnetul Carpaţilor”, prezident fundator al Societăţii enciclopedice-cooperative «Aurora economică română.» Ei? Ce document?

TRAHANACHE: Ai puţintică răbdare! Să vezi. M-am gândit: să nu mă duc. să mă duc. să nu mă duc. ia, numai de curiozitate, să mă duc, să văz ce moft mai e şi ăsta. Mă îmbrac degrabă, Fănică, şi mă duc.

T I P Ă T E S CU: La Caţavencu?

TRAHANACHE: Stăi, să vezi. la Caţavencu. Cum intru se scoală cu respect şi mă pofteşte pe fotel. „Venerabile”-n sus, „venerabile”- n jos. „Îmi pare rău, că ne-am răcit împreună, zice el, că eu totdeauna am ţinut la d-ta ca la capul judeţului nostru.” şi în sfârşit o sumă de delicateţuri. Eu, serios, zic: „Stimabile, m-ai chemat să-mi arăţi un docoment, arată docomentul!” Zice: „Mi-e teamă, zice, că o să fie o lovitură dureroasă pentru d-ta, şi ar fi trebuit să te pregătesc mai dinainte, d-ta, un bărbat aşa de, şi aşa de.” şi iar delicateţuri.

Zic iar: „Stimabile, ai puţintică răbdare, docomentul.” El iar: „. că de, damele.” Să vezi unde vrea să m-aducă mişelul! Biata Joiţica! să nu cumva să-i spui, să nu care cumva să afle! cum e ea simţitoare!

T I P Ă T E S CU: Ce! a cutezat? mizerabilul! (Se ridică turburat.)

TRAHANACHE (oprindu-l): Stăi, să vezi! „. că de, damele, zice, nu înţeleg totdeauna meritele şi calităţile morale ale bărbatului şi respectul care va să zică, ce trebuie să-i poarte.” În sfârşit (Tipătescu fierbe), ce s-o mai lungesc degeaba! După ce-i pui piciorul în prag şi-i zic: „Ia ascultă, stimabile, ai puţintică răbdare: docomentul!” vede mişelul

că n-are încotro, şi-mi scoate o scrisorică. Ghici a cui şi către cine?

T I P Ă T E S CU (de abia stăpânindu-şi emoţia): A cui? a cui, nene

Zahario?

TRAHANACHE: Stăi să vezi. (Răspicat şi râzând:) A ta către nevastă-mea, către Joiţica! scrisoare de amor în toată regula. Ai? ce zici d-ta de asta?

T I P Ă T E S CU (turburat rău): Nu se poate, nu se poate!

TRAHANACHE: Am citit-o de zece ori poate: o ştiu pe dinafară!

ascultă: „Scumpa mea Zoe, venerabilul (adică eu) merge deseară la întrunire (întrunirea de alaltăieri-seara). Eu (adică tu) trebuie să stau acasă pentru că aştept depeşi de la Bucureşti, la care trebuie să răspunz pe dată; poate chiar să mă cheme ministrul la telegraf. Nu mă aştepta, prin urmare, şi vino tu (adică nevăsta-mea, Joiţica), la cocoşelul tău (adică tu), care te adoră, ca totdeauna, şi te sărută de o mie de ori, Fănică.” (Priveşte lung pe Tipătescu, care e în culmea agitaţiei.)

T I P Ă T E S CU (plimbându-se înfuriat): Nu se poate! O să-i rup oasele mizerabilului! Nu se poate!

TRAHANACHE (placid): Fireşte că nu se poate; dar ţi-ai fi închipuit aşa mişelie. (Cu candoare:) Bine, frate, înţeleg plastografie, până unde se poate, dar până aici nu înţeleg. Ei, Fănică, să vezi imitaţie de scrisoare! să zici şi tu că e a ta, dar să juri, nu altceva, să juri! (Oprindu-se şi privind pe Tipătescu, care se plimbă cu pumnii încleş taţi; cu mirare şi ciudă:) Uită-te la el cum se turbură! Lasă, omule, zi-i mişel, şi pace! Ce te aprinzi aşa? Aşa e lumea, n-ai ce-i face, n-avem s-o schimbăm noi. Cine-şi poate închipui până unde poate merge mişelia omului!

O scrisoare pierdută dumneata singur; sărutări de mâini coanii Joiţichii.

T I P Ă T E S CU (acelaşi joc): Mizerabilul!

TRAHANACHE: Măi omule, ai puţintică răbdare, zi-i ce i-am zis eu: „Eşti tare, stimabile, la machiaverlicuri, tare, n-am ce să zic; dar nu ţi-ai găsit omul.” Ei, dacă a văzut că nu i se trece cu mine, ştii la ce-a ajuns? Mi-a spus că, dacă nu dau eu importanţă lucrului, o să-i dea publicul, pentru că scrisoarea o să se publice duminică la gazetă şi o să fie pusă în cercevea, ca s-o vază oricine-o pofti.

T I P Ă T E S CU (turburat): Îl împuşc! îi dau foc! trebuie să mi-l aduci aci numaidecât, viu ori mort, cu scrisoarea. (Se repede în fund.)

Ghiţă! Ghiţă! Să vie poliţaiul!

TRAHANACHE (după el până în fund): Ai puţintică. (întorcâ ndu-se singur în scenă:) E iute! n-are cumpăt. Aminteri bun băiat, deştept, cu carte, dar iute, nu face pentru un prefect. Într-o societate fără moral şi fără prinţip. trebuie să ai şi puţintică diplomaţie!

T I P Ă T E S CU (întorcându-se din fund): Infamul! Canalia!

TRAHANACHE: Ei, astâmpără-te, omule, şi las’ odată mofturile, avem lucruri mai serioase de vorbit. Deseară e întrunire. S-a hotărât?

Punem candidatura lui Fafuridi? Ce facem? Deseară, am aflat că dăscălimea cu Caţavencu şi cu toţi ai lor vor să facă scandal. Trebuie să-i spunem lui Ghiţă să îngrijească. Mişelul de Caţavencu o să ia deseară cuvântul ca să ne combată.

T I P Ă T E S CU (fierbând mereu): Nu te teme, nene Zahario, deseară d. Caţavencu nu o să fie la întrunire, o să fie în altă parte – la păstrare.

TRAHANACHE: Aide, mergi la dejun?

T I P Ă T E S CU: Nu, neică Zahario, mulţumim, am treabă. Du-te

TRAHANACHE: Bine, dar la prânz desigur. Deseară eu mă duc la întrunire, trebuie să stai cu Joiţica, i-e urât singură. După întrunire avem preferanţă.

T I P Ă T E S CU (ameţit): Da, neică Zahario.

TRAHANACHE: La revedere, Fănică.

T I P Ă T E S CU: La revedere, neică Zahario.

I. L. Caragiale 82

TRAHANACHE (mergând spre uşe, condus de Tipătescu): Şi nu te mai turbura, neică, pentru fitece mişelie. Nu vezi tu cum e lumea noastră? Într-o soţietate fără moral şi fără prinţip, nu merge s-o iei cu iuţeală, trebuie să ai (cu fineţă) puţintică răbdare. (Iese în fund.)

SCENA V

T I P Ă T E S C U, apoi Z O E

T I P Ă T E S CU (vine ameţit şi-mpleticindu-se din fund şi cade pe un scaun cu capul în mâini): Ce să fac? Ce să fac? şi nu mai vine

Ghiţă!

ZOE (ieşind din dreapta misterios şi coborând repede lângă el):

Fănică! Fănică!

T I P Ă T E S CU (ridicându-se iute): Zoe! Ştii?

ZOE (dezolată): Ştiu! Sunt nenorocită, Fănică. Ştiu. am fost dincolo în odaie, am intrat pe scăricica din dos. Am venit numaidecât după Zaharia. N-am avut curaj să dau ochii cu el, măcar că nu crede.

Am auzit tot, tot, tot. Sunt nenorocită, Fănică. Când a plecat

Ghiţă, l-am chemat dincolo (Tipătescu înţelege), i-am spus tot: numai el ne poate scăpa.

T I P Ă T E S CU: De unde aflaseşi?

Z O E: Eu am ştiut numaidecât după Zaharia. Uite! (îi dă o scrisoare.

Scena aceasta se face cu multă nervozitate.)

T I P Ă T E S CU (citind): „Stimabilă doamnă, la redacţia noastră se află un document iscălit de amabilul nostru prefect şi adresat d-voastre. Acest document vi s-ar putea ceda în schimbul unui sprijin pe lângă amabilul în chestiune. Binevoiţi dar a trece îndată pe la biuroul nostru, spre a regula această afacere într-un chip mulţumitor

pentru amândouă părţile.” (Cu desperare:) Cum? cum? când ai pierdut biletul, Zoe?

ZOE (înecată): Nu ştiu. alaltăieri-seara, când am plecat de la tine, îl aveam; când am ajuns acasă, nu ştiu dacă-l mai aveam; poate

O scrisoare pierdută 83 să fi scos batista pe drum şi mi-a căzut scrisoarea: le aveam tot într-un buzunar!

T I P Ă T E S CU: A! ce nenorocire!

Z O E: M-am dus la Caţavencu. de la el veneam acuma. Mi-a propus să-mi dea înapoi scrisoarea, cu condiţie să-i asigurăm alegerea.

Aminteri, publică scrisoarea poimâine.

T I P Ă T E S CU (în prada agitaţiei): Lupta este desperată. Vrea să ne omoare, trebuie să-l omorâm! Şi nu mai vine Ghiţă.

Z O E: Pe Ghiţă l-am trimis eu la Caţavencu, să-i cumpere scrisoarea cu orice preţ.

T I P Ă T E S CU: Care va să zică Ghiţă e acolo?

Z O E: Desigur. (Se aude zgomot.)

T I P Ă T E S CU: El trebuie să fie. (Se repede la uşa din fund, o deschide şi se trage iute înapoi.) A! Ascunde-te. degrabă. (O duce repede şi ies amândoi prin stânga.)

SCENA VI

F A R F U R I D I, B R Î N Z OV E N E S C U, intrând misterios din fund; apoi T I P Ă T E S C U, din stânga.

BRÂNZOVENESCU: Poate să nu fie tocmai aşa; poate că e o manoperă. o manoperă grosolană, ca să intimideze pe câţiva nehotă râţi.

FA R F U R I DI (cu intenţie fină): Pe venerabilul d. Trahanache l-am văzut intrând la Caţavencu, astăzi pe la zece, când mă duceam în târg. Eu, am n-am să-ntâlnesc pe cineva, la zece fix mă duc la târg.

BRÂNZOVENESCU: Ei!

FA R F U R I DI: Pe respectabila madam Trahanache am văzut-o ieşind de la Caţavencu tot astăzi pe la unsprezece,

când mă-ntorceam din târg. Eu, am n-am clienţi acasă, la unsprezece fix mă-ntorc din târg.

BRÂNZOVENESC U: Nu-nţeleg.

I. L. Caragiale

FA R F U R I D I: Cum nu-nţelegi? la unsprezece fix.

BRÂNZOVENESCU: Nu, frate, nu-nţeleg daraverile astea cu opoziţia! tu ai văzut pe Trahanache întâi, pe urmă pe madam Trahanache, şi eu adineaori am văzut pe poliţaiul, pe Ghiţă, intrând la Caţavencu.

FA R F U R I D I (cu intenţie): Ei?

BRANZ O VENESCU (cu îndoială): Să fie trădare la mijloc? ai?

FA R F U R I D I: Eu merg şi mai departe şi zic: trădare să fie, dacă o cer interesele partidului, dar s-o ştim şi noi!

BRÂNZOVENESCU: Prefectul trebuie să ne dea cheia comcdiei ăştia. Iacătă-l.

T I P Ă T E S CU (venind din stânga turburat şi dându-şi aer silit de degajare): Salutare, salutare, stimabile!

BRÂNZOVENESCU (aparte): E galben!

FA R F U R I D I (aparte): Ce roşu s-a făcut. (Tare:) Salutare, salutare, onorabile.

T I P Ă T E S CU (oferindu-le locuri): Ia poftiţi, ia poftiţi, mă rog.

BRÂNZOVENESCU: Mulţumim, mulţumim, stimabile, dar ne cam grăbim, sunt douăsprezece trecute.

FA R F U R I D I: Şi eu, am n-am înfăţişare, la douăsprezece trecute fix mă duc la tribunal.

BRÂNZOV E N E S C U: Uite de ce e vorba, stimabile, să fim scurţi. Pirn târg. se spune.

FA R F U R I D I: Adică, dă-mi voie, să fim expliciţi; mie îmi place să pun punctele pe i. Se aude.

BRÂNZOVENESCU: Se aude. cum că partidul nostru dă la colegiul II1 ajutorul lui Caţavencu.

T I P Ă T E S CU (mişcat): Care partid? Care Caţavencu?

BRÂNZOVENESCU: Cum care partid?

FA R F U R I D I: Adică partidul nostru: madam Trahanache, dumneata, nenea Zaharia, noi şi ai noştri. să ducem pe braţe pe d. Caţavencu.

T I P Ă T E S CU: Şi cine spune asta? (Râde silit.)

1 În epoca Scrisorii pierdute se vota pe colegii. Cetăţenii erau împărţiţi, pe criterii social-economice, în trei categorii. Majoritatea nu putea vota decât indirect, prin delegaţi (colegiul III).

O scrisoare pierdută

T I P Ă T E S C U: Ei?

FA R F U R I DI: Madam Trahanache la vizită la d. Caţavencu.

T I P Ă T E S C U: Ei?

BRÂNZOVENESCU: Nu râde, stimabile, nu râde; a început să se vorbească.

FA R F U R I DI: Şi de! ce să zicem! lumea are pentru ce să intre la bănuieli.

BRÂNZOVENESC U: D. Trahanache la vizită la d. Caţavencu.

BRÂNZOVENESCU: D. Ghiţă poliţaiul la vizită la d. CaţaFA R F U R I DI: De unde şi până unde?

BRÂNZOV E N E S CU: Noi, ce să zicem – ne temem de ce

T I P Ă T E S CU (nervos): Ei, ce spune lumea?

FA R F U R I DI: Vrei să vorbesc curat şi desluşit, stimabile? Ne tevencu.

spune lumea.

mem de trădare. Na!

T I P Ă T E S C U (după ce s-a întors când la unul, când la altul, supărat către Farfuridi): Amice, d-le Farfuridi, nu ţi se pare d-tale că te faci mai catolic decât Papa?

FA R F U R I DI (hotărât): Da, când e vorba de prinţipuri, stimabile, da, mă fac, adică nu, nu mă fac, sunt când e vorba de asta, sunt mai catolic decât Papa.

T I P Ă T E S CU (supărat): Domnilor, nu primesc acasă la mine astfel de observaţii, pe care, daţi-mi voie să vă spui, le consider ca nişte insulte.

FA R F U R I DI: Să nu ne iuţim, stimabile.

T I P Ă T E S CU: Cum să nu mă iuţesc, onorabile? D-voastră veniţi la mine acasă, la mine, care mi-am sacrificat cariera şi am rămas între d-voastră, ca să vă organizez partidul – căci fără mine, trebuie să mărturisiţi, că d-voastră n-aţi fi putut niciodată să fiţi un partid – d-voastră veniţi la mine acasă să mă numiţi pe faţă trădător. A! asta nu pot să v-o permit.

BRÂNZOVENESCU (scoţând o hârtie din buzunar): Mă rog, I. L. Caragiale 86 iată ce se împarte prin târg, din partea lui d. Caţavencu. E tipărit, stimabile!

T I P Ă T E S CU (mişcat, îi smulge hârtia): Tipărit?

FA R F U R I D I (smulgându-i-o el): Da, tipărit, dă-mi voie. (Citeş te:) „Dăm ca pozitivă ştirea cum că desigur candidatura amicului nostru politic d. Caţavencu, prezidentul grupului independent, este pusă la adăpost de orice lovituri din partea administraţiei. Din contra, avem cuvinte puternice pentru a crede că atât bătrânul şi venerabilul d. Trahanache, prezindentul Comitetului electoral, cât şi junele şi onorabilul nostru prefect ar fi convinşi în fine că în împrejurările prin care trece ţara, judeţul nostru nu poate fi mai bine reprezentat decât de un bărbat independent ca amicul nostru d. Ca-ţa-ven-cu.

D. Caţavencu va lua cuvântul la întrunirea de deseară. Comitetul grupului independent.” (Vorbit:). Aud?

T I P Ă T E S CU (aparte): Nu mai rămâne nici o clipă de pierdut.

(Tare:) Domnilor, vă rog, nişte afaceri importante mă cheamă numaidecâ t la telegraf. Mă scuzaţi. dar. (Merge la o masă şi trage clopoţelul, apoi iese în fund.)

BRÂNZOVENESCU: Aşa scurt?

FA R F U R I D I: Adică, cum am zice, poftiţi pe uşe afară. Bine!

T I P Ă T E S CU (apare în fund cu un fecior): Unde e Ghiţă?

F E C I O R UL: L-am căutat în tot târgul, coane Fănică, nu e.

(Vorbesc încet în fund.)

BRÂNZOVENESCU (care a vorbit încet cu Farfuridi): ’Aide la

Trahanache. Aici am aflat tot. ’Aide.

FA R F U R I DI: Brânzovenescule, mi-e frică de trădare. Câte ceasuri sunt?

BRÂNZOVENESCU: Douăsprezece trecute.

FA R F U R I D I: Douăsprece trecute? Eu, la douăsprezece trecute fix.

T I P Ă T E S CU (coborând între ei): Astfel dar, d-lor.

BRÂNZOVENESCU: Ne ducem, ne ducem, stimabile, nu voim să facem deranj.

FA R F U R I DI (grav): Ne ducem, dar gândeşte-te, stimabile, că suntem membrii aceluiaşi partid. Cum ziceam adineaori amicului

Brânzovenescu: trădare să fie (cu oarecare emoţie), dacă o cer interesele partidului, dar s-o ştim şi noi. De aceea eu totdeauna am repetat cu strămunii noştri, cu Mihai Bravul şi Ştefan cel Mare: iubesc trădarea

(cu intenţie), dar urăsc pe trădători. (Schimbând tonul, cu dezinvoltură:)

Salutare, salutare, stimabile!

BRÂNZOVENESCU (asemenea): Salutare!

T I P Ă T E S C U (închizând uşa după ei, grozav de plictisit): A! (Coboară.)

SCENA VII

T I P Ă T E S C U, Z O E, apoi C E T Ă Ţ E A N U L T U R M E N TAT

ZOE (ieşind din stânga repede): S-a dus? Ai văzut, Fănică? Ai auzit? Şi Ghiţă nu mai vine. Fănică, Fănică, ne ameninţă o nenorocire grozavă.

T I P Ă T E S CU: Taci! vine cineva. E Ghiţă desigur. (Se repede la uşa din fund, prin care apare Cetăţeanul

turmentat.)

CETĂŢEANUL (şovăind): Sluga! (În tot jocul sughite şi şovăie.)

ZO E: Cine e ăsta?

T I P Ă T E S CU: Ce pofteşti d-ta?

CETĂŢEANUL: Eu? (Sughite.) Eu sunt alegător.

T I P Ă T E S CU (nervos): Cum te cheamă?

CETĂŢEANUL: Cum mă cheamă? Ce trebuie să spui cum mă cheamă. vorba e, sunt alegător! (Şovăie.)

Z O E: E turmentat?

T I P Ă T E S C U: Dracul să-l ia! nu e nimeni afară; lasă să-mi intre aici toţi nebunii, toţi beţivii. 'Aide, ieşi!

CETĂŢEANUL: Nu sunt turmentat. (zâmbind) coană Joiţico.

Las' că ne cunoaştem. Mă cunoaşte conul Zaharia de la 11 fevruarie1.

1 11 februarie 1866, data complotului încheiat cu detronarea lui Al. I. Cuza.

I. L. Caragiale

Z O E: Trimite-l, Fănică, dă-i drumul. e ameţit de tot.

T I P Ă T E S CU (luându-l cu binişorul): Fii bun, cetăţene, du-te.

CETĂŢEANUL: Dar ce să vorbim altădată?

ZO E: A!

CETĂŢEANUL: Acu ce treabă avem? Nu vă uitaţi la mine că

Nu e vorba, ţinem la d. Nae Caţavencu. e din Soţietate. dar vorba e, eu alegător. eu (sughite) apropitar, eu pentru cine votez? (sughite) d-aia am venit. (Şovăie.)

Altădată mai vorbim.

sunt aşa de. Am făcut-o de oaie de tot. Să vezi d-ta cum de a devenit la băutură. (sughite) că a fost lată de tot.

T I P Ă T E S C U (necăjit): Fii bun, omule, şi-nţelege. (Vrea să-l apuce.)

CETĂŢEANUL: Eu am găsit (sughite) o scrisoare.

T I P Ă T E S CU şi ZOE: O scrisoare!

CETĂŢEANUL: Da. (Către Tipăătescuî:) A d-tale către coana

Joiţica. Am găsit-o alaltăieri-seara pe drum, când ieşeam de la întrunire. Fă-ţi idee (sughiţă), de alaltăieri-seara până azi-dimineaţă s-o duci într-un chef!

T I P Ă T E S CU (repezindu-se şi apucându-l cu amândouă mâinile de gât): Mizerabile!

CETĂŢEANUL: Nu mă zgudui (sughite), că ameţesc.

Z O E: Lasă-l, Fănică, să vedem.

C E T Ă Ţ E A N UL: Lăsaţi-mă să vedeţi. Când am găsit-o, de curiozitate am deschis-o şi m-am dus subt un felinar, s-o citesc. N-apucasem s-o isprăvesc bine. şi haţ! pe la spate, d. Caţavencu dă să mi-o ia.

T I P Ă T E S CU: Şi (disperat) ţi-a luat-o?

ZOE (acelaşi joc): Ţi-a luat-o?

CETĂŢEANUL: Aş! Am băgat-o în buzunar. Zice d. Nae: „Aşa?

faci parte din Soţietatea noastră şi primeşti scrisori de la prefectul, cetăţene, bravos!” Zic (sughite): „Aş! de la prefectul!” Zice: „I-am cunoscut slova. Ia arată-mi-o”. – „Doamne păzeşte!” Ba că dă-mi-o, O scrisoare pierdută 89 ba că nu ţi-o dau, din vorbă-n vorbă, tura-vura, ne-am abătut pe la o ţuică. una-două-trei. pe urmă dă-i cu bere, dă-i cu vin, dă-i cu vin, dă-i cu bere. A făcut cinste d. Nae. l-am băut. oo! l-am băut!

Z O E: Dar scrisoarea?

T I P Ă T E S CU: Scrisoarea (se repede la el strigând), unde e scrisoarea?

CETĂŢEANUL: Nu striga (sughite), că ameţesc! O am la mine scrisoarea. (Amândoi îl ascultă şi-l privesc cu îndoială şi nerăbdare nervoasă.)

Da.

ZOE şi T I P Ă T E S CU: S-ar putea!

C E T Ă Ţ E A N UL: Da. o am la mine. (Căutându-se prin buzunare.)

Ehei! d. Nae zicea că-mi dă zece poli pe ea; zic: nu trebuie, onorabile, parale. slava Domnului. apropitar sunt (sughite), alegător. (Sughite şi se caută mereu.) Vorba e. eu (sughite), eu pentru cine votez? (Se opreşte din căutat şi cu simplicitate:) Am pierdut-o!

(Se mai caută, apoi cu hotărâre:) Am pierdut-o!

T I P Ă T E S C U: A!

Z O E: Ţi-a furat-o Caţavencu!

CETĂŢEANUL: Adică d. Nae. Se prea poate. că am şi dormit.

Vezi d-ta (Zoe şi Tipătescu îşi frâng mâinile), fă-ţi idee. dă-i cu bere. dă-i cu vin. dă-i cu vin. dă-i cu.

T I P Ă T E S CU (apucându-l şi zguduindu-l): Mizerabile! Ce ai făcut?

CETĂŢEANUL (căzând pe un scaun): Nu mă zgudui!

SCENA VIII

A C E I A Ş I, G H I Ţ Ă P R I S TAND A

P R I S TANDA (intră gâfâind într-un suflet, prin fund): Coane

Fănică! Coană Joiţico!

T I P Ă T E S CU şi ZO E: Ghiţă!

P R I S TANDA: Vine! vine conul Zaharia!

I. L. Caragiale 90

CETĂŢEANUL (pufnind): Conul Zaharia? nu mai spune (sughite), că ameţesc.

T I P Ă T E S CU (lui Pristanda, arătând pe Cetăţeanul turmentat):

Ia-l pe nenorocitul ăsta, şi.

Z O E: Şi dă-i drumul prin dos, pe scara a mică.

P R I S TANDA (ridicând pe Cetăţeanul turmentat): ’Aide, cetăţene!

(Îl împinge spre dreapta.)

CETĂŢEANUL: Nu mă-mpinge (sughite), că ameţesc.

P R I S TANDA (acelaşi joc): ’Aide!

CETĂŢEANUL: Vorba e. eu pentru cine votez?

P R I S TANDA: ’Aide!

CETĂŢEANUL: Nu mă-mpinge (sughite), că ameţesc. (Iese împins de Pristanda.) ma într-un moment.

Z O E: Fănică!

T I P Ă T E S C U: Du-te.

SCENA IX

Z O E, T I P Ă T E S U, apoi G H I Ţ Ă P R I S TAND A şi T R A H A N A C H E

T I P Ă T E S C U (repede Zoii): De Zaharia nu avem teamă: ştie tot, dar nu crede nimica. N-ai auzit?

Z O E: Fănică! Fănică! (Ghiţă intră din dreapta.) Ce-ai făcut, Ghiţă?

Ai fost la Caţavencu?

P R I S TANDA: Am fost, coană Joiţico. Se lasă greu, greu de tot: ori o mie de poli, ori deputăţia.

T I P Ă T E S CU: Trebuie să punem mâna pe el. (Hotărât): Du-te, Ghiţă, la jandarmi. viu ori mort trebuie să mi-l aduci la poliţie, acuP R I S TANDA: Ascult! (Vrea să pornească spre fund, în momentul acesta intră Trahanache cu aerul triumfător.)

TRAHANACHE: L-am prins cu alta mai boacănă!

91 O scrisoare pierdută

ZOE (începând să se jelească şi căzându-i ca leşinată în braţe):

Nene, nene!

TRAHANACHE: Joiţico! (Către Tipătescu:) A aflat?

T I P Ă T E S CU: Ştie tot!

TRAHANACHE (îngrijind-o, după ce a pus-o cu ajutorul lui Pristanda pe fotoliu): Bine, omule, nu ţi-am zis să nu-i spui? o ştiam eu cât e de simţitoare! Iacă vezi! (Toţi o îngrijesc.) Ei! Ţi-am spus că l-am prins pe onorabilul cu alta mai boacănă. Ghiţă, iute un pahar cu apă. (Ghiţă iese în stânga.)

T I P Ă T E S CU (bătând în palmele Zoii): Care onorabil?

TRAHANACHE (acelaşi joc): Ei, ai puţintică răbdare. Caţavencu, de.

T I P Ă T E S CU: Cu ce alta?

TRAHANACHE (bătând cu putere în palmele Joiţichii): Cu altă plastografie. Ce plastograf!

P R I S TANDA (care a venit cu paharul cu apă): Curat plastograf!

(C o r t i n a c a d e)

I. L. Caragiale 92

ACTUL II

(Acelaşi salon)

SCENA I

T R A H A N A C H E, FA R F U R I D I şi BRÂNZOVENESCU stau împrejurul unei mese rotunde, studiind listele electorale; fiecare are câte un creion colorat în mână.

B R Î N Z OV E N E S CU: Şaizeci şi nouă cu roşu, buni. unsprezece cu albastru. ai lor.

FA R F U R I D I: Doisprezece.

TRAHANACHE: Ai puţintică răbdare. unu, doi, cinci,. şapte. zece. unsprezece.

FA R F U R I D I: Doisprezece.

TRAHANACHE: Cu Ienache Sirepeanu.

BRÂNZOVENESCU: Nici nu mai are drept de vot, de când şi-a măritat fata. Nu i-a dat casele de zestre? Ei? Dacă votează, merge la puşcărie onorabilul.

TRAHANACHE: Ai puţintică răbdare. Da’ dacă-i putem aduce să voteze cu noi?

FA R F U R I D I: Altă vorbă. Să voteze cu noi, e uşor; are procesul cu epitropia bisericii, săptămâna viitoare. dar să voteze cu noi?

Adică cum să voteze cu noi?

BRÂNZOVENESCU: Adică cum să voteze cu noi?

TRAHANACHE: Nu pricepi, neică Zahario, vorba noastră?

Adică „noi”, partidul nostru, pentru cine votăm noi, pentru cine lucrăm noi? Noi încă nu ştim.

O scrisoare pierdută 93

TRAHANACHE: Mă rog, aveţi puţintică.

FA R F U D I RI: Nu ştim.

TRAHANACHE: Mă rog, aveţi.

FA R F U R I DI: Ba eu merg şi mai departe şi zic, cum ziceam lui amicul meu Brânzovenescu: mă tem de trădare.

TRAHANACHE: Cum de trădare?

BRÂNZOVENESCU: De aia noi astăzi am mirosit ceva cumva.

FA R F U R I DI: Ceva cumva.

TRAHANACHE: Ceva cumva?

BRÂNZOVENESCU: Dacă e ceva la mijloc.

FA R F U R I DI: Ceva la mijloc.

TRAHANACHE: Ceva la mijloc?

FA R F U R I DI: Da, aşa, dacă e trădare, adică dacă o cer interesele partidului, fie!

BRÂNZOVENESCU: Dar cel puţin s-o ştim şi noi!

(Trahanache vrea să-i întrerupă, fără să izbutească.)

FA R F U R I DI: Pentru că eu am zis-o cu strămunii noştri, cu Mircea cel Bătrân şi cu Vlad Ţepeş, neică Zahario: îmi place trădarea, dar.

TRAHANACHE: Mă rog, ai puţintică.

BRÂNZOV E N E S CU: Ce răbdare, neică Zahario! Nu mai e vreme de aşa lucru. Astă seară e întrunire?

FA R F U R I DI: Mâine începe alegerea?

TRAHANACHE: Da.

FA R F U R I DI: Ei! pentru cine votăm?

BRÂNZOVENESCU: Pentru cine votăm?

TRAHANACHE: Aveţi puţintică răbdare! Pentru cine aţi mai votat şi până acuma!

BRÂNZOVENESCU: Nu înţeleg.

FA R F U R I DI: Nici eu.

TRAHANACHE: Mă rog, ia să ne tălmăcim noi puţintel.

FA R F U R I DI: Să ne tălmăcim, da, să ne tălmăcim, asta o cerem şi noi.

I. L. Caragiale

BRÂNZOVENESC U: Aşa e.

FA R F U R I D I: Aşa e, dar.

TRAHANACHE: Dar ce? Numele candidatului poate să fie al

TRAHANACHE: Ce sunteţi d-voastră, mă rog? Vagabonţi de pe uliţă? nu. Zavragii? nu. Căuzaşi? nu. D-voastră, adică noi, suntem cetăţeni, domnule, suntem onorabili. Mai ales noi trei suntem stâlpii puterii: proprietari, membrii Comitetului permanent, ai Comitetului electoral, ai Comitetului şcolar, ai Comitetului pentru statuia lui Traian, ai Comiţiului agricol şi eţetera. Noi votăm pentru candidatul pe care-l pune pe tapet partidul întreg. pentru că de la partidul întreg atârnă binele ţării şi de la binele ţării atârnă binele nostru.

meu, al d-tale, ori al d-sale, după cum cer enteresurile partidului. Din moment în moment aşteptăm să-l ştim. Prefectul trebuie să vie; nu-l aşteptăm să vie de la telegraf? Ei? Nu bate telegraful? Bate; ce treabă alta are? Poate că acuma când noi vorbim, poate să fi sosit numele.

pe sârmă, stimabile. Da, pe sârmă, ce crezi d-ta?

FA R F U R I D I: Toate bune şi frumoase cum le tălmăceşti d-ta, neică Zahario, dar nouă. nouă ni-e frică de trădare.

BRÂNZOVENESCU: Nu din partea d-tale.

FA R F U R I D I: Nu din a d-tale.

TRAHANACHE: Da’ din a cui?

FA R F U R I D I: Din a cui, din a cui? ştii d-ta din a cui.

TRAHANACHE: Să n-am parte de Joiţica, dacă ştiu.

BRÂNZOVENESCU: Ei, stimabile, prea te faci chinez, dă-mi voie.

FA R F U R I D I: Ştii ce, venerabile neică Zahario, ia să dăm noi mai bine cărţile pe faţă.

TRAHANACHE: Dă-le, neică, să vedem.

FA R F U R I D I: Ţi-am spus că mi-e frică de trădare. Ei?

BRÂNZOVENESC U: Ei?

TRAHANACHE: Ei?

FA R F U R I D I: Ei? ni-e frică din partea amicului.

TRAHANACHE: Care amic?

BRÂNZOVENESCU: Care amic, care amic? Ştii d-ta.

TRAHANACHE: Să n-am parte de Joiţica, dacă ştiu.

FA R F U R I DI: Iar te faci chinez.

TRAHANACHE: Zău nu.

FA R F U R I DI: Din partea amicului. Fănică.

TRAHANACHE (surprins): Ce?

BRÂNZOVENESCU: Din partea prefectului.

TRAHANACHE (încruntat): Cum?

FA R F U R I DI (scurt): Nouă ni-e frică. de! că-şi dă coatele cu

Caţavencu.

TRAHANACHE (urmează jocul crescendo): Cu Caţavencu?

FA R F U R I DI: Cu moftologul.

BRÂNZOVENESCU: Cu nifilistul.

TRAHANACHE (de-abia stăpânindu-şi indignarea): Cu Caţavencu?

trădare? Fănică trădător! Ei, bravos! Ei! asta mi-a plăcut! Ei!

nu m-aşteptam! Ei! ne-am procopsit!

FA R F U R I D I: De! noi.

BRÂNZOVENESCU: Ce ne-am zis?

TRAHANACHE (biruit din ce în ce mai mult de indignare): Ai puţintică răbdare, stimabile. Nu dau voie nimănui să-şi permită, mănţelegi, să bănuiască măcar câtuşi de puţin pe Fănică. Pentru mine, stimabile, mă-nţelegi, să vie cineva să-mi bănuiască nevasta, pe Joiţica.

BRÂNZOVENESCU: Pe coana Joiţica, onorabile.

FA R F U R I DI: Îmi pare rău, neică Zahario, noi nu.

TRAHANACHE (Şi mai indignat): Ai puţintică răbdare. zic: pentru mine să vie cineva să bănuiască pe Joiţica, ori pe amicul Fănică, totuna e. E un om cu care nu trăiesc de ieri, de alaltăieri, trăiesc de opt ani, o jumătate de an după ce m-am însurat a doua oară. De opt ani trăim împreună ca fraţii, şi nici un minut n-am găsit la omul ăsta măcar atâtica rău. Credeţi d-voastră că ar fi rămas el prefect aici şi nu s-ar fi

dus director la Bucureşti dacă nu stăruiam eu cu Joiţica. şi la dreptul vorbind, Joiţica a stăruit mai mult.

FA R F U R I DI: Ei! se-nţelege, damele sunt mai ambiţioase.

I. L. Caragiale 96

TRAHANACHE (şi mai indignat): Ai puţintică răbdare. Nu de ambiţ că ni era prieten – pentru enteresul partidului. Cine altul ar fi putut fi perfect al nostru?

FA R F U R I D I: S-ar mai fi găsit poate.

TRAHANACHE: Să-mi dai voie să nu te crez. Un om endependent, care a făcut servicii partidului, judeţului, ţării. şi mie, ca amic, mi-a făcut şi-mi face servicii, da! şi să veniţi d-voastră, tot din partid

(cu un ton de mustrare aspră), să bănuiţi că. să vă pronunţaţi cu astfel de cuvinte neparlamentare. Îmi pare rău.

BRÂNZOVENESCU: În sfârşit, noi.

TRAHANACHE: Ai puţintică răbdare. Îmi pare rău. (Indignat rău de tot:) Care va să zică unde nu înţelegeţi d-voastră politica, hop! numaidecât trădare! Ne-am procopsit! Ce soţietate! Adevărat, bine zice fiu-meu de la facultate: unde nu e moral, acolo e corupţie şi o soţietate fără prinţipuri, va să zică că nu le are (În culmea indignă rii:) Trădare! Bravos! Fănică trădător! Frumos! (Pleacă.) Salutare!

salutare, stimabile! (Iese foarte turburat prin fund.)

SCENA II

F A R F U R I D I, B R Î N Z OV E N E S C U stau un minut, privind unul pe altul

FA R F U R I D I: Ei! ţi-a plăcut venerabilul?

BRÂNZOVENESCU: E tare. tare de tot. Solid bărbat! Nu-i dăm de rostul secretului. Trebuie să mai aşteptăm.

FA R F U R I D I: Să mai aşteptăm? Până când să mai aşteptăm?

Deseară, la sfârşitul întrunirii, parcă-l văd pe venerabilul că se scoală şi trage clopoţelul: „Stimabililor, aveţi puţintică

răbdare: Candidatul
Comitetului nostru este onor. d. Nae Caţavencu.”
BRÂNZOVENESC U: Moftologul!
FA R F U R I D I: Nifilistul! Şi bravo-n sus, şi bravo-n jos, şi mâine şi poimâine, nenea Ghiţă poliţaiul aleargă până-i iese limba de un cot
O scrisoare pierdută 97 şi ţi-l toarnă pe d. Caţavencu, care ne-a înjurat şi ne-a batjocorit de atâta vreme pe toate tonurile, deputat de colegiul II. Şi noi. să stăm cu mâinile în sân? peste poate!
BRÂNZOVENESCU: Ce-o să facem? Te joci cu puterea?
FA R F U R I DI: Ce să fac? Batem o depeşă la Bucureşti, la Comitetul
Central, la minister, la gazete, scurt şi cuprinzător (bătând cu pumnul drept în palma stângă, ca un telegrafist pe aparatul lui, sacadat, tot textul-proiect al depeşii): „Trădare! Prefectul şi oamenii lui trădează partidul pentru nifilistul Caţavencu, pe care vor să-l aleagă la colegiul II. trădare! trădare! de trei ori trădare!”
BRÂNZOVENESCU (scurt): E tare! prea tare! n-o iscălesc.
FARFURID I (cu tărie, impunător): Trebuie să ai curaj, ca mine!
trebuie s-o iscăleşti: o dăm anonimă!
BRÂNZOVENESCU: Aşa da, o iscălesc!
FA R F U R I DI: O iscălim: „Mai mulţi membri ai partidului.”
BRÂNZOVENESCU: Da dacă ne cunoaşte slova la telegraf?
FA R F U R I DI: Punem pe altcineva s-o scrie.
BRÂNZOVENESCU: Pe cine?
FARFURID I: Trebuie să găsim pe cineva să ni-o dea la telegraf!
’Aide, Brânzovenescule.
BRÂNZOVENESCU: Numai să nu păţim ceva.
FA R F U R I DI (impunător): Trebuie să ai curaj: anonimă. Câte ceasuri sunt?

BRÂNZOVENESCU: Cinci.

FA R F U R I DI: ’Aide degrab’, între cinci şi şase fix se-nchide telegraful. (Ies cu grabă.)

SCENA III

P R I S TANDA (singur, intră prin dreapta, e puţin mişcat): O făcurăm şi p-asta. şi tot degeaba. Am pus mâna pe d. Caţavencu.

Când am asmuţit băieţii de l-am umflat, striga cât putea: „Protestez în numele Constituţiei! Asta e violare de domiciliu!” Zic: „Curat vioI. L. Caragiale 98 lare de domiciliu! da umflaţi-l!” Şi l-au umflat. L-am turnat la hârdăul lui Petrache. M-am întors cu birja acasă la el, am căutat prin toate colţişoarele, am ridicat duşumelele, am destupat urloaiele sobii, am scobitcrăpăturile zidului: peste putinţă să dau de scrisoare. M-am întors la poliţie, l-am scotocit prin buzunare, peste tot: nu e şi nu e. L-am amenințat că am poruncă de la conul Fănică să-l chinuiesc ca pe hoţii de cai. degeaba! nu spune decât numai şi numai coanii Joiţichii. O caut şi nu o găsesc; acasă nu-i, aice nu e. A, iacăt-o. Coană Joiţico!

SCENA IV

P R I S TANDA şi ZOE

ZOE (venind repede din fund): Ghiţă, bine că te găsesc.

P R I S TANDA: Şi eu vă căutam, coană Joiţico.

Z OE: Ghiţă, Ghiţă, ce-am aflat? ce aţi făcut? Aţi înnebunit?

Adineaori, când ieşeam de-acasă, am aflat de la doctorul că te-ai dus cu jandarmii, ai călcat casa lui Caţavencu, l-ai luat pe sus şi l-ai dus la poliţie, la arest! Cum ai făcut asta?

P R I S TANDA: Ordin verbal de la conul Fănică.

Z O E: Unde e Fănică?

P R I S TANDA: Nu ştiu, îl caut şi eu.

Z O E: Şi pentru ce l-aţi arestat pe Caţavencu?

P R I S TANDA: Pentru ca să-i apucăm scrisoarea.

Z O E: Şi ai apucat-o?

P R I S TANDA: Nu, coană Joiţico, după cât am căutat şi pe la dânsul, şi la el acasă, scrisoarea este ascunsă altundeva.

Z O E: Ghiţă, m-aţi nenorocit! Scrisoarea o să fie publicată mâine şi aţi făcut şi scandal degeaba. Dăscălimea o să urmeze înainte cu gazeta şi în lipsa lui. Ce-o să zică la Bucureşti guvernul când o afla că aţi violat domiciliul lui Caţavencu şi l-aţi arestat în ajunul alegerilor, după ce guvernul era asigurat că toate au să se petreacă cu bine şi cu linişte? Cum o să mai poată rămâne Fănică prefect?

O scrisoare pierdută 99

P R I S TANDA: Coană Joiţico, am uitat să vă spui: după câte făgăduieli şi ameninţări i-am făcut lui Caţavencu, mi-a răspuns că în zadar mai stăruiesc şi că la urma urmelor nici nu mai vrea să stea de vorbă cu nimini, dar cu nimini, decât numai cu d-voastră.

ZO E: Cu mine? Du-te, Ghiţă, du-te degrabă, dă-i drumul şi roagă-l din partea mea să poftească aici. Îl aştept.

P R I S TANDA: Numai dacă conul Fănică.

Z O E: Dacă ţii la tine, dacă ţii la familia ta, Ghiţă.

P R I S TANDA: Cum să nu ţiu, coană Joiţico? unsprece suflete!

Z OE: Du-te degrabă, într-un suflet, şi nu vii fără Caţavencu.

Poartă-te bine cu el. Ia o birjă şi vino-ntr-o clipă.

P R I S TANDA: Ascult!

ZO E: Ai venit?

P R I S TANDA: M-am dus!

SCENA V

ZOE (singură. Agitată, scoate gazeta şi citeşte): „În numărul de mâine al foii noastre vom reproduce o interesantă scrisoare sentimentală a unui înalt personaj din localitate către o damă de mare influenţă.

Originalul va sta de mâine la dispoziţia curioşilor, în biuroul nostru de redacţie. Atât pentru astăzi. A bon entendeur, salut!” Ce mai e de făcut? (Se plimbă agitată, apoi se opreşte ca în faţa unei inspiraţii.)

Trebuie să alegem pe Caţavencu. Nu mai încape vorbă, nu mai e vreme de stat la gânduri. Cu un mişel ca el, când ne

ţine la mână aşa de bine, lupta ar fi o copilărie, o nebunie. Fănică. trebuie să se învoiască. trebuie. Ei! ş-apoi mai la urmă Caţavencu poate fi tot aşa de bun deputat ca oricare altul. Dar unde e Fănică? unde poate să fie?

I. L. Caragiale 100

SCENA VI

ZO E şi T I P Ă T E S CU venind din fund

T I P Ă T E S CU: Zoe! aici eşti?

Z OE: Fănică! te aşteptam. Ce ai făcut? Ai arestat pe Caţavencu.

Te-ai gândit bine la ce ai făcut? Cum ţi-a venit să faci una ca asta?

Pentru ce ai făcut-o?

T I P Ă T E S CU (nervos): Pentru ce? pentru ce? Tu mă întrebi pentru ce? Pentru nerozia care ai făcut-o tu, pentru ca să evit nenorocirea pe care ai cauzat-o tu din neglijenţă. Se poate şi atâta distracţie! atâta nebăgare de seamă! o scrisoare de amor s-o arunci în neştire într-un buzunar cu batista, şi s-o pierzi ca şi cum ai pierde o hârtie indiferentă, ca un afiş, după ce ai ieşit de la reprezentaţie. La atâta lipsă de judecată, să-ţi spui drept, nu m-aşteptam! Ce Dumnezeu! eşti femeie în toată firea, nu mai eşti copil. Atâta neglijenţă nu se pomeneşte nici în romane, nici într-o piesă de teatru.

Z O E: Judecă-mă, Fănică, judecă-mă. (Plânge.) Da, aşa e. am fost o copilă. am făcut o nerozie fără seamăn; dar acuma trebuie îndreptată. Fănică, dacă mă iubeşti, dacă ai ţinut tu la mine măcar un moment în viaţa ta, scapă-mă. scapă-mă de ruşine! Tu eşti bărbat, nu-ţi pasă! Pentru tine, afişarea intrigii noastre n-ar fi o nenorocire.

dar pentru mine. Fănică, gândeşte-te. gândeşte-te. (Plânge.)

T I P Ă T E S CU: Tocmai de-aia m-am asigurat de persoana lui

Caţavencu.

Z O E: În zadar, Fănică; Caţavencu poate muri astăzi, mâine gazeta lui tot o să publice scrisoarea noastră. Dumnezeule! Cum or să-şi smulgă toţi gazeta, cum or să mă sfâşie, cum or să râză! O săptămână, o lună, un an de zile, n-o să se mai vorbească decât de aventura asta. În orăşelul ăsta, unde bărbaţii şi femeile şi copiii nu au altă petrecere decât bârfirea, fie chiar fără motiv. dar încă având motiv.

şi ce motiv, Fănică! Ce vuiet! ce scandal! ce cronică infernală! Şi eu, Fănică, în timpul ăsta, ce să fac? Să mor? să mor dacă voieşti.

pentru că după asta nu o să mai pot trăi.

T I P Ă T E S CU: Atunci, dacă nu e altă scăpare. Zoe! Zoe! mă iubeşti?

Z O E: Te iubesc, dar scapă-mă.

T I P Ă T E S CU: Să fugim împreună.

ZOE (retrăgându-se) Eşti nebun? dar Zaharia? dar poziţia ta? dar scandalul şi mai mare care s-ar aprinde pe urmele noastre?

T I P Ă T E S CU (descurajat): Atunci nu ne mai rămâne nimica de făcut?

Z O E: Ba da!

T I P Ă T E S C U: Ce?

Z O E: Să sprijinim candidatura lui Caţavencu!

T I P Ă T E S CU (sărind): Peste putinţă!

Z O E: Să-l alegem!

T I P Ă T E S C U: Niciodată.

ZO E: Trebuie.

T I P Ă T E S C U: Odată cu capul! Te gândeşti la ce spui? iată pe ce depeşă am pus mâna adineaori, a adus-o la telegraf canalia care a găsit scrisoarea ta, beţivul de ieri. E o depeşă anonimă. Am oprit-o şi am dat ordin la telegraf să nu mai expedieze nimica fără ştirea mea; dar ştiu eu ce poate conţine o depeşă cu cheie? Iată: „Trădare! Prefectul şi oamenii lui trădează partidul pentru nifilistul Caţavencu

pe care vor să-l aleagă la colegiul II. Trădare, trădare, de trei ori trădare.

Mai mulţi membri ai partidului.”. Orice s-ar întâmpla, nu se poate să sprijinim pe mizerabilul, nu, nu, nu! Spune-mi, să căutăm, să găsim alt mijloc?

ZOE (zdrobită): Alt mijloc nu văz. alt mijloc nu este.

T I P Ă T E S C U: Atunci.

Z O E: Atunci. (înecată) lasă-mă, lasă-mă în nenorocire. Lasă-mă să mor de ruşine. Omoară-mă pe mine, care te-am iubit, care am jertfit tot pentru tine. Iată unde m-ai adus! iată cât plăteau jurămintele tale! M-ai adus la moarte – pentru că (hotărâtă) mă omor

— m-ai adus la moarte, şi mă poţi scăpa, şi mă laşi înainte de izbucnirea scandalului, astăzi, acuma, aici! să mor. (Plânge.)

I. L. Caragiale

T I P Ă T E S CU: Zoe! Zoe!

Z O E: Lasă-mă. Dacă ambiţia ta, dacă nimicurile tale politice le pui mai presus de ruşinea mea, de viaţa mea, lasă-mă! Să mor!

(Plângând.) Să mor cu siguranţă că opt ani de zile m-ai amăgit în fiecare minută, că nu m-ai iubit niciodată. niciodată. niciodată.

T I P Ă T E S CU: Zoe! să vedem, să ne mai gândim!

Z O E: Nu mai e vreme de gândit, Fănică! Fiecare minută care trece mă apropie de pieire. Trebuie să te hotărăşti!

T I P Ă T E S CU (în luptă cu el însuşi): Să mă hotărăsc! să mă hotărăsc.

ZOE (înecată): Adineaori, în Lipscani, am aflat de arestarea lui

Caţavencu. Am alergat ca o nebună la redacţie. Iată ce foaie au scos comitetul lor. (Îi dă foaia, Tipătescu o citeşte încet.) Înţelegi la ce trebuie să ne aşteptăm după arestarea lui.

T I P Ă T E S CU: Omul ăsta îşi joacă viaţa!

Z O E: Nu şi-o joacă pe a lui, Fănică, o joacă pe a mea; pentru că încă o dată îţi spui. din două una: ori tu mă iubeşti şi eu trăiesc, şi atunci lupta e peste putinţă cu Caţavencu – trebuie să-mi cedezi; ori nu, şi atuncea mor, şi dacă mă laşi să mor, după ce-oi muri poate să se-ntâmple orice. (zdrobită:) Sunt hotărâtă. (Revenindu-i deodată toată energia:) Da, sunt hotărâtă, dar nu voi să mor până nu voi fi luptat cu toate împrejurările (cu energie crescândă) şi am să lupt! şi cu tine am să lupt din toate puterile, cu tine, om ingrat şi fără inimă!

cu tine să lupt, pentru că acuma tu eşti piedica a mai grea, care mă opreşte să-mi capăt liniştea! Da, sunt hotărâtă, şi trebuie să biruiesc tot, şi pe tine. aşa de hotărâtă sunt, încât adineaori am poruncit lui

Ghiţă să meargă să dea drumul lui Caţavencu şi să-l poftesc aici din partea mea.

T I P Ă T E S CU: Femeie nebună! Ce ai făcut?

Z O E: Am făcut ce am crezut că trebuie să fac. Dacă tu nu vrei să sprijini pe Caţavencu, dacă tu nu vrei să-l alegi, ca să mă scapi – atunci eu, care voi să scap, îl sprijin eu, îl aleg eu.

T I P Ă T E S C U: Cum?

Z O E: Da, îl aleg eu. Eu sunt pentru Caţavencu, bărbatul meu cu toate voturile lui trebuie să fie pentru Caţavencu. În sfârşit, cine luptă cu Caţavencu luptă cu mine. ’Aide, Fănică, luptă, zdrobeşte-mă, tu, care ziceai că mă iubeşti! Să vedem! (Pleacă spre dreapta.)

T I P Ă T E S CU: Zoe!

Z O E: Lasă-mă! (Iese.)

T I P Ă T E S CU (urmărind-o): Zoe! Zoe! (Iese după ea. O clipă scena goală.)

SCENA VII

G H I Ţ Ă P R I S TANDA şi C A Ţ AVENCU

P R I S TA N DA (apărând în fund şi făcând loc cu respect lui

Caţavencu să treacă): Poftiţi, cocoane Nicule, poftiţi. (umilit) şi zău, să pardonaţi, în consideraţia misiei mele, care ordonă (serios) să fim scrofuloşi la datorie. D-voastră ştiţi mai bine ca mine. aşa e poliţaiul: tată să-ţi fie – trebuie să-l ridici? îl ridici! n-ai ce-i face: e misie. De aia (foarte rugător) mă rog să pardonaţi.

CA Ţ AVENCU: Îmi pare rău, Ghiţă, că mai stăruieşti cu scuzele tale. Adică nu ştim cum merge poliţia? (Sentenţios:) Într-un stat constituţional un poliţai nu e nici mai mult, nici mai puţin decât un instrument!

P R I S TANDA: Curat instrument!

CA Ţ AVENCU: Nu braţul care loveşte, voinţa care ordonă e de vină. Eu chiar am scris un articol în privinţa asta. Nu ştiu dacă l-ai citit.

P R I S TANDA: Trebuie să-l fi citit, coane Nicule; eu gazeta d-voastră o citesc ca Evanghelia totdeauna; ca să nu vă uitaţi la mine. adică pentru misie. (misterios) altele am eu în sufletul meu, dar de! n-ai ce-i face: famelie mare, renumeraţie după buget mică.

CA Ţ AVENCU: Şi în sfârşit, cum ar fi posibil martiriul, dacă n-ar exista călăul?

P R I S TANDA: Curat, coane Nicule!

CA Ţ AVENCU (schimbând tonul): Cetăţene, nu uita condiţia cu care am venit aici! Am venit în casa prefectului, nu voi însă să dau ochii cu el, nu mă pot aşa de ieftin compromite. Am venit chemat de doamna Trahanache, pe dânsa voi s-o văz.

P R I S TANDA: Mai e vorbă, coane Nicule, pe coana Joiţica, pe dumneei. conul Fănică nici nu e aicea. Poftiţi, poftiţi, şedeţi, coane

Nicule, mă duc să-i spui coanii Joiţichii că aţi venit. (Vrea să plece.)

CAŢAVENCU: Poţi să-i adaogi chiar că mă grăbesc să mă întorc în temniţa unde m-a aruncat dizgraţia dumneei.

P R I S TANDA: Ascult. (Aparte:) Mare pişicher! Strajnic prefect ar fi ăsta! (Iese aruncând priviri furişe de admiraţie către Caţavencu.)

SCENA VIII

CAŢAVENC U (singur): În sfârşit, capitulează! Se putea altfel?

Iubitul, scumpul, venerabilul nenea Zaharia (râde) parcă-l auz diseară proclamându-mă candidat al colegiului. Sărmanul Farfuridi!

(Grav:) Scopul scuză mijloacele, a zis nemuritorul Gambetta!1. Amabilul

Fănică trebuie să facă venin de moarte. atât mai bine pentru mine! Îşi pierde minţile, atât mai rău pentru el! Mă arestează, atât mai bine pentru mine! Coana Joiţica, mai cuminte ca toţi, mă cheamă, şi eu, politicos, iată-mă, gata să-i sărut mâna cu respect. Mă rog, n-ai ce-i face: mâna care-ţi dă mandatul! dar. unde e coana Joiţica?

nu văz pe coana Joiţica. (Se-ntoarce spre fund, apoi spre stânga, în fine spre dreapta. În momentul acesta apare Tipătescu în uşa din dreapta, unde stă un moment nemişcat. Gest de surpriză din partea lui Caţavencu.

Aparte:) Tipătescu! O preferam pe ea!

1 Confuzie, ilustrând pretenţiile de cultură ale lui Caţavencu. Aceste cuvinte aparţin de fapt lui Machiavelli. Gambetta, om politic francez chiar din acea vreme, era însă mai cunoscut eroilor lui Caragiale.

SCENA IX

C A Ţ AV E N C U, T I P Ă T E S C U

T I P Ă T E S CU (a apărut în dreapta cu aerul încruntat şi pumnii încleştaţi, a stat în uşe, a mers apoi liniştit la uşa din fund, măsurând din ochi pe Caţavencu, şi s-a oprit în fund un moment; aparte): Ţine-mă, Doamne!

CA Ţ AVENCU (jenat): Stimabile domn, scuzaţi-mă dacă v-ar părea că mă prezint la d-voastră astfel, într-un mod neregulat. Trebuie să vă spun că am fost adus aici din arest

de poliţaiul d-voastre, după ordinile. şi nu m-aşteptam să vă întâlnesc.
T I P Ă T E S CU (aparte): Impertinent!
CA Ţ AVENCU: Pentru că mi se spusese că eram chemat de.
altfel nici nu aş fi venit. În fine, dacă sunt aici prizonier, rămâi.
dacă sunt liber – şi nu cer nimic mai mult – mă retrag îndată.
T I P Ă T E S CU (care a tot bătut din călcâi cu impacienţă, coboară încet, rar şi cu dinţii strânşi): Iubite şi stimabile d-le Caţavencu, nu înţeleg pentru ce între doi bărbaţi, cu oarecare pretenţie de seriozitate, să mai încapă astfel de meşteşuguri şi rafinării de maniere, astfel de tirade, distilate, când situaţia lor e aşa de limpede. Eu sunt un om căruia-i place să joace pe faţă. Să-mi dai voie să-ţi spui ceva. Ia poftim, ia poftim, mă rog. (Îi oferă un scaun, aparte:) Să fiu cuminte.
Ce bine că-i Zoe dincolo!
CA Ţ AVENCU: Stimabile domn, d-tale îţi place să joci pe faţă, primesc; mie-mi place, să fiu scurt, scurt (gest de retezare): Situaţia noastră o putem dezlega numaidecât. (Tipătescu îi oferă jeţul, el îl respinge uşor.) Mulţumesc!
T I P Ă T E S CU (acelaşi joc): Ia poftim, mă rog, ia poftim!
CA Ţ AVENCU (acelaşi joc): Mulţumesc!
T I P Ă T E S C U (privind ţintă la Caţavencu şi cu tonul mârâit):
Poftim de!
CA Ţ AVENCU (care s-a retras puţin, cedează în sfârşit şi cade pe fotoliu cam fără voie): Mulţumesc.
I. L. Caragiale 106
T I P Ă T E S CU: Aşa. (Şade aproape de el, Caţavencu se cam retrage.
Tipătescu se îndeasă spre el, Caţavencu acelaşi joc, şi iar.) Astfel dar, onorabile domn, d-ta – prin ce mijloace nu-mi

pasă! – posedezi o scrisoare a mea, care poate compromite onoarea unei familii.

CA Ţ AVENCU (gest:) A!

T I P Ă T E S CU: Mă iartă că te-am ofensat. Să fiu şi mai scurt. Iată: d-ta eşti un om practic, d-ta posezi un lucru care-mi trebuie mie şi ştii cât îmi trebuie. Eu vin şi-ţi zic (cu multă afabilitate): mă rog, onorabile domn, ce-mi ceri d-ta în schimbul acelui lucru?

CA Ţ AVENCU (naiv): Cum, nu ştii?

T I P Ă T E S CU (asemenea): Nu.

CA Ţ AVENCU (asemenea): Nici măcar nu vă dă-n gând?

T I P Ă T E S CU (asemenea): Nu. d-aia întreb.

CA Ţ AVENCU: Stimabile domn (cu dignitate), un om politic.

T I P Ă T E S CU (cu pofidă): Adică d-ta.

CA Ţ AVENCU: Dă-mi voie. Un om politic trebuie, mai ales în nişte împrejurări politice ca acelea prin care trece patria noastră, împrejurări de natură a hotărî o mişcare generală, mişcare ce, dacă vom lua în consideraţie trecutul oricărui stat constituţional, mai ales un stat tânăr ca al nostru.

T I P Ă T E S CU (impacientat, bătând din călcâi): Mă rog, onorabile, încă o dată (răspicat). ce-mi ceri d-ta în schimbul acelei scrisori?

Scurt! scurt! (Repetă gestul de retezare al lui Caţavencu.)

CA Ţ AVENCU: Ei? dacă este aşa, dacă voieşti scurt, iată: voi

(rugător) să nu mă combaţi, ceva mai mult, să-mi sprijini candidatura.

T I P Ă T E S CU (vrând să izbucnească): Candidatura d-tale! (Stăpânindu-se:) Onorabile domn, nu ţi se pare că ceri prea mult?

CA Ţ AVENCU: Atuncea d-ta care mi-ai propus schimbul, care-mi faci întrebarea, trebuie să răspunzi.

T I P Ă T E S C U (apropiindu-se şi îndesându-se înspre Caţavencu, se repetă jocul de scenă de mai sus): Ba zău, spune, nu ţi se pare prea mult? Ai? Ce zici?

CA Ţ AVENCU (naiv): Nu.

T I P Ă T E S CU (cu insinuare): Dacă s-ar retrage Comitetul permanent şi am rezerva un loc pentru preaiubitul d. Caţavencu?

CAŢAVENCU (zâmbind şi cu bonomie): E un nimic, stimabile.

T I P Ă T E S CU: Dacă în postul de avocat al statului s-ar numi acelaşi d. Caţavencu?

CA Ţ AVENCU (asemenea): E puţin, onorabile.

T I P Ă T E S CU: Dacă în locul de primar, vacant acum, şi în locul de epitrop-efor la Sf. Nicolae s-ar numi tot nenea Caţavencu? Ai?

(Caţavencu surâde cu un gest de refuz.) Şi dacă şi moşia Zăvoiul din marginea oraşului.

CA Ţ AVENCU (zâmbind asemenea): Dă-mi voie, stimabile, un om politic trebuie, este dator, mai ales în împrejurări ca acelea prin care trece patria noastră, împrejurări de natură a hotărî o mişcare generală, mişcare (mângâie şi umflă cuvintele distilându-şi tonul şi accentul) ce, dacă vom lua în consideraţie trecutul unui stat constituţ ional, mai ales un stat tânăr ca al nostru de-abia ieşit din.

T I P Ă T E S CU (bătând impacientat din călcâi şi întrerupându-l):

Ei! să lăsăm frazele, nene Caţavencule! Astea sunt bune pentru gurăcască. Eu sunt omul pe care d-ta să-l îmbeţi cu apă rece? Spune, unde să fie? bărbăteşte: ce vrei de la mine? (Se ridică fierbând.)

CAŢAVENCU (ridicându-se şi el): Ce vreau? ce vreau? Ştii bine ce vreau. Vreau ce mi se cuvine după o luptă de atâta vreme; vreau ceea ce merit în oraşul ăsta de gogomani, unde sunt cel d-întâi. între fruntaşii politici. Vreau.

T I P Ă T E S CU (fierbând): Ce vrei?

CA Ţ AVENCU (asemenea): Vreau. mandatul de deputat, iată ce vreau: nimic altceva! nimic! nimic! (După o pauză,

cu insinuare caldă şi crescândă): Mi se cuvine! Te rog! nu mă combate.

Susţine-mă. Alege-mă. Poimâine, în momentul când voi fi proclamat cu majoritatea cerută. în momentul acela vei avea scrisoarea

(cu multă căldură). pe onoarea mea!

T I P Ă T E S CU (aproape să izbucnească): Pe onoarea ta? Şi dacă nu pot să te aleg?

CAŢAVENCU: Poţi!

T I P Ă T E S CU (pierzându-şi cumpătul din ce în ce): Şi dacă nu voi? – zi că nu voi să te aleg?

CA Ţ AVENCU (îndârjit): Trebuie să vrei.

T I P Ă T E S C U (d-abia mai stăpânindu-se): Uiţi că nu e bine să te joci cu un om ca mine astfel. Nu! nu! nu voi să te aleg!

CA Ţ AVENCU: Trebuie!

T I P Ă T E S C U: Nu!

CA Ţ AVENCU: Trebuie să vrei, dacă ţii câtuşi de puţin la onoarea.

T I P Ă T E S CU (izbucnind): Mizerabile! (Caţavencu face un pas înapoi). Canalie neruşinată! Nu ştiu ce mă ţine să nu-ţi zdrobesc capul. (Se repede, ia un baston de lângă perete şi se întoarce turbat către Caţavencu.) Mişelule! trebuie să-mi dai aici scrisoarea, trebuie să-mi spui unde e scrisoarea. ori te ucid ca pe un câine! (Se repede năvală la el. Caţavencu ocoleşte masa şi canapeaua, răstoarnă mobilele şi se repede la fereastră, pe care o deschide de perete îmbrâncind-o în afară.)

CA Ţ AVENCU (tremurând, strigă la fereastră în afară): Ajutor!

Săriţi! Mă omoară vampirul! prefectul asasin! ajutor!

SCENA X

A C E I A Ş I, Z O E venind repede din dreapta

ZOE (repezindu-se între Caţavencu şi Tipătescu, rugătoare şi foarte emoţionată): Domnule Caţavencu,

domnule, pentru Dumnezeu! te rog, nu striga! Fănică, ai înnebunit? Domnule Caţavencu. mă rog.

CA Ţ AVENCU (emoţionat şi el): Cum să nu strig, doamnă?

T I P Ă T E S CU (zdrobit de mişcare, ştergându-şi fruntea şi căzând pe un scaun la dreapta): Mişel! mişel! mişel!

ZOE (rugătoare): Domnule Caţavencu, cer scuze eu pentru momentul de iuţeală care l-a făcut pe Fănică să uite.

CA Ţ AVENCU: Nu încap scuze, doamnă. trebuie să ies d-aici numaidecât: nu mai pot sta un moment într-o casă unde-mi este viaţa în primejdie!

Z O E: Domnule Caţavencu, în sfârşit, d-ta eşti un om cuminte, un om practic, d-tale eşti indiferent de la cine ţi-ar veni aceea ce-ţi trebuie aşa de neapărat.

CAŢAVENCU: Nu-nţeleg.

Z O E: Ai cerut, în schimbul scrisorii de care e vorba, mandatul de deputat. Ai jurat pe onoarea d-tale că poimâine, când ăi fi proclamat, vei da scrisoarea acelui ce te-ar face să fii ales. Ei! eu te aleg, eu şi cu bărbatul meu; mie să-mi dai scrisoarea. Primeşti?

CA Ţ AVENCU (ca lovit de o idee): Primesc.

ZOE (încet către Tipătescu, care stă cufundat în gânduri pe fotoliu):

Şi înţelegi că atunci, când luptând cu tine, voi căpăta scrisoarea.

tot. tot. Fănică, va fi isprăvit între noi. (Tare:) Suntem deplin înţeleşi, domnule Caţavencu.

CAŢAVENCU: Da, madam, pe deplin. dar. (Îi face semn către

Tipătescu.)

ZOE (stăruind lângă Tipătescu): Fănică! Fănică! hotărăşte-te! Poţi tu fi duşmanul liniştii mele? Spune! (Rugându-l frumos:) Fănică!

T I P Ă T E S CU (nemaiputând lupta şi sculându-se): În sfârşit, dacă vrei tu. fie! Întâmple-se orice s-ar întâmpla. (Cu hotărâre:) Domnule

Caţavencu, eşti candidatul Zoii, eşti candidatul lui nenea Zaharia.

prin urmare şi al meu! Poimâine eşti deputat!

ZOE (triumfătoare): A!

CA Ţ AVENCU: Poimâine veţi avea. (Se aude zgomot afară, vocea lui Trahanache: „Ai puţintică răbdare!”)

Z O E: Nenea!

T I P Ă T E S CU: Zaharia!

CAŢAVENCU: Venerabilul!

T I P Ă T E S CU: Repede, ascundeţi-vă amândoi. Nu trebuie să vă vază.

(Zoe iese în stânga, Tipătescu cu Caţavencu în dreapta.)

I. L. Caragiale 110 vencu.)

SCENA XI

TRAHANACHE (singur): Nimeni? şi dobitocul de fecior mi-a spus că Fănică şi Zoe sunt aici. (Merge la uşa din dreapta şi bate cu discreţie.) Nimeni! (Asemenea în stânga.) Nimeni! (Vrea să plece prin fund, şi ca şi când şi-ar aduce aminte ceva:) A! era să uit! (Şade la masa de scris, ia condei şi hârtie şi scrie, citind:) „Dragă Fănică, te-am căutat! Mă întorc peste o jumătate de ceas. Trebuie să ne vedem înainte de întrunire. Aşteaptă-mă negreşit; nu ieşi: ai puţintică răbdare. Trahanache.” (Pune scrisoarea la vedere pe masă.) Acuma să dăm de căpătâiele firelor iubitului nostru d. Caţavencu. (Iese prin fund repede. Un moment scena goală; apoi uşile din dreapta şi din stânga se deschid binişor. Din stânga iese Zoe, din dreapta Tipătescu şi CaţaSCENA XII

T I P Ă T E S C U, C A Ţ AV E N C U, Z O E, apoi

C E T Ă Ţ E A N U L T U R M E N TA T

T I P Ă T E S C U: Blestemată politică! un moment să n-ai pace!

(Merge la uşa din fund şi o închide.) Suntem în linişte. (Lui Caţavencu:)

Eu merg la telegraf să-ţi anunţ la Bucureşti candidatura. d-ta aşteaptă acasă un cuvânt al meu. Deseară, la întrunire,

fii cu tact. trebuie mult tact. (Se aud în fund bătăi în uşă; toţi din scenă tac şi nu mişcă, iar bătăi, apoi trei fluierături). E Ghiţă, ăsta e semnalul lui! (Merge şi deschide uşa din fund, prin care apare Cetăţeanul, fluierând ca de mirare.)

T I P Ă T E S CU: Iar? (Se dă înapoi.)

CA Ţ AVENCU: Omul meu! (Se dă cam la spatele Zoii.)

CETĂŢEANUL: Da, iar eu! (Sughite.) Am venit pentru istoria aia de care am vorbit az-dimineaţă. Ce facem? Iacă, mâine începe.

Eu. pentru cine votez?

T I P Ă T E S CU (ţinându-i calea să nu coboare în scenă): Pentru

O scrisoare pierdută 111 cine? pentru cine? Lasă-mă în pace, cetăţene: ai ajuns de nesuferit.

Votează pentru cine pofteşti.

C E T Ă Ţ E A N UL: Eu nu poftesc pe nimeni, dacă e vorba pe poftă.

T I P Ă T E S CU: Ei! lasă-mă-n pace, adiministraţia nu voieşte să influenţeze câtuşi de puţin pe nimeni.

CAŢAVENCU (intervenind): Pardon, daţi-mi voie: mie-mi pare din contra că într-un stat constituţional, mai ales într-un stat tânăr ca al nostru, administraţia ar trebui să.

ZOE (asemenea): Se-nţelege.

CETĂŢEANUL (către Caţavencu): Ei! onorabilul! nu te vedeam; sluga! o mie de ani pace! Şi zi, mă lucraşi, ai? Adică, dă-i cu bere, dă-i cu vin, nu, pentru cinstea obrazului. pentru ca să-mi faci pontul cu scrisoarea. bravos! dom’le Nae.

CA Ţ AVENCU: A! a!

Z O E: Fănică! Fănică! trimite-l. e nesuferit!

T I P Ă T E S C U (nervos): În sfârşit, cetăţene, te rog lasă-ne cu binişorul, lasă-ne. Ce pofteşti de la mine?

CETĂŢEANUL: Nu ţi-am spus? (Sughite.) Mâine începe. Ei?

(Sughite.) Eu pe cine aleg? Pentru cine? (Face semnul votării şi sughite.)

Z O E: Pentru d. Nae Caţavencu.

CETĂŢEANUL: Pentru. (Sughite şi pufneşte de râs.) Nu mă-nnebuni, că ameţesc.

T I P Ă T E S CU (din ce în ce mai nervos, luând pe Cetăţeanul de mână şi zguduindu-l): Pentru că eşti om viţios.

CETĂŢEANUL: Nu mă smuci, că ameţesc!

T I P Ă T E S C U (asemenea): Pentru că te-ai lăsat să-ţi ia din buzunar, să-ţi fure scrisoarea.

CETĂŢEANUL: Ei! nu face nimica, poate mai găsim alta.

T I P Ă T E S CU: Lasă-mă să vorbesc. pentru că eşti.

CETĂŢEANUL: Alegător.

T I P Ă T E S C U: Nu. beţiv. viţios. păcătos.

I. L. Caragiale

Z O E: Fănică!

TIPĂTESCU: Da, beţiv. uite şi acuma eşti turmentat, eşti băut.

(Caţavencu râde.)

CETĂŢEANUL: Aş!

T I P Ă T E S CU (cu dezgust): Uite, nenorocitule! miroşi cale de-o poştă. (Îl împinge.)

CETĂŢEANUL (şovăind): Ăsta este mirosul meu naturel.

T I P Ă T E S CU: Miroşi a rom.

CETĂŢEANUL: Ei bravos! Vrei să miros a gaz?

T I P Ă T E S CU: Ei! pentru toate astea trebuie să-ţi dai votul lui onorabilul d. Caţavencu. Pentru aşa alegător, mai bun ales nici că se putea.

Z O E: Fănică!

CA Ţ AVENCU: Totdeauna ironic (zâmbind), stimabile!

SCENA XIII

ACEIAŞI, F A R F U R I DI, B R Î N Z OV E N E S CU şi T R A H A N A C HE

T I P Ă T E S CU (montându-se treptat): Da, pentru d. Caţavencu lucrăm noi, pe d-sa noi îl sprijinim, pe d. Caţavencu să-l alegeţi d-voastră.

Şi nu-l sprijinim de silă, îl sprijinim că dumnealui este cel mai onest concetăţean al nostru.

Z O E: Fănică, fii calm.

T I P Ă T E S CU: Da, sunt calm. Pentru că dumnealui (Farfuridi, Brânzovenescu şi Trahanache apar în fund şi ascultă. Cei dintâi arată tot ce se petrece în scenă celui d-al treilea.) nu e ca alţii mişel, pentru că nu e ca alţii canalie, nu e ca alţii infam (se montează din ce în ce).

pentru că, încă o dată, la alegători ca d-ta, cu minte, cu judecată limpede, cu simţ politic, nu se poate mai bun reprezentant decât d.

Caţavencu (apăsând), onorabilul d. Caţavencu! (Tipătescu împinge cu scârbă pe Cetăţeanul turmentat.)O scrisoare pierdută 113

CA Ţ AVENCU (zâmbind cu bonomie): Ce răutăcios!

BRÂNZOVENESCU (din fund): A!

FA R F U R I D I (lui Trahanache): Iacă trădarea! Când îţi spuneam, venerabile. (Coboară toţi.)

TRAHANACHE: Ei! ai puţintică răbdare!

Z O E: Nene! (Se repede la Trahanache şi-l trage deoparte, unde-i vorbeşte încet şi cu multă mişcare. Caţavencu şi Cetăţeanul turmentat vorbesc de altă parte asemenea.)

T I P Ă T E S CU: Ei! lăsaţi-mă toţi în pace!

FA R F U R I DI: Te lăsăm, stimabile, dar mergem la Bucureşti.

BRÂNZOVENESCU: Şi vom spune tot.

T I P Ă T E S CU (aparte): Duceţi-vă la dracul! (Trece lângă Trahanache şi Zoe.)

FA R F U R I DI: La ziare!

BRÂNZOVENESCU: La Comitetul electoral central!

FA R F U R I DI: La guvern!

CETĂŢEANUL (arătând pe Farfuridi şi Brânzovenescu lui Caţavencu):

Oleu! fugi, că ameţesc! (Caţavencu şi Cetăţeanul turmentat convorbesc foarte mişcat deoparte cu Farfuridi şi

Brânzovenescu.)
TRAHANACHE: În sfârşit, ce e, Fănică?
T I P Ă T E S CU: Nu mă-ntreba pe mine, nene Zahario!
ZOE (cu energie): Nici o vorbă, nene, trebuie.
TRAHANACHE: De ce?
ZOE (precipitată): Dacă mă iubeşti, dacă ţii la mine, acum tăcere; îţi spun pe urmă tot. (Vorbesc încet toţi trei.)
CA Ţ AVENCU (către Farfuridi şi Brânzovenescu): Daţi-mi voie, stimabile, nu d-voastră veţi avea mai multă încredere faţă cu înaltele locuri decât onorabilul (toţi ascultă, Tipătescu se plimbă agitat în fund) d. Tipătescu, prefectul cel mai onest!
TRAHANACHE: Da!
CA Ţ AVENCU: Cel mai integru!
CETĂŢEANUL: Da!
CA Ţ AVENCU: Cel mai credincios!
I. L. Caragiale
CETĂŢEANU L: Nanana!
FA R F U R I D I: Care va să zică şi insulte!
BRÂNZOVENESC U: Bravos!
CA Ţ AVENCU: Chestie de tarabă, onorabile! daraveri de cloZ O E: Fireşte!
CA Ţ AVENCU: Daţi-mi voie să vă spun că toate zbuciumările d-voastră sunt numai şi numai chestii personale, şi când vin nişte asemenea persoane. ca d-voastră.
potniţă, stimabile!
ZOE (către Trahanache): Se-nţelege!
CA Ţ AVENCU: Alegătorii vor vorbi.
ZOE (îndemnând pe Cetăţeanul turmentat şi pe Trahanache): Da, alegătorii vor vorbi.
TRAHANACHE: Da, alegătorii vor vorbi, fireşte!
CETĂŢEANUL (serios): Da, noi vom vorbi!
SCENA XIV
A C E I A Ş I, G H I Ţ Ă P R I S TAND A venind fuga din fund, cu o depeşă-n mână

P R I S TANDA: Coane Fănică! o depeşă fe-fe urgentă!

ZO E: O depeşă (Se-ntorc toţi spre fund.)

T I P Ă T E S CU (deschide nervos depeşa şi citeşte): „Cu orice preţ, dar cu orice preţ, colegiul d-voastră al II-lea trebuie să aleagă pe d.

Agamemnon Dandanache. (Toţi mişcare.) Se face din aceasta pentru d-voastră o înaltă şi ultimă chestie de încredere.” A!

FA R F U R I D I şi BRÂNZOVENESCU: Aha!

ZOE (cu toată energia): A! nu se poate! Vom lupta contra oricui.

Vom lupta contra guvernului! (Tipătescu a căzut obosit pe un scaun.)

TRAHANACHE: Ai puţintică răbdare!

Z O E: Da, nene! vom lupta contra guvernului!

CA Ţ AVENCU: Da, vom lupta contra guvernului! (Caţavencu, Zoe şi Trahanache de o parte, Farfuridi, Brânzovenescu, frecându-şi mâinile cu satisfacţie, de altă parte; Ghiţă în fund; Tipătescu obosit, pe un scaun, ca şi cum n-ar lua parte la ce se petrece, Cetăţeanul turmentat în mijloc.)

CETĂŢEANUL (târât de curent): Da! vom lupta contra (sughiţâ nd şi schimbând tonul). adică nu. Eu nu lupt contra guvernului!

(C o r t i n a)

ACTUL III

(Teatrul înfăţişează sala cea mare a pretoriului primăriei, un fel de exagon din care se văd trei laturi. Trei uşi în fund; cea din mijloc dă în coridorul de intrare; pe cea din dreapta se citeşte: „Ofiţer ţivil”; pe cea din stânga: „Arhiva”. În stânga la planul al doilea, o uşă cu inscripţia: „Cabinetul Primarelui”. În dreapta, acelaşi plan, altă uşă cu inscripţia: „Reghistratura”. Partea din stânga până la uşa „Arhivei” este despărţită de scenă cu un grilaj de lemn acoperit cu

perdeluţe de chembrică1 verde. Lângă grilaj, la stânga, în scenă, este o estradă pe care sunt aşezate masa şi jeţul prezidenţial. Înaintea mesei, puţin mai jos, este tribuna. Pe masă, sunt două candelabre, hârtie, călimări şi un clopoţel. Pe tribună o sticlă şi un pahar de apă. De partea dreaptă sunt bănci dese şi scaune; sub estradă, asemenea.

Peste tot sunt bănci şi scaune, afară de o cărare lăsată liber de la uşa de intrare din fund prin mijlocul scenii, pe unde vine şi se duce lumea. Pe pereţi câteva lămpi atârnate în cuie. Lumină cam săracă. La ridicarea perdelii, Trahanache este la masa prezidenţială în jeţul său, la spatele tribunei. Împrejurul mesei, Brânzovenescu şi alţi cetăţeni. Înaintea tribunii, cu spatele spre dânsa, alegători, cetăţeni, public, unii şezând jos, alţii în picioare. Pe bănci, pe scaune şi împrejur asemenea. În capul băncilor din faţă, e Caţavencu împreună cu Ionescu, Popescu şi alţi dascăli şi partizani. Farfuridi e la tribună. Perdeaua se ridică asupra unei întreruperi. În toată sala e rumoare. Prezidentul agită clopoţelul.)

SCENA I

T R A H A N A C H E, C A Ţ AV E N C U, B R Î N Z OV E N E S C U, F A R F U R I D I, I O N E S C U, P O P E S C U, C E T Ă Ţ E N I, A L E G Ă T O R I, PU B L I C – rumoare

FA R F U R I D I (de la tribună): Daţi-mi voie! (Gustă din paharul cu apă.) Daţi-mi voie! (Rumoare.)

1 Pânză subţire de bumbac.

TRAHANACHE (trăgându-şi clopoţelul): Stimabili! onorabili!

(afabil) faceţi tăcere! Sunt cestiuni importante, arzătoare la ordinea zilei. Aveţi puţintică răbdare. (Către Farfuridi:) Dă-i înainte, stimabile, aveţi cuvântul!

FA R F U R I D I (către adunare): După ce am vorbit dar din punctul de vedere istoric, din punctul de verede de drept, voi încheia cât se poate mai scurt.

POPESCU: Parol? Numai dacă t-ei ţinea de vorbă. (Râsete în partea unde sunt dascălii.)

FA R F U R I DI: Rog, nu mă-ntrerupeţi, daţi-mi voie.

TRAHANACHE (către partea unde e Popescu): Stimabile, nu-ntrerupeţ i.

FA R F U R I DI: După ce am vorbit dar din punctul de vedere istoric şi din punctul de vedere de drept, voi încheia, precum am zis, cât se poate mai scurt. (Bea o sorbitură, apoi, reluându-şi răsuflarea, rar ca şi cum ar începe o poveste:) La anul una-mie-opt-sute-douăzecişi-unu. fix. (Rumoare şi protestări în grupul lui Caţavencu: „A! A! A!”)

POPESCU: Dacă ne-ntoarcem iar la 1821 fix, ne-am procopsit.

(Rumoare şi protestări.)

FA R F U R I DI: Daţi-mi voie. La una-mie-opt-sute.

TOŢI (în cor cu tonul lui): Două-zeci-şi-unu fix. (Rumoare şi protestări.)

FA R F U R I DI: Daţi-mi voie.

TRAHANACHE (clopoţel): Stimabile, onorabile! Nu întrerupeţ i. Aveţi puţintică.

CAŢAV E N CU: Ce răbdare, venerabile domnule prezident!

ceasurile sunt înaintate. Sunt şi alţi oratori înscrişi să vorbească.

T O Ţ I DIN GRUP: Da! Da!

CAŢAVENCU: Onorabilul orator a promis să încheie cât se poate mai scurt: apoi ce fel de scurt este asta, s-o luăm a doua oară de la

1821? A! A! A!

T O Ţ I D I N GRUP: A! A! A! (Rumoare.)

I. L. Caragiale 118

FA R F U R I D I: Daţi-mi voie.

TRAHANACHE (către Farfuridi cu dulceaţă, ridicându-se peste masă către tribună): Stimabile. eu gândesc că nu ar fi rău să sărim la 48.

CA Ţ AVENCU (strigând): Mai bine la 64.

POPESCU, I O N E S C U şi TOŢ I D I N GRUP: Da! da! la 64.

TRAHANACHE (ridicându-se ca şi când ar consulta adunarea):

Adică la plebicist?1

T O Ţ I; Da, la plebicist! (Zgomot.)

FA R F U R I D I (întorcându-se cu spatele spre adunare şi cu faţa la prezident): Daţi-mi voie, domnule prezident; mi-aţi acordat cuvântul: îmi pare că un prezident o dată ce acordă cuvântul.

TRAHANACHE (sculându-se şi pufnind, peste masă, mâinile pe umerii lui Farfuridi, mângâietor): Dacă mă iubeşti, stimabile, fă-mi hatârul. să trecem la plebicist. dorinţa adunării!

FA R F U R I D I: Dar, domnule prezident.

TRAHANACHE (şi mai rugător): Să trecem la plebicist!

TOŢI (cu putere): Da! la plebicist, la plebicist! (Îl întoarce binişor de umeri cu faţa spre adunare.)

FA R F U R I D I (soarbe o dată şi cu aerul resignat): Ce ziceam dar?

La 1864, vine, mă-nţelegi, ocaziunea să se pronunţe poporul printr-un plebicist. Să vedem însă mai-nainte. să ne dăm seama bine de ce va să zică. de ce este un plebicist.

I O N E S CU: Ştim ce este plebicistul! Mersi de explicaţie!

T O Ţ I: Nu trebuie explicaţie. (Rumoare.)

FA R F U R I D I (către întrerupători): Daţi-mi voie! (Către Trahanache:)

Domnule prezident!

TRAHANACHE (clopoţel): Stimabili, onorabili, rog, nu întrerupeţ i pe orator (foarte afabil), faceţi tăcere; sunt cestiuni arzătoare la ordinea zilii; aveţi puţintică răbdare. (Către Farfuridi:) Aveţi cuvântul, stimabile, daţi-i înainte!

1 Este vorba despre plebiscitul iniţiat de Al. I. Cuza şi M. Kogălniceanu în 1864, prin care s-a aprobat prima reformă agrară.

FA R F U R I DI (luând vânt): Când zicem dar 64, zicem plebicist, când zicem plebicist, zicem 64. Ştim, oricine dintre noi ştie ce este

64, să vedem ce este plebicistul. (Cu tărie începând fraza:) Plebicistul!

CA Ţ AVENCU: Aici nu e vorba de plebicist.

FA R F U R I D I: Daţi-mi voie (discutând cu Caţavencu): mi se pare că atunci când zicem 64. (cu energică convingere). şi să nu căutaţi a încerca măcar să mă combateţi; vă voi dovedi cu date istorice că toate popoarele îşi au un 64 al lor.

CA Ţ AVENCU: Daţi-mi voie; nu e vorba de 64. (Rumoare aprobativă pentru Caţavencu.)

FA R F U R I DI: Daţi-mi voie. (Toate colocviile şi întreruperile se fac avocăţeşte, cu multă vioiciune şi cu tonul înţepat şi volubil.) Domnule prezident!

TRAHANACHE (clopoţel): Stimabile, onorabile, faceţi tăcere.

avem cestiuni arzătoare.

CA Ţ AVENCU (ridicându-se în capul băncii): Cum, domnule prezident? de unde până unde 64 chestie arzătoare la ordinea zilei?

Dacă nu mă-nşel, îmi pare că suntem în anul de graţie 1883. Ce are a face? Chemaţi pe onorabilul orator la chestiune.

TRAHANACHE (ridicându-se iar peste masă şi atingându-l pe umere pe Farfuridi): Stimabile (afabil şi rugător). să lăsăm plebicistul, dacă mă iubeşti; să trecem la cestiune.

FA R F U R I DI (obosit de întrerupere, întorcându-se cu faţa spre

Trahanache şi cu spatele la adunare): Domnule prezident, aţi binevoit a-mi acorda cuvântul. Eu cred c-ar trebui.

CA Ţ AVENCU (strigând): Nu trebuie, onorabile!

T O Ţ I D I N G R U P: Nu, nu trebuie!

TRAHANACHE (punând mâinile, peste masă, pe umerii lui Farfuridi, şi foarte dulce): Mă rog, dacă mă iubeşti, fă-mi hatârul. dorinţa adunării, stimabile. (Îl întoarce de umeri binişor cu faţa spre adunare.)

T O Ţ I: Da! la chestiune! la chestiune!

FA R F U R I DI (foarte obosit, soarbe şi se resignează): Ajungem dar la chestiunea revizuirii Constituţiunii şi legii electorale.

I. L. Caragiale 120

TOŢI (cu satisfacţie): A! Aşa da!

TRAHANACHE (asemenea): A! (Clopoţelul.) Ei! acu aveţi puţintică răbdare. (Către Farfuridi:) Scurt, stimabile, scurt, dacă mă iubeşti, dorinţa adunării.

FA R F U R I D I (asudă, bea şi se şterge mereu cu basmaua): Mă rog, daţi-mi voie! Ştiţi care este opinia mea în privinţa revizuirii?

TOATĂ SALA: Nu! Să vedem! Spune!

CA Ţ AVENCU (batjocoritor): Să vedem opinia lui d. Farfuridi.

(Trahanache clopoţeşte.)

FA R F U R I D I (asudă mereu şi se emoţionează pe văzute): Opinia mea este aceasta: e vorba de revizuire, da?

TOŢI (puternic): Da! Da!

FA R F U R I D I (emoţionat şi asudând): Atunci, iată ce zic eu şi împreună cu mine (începe să se înece) trebuie să se zică asemenea toţi aceia care nu vor să cază la extremitate (se îneacă mereu), adică vreau să zic da, ca să fie moderaţi. adică nu exageraţiuni! Într-o chestiune politică. şi care, de la care atârnă viitorul, prezentul şi trecutul ţării. să fie ori prea-prea, ori foarte-foarte (se încurcă, asudă şi înghite). încât vine azi ocazia să întrebăm pentru ce? da. pentru ce? Dacă Europa. să fie cu ochii aţintiţi asupra noastră, dacă mă pot pronunţa astfel, care lovesc soţietatea, adică fiindcă din cauza zguduirilor. şi. idei subversive (asudă şi se rătăceşte din ce în ce).

şi mă-nţelegi, mai în sfârşit, pentru care în orice ocaziuni solemne a dat probe de tact. vreau să zic într-o privinţă, poporul, naţiunea, România (cu tărie). ţara în sfârşit. cu bun-simţ, pentru ca Europa cu un moment mai nainte să vie şi să recunoască, de la care putem zice depandă (se încurcă şi asudă mai tare). precum – daţi-mi voie

— (se şterge) precum la 21, daţi-mi voie (se şterge), la 48, la 34, la

54, la 64, la 74 asemenea şi la 84 şi 94 şi eţetera, întru cât ne priveşte.

pentru ca să dăm exemplul chiar surorilor noastre de ginte latine însă!

(Foarte asudat, se şterge, bea, iar se şterge şi suflă foarte greu. Trahanache a urmărit cu mâna tactul sacadelor oratorice ale lui Farfuridi.

Bravo şi aplauze în fund, conduse de Brânzovenescu; râsete şi sâsâituri în grupul lui Caţavencu. Clopoţelul lui Trahanache de abia se mai aude.

După ce s-a mai oprit zgomotul, cu multă aprindere:) Daţi-mi voie!

Termin îndată! mai am două vorbe de zis. (Zgomotul tace.) Iată dar opinia mea. (În supremă luptă cu oboseala care-l biruie:) Din două una, daţi-mi voie: ori să se revizuiască, primesc! dar să nu se schimbe nimica; ori să nu se revizuiască, primesc! dar atunci să se schimbe pe ici pe colo, şi anume în punctele. esenţiale. Din această dilemă nu putem ieşi. Am zis!

(Aplauze în fund, sâsâituri în faţă. Farfuridi coboară zdrobit, ştergându-se de sudoare, şi merge în fund. Brânzovenescu şi alţi alegători îl întâmpină şi-i strâng mâna. Rumoare. Mai mulţi din auditoriu se scoală şi strică rândurile. Caţavencu suie de la dreapta în mijloc, unde vorbeşte încet cu grupul său gesticulând viu.

Cu un alt grup mai în fund Farfuridi şi Brânzovenescu asemenea. Pristanda iese misterios din cabinetul primarului, trece prin ulicioara grilajului, care este în spatele tribunii, şi trage de pulpană pe Trahanache, care sună clopoţelul.)

SCENA II

A C E I A Ş I, P R I S TAND A

TRAHANACHE (lăsând clopoţelul şi întorcându-se la spatele mesii): ’Ai? Ce e?

P R I S TANDA (misterios şi repede): Coane Zahario! Conul Fănică, coană Joiţica!

TRAHANACHE: Ei! Ce?

P R I S TANDA: Sunt dincoace în cabinet. au venit pe din dos, vă aşteaptă. Numaidecât să poftiţi acolo.

TRAHANACHE (asemenea misterios): Nu pot să las prezidenţ ia. să aibă puţintică răbdare.

P R I S TANDA: Trebuie. numaidecât! suspendaţi!

TRAHANACHE (trage clopoţelul şi se ridică): Stimabilă, onorabilă adunare. După discursul important, pe care l-a ţinut respectabiI. L. Caragiale

VO C I: Da! Da! pentru cinci minute!

lul nostru concetăţean şi advocat d. Farfuridi, eu cred că ar fi bine să suspendăm şedinţa pentru cinci minute.

(Caţavencu cu grupul său, Farfuridi şi Brânzovenescu cu al lor se amestecă în mulţime. Trahanache, care s-a dat jos de pe tribună, a deschis portiţa grilajului şi a trecut cu Ghiţă în partea stângă despărţită, bate în uşa „Cabinetului primarelui”. Zoe şi Tipătescu îi deschid;

Trahanache şi Ghiţă dispar înăuntru; uşa de închide la loc.)

SCENA III

A C E I A Ş I, fără TRAHANACHE şi P R I S TANDA

CA Ţ AVENCU (către grupul lui): Ei, cum să-l trimeţi în Cameră, nene, pe stimabilul? Nu zic, are ideile, opiniile lui – şi eu respect ideile, numai să fie sincere, şi el e sincer, n-ai ce zice – respect la orice opiniune!

Dar să-ţi vie stimabilul cu idei învechite, cu opiniuni ruginite, şi să te sperie mereu cu Europa, cu zguduiri, cu teorii subversive. asta nu mai merge. Astfel de opiniuni nu le respect, să-mi dea voie să-i spui.

POPESCU: Nu, uite ce susţine Farfuridi, n-ai înţeles; susţine că adică după istorie – d-aia se teme el de zguduiri – nu trebuie să dăm exemplu rău surorilor noastre de ginte latină. N-ai auzit, chiar a zis-o el: surorile noastre de ginte latină.

I O N E S CU: Da! a zis-o.

CA Ţ AVENCU (cu aer de protecţie): Voi dascălii sunteţi băieţi buni, dar aveţi un cusur mare: cum vă vorbeşte cineva de istorie, s-a isprăvit, are dreptate. (Cu putere:) Ce istorie? Apoi, dacă e vorba de istorie, apoi ce te-nvaţă istoria mai întâi şi-ntâi?

POPESCU: Că România de la Traian.

CAŢAVENCU: Nu-i aşa.

I O N E S CU: Că adică străbunul nostru.

CA Ţ AVENCU: Ce străbun! ce nostru! Vezi că nu ştiţi! (cu tonul retoric:) Or, mai întâi şi-ntâi istoria ne învaţă anume că un popor care nu merge înainte stă pe loc (publicul începe să-i ia aminte că perorează

123 O scrisoare pierdută şi se grupează încet-încet împrejurul lui ca să asculte), ba chiar dă înapoi, că legea progresului este aşa, că cu cât mergi mai iute, cu atât ajungi mai departe. (Grupul lui Caţavencu aprobă şi admiră, grupul lui Farfuridi şi Brânzovenescu, care s-au apropiat şi ascultă mai dintr-o parte, dă din umeri.)

I O N E S CU: Asta e aşa.

POPESCU: Nici nu mai încape vorbă.

FA R F U R I D I (înţepat): Da! progres! progres fără conservaţiune, când vedem bine că Europa.

CAŢAVENCU (întrerupându-l lătrător): Nu voi, stimabile, să ştiu de Europa d-tale, eu voi să ştiu de România mea şi numai de România. Progresul, stimabile, progresul! În zadar veniţi cu gogoriţe, cu invenţiuni antipatriotice, cu Europa, ca să amăgiţi opinia publică.

FA R F U R I DI (şi mai înţepat): Dă-mi voie. Mi se pare că altcineva amăgeşte opinia publică.

CA Ţ AVENCU: Nu voi să ştiu ce zici d-ta.

BRÂNZOVENESCU: Fireşte că nu vrei să ştii. nu-ţi vine la socoteală.

CA Ţ AVENCU (şi mai lătrător): Să-şi vază de trebile ei Europa.

Noi ne amestecăm în trebile ei? Nu. N-are prin urmare dreptul să se amestece într-ale noastre. D-ta eşti advocat, eşti confrate cu mine.

FA R F U R I DI: Da, sunt avocat, dar nu sunt confrate cu d-ta.

CA Ţ AVENCU (urmându-şi jocul): Ştii ca şi mine principiul de drept, fiecare cu al său, fiecare cu treburile sale. oneste bibere1.

FA R F U R I DI: Da’ de onest n-ai încotro! (Grupurile Caţavencu şi Farfuridi încep a se despărţi fiecare de o parte.)

CAŢAVENCU (cu tonul înţepător): Stimabile, nu ştiu pentru ce d-ta mă ponegreşti de la o vreme. Ce ai cu mine? Suntem în faţa alegătorilor, stimabile: or, nu încape pică; să

luptăm: d-ta o să-ţi pui candidatura, o ştim; eu ţi-o declar că mi-o pui pe a mea. luptă electorală!

şi ştim că lupta electorală este viaţa popoarelor. De ce te revolţi

1 Începutul stâlcit al maximei latine: „Honeste vivere, neminem laedere, suum cuique tribuere” (Să trăieşti cinstit, să nu păgubeşti pe nimeni, să dai fiecăruia ce e al său).

I. L. Caragiale 124 contra adevărului? în contra dreptului? Oneste bibere, onorabile!

(Aprobări din partea grupului.)

FA R F U R I D I (izbucnind): Ia scuteşte-mă cu mofturile d-tale!

Onest d-ta? Pe de o parte „Răcnetul Carpaţilor”, pe de altă parte chiverniseala confraţilor; pe de o parte opoziţie la toartă, pe de altă parte teşcherea la buzunar! Urlă târgul, domnule.

BRÂNZOVENESCU (trăgându-l de mânecă): Tache! Tache!

FA R F U R I D I (smucindu-se): Ia lasă-mă-n pace, să mă răfuiesc odată cu domnul. Ce adică, noi nu ştim, nu vedem, orbi suntem? d-ta eşti candidatul prefectului.

CA Ţ AVENCU (râzând): Eu sunt candidatul grupului tânăr, inteligent şi independent. Onorabilul, venerabilul nostru prezident —

(îl caută cu ochii) unde e venerabilul prezident? nu-l văz. – va proclama, pe cât ştim, astă-seară pe candidatul comitetului dv. – comitetul dv. —. Or, dacă voi avea onoarea ca să mă agreeze şi comitetul dv.

căci e al dv.

FA R F U R I D I (fierbând mereu): Nu mai este comitetul nostru, este al dumitale.

BRÂNZOVENESCU: Tache! Tache, fii cuminte. (Îl trage de mânecă, Farfuridi se smuceşte.)

CA Ţ AVENCU (cu ton batjocoritor): Adică, dă-mi voie, d-ta numai eşti al comitetului! (Grupurile se desinează distinct de două părţi şi se privesc cu încordare.)

FARFURID I: Da, eu nu mai sunt, eu, care am susţinut totdeauna partidul. şi d-ta, care l-ai înjurat totdeauna. eşti!

CAŢAVENCU: Dă-mi voie!

FA R F U R I D I (furios): Ce voie! ce voie! Vii cu moftologii, cu iconomii, cu soţietăţi, cu scamatorii, ca să tragi lumea pe sfoară. cu dăscălimea d-tale (mişcare în grupul lui Caţavencu), cu moftangiii d-tale.

POPESCU (violent): Domnule, retrage-ţi cuvântul!

FA R F U R I D I (continuând): Cu grupul (umflând cuvintele) inteligent.

independent. impertinent! (Porneşte spre fund cu Brânzovenescu şi cu grupul lor.)

TOŢI (din grupul lui Caţavencu): A! a! (Se reped spre ei; zgomot, învălmăşeală şi ghiontuieli.)

FA R F U R I DI (ieşind prin fund): Vă-nvăţăm noi, papugiilor!

GRUPU L CA Ţ AVENCU: Afară! afară! (Urmăreşte în fund pe cei din grupul Farfuridi.)

(Toată lumea s-a înghesuit în fund şi a ieşit afară cu zgomot. În tot timpul scenii următoare, sala întrunirii e goală. În fund prin uşă, se văd mai mulţi alegători plimbându-se în sus şi-n jos, vorbind încet şi fumând.)

SCENA IV

TRAHANACHE ieşind repede din fund, din cabinetul primarului în partea despărţită cu grilaj, după el F Ă N I C Ă şi ZOE urmărindu-l. Scena aceasta se face misterios şi răpede.

TRAHANACHE: Nu! nu se poate!

ZOE (urmărindu-l): Nene.

T I P Ă T E S CU (asemenea): Neică Zahario.

Z O E: Dacă ai ţinut vreodată la mine.

T I P Ă T E S CU: Dacă mi-eşti prieten.

TRAHANACHE: Ei, aveţi puţintică răbdare! (Serios:) Cum putem noi să punem candidatura unui plastograf?

T I P Ă T E S CU: Bine, frate, plastograf, aşa e; dar până să bage lumea de seamă. să-l tragem în judecată.

ZO E: Să ne facem de râs prin tribunale. nene, gândeşte-te.

TRAHANACHE (după un moment de ezitare): Ei, nu! Dacă ar fi numai una. aia cu scrisoarea ta către Joiţica, înţeleg; să zic: pentru politică – unde e în joc enteresul ţării, ca orice român, a încercat omul, ca să te forţeze adică, pentru că te ştie că ţii la onoarea Joiţichii, ca prieten ce-mi eşti – a făcut plastografie.

T I P Ă T E S C U: Se-nţelege!

Z O E: Fireşte; în politică.

I. L. Caragiale 126TRAHANACHE: Ei, aveţi puţintică răbdare. Dar astălaltă? (Se loveşte cu mâna pe buzunarul hainii.) Apoi, dacă umblă ei cu machiavelicuri, să-i dau eu machiavelicuri. (Schimbând tonul:) Martoră mi-e

Maica Precista! Să n-am parte de Joiţica – că e de faţă – să spuie.

ZOE (cu sentiment): Nene!

TRAHANACHE: N-am umblat în viaţa mea cu diplomaţie; dar dacă e vorba să facem pe iezuitul a la Metternich, apoi să-i dau eu, neică.

T I P Ă T E S CU (impacientat): Nu pricep, neică Zahario!

ZOE (asemenea): Nici eu.

TRAHANACHE: Ei, aveţi puţintică răbdare! (Scoate o hârtie din buzunar şi o desface – o poliţă.) Asta tot pentru politică e? Girurile astea, două, cu care onorabilul d. Caţavencu a ridicat cinci mii de lei de la Soţietate, sunt tot pentru enteresul ţării?

T I P Ă T E S CU (luând degrabă poliţa şi examinând-o când pe-o parte, când pe alta): Suntem scăpaţi!

Z O E: Scăpaţi?

TRAHANACHE: Ei apoi? când îţi spuneam eu să ai puţintică răbdare, că l-am prins cu alta mai boacănă.

T I P Ă T E S CU (abia stăpânindu-şi bucuria): Nene Zahario, candidatul nostru este d. Agamiţă Dandanache.

TRAHANACHE: Aşa da!

ZO E: Mi-e frică!

T I P Ă T E S CU: Nu mai avea nici o grijă.

TRAHANACHE: Dă-mi în scris pe Gagamiţă ăla, să nu-i uit numele. (Vorbeşte încet cu Zoe.)

T I P Ă T E S CU (scoate portofelul, rupe o filă şi scrie pe ea, apoi o dă lui Zaharia): Iată.

TRAHANACHE: Mă duc să deschid şedinţa.

T I P Ă T E S C U: Anunţă îndată candidatura, ridică şedinţa şi vino să mergem la preferanţă, te aşteptăm.

TRAHANACHE (vrând să treacă prin portiţa grilajului în partea tribunii): A! ţi-am dat poliţa lui Caţavencu. Să nu o pierzi. (Trece.)

T I P Ă T E S CU: N-ai grijă, neică Zahario, eu nu pierz hârtiile de preţ. (Sărută repede pe Zoe.)

ZO E: Fănică!

T I P Ă T E S CU: A! acuma, să-l lucrez eu pe nenea Caţavencu.

(Ies amândoi pe uşa din stânga.)

SCENA V

T R A H A N A C H E, care s-a urcat la tribună, apoi C A Ţ AV E N C U, P O P E S C U, I O N E S C U, A L E G Ă T O R I, PU B L I C U L venind din fund şi ocupând locurile lor din scenă. Intrare zgomotoasă, acompaniată de clopoţelul prezidentului.

TRAHANACHE (în picioare): Orele sunt înaintate! poftiţi, poftiţi, stimabililor: avem cestiuni arzătoare la ordinea zilei. (Şade.)

(Toată lumea s-a aşezat la locul său.)

CA Ţ AVENCU (cu modestie): Dle preşedinte, vă rog, cerusem şi eu cuvântul.

TRAHANACHE: Da (binevoitor), da, stimabile. Aveţi cuvântul.

Poftiţi la tribună!

(Mişcare în grupul lui Caţavencu.)

CA Ţ AVENCU (ia pozã, cu importanţã printre mulţime şi suie la tribunã; îşi pune pãlãria la o parte, gustã din paharul cu apã, scoate un vraf de hârtii şi gazete şi le aşazã pe tribunã, apoi îşi trage batista şi-şi şterge cu eleganţã avocãţeascã fruntea. Este emoţionat, tuşeşte şi luptã ostentativ cu emoţia care pare a-l birui. Tãcere completã. Cu glasul tremurat): Domnilor! Onorabili concetãţeni! Fraţilor! (Plânsul îl înecã.) Iertaţi-mã, fraţilor, dacã sunt mişcat, dacã emoţiunea mã apucã aşa de tare. suindu-mã la aceastã tribunã. pentru a vã spune şi eu. (Plânsul îl înecã şi mai tare.) Ca orice român, ca orice fiu al ţãrii sale. în aceste momente solemne (de-abia se mai stãpâneşte).

mã gândesc. la ţãrişoara mea (plânsul l-a biruit de tot.), la România

(plânge: Aplauze în grup). la fericirea ei! (acelaşi joc de amândouã pãrţile) la progresul ei! (asemenea crescendo) la viitorul ei (Plâns în hohot. Aplauze zguduitoare.)

I O N E S CU, P O P E S C U, TOŢ I (foarte mişcaţi): Bravo!

CAŢAVENCU (ştergându-se repede la ochi şi remiţându-se d-odatã; cu tonul brusc, vioi şi lãtrãtor): Fraţilor, mi s-a fãcut o imputare şi sunt mândru de aceasta! O primesc! Mã onorez a zice cã o merit!

(Foarte volubil:) Mi s-a fãcut imputarea cã sunt foarte, cã sunt prea, cã sunt ultraprogresist. cã sunt liber-schimbist. cã voi progresul cu orice preţ. (Scurt şi foarte retezat:) Da, da, da, de trei ori da! (Aruncã roatã priviri scânteietoare în adunare. Aplauze prelungite.)

CA Ţ AVENCU: Da! (Cu putere din ce în ce mai crescândã:) Voi progresul şi nimic alt decât progresul: pe cale politicã. (Îngraşã vorbele.)

POPESCU: Bravo!

CAŢAVENCU: Socialã.

I O N E S CU: Bravo!

CAŢAVENCU: Economicã.

POPESCU: Bravo!

CAŢAVENCU: Administrativă.

I O N E S CU: Bravo!

CAŢAVENCU: Şi. şi.

I O N E S CU, P O P E S C U, G R U PUL: Bravo! bravo!

TRAHANACHE (clopoţind): Rog, nu întrerupeţi pe orator, stimabile.

CA Ţ AVENCU (cu tărie): Nu mă tem de întreruperi, venerabile domnule preşedinte. (Către adunare şi mai ales către grup, cu tonul sigur:) Puteţi, dlor, să întrerupeţi, pentru că eu am tăria opiniunilormele. (reintrând în tonul discursului şi îngrăşând mereu vorbele) şi.

şi. finanţiară. (Aplauze prelungite). Da, suntem ultraprogresişti, da, suntem liber-schimbişti. Or. conduşi de aceste idei, am fundat aci în oraşul nostru „Aurora economică română", soţietate enciclopedicăcooperativă, independentă de cea din Bucureşti. pentru că noi suntem

O scrisoare pierdută 129 pentru descentralizare. Noi. eu. nu recunosc, nu voi să recunosc epitropia bucureştenilor, capitaliştilor, asupra noastră; căci în districtul nostru putem face şi noi ce fac dânşii în al lor.

GRUPU L (aplauze): Bravo!

CA Ţ AVENCU: Soţietatea noastră are de scop să încurajeze industria română, pentru că, daţi-mi voie să vă spui, din punctul de vedere economic, stăm rău.

GRUPU L (aplauze): Bravo!

CAŢAVENCU: Industira română e admirabilă, e sublimă, putem zice, dar lipseşte cu desăvârşire. Soţietatea noastră dar, noi, ce aclamăm? Noi aclamăm munca, travaliul, care nu se face deloc în ţara noastră!

GRUPU L: Bravo! (Aplauze entuziaste.)

TRAHANACHE (clopoţind): Stimabile. nu.

CAŢAVENCU: Lăsaţi, dle preşedinte, să întrerupă. nu mă tem de întreruperi! În Iaşi, de exemplu – permiteţi-mi această digresiune, este tristă, dar adevărată! – în Iaşi n-avem nici un negustor român, nici unul!

GRUPU L (mişcat): A!

CAŢAVENCU: Şi cu toate aceste toţi faliţii sunt jidani! Explicaţivă acest fenomen, acest mister, dacă mă pot exprima astfel!

GRUPU L: Bravo! (Aplauze.)

CA Ţ AVENCU: Ei bine! Ce zice soţietatea noastră? Ce zicem noi? Iată ce zicem: această stare de lucruri este intolerabilă!

(Aproape în grup. Cu tărie:) Până când să n-avem şi noi faliţii noştri?

Anglia-şi are faliţii săi, Franţa-şi are faliţii săi, până chiar Austria-şi are faliţii săi, în fine oricare naţiune, oricare popor, oricare ţară îşi are faliţii săi. (Îngraşă vorbele:) Numai noi să n-avem faliţii noştri!

Cum zic: această stare de lucruri este intolerabilă, ea nu mai poate dura! (Aplauze frenetice. Pauză. Oratorul soarbe din pahar şi aruncă iar priviri scânteietoare în adunare. În momentul acesta mai mulţi inşi se mişcă în fund, pe unde apare Cetăţeanul turmentat şi Ghiţă în ţivil.)

SCENA VI

A C E I A Ş I, G H I Ţ Ă P R I S TANDA şi C E T Ă Ţ E A N U L foarte şovăind. Zgomot la intrarea acestora

TRAHANACHE (clopoţind): Faceţi puţintică tăcere.

CA Ţ AVENCU (care în timpul scurt al rumorii provocate de intrarea lui Pristanda şi a Cetăţeanului turmentat, şi-a consultat hârtiuţele, cu ton predominator): Fraţilor, iată ce spun statutele Soţietăţii noastre la art. I-iu: „Se formează în urbea noastră o soţietate enciclopedicăcooperativă cu numele de „Aurora economică română". Scopul soţietăţii este ca România să fie bine şi tot românul să prospere!"

CETĂŢEANUL (care, de la intrare, a venit şovăind până în mijloc şi s-a turnat pe un scaun în faţa tribunii, se scoală şi ridică mâna): Şi eu (sughite) şi eu sunt! (Şovăie şi iar se toarnă pe scaun. Râsete în fund, rumoare în faţă.)

CAŢAVENCU (către Trahanache, întorcându-se spre masa prezidenţ ială): Domnule preşedinte, rog să nu fiu

întrerupt.
TRAHANACHE: Parcă ziceai, stimabile, că întreruperile.
CA Ţ AVENCU: Da (cu dignitate), dar.
TRAHANACHE: În sfârşit. (clopoţind) Nu întrerupeţi, mă rog.
CA Ţ AVENCU (căutând şirul): Ziceam dar: „. ca România să fie bine şi tot românul să prospere.”
CETĂŢEANUL (se scoală şovăind şi ridică mâna): Şi eu sunt!
(Sughite rău; râsete, rumoare.)
TRAHANACHE: A! (Sculându-se peste masă.) Ce? ce eşti, d-ta, stimabile?
CETĂŢEANUL (sughiţând): Mă cunoaşte d. Nae. (Arată pe Caţavencu.) Cioclopedică. (Râsete, rumoare.)
CA Ţ AVENCU (nervos): Ce?
CETĂŢEANUL: Română! (Râsete; sughite.) Aurora! (Sughite; râsete, rumoare din ce în ce mai mare.)
O scrisoare pierdută şi rumoare mare.)
I O N E S CU: E turmentat!
POPESCU: E tun! (Grupul se mişcă; unii se scoală.)
CETĂŢEANUL (sughiţând şi strigând): Sunt membru!
mă-mbrânciţi. că ameţesc!
I O N E S CU, P O P E S C U şi G R U P U L: Afară! E turmentat!
CETĂŢEANUL: Nembru!
Caţavencu, se agită şi-şi reiau locurile.)
TRAHANACHE (nervos şi el, către adunare, clopoţind): Faceţi tăcere, stimabile! (către Cetăţeanul turmentat:) Cum?
CETĂŢEANUL (şovăind): Cioclopedică! (Sughite.) Comportativă!
(Sughite.) Iconomie! (Sughite.) Soţietate care va să zică. (Râsete
TRAHANACHE (agitând clopoţelul cu putere, către Ionescu şi

Popescu): Stimabile! stimabile (cu afabilitate), rog, daţi afară pe onorabilul!

I O N E S C U, P O P E S CU şi G R U PU L: Afară! E turmentat!

Afară! (Ionescu şi Popescu îl îmbrâncesc spre uşă. Caţavencu s-a dat jos de la tribună şi vorbeşte cu câţiva din grup.)

CETĂŢEANUL (îmbrâncit de dascăli şi opunându-se): Nu

(Toată scena aceasta a fost însoţită de râsete şi rumoare. Dascălii au dat afară pe Cetăţeanul turmentat. În adunare, mişcare. Pristanda se apropie de tribună, în vreme ce dascălii şi grupul lor, în mijloc cu

P R I S TANDA (misterios lui Trahanache): Coane Zahario, dă-i zor! Trebuie să-l lucrăm pe onorabilul, pe d. Nae Caţavencu; ordinul lui conul Fănică. Sunt la uşă, când oi tuşi de trei ori, d-ta proclamă candidatul şi ieşi pe portiţă. şi pe urmă-i treaba mea.

TRAHANACHE (încet): Bine.

P R I S TANDA (încet): Când oi tuşi de trei ori: nu mi-a sosit încă oamenii! (Trece lângă uşa din fund, pe unde intră cu zgomot Farfuridi, Brânzovenescu şi alţi câţiva. Pristanda vorbeşte încet cu dânşii. Toţi se aranjează în fund, astupând uşa de ieşire.)

I. L. Caragiale 132

SCENA VII

A C E I A Ş I, FA R F U R I D I, B R Î N Z OV E N E S C U şi alţi alegători şi

C E T Ă Ţ E A N U L T U R M E N TAT, apoi Z OE şi T I P Ă T E S C U, ascunşi după grilaj şi ascultând ce se petrece în adunare.

TRAHANACHE (clopoţind, către Caţavencu, care vorbeşte încet cu grupul lui): Poftiţi la tribună, stimabile! (Caţavencu porneşte spre tribună.)

Z O E: Nu mai auz nimic.

T I P Ă T E S CU: Pesemne n-a sosit încă Ghiţă.

CA Ţ AVENCU (de la tribună): Fraţilor!

FA R F U R I D I (aducând din fund pe Cetăţeanul turmentat): Te-a dat afară? Cum se poate, fraţilor, să lăsăm să gonească din adunare pe un cetăţean onorabil, pe un alegător?

BRÂNZOVENESCU: Pentru că d. Caţavencu.

CAŢAVENCU (răcnind): Stimabile! (Lui Trahanache:) Domnule prezident! (Rumoare surdă în fund.)

TRAHANACHE: Stimabile (clopoţind), aveţi puţintică răbdare.

(Ghiţă tuşeşte cu putere de trei ori.) Fiindcă orele sunt înaintate.

CAŢAVENCU: Daţi-mi voie.

TRAHANACHE (ridicându-se): Fiindcă unii dintre domnii alegători au început să plece, ar fi bine, cred, mâine fiind alegerea, ca chiar acuma să rugăm pe onorabilul orator să-şi întrerupă discursul un moment, să aibă puţintică răbdare, pentru ca să proclamăm numele candidatului propus de comitetul nostru.

CA Ţ AVENCU (cu aer foarte degajat): Primesc cu mulţumire, dle preşedinte. (Coboară de la tribună, către grupul său.) Numele candidatului.

TOŢI (din grup şi din sală): Da! numele candidatului!

ZOE (tremurând, încet): Fănică!

T I P Ă T E S CU (încet): Taci! N-ai grijă!

TRAHANACHE (citind foaia între lumânări): Stimabile! candidatul pe care îl susţine comitetul nostru este domnul.

I O N E S CU: Nae Caţ.

TRAHANACHE (întrerupându-l): Ai puţintică răbdare. (citind) domnul.

CA Ţ AVENCU: Domnul. (Toată lumea ascultă cu mare nerăbdare şi în deplină tăcere; Zoe se strânge după grilaj lângă Tipătescu.)

TRAHANACHE: Domnul. Agamiţă Dandanache!

(Mişcare de satisfacţie în fund. În grupul din faţă turburare. Zoe şi

Tipătescu ascultă mişcaţi.)

CA Ţ AVENCU (sărind în loc şi răcnind): Trădare! (Gesticulează viu în mijlocul grupului său. În fund aplauze.)

TRAHANACHE (în picioare): Daţi-mi voie! (Clopoţind; după un moment de tăcere:) Cine a pronunţat cuvântul trădare? (Toată lumea e în picioare şi în fierbere.)

CA Ţ AVENCU (din mijlocul grupului, cu putere): Eu!

GHIŢĂ, B R Î N Z O V E N E S C U, CETĂŢEANUL TURMENTAT şi CEI DIN FUND: Afară! afară moftologul!

TRAHANACHE (trăgând clopoţelul foarte violent, către grupul din fund): Aveţi puţintică răbdare! (Către Caţavencu:) Şi cine e trădător, stimabile?

CA Ţ AVENCU (foarte aprins): Acela care falsifică numele candidatului o dată hotărât, acela care uită, care trădează interesele şi onoarea familiei sale. (Cu un gest colosal.) D-ta!

TRAHANACHE (trântind clopoţelul pe masă în culmea indignă rii): Apoi, ai puţintică răbdare, stimabile! Mă scoţi din ţâţâni. Eu falsificator? Pe mine, cetăţean onorabil, pe mine, om venerabil, să vie într-o adunare publică, să mă facă falsificator. cine? (Rumoare mare. Tipătescu şi Zoe ascultă palpitând.) cine? (Cu energie:) Un plastograf patentat!

CA Ţ AVENCU (sărind din loc): Plastograf!

T O Ţ I DIN FUND (strigând ameninţător): Afară plastograful!

T O Ţ I DIN FAŢĂ (asemenea): Afară falsificatorul! trădătorul! (Fierbere mare.)

CA Ţ AVENCU (spumând, se repede din mijlocul grupului său la

I. L. Caragiale 134 tribună cu pumnii încleştaţi şi zbierând febril. Un moment tăcere):

Fraţilor! domnilor! un moment, onorabili concetăţeni! Am voit să acopăr o ruşine care se petrece de atâta vreme în sânul oraşului nostru

(Zoe şi Tipătescu mişcare). am voit să cruţ opinia publică de o lovitură scandaloasă, astăzi însă am fost lovit aşa de crud în dignitatea mea, încât nu mai pot tăcea. (Zoe şi Tipătescu mişcare.) Acest onorabil cetăţean (arătând pe Trahanache), acest om venerabil, d. Zaharia

Trahanache.

TRAHANACHE (cu pofidă): Ei? Eu.

CA Ţ AVENCU: Este atât de naiv, încât crede că e plastografie un document ograf.

(Zoe şi Tipătescu mişcare de groază.)

ZO E: Fănică! (Şovăie.)

T I P Ă T E S C U (susţinând-o şi răcnind cu supremă putere): Ghiţă!

(Se repede la portiţa grilajului. Zoe se agaţă de el şi-l opreşte. Rumoare mare.)

P R I S TANDA (punând mâinile amândouă lângă gură ca o portvoce şi strigând asemenea spre partea de unde i-a venit chemarea):

Prezent! (Către cei din fund:) Pe el, copii! (Grupul din fund cu Pristanda, Farfuridi, Brânzovenescu, Cetăţeanul turmentat se reped la tribună şi pun mâna pe Caţavencu.)

CA Ţ AVENCU (continuând a zbiera în mijlocul zgomotului): O scrisorică a prefectului către.

GRUPU L LUI CA Ţ AVENCU: Pe ei, fraţilor. (Grupul din faţă dă năvală spre fund.)

T O AT Ă LUMEA: Afară! ho! huideo!

(Zgomot la culme, strigăte, huiduieli, fluierături. Zaharia Trahanache a ieşit repede pe portiţa grilajului, a dat dincolo de Zoe şi de Tipătescu, şi toţi trei ascultă ce se petrece în adunare. Pristanda, Farfuridi şi Brânzovenescu au apucat de gât pe Caţavencu şi-l târăsc afară. Grupul Ionescu şi Popescu sunt grămadă peste cei din fund. Toate cuvintele şi mişcările acestea din urmă se fac deodată şi într-o clipă. Cortina se lasă asupra primei mişcări a scandalului.)

ACTUL IV

(Grădina lui Trahanache, în fund grilaj cu poartă de intrare în mijloc: se vede în fund perspectiva orăşelului pe un fundal de dealuri. La dreapta în grădină, pe planul întâi şi al doilea, intrarea, cu trei trepte de piatră, în casele lui Trahanache. La stânga boschete. Mobile de grădină.)

SCENA I

ZO E şi T I P Ă T E S C U

Z O E: Unde e? unde poate să fie Caţavencu?

T I P Ă T E S CU: Nu ştiu: a fugit, a murit, a intrat în pământ.

(După o pauză, apropiindu-se de Zoe:) Ei? şi pentru ce voieşti să ştii?

pentru ce să te-ngrijeşti mai mult acuma? Din contra. Eu parcă nu mai am grije. Zoe, gândeşte-te: de două zile, oamenii noştri aleg pe

Dandanache, pe care-l aşteptăm din minut în minut – am ordine să-i fac o primire strălucită.

ZO E: Ei şi?

T I P Ă T E S CU: Ei! De două zile va să zică, strivesc pe Caţavencu, şi el nu e nicăieri. Unde e? pentru ce nu se arată? Are scrisoarea, pentru ce nu o publică? Pentru ce a dispărut, nu ştiu – din ce motive nu publică scrisoarea nu-mi pasă – destul că nu o publică.

Şi-l crezi tu pe mişelul capabil să nu o publice pentru altceva decât pentru că nu poate?

Z O E: Ce inimă! ce judecată ai, Fănică? (Cu frământare concentrată:)

Dar aste două zile cum am trăit eu? Ce strângere continuă de inimă! ce frică! ce tortură! Fiecare persoană care-mi iese înainte, fiecare figură pe care o văz, fiecare mişcare ce se face în jurul meu

I. L. Caragiale 136 îmi zdrobeşte toată puterea. Fănică, ai milă de mine, o zi încă de astfel de chinuri şi nu mai pot trăi. înnebunesc. (Îşi ia capul în mâini şi plânge.)

T I P Ă T E S CU: Nu fi copilă, Zoe. Zoe.

ZOE (plânsă): Tu nu înţelegi, tu nu simţi! Peste câteva minute se sfârşeşte alegerea şi se proclamă deputat al vostru Dandanache; sunt sigură. sigură. că în acelaşi moment, mişelul, care s-a ascuns şi ne pândeşte din întuneric, o să-şi împrăştie publicaţia lui infamă. ca să-şi răzbune! Ei. atunci eu?

T I P Ă T E S CU (scoate poliţa din buzunar şi i-o arată:) Nu poate.

dacă face asta, e pierdut.

Z O E: Ce-mi pasă! după ce m-o pierde pe mine! Fănică! n-aş voi să mă răzbuni, aş voi să mă scapi. Prevedeam asta. Presimţeam c-o să ajungem aici, când am văzut scandalul de alaltăseară la întrunire.

Iată culmea nenorocirii: el nu ştie că ai plastografia lui. el nu ştie că dacă ar veni aici să primească schimbul acestor două hârtii, ar scăpa şi el, şi m-ar scăpa şi pe mine. Te-ai bizuit să joci cu Caţavencu şi te-ai amăgit, şi mi-ai jucat onoarea mea, ruşinea mea, viaţa mea, şi ai pierdut, pentru că el joacă mai bine ca tine, sau noi avem mai puţin noroc decât el. (Se îneacă de plâns.) Ce să fac? ce să fac?

T I P Ă T E S CU: Taci! vine cineva. şterge-te la ochi!

SCENA II

A C E I A Ş I, T R A H A N A C H E şi A G A M I Ţ Ă DANDA N A C H E, venind din fund.

TRAHANACHE (foarte politicos): Poftim, poftim, stimabile!

T I P Ă T E S CU: Cine să fie?

Z O E: Un străin?

TRAHANACHE (coborând): Dă-mi voie, Joiţico, să-ţi recomand pe d. Agamiţă Dandanache!

ZOE şi T I P Ă T E S C U: Dandanache! (Complimente.)

TRAHANACHE: Candidatul nostru! adică ce mai candidat!

alesul nostru.

DANDANACHE (vorbeşte peltic şi sâsâit): Sărut mâna. şi domnul?

bărbatul dumneei?

TRAHANACHE: Nu, eu sunt bărbatul dumneei, dumneei este nevasta mea, cum am avut onoarea să vă recomand.

DANDANACHE: şi d-voastră?

TRAHANACHE: Şi eu? bărbatul dumneei. Eu (serios), Zaharia

Trahanache, prezidentul Comitetului permanent, Comitetului electoral şi. ai puţintică răbdare (se caută în buzunar şi scoate o carte de vizită, pe care i-o dă lui Dandanache). sunt aicea toate comitetele.

DANDANACHE (ia cartea): Mersi! şi domnul?

TRAHANACHE: Domnul Fănică Tipătescu, prefectul nostru, amicul meu şi al familiei mele.

DANDANACHE (lui Fănică): Îmi pare bine, dle prezident! (Îi dă mâna. Trahanache trece lângă Zoe.)

T I P Ă T E S C U: Şi mie, onorabile, nu mai puţin. Sunt încântat.

Dar cu ce ocazie pe la noi?

DANDANACHE: Cu ocazia aledzerii, neicusorule, cu ocazia aledzerii; stii, m-a combătut opoziţia şi colo, şi dincolo, şi dincolo.

si rămăsesem eu. care familia mea de la patuzsopt în Cameră.

rămăsesem mă-nţeledzi fără coledzi. şi asta am venit pentru aledzere.

ZOE (cu răutate): Nu trebuia să vă mai deranjaţi.

DANDANACHE: Ba încă ţe deranz, coniţa mea! Da’ stii, nu făţea să nu faţem măcar act de prezenţă.

TRAHANACHE: Se-nţelege! foarte bine, foarte bine! trebuie, trebuie.

DANDANACHE: Da’ de deranz. destul! Închipuieşte-ţi să vii pe drum cu briza ţinţi postii, hodoronc-hodoronc, zdronca-zdronca.

Ştii, m-a zdrunţinat! şi clopoţeii (gest). îmi ţiuie urechile. stii aşa sunt de ameţit şi obosit. nu-ţi faţi o idee, dle prefect, neicusorule

(către Tipătescu) nu-ţi faţi o idee dle prezident, puicusorule.

T I P Ă T E S C U: Fireşte.

I. L. Caragiale 138

Z O E: Mai e vorbă.

DANDANACHE: Adineaori am sosit, era să trag la otel. dar birzarul. el stia de ţe viu, mi-a arătat pe d. prefect. (Arată la Trahanache.)

ZOE (încet către Tipătescu care râde): Şi încă mai şi râzi, Fănică.

TRAHANACHE: Da, mă duceam pe la alegere să văz cum mergem.

Nu-i vorbă, de mers, mergem strună. dar ştii, de obicei, ca un cap ce sunt al partidului, trebuie să fiu acolo.

DANDANACHE (strângându-i mâna): Bine că te-am găsit, neicusorule, mersi. (Vorbesc amândoi deoparte.)

ZOE (către Fănică încet): Iată, Fănică, pentru cine mi-am pierdut eu liniştea. Şi spune drept dacă nu era mai bun Caţavencu!

T I P Ă T E S CU (scurt): E simplu, dar îl prefer, cel puţin e onest, nu e un mişel!

TRAHANACHE (lui Dandanache): Stimabile, eu te las aci cu amicul Fănică şi cu Joiţica. Eu trebuie să mă duc la alegere; peste o jumătate de ceas se deschide urna; trebuie să fiu acolo. D-ta n-ai nici o grijă, mergem la sigur, la noi opoziţie nu începe. suntem tari, DANDANACHE: Cum se poate? Să nu te pomenesti cu vrun

TRAHANACHE: Adică, ai puţintică răbdare, balotaj la noi?

DANDANACHE: A, asa? (cu siguranţă). Se-nţeledze. Niţi

TRAHANACHE: Salutare, stimabile, salutare. La revedere, stimabile. tari. Nu o să ai majoritate, stimabile.

balotaz? ’ai? a mai păţit-o şi alţii.

zic: nu majoritate, unanimitate o să ai, stimabile.

nu se putea altfel.

Fănică. La revedere, Joiţico. (Iese.)

SCENA III

Z O E, T I P Ă T E S C U, DANDANACHE

DANDANACHE: Cum îţi spui, să nu m-aleg puicusorule, nu merdzea. Eu, familia mea, de la patuzopt. luptă, luptă şi dă-i, si

O scrisoare pierdută 139 dă-i şi luptă. şi eu mă-nţeledzi tocmai acuma să rămâi pe dinafară.

fără coledzi! şi cât p-aţi, neicusorule, să nu m-aleg.

Z O E: Să nu te-alegi d-ta, cu meritele d-tale! era peste putinţă.

T I P Ă T E S C U: Peste putinţă.

DANDANACHE: Ei, uite asa, cu meritele mele, coniţă vezi! era cât p-aţi, dar stii cât p-aţi. Întreabă-mă neicusorule, să-ţi spui: nu vrea comitetul ţentral şi paţe; ziţea că nu sunt marcant. Auzi, eu să nu fiu marcant. Am avut noroc, mare noroc am avut. Să vedeţi. Într-o seară,. ţinevas – nu spui ţine. persoană însemnată. da becher – vine şi zoacă la mine cărţi. şi când pleacă îsi uită pardesiul la mine.

A doua zi, voi să-l îmbrac. gândeam că-i al meu. văz că nu-i al meu; îl caut prin buzunare şi dau. peste ţe te gândesti?

T I P Ă T E S C U: Peste?

DANDANACHE (râzând): Peste o scrisorică.

AMÂNDOI: O scrisorică.

DANDANACHE: De amor.

AMÂNDOI (mişcaţi): O scrisorică de amor?

DANDANACHE: O scrisorică de amor cătră becherul meu, de la nevasta unui prietin, – nu spui ţine. persoană însemnată.

ZO E: Ei şi?

T I P Ă T E S C U: Ei?

DANDANACHE: Ei, ţe să-ţi spui, puicusorule? Adu o birze, mă, băiete, degrabă. Mă sui în birze s i mă duc la persoana, la becherul,

— nu spui ţine – e persoană însemnată:

— Găseşte-mi, mă înţeledzi, un coledzi, ori dau scrisoarea la „Răsboiul”. De colea până colea.

gâri-mâr. a trebuit, coniţa mea, să ţedeze, şi tranc! depesa aiţi, neicusorule.

ZOE (agitată treptat în măsura povestirii lui Dandanache): A! domnule

Dandanache, ai făcut rău. fapta d-tale este. să-mi dai voie să-ţi spui.

T I P Ă T E S CU (încet): Zoe! (Ea urcă).

DANDANACHE: aşa e, puicusorule, c-am întors-o cu politică?

Aud? Ţe era de făcut? Aminteri dacă nu-mi dedea în gând asta, nu

I. L. Caragiale

T I P Ă T E S C U: Scrisoarea pe care voiai s-o publici în „Răsboiul”, m’aledzeam. şi nu merdzea deloc, neicusorule; fă-ţi idee! familia mea de la patuzsopt (coborând către public) şi eu, în toate Camerele, cu toate partidele, ca rumânul imparţial. şi să rămâi fără coledzi!

T I P Ă T E S CU: Vezi bine! (Muşcându-şi buzele:) Dar nu ne-ai spus sfârşitul istoriei. scrisoarea.

Z O E: Da, scrisoarea.

DANDANACHE: Care scrisoare?

T I P Ă T E S CU: Scrisoarea becherului.

DANDANACHE: Care becher?

ZOE (nervoasă): Persoana însemnată. scrisoarea. de amor.

arma d-tale politică, cu care te-ai ales.

dacă nu.

DANDANACHE (aducându-şi în sfârşit aminte): A da! scrisoarea.

da. am priţeput.

Z O E: Ei! scrisoarea?

T I P Ă T E S CU: Ce s-a făcut?

DANDANACHE: O am pusă la păstrare. dar ştii, la loc sigur.

Z O E: Nu i-ai înapoiat-o persoanei?

DANDANACHE (cu mirare): Cum s-o înapoiez?

T I P Ă T E S CU: Iată te-alegi, el şi-a ţinut cuvântul.

Z O E: Trebuie să i-o dai înapoi.

DANDANACHE: Cum se poate, coniţa mea, s-o dau înapoi? S-ar putea să fac aşa prostie? Mai trebuie s-aldată. La un caz iar. pac! la „Răsboiul”. (Coboară).

ZOE (cu dezgust): A! (Trecând pe lângă Fănică, încet şi cu tonul lui de mai sus). E simplu, dar e un om onest! (Tare către Dandanache:)

Dle Dandanache, am să vă fac o rugăciune: o să rămâneţi la masă la noi. mă rog să nu povestiţi istoria cu scrisoarea becherului d-voastră.

T I P Ă T E S CU: Ştiţi, asupra alegătorilor, ar face poate rău efect.

DANDANACHE: Nu spui, neicusorule; dar dacă oi uita – aminteri, am memorie bună. dar stii, cum sunt ameţit de drum, poate

O scrisoare pierdută 141 să uit şi să-nţep – să-mi faţeţi semn. Eu la masă o să stau ori lângă d-ta, ori lângă consoarta d-tale.

T I P Ă T E S CU: Care consoarta mea?

DANDANACHE: Doamna.

ZOE (aparte): A! Idiot!

T I P Ă T E S CU (impacientat): Pardon, dle Dandanache, doamna e soţia dlui prezident al Comitetului, domnul care v-a adus aici (subliniază silabic), domnul Zaharia Trahanache, doamna Zoe Zaharia

Trahanache. Eu sunt Ştefan Tipătescu, prefectul judeţului. cu doamna sunt numai prieten.

DANDANACHE (care a ascultat cu multă atenţie): aşa e, bini ziţi, puicusorule. bată-vă sănătatea să vă bată. pardon. stii eu.

de pe drum (serios), fă-ţi idee d-ta: ţinţi postii, hodoronc-hodoronc, zdronca-zdronca, şi clopoţeii. îmi ţiuie grozav.

ZOE (aparte): Trebuie să-l duc de aici să se liniştească puţin. e ameţit rău de tot.

T I P Ă T E S CU: Dle Dandanache, nu voiţi să vă odihniţi, să vă liniştiţi puţin?

DANDANACHE: Ba da, neicusorule. dar unde?

Z O E: Poftiţi cu mine, dle Dandanache.

DANDANACHE (dându-i braţul şi ieşind cu ea la dreapta pe scară): Stii, coniţa mea, sunt aşa de ameţit. stii, trăsura. şi clopoţeii.

stii, îmi ţiuie grozav. grozav îmi ţiuie. (Ies.)

SCENA IV

T I P Ă T E S CU (singur): Şi-l aleg pe d. Agamiţă Dandanache! Iaca pentru cine sacrific de atâta vreme liniştea mea şi a femeii pe care o iubesc. Unde eşti. Caţavencule, să te vezi răzbunat! Unde eşti, să-ţi cer iertare că ţi-am preferit pe onestul d. Agamiţă, pe admirabilul, pe sublimul, pe neicusorul, pe puicusorul Dandanache. Ce lume! ce lume! ce lume!

I. L. Caragiale

SCENA V

T I P Ă T E S C U, Z O E, apoi P R I S TANDA

ZOE (coborând precipitat treptele): Ai auzit, Fănică? Ai auzit?

Onestul tău d. Agamiţă, care reuşeşte, care triumfează, păstrează scrisoarea.

Ce trebuie să facă onestul Caţavencu, care n-a reuşit, care-şi muşcă acuma mâinile, îşi mestecă turbarea şi mă ocheşte din cine ştie ce ascunzătoare? (Agitată:) A! mi-e groază să mă gândesc. Ce face Caţavencu? unde e ascuns şarpele? de unde o să-şi arunce veninul asupra mea!

T I P Ă T E S CU: Zoe! Zoe! fii bărbată.

ZOE (înecată): Nu mai pot, nu mai pot. Vorbele lui Dandanache mi-au luat toată puterea, mi-au frânt inima. A! înnebunesc de frică.

(Îşi ascunde obrazul.)

P R I S TANDA (venind repede din stânga): Coană Joiţico! coană

Joiţico!

T I P Ă T E S C U: Ghiţă!

ZOE (tresărind): Ghiţă. Ce e? Spune!

P R I S TANDA (oprindu-se): Coană Joiţico, voiam să.

ZOE (fierbând): Spune, nu mă chinui! Ce e? A publicat-o? dă-mi-o s-o văz (foarte agitată), dă-mi-o, s-o văz!

T I P Ă T E S CU: Zoe! eşti nebună!

P R I S TANDA (aparte): Curat nebună!

Z O E: Da, sunt nebună! şi ţie trebuie să-ţi mulţumesc de asta.

P R I S TANDA (căutând s-o calmeze): Nu, coană Joiţico, nu e nimica, nu e nimica publicat. „Răcnetul" nici n-a apărut astăzi. După ce a fugit Caţavencu, dăscălimea s-a apucat la ceartă, s-au bătut, l-au bătut pe popa Pripici, şi nici vorbă să mai scoaţă gazeta. S-a spart partidul independent. s-a spart! (Încet Zoii, trecând spre Tipătescu:)

Am să vă spun ceva secret, acu numaidecât!

T I P Ă T E S CU: Nu spuneam eu! Dar Caţavencu?

P R I S TANDA: Nu l-am găsit, coane Fănică, parcă a intrat în

143 O scrisoare pierdută pământ. (Bătându-se repede pe frunte ca şi cum şi-ar aduce aminte de ceva.) A! ce-am uitat! Să mă iertaţi, sărut mâna, coane Fănică. Ministrul.

nu, miniştrii, toţi şapte, vă cheamă la telegraf numaidecât.

de-aia vă căutam aşa de zor.

T I P Ă T E S CU: La telegraf? Ce mai vor de la mine?

P R I S TANDA: Nu ştiu, dar bate telegraful de un ceas, coane

Fănică, trebuie să mergeţi.

T I P Ă T E S CU: A, blestemată politică. Zoe! Zoe, curaj, mă duc.

ZO E: Du-te.

T I P Ă T E S CU: Mă-ntorc îndată. (Îi sărută mâna). Zoe, fii cuminte!

Nu suntem pierduţi; n-ai grijă; la revedere! (Pleacă prin fund.)

Z O E: La revedere! A! cum pot să iubesc pe omul ăsta! (Cade pe gânduri. Pristanda urmăreşte pe Tipătescu până la ieşire şi se uită după el până se depărtează.)

SCENA VI

Z O E, P R I S TANDA

P R I S TANDA (după ce s-a asigurat că Tipătescu s-a depărtat, coboară degrabă): Coană Joiţico!

ZOE (tresărind): Ai! Ghiţă! iar m-ai speriat. Ce e? ce vrei? du-te, lasă-mă-n pace!

P R I S TANDA: Sărut mâna, coană Joiţico, nu vă supăraţi. (Foarte cu binişorul:) Este cineva. cineva pe care-l ştiţi d-voastră bine.

aşteaptă aici. ar voi să vă vorbească. dar numai d-voastră. De-aia eu l-am trimis pe conul Fănică la telegraf, pentru ca să rămâneţi d-voastră singură. Am minţit. nu-i adevărat că-l cheamă miniştrii.

Ştiu că o să mă ocărască, o să mă bată că l-am trimis la cai verzi pe păreţi, dar lasă să mă ocărască. să mă bată. Nu e mai marele meu?

Nu e stăpânul meu, de la care mănânc pâine eu şi unsprezece suflete?

L-am minţit, dar pentru binele d-voastră, coană Joiţico. Îl primiţi? da?

ZOE (care a stat pe gânduri şi n-a ascultat tirada lui Pristanda):

Pe cine să primesc?

P R I S TANDA: Pe cine – pe cine? pe d. Nae Caţavencu.

ZOE (sărind din loc): Pe Caţavencu? E aici? Unde e, Ghiţă? Să vie acu, numaidecât: mergi, adu-l iute. (E în culmea nerăbdării.)

P R I S TANDA: Ascult! (Merge în fund, la stânga, şi aduce pe

Caţavencu.) Poftim, stimabile, poftim. (Îl introduce şi iese repede.)

SCENA VII

Z O E, C A Ţ AVENCU

ZOE (repezindu-se la el): Dle Caţavencu, ai voit să mă pierzi pe mine şi te-ai pierdut şi pe d-ta. La ce-ai fugit,

pentru Dumnezeu! la ce-ai dispărut? Fănică are în mână o poliţă, ale cărei giruri le-ai plastografiat, ca să ridici cinci mii de lei de la societate. Ştii?

CA Ţ AVENCU: Ştiu, madam, că o are (dezolat), ştiu, dar ce e de făcut?

Z O E: Om nebun! ţi-ai pierdut minţile? mă întrebi ce e de făcut!

Nu ştii? Să-ţi dau poliţa: scapă-mă, să te scap! să schimbăm: dă-mi scrisoarea.

CA Ţ AVENCU (dezolat:) Madam! madam! peste putinţă.

Z O E: Ce?

CA Ţ AVENCU: Scrisoarea d-voastră.

Z O E: Ei?

CA Ţ AVENCU: N-o mai am!

Z O E: Nu se poate!

CA Ţ AVENCU: N-o mai am!

Z O E: Minţi!

CA Ţ AVENCU: Nu mint; n-o mai am!

Z O E: Nenorocitule! ce ai făcut-o?

CA Ţ AVENCU: Am pierdut-o!

ZOE (dând un ţipăt şi uitându-se pierdută în toate părţile): A! de ce nu pot să te omor!

CAŢAVENCU: Omoară-mă, madam, omoară-mă, dar nu e vina mea!

Z O E: Cum ai pierdut-o? când ai pierdut-o? unde ai pierdut-o?

CA Ţ AVENCU: În scandal, în bătaia de alaltăieri seara, de la întrunire, cine nu ştiu. mi-a smuls pălăria din cap. scrisoarea o aveam în căptuşeala pălăriei.

Z O E: Care va să zică, adevărat ai pierdut-o?

CA Ţ AVENCU: Da!

Z O E: Mi-ai pierdut scrisoarea. şi nu ştii, nu bănuieşti pe unde poate rătăci scrisoarea mea?

CAŢAVENCU: Nu.

Z O E: Nu?

CAŢAVENCU: Nu.

ZOE (disperată): A! eşti om pierdut! pierdut! Eu poate să mai scap. căci poate să mai scap! dar d-ta (cu putere). d-ta eşti pierdut!

Când te-a arestat Fănică te-am scăpat eu. acuma te arestez eu şi n-ai să scapi decât atunci când mi-oi găsi scrisoarea. pentru că poate să mai ai noroc s-o găsesc. Roagă-te la Dumnezeu s-o găsesc.

A! s-a întors jocul, d-le Caţavencu. începe să te părăsească norocul şi să mai treacă şi-n partea noastră. A! eşti pierdut! da, pierdut!

(strigând în fund:) Ghiţă! Ghiţă!

CA Ţ AVENCU: Doamnă, pentru Dumnezeu! (Se uită-n toate părţile.)

Z O E: Ghiţă! (Către Caţavencu:) Nu te uita pe unde să scapi. Nu mai e scăpare: plastografii dovediţi nu mai au scăpare. s-a mântuit.

Ghiţă! Ghiţă! (Merge strigând în fund şi se-ntâlneşte piept în piept cu

Cetăţeanul turmentat.)

SCENA VIII

A C E I A Ş I, C E T Ă Ţ E A N U L T U R M E N TAT cu pălăria albă a lui Caţavencu

CETĂŢEANUL (intrând şi coborând foarte bine dispus): Nu e

Ghiţă, eu sunt.

Z O E: Ce cauţi?

CA Ţ AVENCU (aparte): Pălăria mea!

CETĂŢEANUL: Pe d-voastră, coană Joiţico!

Z O E: Ce vrei cu mine?

CETĂŢEANUL: Ei! uite şi d. Nae. Salutare, onorabile!

ZOE (nervoasă): Ce vrei? spune, ce vrei?

CETĂŢEANUL: Ei! uite şi d. Nae. Salutare, onorabile!

CETĂŢEANUL: Ce vreu eu, bine vreu. Eu am o vorbă: o mie de ani pace! (Gest de impacienţă din partea femeii.) Eu,

cocoană Joiţico, am găsit o scrisoare.
Z O E: Pe care ai lăsat-o să ţi-o fure onorabilul d. Caţavencu.
CA Ţ AVENCU (zdrobit): Doamnă!
CETĂŢEANUL: Las-o aia. am mai găsit una!
Z O E: Ei, ce-mi pasă!
CETĂŢEANUL: Nu vă supăraţi, coană Joiţico, să vedeţi. nu v-am spus tot. Eu până să nu intru în politică, cum am zice, care va să zică până să nu deviu negustor şi apropitar, am fost împărţitor. la poştie. mă cunoaşte conul Zaharia!
Z O E: E! ieşi odată şi lasă-mă. Ghiţă!
CETĂŢEANUL: Şi atunci, care va să zică, eu dau scrisoarea după adresă. Dacă nu găsesc andrisantul, scriu pe ea cu plaivaz: „andrisantul necunoscut”, ori „nu se află”, ori „mort”, care va să zică fiecare după cum devine (Zoe se plimbă impacientată în fund). dar dacă găsesc andrisantul, i-o dau andrisantului. Bunioară acuma.
Eu am găsit alaltăieri, în învălmăşeala de la primărie, o pălărie.
ZOE (coborând): O pălărie?
CA Ţ AVENCU (aparte): Mizerabilul.
CETĂŢEANUL: O pălărie, da, asta. şi astăzi tot îndesând-o pe capul meu s-o potrivesc – că mi-era strimtă – am vrut să-i scot căptuşeala s-o mai lărgesc. când colo în căptuşeală peste ce dau?
Z O E: O scrisoare!
CA Ţ AVENCU: O scrisoare!
CETĂŢEANUL: O scrisoare, da, domnule Nae. Nu mai mergem pe la o ţuică?

ZOE (foarte emoţionată): S-o vedem!
CETĂŢEANUL: E de la conul Fănică: andrisantul sunteţi d-voastră.
Z O E: Dă-mi-o, dă-mi-o degrabă!
CA Ţ AVENCU: Sunt în adevăr pierdut!
Z O E: Degrabă, dacă o ai.

CETĂŢEANUL: O am, n-am pierdut-o. nu m-am mai întâlnit (sughite şi arată pe Caţavencu) cu onorabilul! (Scoate scrisoarea din căptuşeala pălăriei şi i-o dă Zoii.)

CA Ţ AVENCU (aparte): A! mizerabilul!

ZOE (care a smucit scrisoarea): A!

CA Ţ AVENCU (încet către Cetăţeanul turmentat, care a trecut lângă el): Nenorocitule! ţi-ai aruncat norocul în gârlă: te făceam om!

CETĂŢEANUL: Nu puteam. andrisantul cu domiciliul cunoscut.

(Arată pe Zoe.)

ZOE (care s-a remis de prima emoţie): Domnule, domnule, eşti un om onest, eşti un om admirabil, fără pereche. Cum te cheamă, mă rog? spune-mi. recunoştinţa mea.

CETĂŢEANUL: Ce trebuie să mai spui cum mă cheamă? mă cunoaşte conul Zaharia de la 11 fevruarie! Iacă un cetăţean şi eu.

Z O E: Cum să-ţi mulţumesc? Ce ceri de la mine?

CETĂŢEANUL: Să-mi spui d-ta, pentru cine votez. Iaca, mai e un sfert de ceas şi se închide alegerea. Eu. pentru cine votez?

CAŢAVENCU (cu amărăciune): Pentru d. Agamiţă Dandanache.

ZOE (întorcându-se spre el cu o privire de dispreţ şi ameninţare):

Domnule Caţavencu! tot mai poţi vorbi? şi încă ironic. A! eşti tare, drept să-ţi spui.

CETĂŢEANUL: Coană, Joiţico, adevărat?

Z O E: Da, adevărat, pentru d. Agamiţă Dandanache: da, adevărat; poate că e singurul adevăr pe care d. Caţavencu l-a spus în viaţa d-sale.

CETĂŢEANUL: Atunci mă duc să votez (vrea să plece). dar cum îi zice?

Z O E: Dle Caţavencu, fii bun, scrie-i, mă rog, votul acestui onest

I. L. Caragiale 148 cetăţean. (Caţavencu stă pe loc.) Te rog. (Îi arată scrisoarea. Caţavencu trece la masă, scrie un buletin şi i-l dă Cetăţeanului turmentat.) Îmi dai voie? (Ia buletinul.) „Agamiţă Dandanache.” Bravo, dle Caţavencu, eşti un om de bună credinţă.

CETĂŢEANUL (luând buletinul): Mă duc, nu mai e vreme.

ZOE (conducându-l): Te rog, să crezi, domnule, că oricând recunoş tinţa mea.

CETĂŢEANUL (foarte grăbit): Nu mai e vreme. se-nchide alegerea. (Iese ducând sus buletinul.)

(Zoe l-a condus cu multă amabilitate până la ieşire; se-ntoarce, se opreşte în fund, îşi deschide corsajul, pune scrisoarea în sân, se încheie la loc şi coboară încet şi ţintă spre Caţavencu. La fiece pas al Zoii, Caţavencu se-ndoaie de încheieturi; când ea s-a apropiat bine, se opreşte ţapăn înaintea lui, el cade în genunchi.) d-ta ai s-o conduci.

SCENA IX

Z O E, C A Ţ AVENCU

CA Ţ AVENCU: Iartă-mă, iartă-mă.

ZOE (râzând): Scoală-te, eşti bărbat, nu ţi-e ruşine! (Cu ton aspru:)

Scoală-te!

CA Ţ AVENCU (sculându-se ruşinat): Iartă-mă.

ZOE (cu dignitate): Eşti um om rău. mi-ai dovedit-o. Eu sunt o femeie bună. am să ţi-o dovedesc. Acuma sunt fericită. Puţin îmi pasă dacă ai vrut să-mi faci rău şi n-ai putut. Nu ţi-a ajutat Dumnezeu, pentru că eşti rău; şi pentru că eu voi să-mi ajute totdeauna, am să fiu tot bună ca şi până acuma.

CA Ţ AVENCU (umilit): Madam!

Z O E: Nu tremura! Pe parola mea de onoare, eşti scăpat.

CA Ţ AVENCU: Sărut mâinile. devotamentul meu.

Z O E: Cu o condiţie: după alegere, o să fie manifestaţie publică.

CA Ţ AVENCU (repede şi supus): O conduc.

Z OE: D-ta o să prezidezi banchetul popular din grădina Primăriei.

CA Ţ AVENCU (asemenea): Prezidez.

Z O E: O să chefuieşti cu poporul.

CA Ţ AVENCU (acelaşi joc): Chefuiesc.

Z O E: Şi o să vii aici cu toţii, să saluţi, în numele alegătorilor, pe deputatul ales şi pe prefect.

CA Ţ AVENCU: Da.

Z O E: Ne-am înţeles?

CA Ţ AVENCU: Da.

Z O E: Du-te şi ia loc în capul mesii; fii zelos, asta nu-i cea din urmă Cameră!

CA Ţ AVENCU: Madam, madam Trahanache, eşti un înger.

Z O E: Mulţumesc, eşti prea galant, dar du-te degrabă.

CAŢAV E N CU: Mă duc, mă duc, şi să vedeţi dacă nu v-o plăcea. Sărut mâinile. sărut mâinile! (Iese repede, zăpăcit, prin fund.)

SCENA X

ZOE (singură): E adevărat, ori visez? (Şade pe un scaun, scoate scrisoarea, o citeşte, o sărută.) Fănică! (Se scoală râzând, o mai citeşte, o mai sărută de mai multe ori şi iar şade.) Fănică! (Plâns nervos.

după o pauză, se scoală zâmbind, se şterge la ochi şi răsuflă tare.) A!

mi-a trecut. Fănică! (Suie repede scările la dreapta şi dispare.)

SCENA XI

T I P Ă T E S C U (singur, intră repede din fund): A înnebunit Ghiţă?

Mă trimite la telegraf pentru nimica. Îmi face farse? Ce însemnează.

Şi Zoe. unde e Zoe? (Se uită-n toate părţile şi iese repede în dreapta.)

SCENA XII

TRAHANACHE şi DANDANACHE vin din dreapta din grădină, planul al treilea.

TRAHANACHE: A! aici la noi, stimabile, a fost luptă crâncenă, orice s-ar zice. s-au petrecut comčdii mari.

DANDANACHE: Taţi, frate.

TRAHANACHE: Infamii! Închipuieşte-ţi d-ta, un caraghios, un mişel, ca să enfluanseze pe Tipătescu. pe Fănică de! pe prefect.

(Dandanache dă multă atenţie, dar pare că nu pricepe.)

DANDANACHE: A, da! asa! că nu esti d-ta prefectul.

(Se aude din depărtare entrata unui marş.)

TRAHANACHE: Or să-l învrăjbească cu mine şi cu familia mea. s-apucă şi face o scrisorică de amor ca din partea lui Fănică, prefectul. către Zoiţica, nevastă-mea, şi-i imitează slova băiatului.

ştii, să juri, nu altceva. Închipuieşte-ţi plastografie!

DANDANACHE: Nu mă nebuni, neicusorule! la mine a fost cazul adevărat!

(Marşul se apropie, se aud urale.)

TRAHANACHE: Cum, cazul adevărat?

DANDANACHE: Scrisoarea era a persoanei. da. becher.

TRAHANACHE: Cum becher?

DANDANACHE: Adică necăsătorit.

TRAHANACHE: Cine?

DANDANACHE: Nu spui ţine – persoană însemnată. Când i-am pus piţorul în prag – ori coledzi, ori „Răsboiul", mă-nţeledzi —

TRAHANACHE: Nu-nţeleg. (Aparte.) E ameţit de drum.

tranc! depesa aiţi.

căruţa. şi clopoţeii.

DANDANACHE (aparte): E slab de tot prefectul, îi spui de două ori o istorie şi tot nu priţepe.

151 O scrisoare pierdută

(În toată scena aceasta şi în cea următoare, până la intrarea mulţimii, se aude marşul şi uralele treptat, din ce în ce mai aproape şi mai distinct.)

SCENA XIII

A C E I A Ş I, Z O E, T I P Ă T E S C U

ZOE (coborând întâi treptele, urmată de Tipătescu, veseli şi fără să vază pe cei din scenă): Şi astfel, cum ai văzut (văzând pe Trahanache şi Dandanache, schimbă tonul), dle prefect, furtuna rea trece curând.

(Coborând.) Dle Dandanache, într-un moment, masa e gata.

DANDANACHE: Tocmai îi spuneam dlui prefect, şi dumnealui îmi spunea.

T I P Ă T E S CU: Dlui prefect?

ZOE (încet): Îţi place, nene, alesul d-voastră?

DANDANACHE: Da, dlui prefect! (Arată pe Trahanache, care vorbeşte la o parte cu Zoe.)

TRAHANACHE (încet): Deştept. dar mi se pare că e cam şiret.

DANDANACHE (lui Tipătescu): Îmi spunea istoriile de aiţi de la aledzeri, cu scrisoarea, cu plastografia (mişcarea Zoii) şi eu îi spuneam de cazul meu. că la mine a fost chiar adevărat. cu becherul.

ZOE (repezindu-se lângă el, încet): Dle Dandanache, mi-ai promis să nu mai pomeneşti de istoria asta.

DANDANACHE: Eu am promis? (repede) când am promis? cui am promis? ţe am promis? (Aducându-şi deodată aminte.) A! da! Nu mai. nu mai.

(Uralele s-au apropiat cu desăvârşire. Lumea toată intră cu muzica.)

I. L. Caragiale 152

SCENA XIV

A C E I A Ş I, FA R F U R I D I, B R Î N Z O V E N E S C U, C A Ţ AV E N C U, C E T Ă Ţ E A N U L T U R M E N TAT, G H I Ţ Ă P R I S TANDA, I O N E S C U, P O P E S C U, A L E G Ă T O R I, C E T Ă Ţ E N I, PU B L I C

(Brânzovenescu şi Farfuridi cu alţi alegători mai spălaţi, în costume de pretenţie provincială, intră, venind din casă, coborând pe treptele din dreapta; salutări de toate părţile.

Prin fund, Caţavencu, Ghiţă poliţaiul, îmbrăcaţi ţivil, Cetăţeanul turmentat, Ionescu şi Popescu intră, conducând manifestaţia publică. Cei ce vin prin fund sunt toţi ameţiţi, şi mai ales Caţavencu şi

Cetăţeanul turmentat care înghite şi sughite mereu. După ei vin o mulţime de cetăţeni cu ramuri verzi şi steaguri, asemenea foarte chefuiţi. Toată lumea cu borcane de băutură în mâini.

Din casă, în urma lui Farfuridi, Brânzovenescu şi a celorlalţi alegători, vin feciorii cu sticle de şampanie. Ghiţă Pristanda, îndată ce soseşte în scenă, face semn muzicii să tacă.

Muzica tace. Se împart pahare de şampanie fruntaşilor.

Tipătescu, Zoe, Trahanache, Dandanache sunt în stânga.)

FA R F U R I DI (luând un pahar cu şampanie): În sănătatea domnului Agamiţă Dandanache, alesul nostru! Să trăiască! (Urale şi muzică, Pristanda ţine cu mâna tactul uralelor. Toţi ciocnesc şi beau.)

DANDANACHE (îndemnat de Zoe şi Tipătescu, trece în mijloc cu paharul în mână): În sănătatea alegătorilor. care au probat patriotism şi mi-au acordat (nu nemereşte). asta. cum să zic, de! zi-i pe nume, de! a! sufradzele lor; eu, care familia mea de la patruzsopt în Cameră, şi eu ca românul, imparţial, care va să zică. cum am ziţe.

În sfârsit să trăiască! (Urale şi ciocniri.)

TRAHANACHE (către Caţavencu, care a coborât spre el şi

Tipătescu): Şi aşa zi, ’ai? d-ai noştri, stimabile? bravos! mă bucur.

O scrisoare pierdută

(Zoe vede pe Cetăţeanul turmentat în grămadă, ia un pahar şi merge de i-l oferă.)

CAŢAVENCU: Venerabile neică Zahario! în împrejurări ca acestea

(mişcat), micile pasiuni trebuie să dispară.

TRAHANACHE: Ei, aici mi-ai plăcut! bravos! să trăieşti!

CAŢAVENCU: În sănătatea venerabilului şi imparţialului nostru prezident, Trahanache! (Urale şi ciocniri.)

CETĂŢEANUL: În sănătatea coanii Joiţichii! că e (sughite) damă bună! (Ciocneşte cu ea; ea-i strânge mâna din toată inima. Urale, ciocniri.)

CA Ţ AVENCU (lui Tipătescu încet): Să mă ierţi şi să mă iubeşti!

(expansiv) pentru că toţi ne iubim ţara, toţi suntem români! mai mult, sau mai puţin oneşti! (Tipătescu râde.) În sănătatea iubitului nostru prefect! Să trăiască pentru fericirea judeţului nostru! (Urale, ciocniri.)

TRAHANACHE (luând un pahar şi trecând în mijloc foarte vesel):

Ei, aveţi puţintică răbdare! Nu cunosc prefect eu! eu n-am prefect!

eu am prieten! În sănătatea lui Fănică! Să trăiască pentru fericirea prietenilor lui! (Sărută pe Fănică, apoi pe Zoe. Fănică sărută mâna

Zoii.)

(Urale. Dandanache între alegători, cu Farfuridi şi Brânzovenescu, le povesteşte încet, făcând gestul cu clopoţeii; la dreapta, în fund, Pristanda, Cetăţeanul turmentat, muzică şi lume.

În stânga Zoe, Tipătescu, Trahanache cu alţi alegători.

În mijloc Caţavencu.)

CA Ţ AVENCU (foarte ameţit, împleticindu-se-n limbă, dar tot îngrăşându-şi silabele): Fraţilor! (Toţi se-ntorc şi-l ascultă.) După lupte seculare, care au durat aproape treizeci de ani, iată visul nostru realizat!

Ce eram acuma câtva timp înainte de Crimeea? Am luptat şi am progresat: ieri obscuritate, azi lumină! ieri bigotismul, azi liber-panI. L. Caragiale 154 sismul! ieri întristarea, azi veselia! Iată avantajele progresului! Iată binefacerile unui sistem constituţional!

P R I S TANDA: Curat constituţional! Muzica! Muzica!

(Muzica atacă marşul cu mult brio. Urale tunătoare. Grupurile se mişcă. Toată lumea se sărută, gravitând în jurul lui Caţavencu şi lui Dandanache, care se strâng în braţe, în mijloc. Dandanache face gestul cu clopoţeii. Zoe şi Tipătescu contemplă de la o parte mişcarea.)

(C o r t i n a cade repede asupra tabloului.)

D-ALE CARNAVALULUI

Comedie în trei acte

PERSOANELE

N A E G I R I M E A, frizer şi subchirurg

I A N C U PAMPON

MACHE RAZACHESCU, ce-i mai zice şi „CRĂCĂNEL”

UN CAT I N DAT D E L A P E R C E P Ţ I E

IORDACHE, calfă la Girimea

U N I P I S TAT

D I D I N A M A Z U

M I Ţ A B A S T O N

UN CHELNER

O MASCĂ

M Ă Ş T I, PU B L I C, S E R G E N Ţ I D E N O A P T E

Într-un carnaval, în Bucureşti.

ACTUL I

(Un salon de frizerie de mahala. Mobile de paie. Uşă şi fereastră de prăvălie în fund. La dreapta, în planul întâi, o uşă; în planul al doilea un lavabo. Ambele planuri din dreapta sunt mascate de restul scenei printr-un „paravent”.)

SCENA I

I O R DA C H E, apoi PAMPON

I O R DA C H E (şade pe un scaun şi dă un brici la piatră, fredonâ nd): „ Şi mă cere, mamă, cere.

— Cine dracul te mai cere?

— Şi mă cere d-un bărbier.”

PAMPON (intrând prin fund): Aici este frizăria lui d. Nae Girimea?

I O R DA C H E (sculându-se politicos): Da, poftiţi. Barba? părul?

PAMPON: Nimic.

I O R DACHE: Atunci, poate, vă spălaţi la cap?

PAMPON: Eu nu mă spăl niciodată la cap, pentru că sufăr de.

I O R DACHE: De măsea? Ştii cum ţi-o scoţ? Odată. pac!

PAMPON: Ei, nu de măsea. sufăr de bătăi.

I O R DACHE: De bătăi? Ştii cum le.

PAMPON: Ei! lasă-mă-n pace, omule; nu mă spăl la cap pentru că sufăr de bătăi de inimă. Înţelege odată că n-am venit pentru alişveriş.

I O R DACHE: Atunci, pentru ce?

PAMPON: Am o trebuinţă cu d. Nae Girimea. Nu cumva eşti d-ta?

I O R DACHE: Nu, eu sunt calfă.

I. L. Caragiale 158

PAMPON: D. Nae nu este aici?

I O R DACHE: Nu, domnule; îl aştept: trebuie să vie foarte curând.

PAMPON: Atunci îl aştept şi eu. Se poate?

I O R DACHE: De ce nu? Poftiţi. (Îi dă un scaun.)

PAMPON (după o mică pauză): Mă rog, la d-voastră se fac şi abonamente?

IORDACHE: Da: 12 rasuri 3 franci, ceva a la „vivat concurenţa!”

Să poftească oricare le dă mâna; glumeşti d-ta? vine un ras, ori un tuns 25 de santimuri, cu pudră, unt de migdale, livantă. Pentru frezat, spălat, bătături, se plăteşte supliment.

PAMPON: Şi biletele de abonament le aveţi cu o pecetie, ca ăsta?

(Arată biletul, pe care-l scoate din portofel.)

I O R DACHE: Nu. ăsta este din ale vechi; gândesc că numai ăsta a mai rămas. (Îl examinează.) Pesemene că d-ta

ai luat biletul ăsta demult din Bucureşti. Trebuie să vi-l schimbăm; pe astea le-am tras din circulaţie.

PAMPON (punând biletul la loc): Nu; e altceva cu biletul ăsta.

IORDACHE: Până acu vreo trei luni le aveam aşa, pentru iconomie adică; punea d. Nae pecetea pe o bucată de hârtie ori de mucava, şi pe urmă la fiecare răsătură trăgeam cu cerneală o dungă, până se făcea douăsprezece. Acu, pentru că ni s-a întâmplat o istorie cu un spiţer, a hotărât d. Nae să dea la tipografie să i le facă cu numere: l-am ras? ţac! i tai numărul.

PAMPON: Cu un spiţer? Ce istorie?

IORDACHE: Al dracului spiţerul! Închipueşte-ţi d-ta! Lua un bilet.

Îl rădeai, trăgea o dungă. Să zicem că asta era marţi; bun! Joi, iar o dungă; sâmbătă, alta: trei dungi. Marţea ailaltă, te uitai la bilet: numai o dungă. Peste asta mai trăgeam una; una şi una două. Joi mai trăgeam una, care va să zică trei; bun! Marţea ailaltă. biletul alb.

PAMPON: Alb?

I O R DACHE: De tot.

PAMPON: Cum asta?

I O R DACHE: Aşteaptă să vezi, că e frumoasă. A mers aşa preţ de vreo zece luni de zile până să băgăm noi de seamă. Muşterii mulţi. l-ai ras, i-ai tras dunga, te culci pe urechea aia, şi nu-ţi mai ţii altă socoteală. Într-o sâmbătă seară, vine spiţerul, şi nu ştiu cum din vorbă – era lume multă în prăvălie – lui d. Nae i se pare că spiţerul cere un bilet, şi-mi zice: „Iordache, un bilet nou lui d. Frichinescu.” aşa-l cheamă. Dar el. zice: „Eu bilet nou? n-am cerut; al meu e ne-nceput.” şi scoate biletul alb ca laptele. Măi, ce dracul! Ne uităm noi lung, eu şi d. Nae, la bilet. pe urmă ne uităm la spiţerul, pe urmă unul la altul, şi d. Nae zice: „Bine!” şi-i trage o dungă. Pleacă spiţerul.

Zice d. Nae: „Iordache, biletul spiţerului e cu scamatorie; ia să-l ţinem noi scurt; ori că ne-a luat biletele, ori că ne-a furat pecetia, ori că şi-a făcut el alt model, că prea se-ntinde abonamentul lui ca caşcavalul prăjit.”

PAMPON: Ei, în sfârşitul sfârşitului ce era?

I O R DACHE: Stăi să vezi. Al dracului spiţerul! Asta era într-o sâmbătă. Marţi dimineaţa, altă dungă – dar acum le însemnam şi cu tibişir pe pervazul uşii – două; joi alta, trei. sâmbătă alta.

PAMPON: (cam impacientat): Patru.

I O R DACHE: Joi.

PAMPON: Ei! spune odată, că n-am vreme de stat.

I O R DACHE: Parcă ziceai că aştepţi pe d. Nae.

PAMPON: Bine, îl aştept, dar spune odată.

I O R DACHE: Dacă nu mă laşi. Joi, un ras şi un tuns, două dungi: cinci şi cu două şapte; pe bilet şapte, pe uşe şapte. În sfârşit, sâmbătă îl raz iar; dau să scriu dunga: pe bilet erau patru şi cu una acu cinci; pe uşe şapte şi cu una opt. Spiţerul nu ştia că mijloceşte contabilitate dublă. Marţi, pe uşe opt şi cu una nouă; pe bilet trei şi cu una patru; şi pe urmă joi, pândeşte când nu e d. Nae în prăvălie, şi intră; după ce-l raz, zise: „Scrie una, că am luat bilet nou de la d.

Nae.” Pe uşe nouă şi cu una zece.

PAMPON: Ei? prin urmare.

I. L. Caragiale

PAMPON: Şi cum a rămas?

I O R DACHE: N-a vrut d. Nae să facă scandal, măcar că era de

I O R DACHE: Ei! prin urmare, ştergea dungile cu doftorii, cu metaluri de-ale lor de la spiţărie.

un procuror ceva. D. Nae, ştii, mai galant, i-a luat biletul şi vreo cinci franci câţi i-avea în buzunar, i-a făcut un moral bun, din porc şi din măgar nu l-a mai scos, i-a tras vreo două palme şi l-a dat pe uşe afară.

PAMPON (care a ascultat cu atenţie, ca lovit de-o inspiraţie): A!

ce idee mi-a venit! Parfumurile, odicoloanele, pomădurile, liubemurile

Didinii! Spiţerul! Da! Zici că biletele astea le-aţi tras din circulaţie de mai bine de trei luni?

I O R DACHE: Da.

PAMPON: Zici că d. Nae a luat biletul cu scamatoria de la spiţerul?

I O R DACHE: Da.

PAMPON: Ei? Spiţerul în vreme de zece luni cât v-a tras pe sfoară, numai cu un bilet a lucrat?

I O R DACHE: Ştiu şi eu?

PAMPON: Era peste putinţă. Atunci aţi fi băgat de seamă mai degrabă. Ia adu-ţi aminte bine.

I O R DACHE: De unde să-mi aduc aminte! E demult.

PAMPON: A! ce idee! să vedem! Mă duc. mă întorc numaidecâ t. spune-i lui d. Nae că am să-i vorbesc. Viu cât mai degrabă.

(Iese în fund. La ieşire se loveşte cu Miţa, care intră foarte agitată.) A!

pardon, madam!

SCENA II

I O R DA C H E, M I Ţ A

MI Ţ A: Iordache! Unde e Nae?

I O R DACHE: Nu ştiu; a plecat de azi-dimineaţă şi până acuma nu s-a mai întors. Trebuie să vie, ca să mă pot duce şi eu la masă.

D-ale carnavalului eternitate, până la nebunie. Tu ştii cât l-am iubit?

M I ŢA (trântindu-se pe un scaun): Am să-l aştept şi eu.

I O R DACH E: Dar dacă vine târziu, eu ce să fac? să rabd de foame? Trebuie să închiz prăvălia şi să mă duc la mâncare.

MI Ţ A: Nu ştiu, nu voi să ştiu nimic. (Patetică:) Iordache.

I O R DACHE: Ce?

MI Ţ A: Iordache, sunt nenorocită.

I O R DACHE: A simţit Crăcănel ceva.

MI Ţ A: Aş! Crăcănel! îţi spui că sunt nenorocită.

I O R DACHE: Pentru?

MI Ţ A: Nae! Nae, pe care l-am iubit, pe care l-am adorat pentru

I O R DACHE: Ei! da. Ei! ce?

M I ŢA (montându-se treptat): Nae mă traduce.

I O R DACHE: Aş!

MI Ţ A: Mă traduce la sigur.

I O R DACHE: Fugi de-acolo!

MI Ţ A: La sigur. De opt zile nu l-am văzut. Îi scriu: „Bibicule, Magafaua pleacă mâine miercuri la Ploieşti, remâi singură şi ambetată; sunt foarte rău bolnavă; vino să-i tragem un chef.” Şi Năică nici nu-mi răspunde. Iubeşte pe alta, mi s-a făcut semn. În cărţi cade mereu gând la gând cu bucurie, cu dragoste, cu temei, cu întâlnire pe drum de seară cu o damă de verde.

I O R DACHE: Aş! nu mai crede în mofturile cărţilor, frate.

MI ŢA: Trebuie s-o ştiu, trebuie s-o aflu. şi să vedem. O să fie un scandal. dar un scandal. cum n-a mai fost până acuma în

Universul.

IORDACHE: Aş! nu-i nimica! ţi-ai făcut spaimă de gelozie. (Dând din umeri, urcă până-n fund, unde dă piept în piept cu Catindatul de la percepţie.)

MI Ţ A: Un muşteriu! poate mă cunoaşte. Nu voi să mă compromentez.

Trec să aştept în odaie. (Iese pe după paravan în dreapta.)

I. L. Caragiale 162

SCENA III

I O R DA C H E, C AT I N DAT U L (legat cu o basma la fălci)

CAT I N DATUL (Către public, coborând): Pfii! al dracului mă doare! dar ştii cum? lucru mare. Nu mai merge. M-am hotărât.

Trebuie s-o încerc şi p-asta.

I O R DACHE (care l-a urmărit, coborând înaintează un scaun până în mijlocul scenii): Ia poftiţi! poftiţi!

CAT I N DAT U L (hotărât): Ştii s-o scoţi? Scoate-mi-o!

I O R DACHE: N-ai idee cum ţi-o scot; până să clipeşti din ochi, odată, pac! Ia poftiţi! poftiţi!

CAT I N DATUL: Uf! mersi!

I O R DACHE: Ia poftiţi.

CAT I N DATUL: Ce n-am pus, domnule? Ce să-ţi mai spui? Ce n-am pus? Mi-am tăbăcit gingiile. Ce n-am pus?

I O R DACHE: Ce să-i pui, domnule? E odată vătămată, s-a isprăvit: picături de rădăcină de cleşte.

CAT I N DATUL: Ce n-am pus? În sfârşit, astăzi m-a învăţat unul de la noi de la percepţie.

I O R DACHE: A! d-ta eşti de la percepţie?

C AT I N D AT UL: Da, catindez până la o vacanţă. Nu e vorba, am cu ce trăi; am parte în bogasierie1 la Ploieşti; îmi trimite parale nenea

Iancu; dar ştii, orişicât poţi zice, trebuie pentru ca să-ţi faci o carieră ca tânăr.

I O R DACHE: Mai e vorbă.

CAT I N DATUL: A! eu aş fi avut parale multe, dacă nu mă-ncurcam în trataţie de amor pe vremea războiului. O iubeam, o iubeam!

şi ea mă traducea. cu un ofiţer de itidenţie.

I O R DACHE: Ei, ş-acuma?

CAT I N DATUL: Acuma. nu-ţi spui? catindez la percepţie.

1 Prăvălie cu articole de mode.

D-ale carnavalului ani de zile, nimic. (Şade.)

(Mâhnit:) Dar catindez de mult. Ştii, catindezi azi, catindezi mâine, o lună, două, trei, un an. Bine, până când? Nu zic să mă facă ajutor, ori reghistrat, domnule, dar măcar acolo ceva.

I O R DACHE: Adică să te înainteze.

CAT I N DATUL: Măcar un copist de clasa a doua.

I O R DACHE: Şi acuma câtă leafă primiţi în mână?

CAT I N DATUL: Nu ţi-am spus că sunt catindat? Nimic, de doi

I O R DACHE: Nimic?

CAT I N DATUL: Nimic.

I O R DACHE: Dar. reţinere nu vă face?

CAT I N DATUL: Asta, ce-i dreptul, nu.

I O R DACHE: Tot e bine. Ei! ia dezleagă-te.

CAT I N DATUL: Pentru ce?

I O R DACHE: Legat, nu poci.

CAT I N DATUL: Ce?

I O R DACHE: Pentru că nu poţi căsca gura.

CAT I N DATUL: Pentru ce să casc gura?

I O R DACHE: Aminteri cum să ţi-o scot?

CAT I N DATUL: Ce să-mi scoţi?

I O R DACHE: Ei, asta-mi place! pentru ce ai venit aicea?

Măseaua.

CAT I N DATUL: Măseaua?

IORDACHE: Ei, da, măseaua. (Merge şi socate instrumentele dintro masă.) Ştii cum ţi-o scot? până să clipeşti din ochi (revine lângă

Catindat) odată. pac!

CAT I N DATUL: (care s-a sculat): Uf!

I O R DACHE: Şezi.

CAT I N DATUL: Mersi, am şezut destul.

I O R DACHE: Trebuie să stai jos. ca să am loc în sus să trag.

d-a-mpicioarele cum?

CAT I N DATUL: N-o mai scoţ. mi-a trecut.

IORDACHE: Cum ţi-a trecut?

CAT I N DATUL: Nu ţi-am spus că m-a învăţat unul de la noi de la percepţie. zice c-a citit în cartea lui Matei.

I O R DACHE: De la Matei citire?

CAT I N DAT U L: Nu vanghelistul, ăsta e altul, e doftor de bătături în Italia şi face şi văpsea pentru păr.

I O R DACHE: Ei?

CAT I N DATUL: Ei? să zicem că mă doare! Întâi rabd cât pot.

pe urmă, pui doftorii; pe urmă, daca văz că nu mai merge, mă duc hotărât la bărbier să mi-o scoaţă. bun! Cum intru.

I O R DACHE: Ei! prin urmare.

CAT I N DATUL: Cum intru, zic serios: ştii s-o scoţi? scoate-mi-o!

De par examplu, adineaori la d-ta. D-ta nici nu înţelegeai ce vreau eu. Şi pe urmă, mă dau în vorbă, mai de una, mai de alta. Dar când intru, simţ odată ca un cuţit (arată la falcă), cald, şi pe urmă rece; pe urmă din vorbă-n vorbă, vii d-ta, subfirurgul, cu cleştele: atunci simţ deodată iar un cuţit. rece, şi pe urmă numaidecât cald.

şi pe urmă nu mai simţ nimic. Vezi d-ta, pesemne, nu ştiu cum devine care va să zică de este al naturii lucru ceva, că măseaua, în interval de conversaţie, de frică trece. Ei. al dracului italianul!

I O R DACH E (care a ascultat cu multă atenţie): Fugi, dle, cu superstiţiile italieneşti. Îmi pare rău de d-ta, om tânăr! Bine, d-ta nu vezi cum e naturelul la toate, că trebuie să aibă o bază, măcar cât de mică, dar să fie bază. Ce nu are bază, cum poate să fie naturel?

ori să-mi spui d-ta ca Matei ăla al d-tale – că eu nu-l cunosc – te-a învăţat adică să mergi prin ploaie fără umbrelă şi să zici, numai aşa la un capriţ, că e soare. şi să nu te ude. Auzi d-ta mofturi italieneşti!

CAT I N DATUL Aşa e, decât n-are a face cu măseaua (Face o grimasă în partea măselei.)

I O R DACHE: Ba prea are a face.

CAT I N DATUL: Ba nu. (Altă grimasă.)

I O R DACHE: Ba da, tot lucrul naturel!

CAT I N DATUL: Ba nu! (Altă grimasă.) Hait!

D-ale carnavalului 165

I O R DACHE: Ce?

CAT I N DATUL: Iar m-a apucat (începe să se plimbe), dar rău.

rău de tot.
I O R DACHE: Vezi. vorba mea. ştiu cu.
CAT I N DATUL (oprindu-se în loc din umblet, şi cu un ton foarte hotărât): Ştii s-o scoţi? scoate-mi-o!
I O R DACHE: Şezi.
CAT I N DATUL (hotărât): Adu cleştele. (Şade.)
I O R DACHE (merge, ia cleştele şi revine): Zi că te-a ciupit un purice. odată. pac!
CAT I N DATUL (uitându-se ţintă la cleşte şi apoi sculându-se):
Mi-a trecut. Ai văzut? vorba mea. ştiu eu. Al dracului italianul!
I O R DACHE (plictisit): A!
CAT I N DATU L (foarte mulţumit): Salutare, neică, şi mersi!
(Pleacă.)
I O R DACHE: Stai, domnule!
CAT I N DATUL: Nu mai pot. e târziu. am treabă la canţilerie, am o groază de avizuri de făcut. Salutare, neică, şi mersi! (Iese repede prin fund.)
SCENA IV
I O R DA C H E, apoi M I Ţ A
I O R DACHE: Aşa haplea mai rar. Ce dracul face d. Nae de nu mai vine. Sunt aproape de douăsprezece. Mă leşin de foame. (Miţa intră din dreapta.) Miţa? o uitasem!
MI Ţ A: N-a venit Nae încă?
I O R DACHE: Uite ce e, coană Miţo, d-ta tot zici că-l aştepţi; eu mă repez aici aproape să-mbuc ceva şi mă-ntorc numaidecât. nu-i aşa? (Îşi ia pălăria.)
MI ŢA: Poţi să te duci.

I O R DACHE: Da nu pleci? Să nu rămîie prăvălia singură.
M I ŢA (nervoasă): Ţi-am spus odată: îl aştept până mâine, până poimâine, până o veni.
I O R DACHE: Atunci, mă duc. mă-ntorc la moment. (Iese în fund.)

SCENA V

M I Ţ A, apoi P AMPON

MI Ţ A: Să-l aştept, da, să-l aştept. Trebuie să vie. Să mă traducă pe mine Nae. şi să nu-mi răzbun? Peste poate!

PAMPON (care a intrat): Mă rog, d. Nae n-a venit încă? (Salută.)

M I ŢA (aparte): Un muştiriu. (Tare:) Nu, domnule, şi eu îl aştept. Dacă poftiţi şi dv. să-l aşteptaţi. vine ori dânsul, ori băiatul.

PAMPON: Mersi, madam. (Şade, aparte): Curăţică. (Tare, după o pauză:) D-voastră sunteţi rudă, ori consoarta dumnealui.

M I ŢA (tristă): Nici rudă, nici consoartă, dle. i sunt. adică i-am fost. amică. Am venit pentru o mică afacere.

PAMPON: Ca şi mine.

M I ŢA (oftând): La d-ta. nu poate fi ca la mine. La mine e chestiune de traducere.

PAMPON: În amor?

M I ŢA (asemenea): Da, în amor.

PAMPON: Ca şi la mine.

MI Ţ A: Ca şi la d-ta? Cum?

PAMPON: Mi se pare, adică nu mi se pare. sunt aproape sigur că sunt tradus.

MI Ţ A: Ca şi mine.

PAMPON: Şi numai d. Nae poate să mă puie pe urma aceluia care a devenit în chestiune. A! dar n-are să-mi scape. Sunt hotărât!

Am să-i dau o curăţenie spiţerului, să mă pomenească!

MI Ţ A: E spiţer?

PAMPON: Da, desigur, spiţer. Aflasem adineaori cum îl cheamă de la băiatul de aici.

MI Ţ A: De la Iordache.

PAMPON: Da; îmi spusese cum îl cheamă, dar i-am uitat numele cu gândul la dovezi – pentru că am dovezi – nişte hârtii pe care le-am găsit în odaie la Didina.

PAMPON: Da, amanta mea, cel mai sacru amor, pentru care mi-am sacrificat cariera de militar, fiin’ că până să nu o cunosc am fost tist!1 de vardişti la Ploieşti. Şi sunt turbat de gelozie! Toată noaptea n-am dormit.

MI Ţ A: Ah! mie-mi spui ce-i gelozia? Numai o noapte n-ai dormit?

Nu ştii nimic! Câte nopţi!

PAMPON: Nu, az-noapte nu a venit din gelozie, pentru că nu începuse încă chestia. Am jucat la Podul Gârlii conţina2 cu nişte papugii până la şase az-dimineaţă. I-am ras.

MI Ţ A: Să nu te bucuri. Şi eu câştig la conţină, dar ce folos!

noroc la cărţi, nenoroc la amor.

PAMPON: Aş! la mine nu e noroc, e ştiinţă: îi iau la sigur. poate că să am o goană3 nebună, să pierz. Eu joc conţina oarbă cu fantele4, şi am eu merchezul5 meu. Bunăoară, cărţile le ţiu în stânga şi joc cu dreapta; am bătut cu fantele, pui cărţile bătute jos, şi fantele la loc în mâna stângă, pentru altă ocazie. Az-noapte i-am stins.

M I ŢA (plictisită): Nu mai vine Nae.

PAMPON: Astfel, dar az-dimineaţă, coniţa mea, pe la şase ceasuri, mă întorc acasă, la Didina; bat în uşe, se scoală somnoroasă şi-mi deschide. Era încă întunerec; aprinz lumânarea. Dar, când viu

D-ale carnavalului

MI Ţ A: Didina.

1 Ofiţer

2 Joc de cărţi.

3 Nenoroc, ghinion.

4 Valetul, la jocurile de cărţi.

5 Tertip, şiretlic, truc.

 prea târziu, e totdeauna supărată şi-ncepe să mă certe. Acuma nu zice nimic; se-ntoarce, pardon, cu faţa la perete şi tace. Zic eu (Miţa plictisită s-a sculat şi se plimbă) în gândul meu; e supărată. s-o las să doarmă; când o vedea mâine c-am câştigat trei poli, îi trece.

Dau să mă dezbrac şi văz jos lângă mescioară două hârtiuţe. M-aplec – cum le-am văzut am simţit un fior rece – m-aplec, le iau: ce era? Un bilet de abonament la frizăria model a lui d. Nae Girimea.

MI ŢA: Nae Girimea? (Se interesează.)

PAMPON: Da, şi un bilet de amor de la o damă către „Bibicul” ei.

MI Ţ A: „Bibicul”?

PAMPON: Da, către spiţerul. Să vezi cum am aflat pe urmă că e spiţer.

M I ŢA (aparte): „Bibicul”! S-ar putea?

PAMPON: Cum am citit hârtiuţele şi am văzut pecetia pe bilet: „Frizăria model, Nae Girimea”, mi-am luat iar paltonul şi bastonul şi am ieşit binişor; Didina adormise iar. Mă duc la poliţie, cercetez şi aflu că aici e frizăria. Am venit; d. Nae nu era aici. Băiatul mi-a spus că bilete de astea.

M I ŢA (interesându-se, nerăbdătoare): În sfârşit?

PAMPON: În sfârşit, ce mai lungim vorba degeaba, coniţa mea, spiţerul este. După câte mi-a spus băiatul, am fost cu biletul la spiţărie, am spus că aveam ceva scris pe el şi s-a şters cu un fel de asenţie, şi că aş vrea să ştiu ce era scris. se poate? şi spiţerul nu ştiu ce-a făcut, ce-a turnat pe bilet – mirosea a spirt de ţiperig – şi-n două minute a ieşit iar dungile la loc.

MI Ţ A: Să fie cu putinţă?

PAMPO N: Le-am numărat: sunt cinzeci şi cinci de dungi.

Spiţerul mişel! l-am prins mai rău decât d. Nae: o să-i dau o curăţenie.

să-i rup şalele!

M I ŢA (aparte): Să fie Nae? A! ce răzbunare ar fi! (Tare:) Domnule, zici că biletul de amor este către „Bibicul”?

PAMPON: Da!

MI Ţ A: Şi este iscălit de cine?

D-ale carnavalului 169

PAMPON: „A ta adorantă, Miţa.”

MI Ţ A: Miţa! A! Dumnezeule!

PAMPON: Ce?

MI Ţ A: Domnule, eşti sigur că e spiţer?

PAMPON: Fireşte. Mai sigur se poate? Biletul era alb. spirt de ţiperig şi d-odată cinzeci-şi-cinci de dungi. Le-am numărat. poftim să le numeri şi d-ta.

MI Ţ A: Şi ai venit aici pentru ca să afli numele omului cu chestia de traducere?

PAMPON: Da.

MI Ţ A: Eu am o presimţire.

PAMPON: Care?

MI Ţ A: Cum este amanta dumitale?

PAMPON: Cum să fie adică?

MI Ţ A: De roşu, de ghindă, de tobă, ori de verde?

PAMPON: De verde.

MI Ţ A: De verde?

PAMPON: Da.

MI Ţ A: Şi ai la d-ta biletul cătră „Bibicul”, pe care zici că l-ai găsit în odaia damii de verde?

PAMPON: Da.

MI Ţ A: A’ să-l văz degrabă.

PAMPON (dându-i biletul): Iacătă-l.

M I ŢA (ia biletul, îl priveşte şi face o mutră grozav de disperată):

A! am să-mi răzbun! (Solemnă:) Domnule, nu te juca cu inima unei femei nenorocite. Spune drept: biletul ăsta l-ai găsit în odaia amantii d-tale? Jură.

PAMPON (grav): Pe onoarea mea!

MI Ţ A: Uită-te la biletul ăsta. l-ai citit? (Citind nervos:) „Bibicule, Mangafaua pleacă mâine miercuri la Ploieşti, remâi singură şi ambetată; sunt foarte rău bolnavă; vino negreşit, am poftă să-i tragem un chef. A ta adorantă, Miţa.” Ai văzut biletul? Acuma uite-te la mine bine.

PAMPON: Ei? (Îi ia înapoi biletul.)

MI Ţ A: Ei! Eu, eu sunt nenorocita care am scris biletul ăsta.

PAMPON: Se poate?

MI Ţ A: Da, se poate. (Dezolată:) Şi omul care a fost la Didina dumitale este amantul meu!

PAMPON: Amantul dumitale? Spiţerul?

MI Ţ A: Ce spiţer? nu-i spiţer. (Frământându-se) A! Trebuie să am o explicaţie. O să am o explicaţie. O să-mi răzbun. o răzbunare teribilă!

PAMPON (acelaşi joc): Amantul dumitale? Trebuie să-l ştiu şi eu, trebuie să-l văz. Eu nu mă mulţumesc pe răzbunarea dumitale.

Trebuie ca să-mi răzbun eu! (Se plimbă turbat.)

MI Ţ A: Juri să ne răzbunăm împreună?

PAMPON: Jur!

PAMPON: D. Nae.

SCENA VI

A C E I A Ş I, I O R DACHE

I O R DA C H E (venind repede din fund): Coană Miţo, eşti aici?

Vine.

MI Ţ A: Nae.

I O R DA C H E (dând pe Pampon la o parte şi luând pe Miţa în partea cealaltă): Pardon. (Miţii:) Vine Crăcănel al d-tale. Viu într-un suflet de la birt din colţ. Crăcănel a intrat în birt, a întrebat de prăvălia lui d. Nae Girimea, şi băiatul l-a îndreptat aici. Ascunde-te iute. vine, trebuie să fie la uşe.

MI Ţ A: Crăcănel! Ce caută?

I O R DACHE: Treci degrabă în odăiţă. (Miţa pleacă spre dreapta pe după paravan.)

PAMPON: Te duci?

MI Ţ A: Da. (Lui Iodrdache:) Când o pleca, dă-mi de veste. fă-i vânt degrabă.

PAMPON: Bine, da chestia noastră cum rămâne? (O urmăreşte până la uşă.)

MI Ţ A: Mai vorbim noi. (Iese repede, în dreapta, închizând uşa după ea.)

PAMPON (aparte): Ciudat lucru! Să fie vreo moftangioaică?

(Lui Iordache:) Mă rog, cine e persoana asta?

I O R DACHE: E o damă.

PAMPON: Bine, damă. O văz eu că e damă, dar cine e? (Crăcănel intră.)

I O R DA C H E (încet lui Pampon): Lasă că-ţi spui eu.

SCENA VII

A C E I A Ş I, C R Ă C Ă N E L

CRĂCĂNEL: Mă rog, aici este d. Nae frizerul?

I O R DACHE: Aici este. da. nu-i acasă.

CRĂCĂNEL: Dar. mă rog, se-ntoarce?

PAMPON (lui Iordache aparte): Cine-i domnul ăsta?

I O R DACHE (încet lui Pampon): Lasă că-ţi spui eu.

CRĂCĂNEL: Aud?

I O R DACHE: Nu crez să se întoarcă aşa degrabă. Dacă aveţi trebuinţă chiar cu d-lui, atunci poftiţi mai pe seară, poate să-l găsiţi.

CRĂCĂNEL: În sfârşit, eu tot mai pot aştepta; poate să vie.

(Şade.)

I O R DACHE: Aşteptaţi degeaba, domnule, vine foarte târziu.

CRĂCĂNEL: De unde ştii? Poate vine mai curând.

I O R DACHE (încet lui Pampon): Cum dracul să-i fac vânt?

PAMPON: Dacă spune odată omul că vine deseară.

CRĂCĂNEL: Ei, poate să am noroc. Nu ştii d-ta? De câte ori pleci să stai un ceas şi stai cinci. E, de ce adică să nu pleci odată

I. L. Caragiale 172 pentru şapte şi să stai numai unul? (Se găteşte în faţa unei oglinzi, îşi piaptănă barbetele şi chelia, ia o gazetă şi se pune pe citit. Iordache şi Pampon dau din umeri. Pampon scoate o pereche de cărţi şi-ncepe să se joace cu ele pe genunchi. Iordache merge la uşa din dreapta.)

M I ŢA (scoţând capul pe uşă): Fă-i vânt!

I O R DACHE: Nu e chip. Zice că vrea s-aştepte.

MI Ţ A: Ce dracul caută aici?
I O R DACHE: Ştiu eu. caută pe d. Nae.
MI Ţ A: Nu-nţeleg.
I O R DACHE: I-am spus că d. Nae vine deseară, şi tot zice că-l aşteaptă. A! stăi, că îi am eu leacul.
MI Ţ A: Domnul ălălalt s-a dus?
I O R DACHE: Nu, e aici.
MI Ţ A: Să m-aştepte. Bate-mi în uşe când l-ăi exoflisi1 pe Crăcănel.
I O R DACHE: Îl exoflisesc acuma, să vezi. (Coboară în scenă.
Miţa îşi retrage capul şi închide uşa. Lui Pampon:) Dama a zis s-aşteptaţ i.
PAMPON (încet): Bine.
I O R DACHE (către Crăcănel, care e cufundat în citirea jurnalului):
Ei, boierule, d. Nae nu mai vine. Eu trebuie să-nchiz prăvălia.
CRĂCĂNEL (lăsând gazeta): A! închizi? Atunci, dacă închizi, am treabă să mă duc în târg.
trebuie să mă duc şi eu.
PAMPON (strângându-şi cărţile): Fireşte că trebuie să te duci, nu o să te încuie aici.
CRĂCĂNEL: Dacă e aşa. salutare. Mă-ntorc eu mai târziu.
(Iese în fund.)
IORDACHE: Cu plecăciune. S-a dus! uf! Al dracului dobitoc!
De ce muşterii am eu parte azi!
PAMPON: Mă rog, cine e negustorul ăsta?
1 A da afară; în limba veche, a achita o sumă de bani.

I O R DACHE: Urâtul ăsta? Este amantul damii de acolo.
PAMPON (sărind): Amantul damii de acolo?
I O R DACHE: Da.
PAMPON: Care a vorbit cu mine adineaori? Miţa?
I O R DACHE: Da, da!

PAMPON (fioros): Bibicul ei? Ăsta e Bibicul?

I O R DACHE: Ei, da, frate, când îţi spui odată; e amantul damii de acolo. Ce te prinde mirarea?

PAMPON (care şi-a luat pălăria şi bastonul degrabă): Am pus mâna pe Bibicul! Nu-l las nici mort! Nici mort! (Se repede şi iese glonţ pe uşa din fund.)

SCENA VIII

I O R DA C H E, N A E, apoi M I Ţ A

I O R DACHE: Ăsta e niţel cam ţicnit. De ce muşterii am parte eu astăzi? Frumos carnaval! S-o scoţ pe Miţa. (Nae intră.) D. Nae, în sfârşit! Credeam că nu mai vii.

N A E: De ce?

I O R DACHE: Te-a căutat doi inşi.

N A E: Cine?

I O R DACHE: Unul nu ştiu cum îl cheamă, ălălalt era Crăcănel.

N A E: Crăcănel?

I O R DACHE: Da; şi coana Miţa. e aici.

NAE (strâmbându-se): Miţa aici? Nu i-ai spus că nu sunt acasă şi că viu târziu?

I O R DACHE: I-am spus, da a zis că te aşteaptă până mâine, până poimâine. A profitat de ocazie şi m-am dus la birt în colţ să mănânc ceva. N-apucasem să gust de două ori, şi hop! Crăcănel vine-n birt şi întreabă pe băiat unde e frizăria model a lui d. Nae. Am alergat degrabă să dau veste coanii Miţii. Era aici şi negustorul ălălalt;

I. L. Caragiale 174 zice că are un bilet de abonament să-l schimbe, ori să te-ntrebe ceva.

În sfârşit nu ştiu bine.

N A E: Care va să zică Miţa e aici?

M I ŢA (care a crăpat uşa mai dinainte şi a auzit ultimele vorbe ale lui Iordache, coborând): Aici, Bibicule; ce, îţi pare rău?

NAE (făcându-se vesel): Să-mi pară rău? cum să-mi pară rău?

Se poate?

M I ŢA (trecând pe lângă Nae încet): Trimete de-aici pe Iordache.

Am să-ţi spun ceva între patru ochi.

NAE (făcându-se că n-aude): Auz?

MI ŢA: Iordache, dacă nu mai ai treabă, fii bun şi ne lasă; am să-i spun ceva lui d. Nae în secret.

I O R DACHE: Mă duc. să-mi isprăvesc porţia de varză. (Iese în fund.)

SCENA IX

M I Ţ A, N A E. M I Ţ A merge şi încuie uşa din fund.

N A E: Pentru ce încui uşa?

M I ŢA (în fund): Poate să vie iar cineva să ne facă deranj. Am să-ţi spui ceva în linişte. (Pauză) Nae! (Coboară încet, emoţionată.)

Bibicule! nu mă mai iubeşti. (Un pas, şi se opreşte.)

NAE (d-abia întorcându-se): Ei, na! de unde ţi-a mai venit ş-asta-n cap?

M I ŢA (încă un pas): pentru ce n-ai venit alaltăieri seara, când ţi-am scris?

NAE (acelaşi joc): Eram bolnav alaltăieri.

M I ŢA (coborând cu energie): Minţi! Ai primit biletul meu?

N A E: Da.

MI Ţ A: Unde mi-e biletul? Arată biletul.

NAE (după ce se caută prin toate buzunarele): Pesemne că l-am pierdut.

D-ale carnavalului 175

MI Ţ A: La-i pierdut? Unde l-ai pierdut?

N A E: Ştiu eu pe unde l-am pierdut? dacă ştiam că-l pierz, fireşte că nu-l pierdeam.

MI Ţ A: Nu ştii pe unde l-ai pierdut?

N A E: Nu.

M I ŢA (straşnică): Bibicule! Bibicule!

N A E: Ei?

MI ŢA: Vezi tu sticluţa asta? (Scoate din buzunar o sticluţă mică şi i-o arată.)

N A E: Ei, ce?

MI Ţ A: Ştii ce are înăuntru?

N A E: Cerneală.

MI Ţ A: Nu cerneală, Năică. vitrion englezesc!

NAE (dându-se înapoi): Vitrion? eşti nebună?

MI Ţ A: Da, vitrion! ţi-e frică?

N A E: Fireşte că mi-e frică, na!

MI ŢA: Pentru ce, dacă te ştii curat?

N A E: Pentru că tu nu ştii ce e vitrionul.

MI Ţ A: Ba da. e un fel de metal.

N A E: Nu ştii ce poate face?

MI Ţ A: Ba da: pârleşte, Năică, arde, Bibicule, momentan tot, tot, şi mai ales ochii!

N A E: Dă-mi sticluţa.

MI ŢA: Aş!

N A E: Pentru ce să ţii asemenea lucruri? pentru ce?

M I ŢA (vrând să izbucnească): Pentru ce? Îmi trebuie.

N A E: Pentru ce îţi trebuie?

M I ŢA (izbucnind): Pentru ce? (Cu un gest mare, care face pe Nae să-şi acopere ochii, dându-se repede înapoi.) Pentru dumneatale, musiu

Năică, şi pentru Didina dumitale!

NAE (pălind): Care Didină? tu ştii ce spui!

MI Ţ A: Ştii şi d-ta mai bine decât mine; nu umbla cu mofturi, I. L. Caragiale 176 şarlatane. Care Didină, ai? Didina, pentru care mă traduci pe mine;

Didina, pe care o iubeşti; Didina la care ai fost az-noapte, mizerabile!

N A E: Nu e adevărat, am stat acasă bolnav.

MI Ţ A: Minţi! Adineaori spuneai că nu ştii unde ai pierdut biletul.

Să-ţi spui eu: biletul meu l-a găsit în odaie la Didina d-tale respectivul ei.

N A E: Respectivul? Pampon?

MI Ţ A: Vezi! vezi! ştii cum îl cheamă; da, unul înalt, bărbos, fioros, cu care o să ai a face chiar astăzi; pentru că s-a întâlnit cu mine aici, mi-a arătat biletul meu, şi eu i-am

declarat că omul cu traducerea este acela care mă traduce şi pe mine (Nae se plimbă agitat), amantul meu, fidelul meu amant, căruia eu (obidită) i-am fost întotdeauna fidea.

N A E: Ce-ai făcut?

MI Ţ A: Pampon te caută să te omoare. A! dar până să-şi răzbune el, am să vă omor eu, eu! pe Didina, pe tine, şi pe mine! (Se trânteşte pe un scaun desperată şi isterică şi-şi ascunde capul în mâini.)

NAE (apropiindu-se binişor de ea şi căutând s-o mângâie): Miţo, neică, vino-ţi în fire.

MI ŢA: Lasă-mă! (Îl respinge.)

NAE (apucând-o în braţe şi căutându-i buzunarul): Nu; nu te las, pentru că te iubesc. numai pe tine. te iubesc. numai. pe. tine.

(A găsit buzunarul, a luat sticluţa, se ridică repede şi schimbând tonul:)

Înţelege că e încurcătură la mijloc. Mi-ai pus pe nebunul de Pampon pe cap.

MI ŢA: D-ta ţi l-ai pus.

N A E: Vrei scandal cu orice preţ?

M I ŢA: Da (ridicându-se), vreau scandal, da. pentru că m-ai uitat pe mine, le-ai uitat pe toate: ai uitat că sunt fiică din popor şi sunt violentă; ai uitat că sunt republicană, că-n vinele mele curge sângele martirilor de la 11 fevruarie (formidabilă), ai uitat că sunt ploieşteancă

— da, ploieşteancă! Năică, şi am să-ţi torn o revoluţie, da o revoluţie.

să mă pomeneşti!

D-ale carnavalului

NAE (cam zâmbind): Nu fi nebună! Ce-o să faci?

bătăi tari în uşă.)

M I ŢA (căutând sticluţa în buzunar): Ce să fac? (N-o găseşte; se uită rătăcită împrejur. Nae i-arată de departe, râzând, sticluţa; ea dă un ţipăt.) A! mi-ai furat sticluţa, scamatorule! (Repezindu-se la el pe după mobile.) Dă-mi sticluţa, şarlatane, mizerabile, infame! (Se aud

N A E: Taci! bate cineva!

I O R DA C H E (de afară): Deschideţi! deschideţi degrabă!

MI Ţ A: Nu vei deschide, până nu-mi dai sticluţa! (Se pune în dreptul uşii. Nae o dă în lături, trage ivărul şi deschide. Iordache intră repede.)

SCENA X

A C E I A Ş I, I O R DACHE

I O R DACHE: Vine Crăcănel turbat. S-a făcut scandal; l-a bătut ălălalt, care era aici. (Miţii:) Ascunde-te. Vine!

MIŢA (apelpisită1): Nu mai voi să ştiu de nimic. Să vie oricine.

Voi scandal. voi să mor! (Se repede să ia un brici; Iordache se uită afară prin uşă.)

N A E: (repezindu-se şi smulgându-i briciul, o apucă de amândouă mâinile şi o târăşte spre dreapta): ’Aide dincolo să-ţi dau sticluţa.

MI ŢA: Nu.

I O R DA C H E (de la uşă): Fugiţi, iacătă-l, fugiţi!

N A E: Haide! (Târăşte pe Miţa cu multă luptă şi iese cu ea în odaia din dreapta, pe după paravan.)

1 Turbată.

I. L. Caragiale 178

SCENA XI

I O R DA C H E, C R Ă C Ă N E L

CRĂCĂNEL (intrând prin fund, furios, cu pălăria stricată şi tăvălită. Iordache se dă la o parte): A! asta nu, asta nu poate să rămâie jos! Ai mai pomenit d-ta una ca asta, dle?

I O R DACHE: Ce, dle?

CRĂCĂNEL: Dle, adineaori ştii că am plecat de aici.

I O R DACHE: Da.

CRĂCĂNEL: N-apuc s-ajung în colţ, şi auz pe urmele mele: „Pst!

pst! Bibicule!” Pe mine mă cheamă Telemac, Mache, nu mă cheamă

Bibicul. Îmi văz de drum. Iar „Pst! pst! Bibicule!” Eu merg înainte.

Când mă pomenesc că m-apucă cineva de la spate de guler. Mă întorc.

Zice: „Te faci că n-auzi, Bibicule, ai?” Eu zic: „Nu mă cheamă Bibicul, dle, mă cheamă Telemac, Mache”. – „Bibicule – zice el – deodată; eşti un mizerabil! ai făcut un abuz mare; ai înşelat o femeie, dar ai a face acuma cu un bărbat. De mult te caut. Avem să ne răfuim amândoi.

Acu nu-i vreme, dar până una alta, ca să ştii cu cine ai a face, poftim o arvună! N-apuc să răspunz, domnule, şi şart! part! trosc! pleosc!

patru palme: îmi turteşte pălăria şi mi-o aruncă cât colo. Până să mă aplec s-o ridic, infamul se suie într-o trăsură şi pleacă. Chem sergentul.

nimini! A! dar trebuie să ştiu cine este dobitocul ăsta smintit. trebuie să ştiu! Cum îl cheamă?

I O R DACHE: Ştiu eu cine e ăla?

CRĂCĂNEL: Este mizerabilul care era adineaori aici cu d-ta, când am venit eu.

I O R DACHE: Nu ştiu cum îl cheamă.

CRĂCĂNEL: Trebuie să ştii, trebuie să-mi spui: nu plec de aicea până nu aflu; chem poliţia, fac scandal! (Se plimbă făcând gesturi exasperate.)

SCENA XII

A C E I A Ş I, C AT I N DA T U L, N A E, apoi PAMPON

CAT I N DATUL (Intră prin fund, cu mâna la falcă, văitându-se):

A! a! a! m-a apucat rău… (Se trânteşte pe un scaun.)

I O R DACHE: Şi ai venit iar la doftoria lui Matei? nu mai merge, tânărule…

CRĂCĂNEL: Dle, înţelege odată şi spune-mi…

NAE (ieşind din odaie şi coborând): Ce e? Ce e? Ce e, domnule?

CRĂCĂNEL: Domnule! Un dobitoc, un infam, care era adineaori aici, m-a insultat cu palme pe mine, Mache, ca drept Bibicul…

NAE (aparte): Pampon a fost! (Către Iordache încet): Treci, dincolo, i-a venit rău nebunii. (Iordache iese iute la dreapta.)

CAT I N DATUL: A! a! a! (Se vârcoleşte pe scaun.)

NAE (Catindatului): Ce e? D-ta ce pofteşti?

CAT I N DATUL (sculându-se şi arătându-şi falca, hotărât): Ştii s-o scoţi? Scoate-mi-o!

N A E: Şezi. (Catindatul şade.)

CRĂCĂNEL: Domnule, n-am vreme de stat. Spuneţi-mi cum îl cheamă.

NAE (alegându-şi instrumentele): Nu ştiu, domnule, de unde vrei să ştiu eu numele la toţi muşteriii! (Către Catindat:) A din fund de tot? (Catindatul dă din cap că da.) Dezleagă-te. (Catindatul face fasoane.

Nae îl apucă cu putere şi-l dezleagă.)

PAMPON (apărând în fund): Aha! Bibicule, iar d-ta! (Crăcănel se dă înapoi.)

NAE (cu un ochi la ce se petrece între Pampon şi Crăcănel, şi cu altul la Catindat, pe care îl ţine cu putere, cercând să-i vâre mâna în gură, şi care se zbate şi nu vrea să se lase): Numai s-o văz! N-o scoţ!

CRĂCĂNEL (înaintând un pas spre Pampon, făcându-şi inimă şi voind să-i dea fiori): Domnule! Mă cunoşti d-ta pe mine?

PAMPON: Cum să nu, Bibicule! (Se apropie de Crăcănel, şi vrea să-l apuce.)

I. L. Caragiale

CATINDATUL (gemând cu gura înfundată şi zvârcolindu-se): A!

I O R DACHE (care a venit de după paravan, încet lui Nae): I-a

PAMPON: Stai, Bibicule! (Iese furios după el.)

CRĂCĂNEL (scăpând şi ocolind pe după mobile): A! ajutor!

poliţie! vardist! (Pampon îl urmăreşte neîmpăcat; Crăcănel vrea să iasă prin dreapta, pe după paravan, se întâlneşte piept în piept cu Iordache, care intră, şi care-l respinge.)

NAE (care după o luptă a reuşit să vâre mâna în gura Catindatului):

Şezi binişor!

a! a!

venit pandaliile1, era să-şi taie gâtul cu briciul.

CRĂCĂNEL: E nebun! ajutor! poliţie! vardişti! (Iese în fuga mare prin fund.)

NAE (trăgând cu putere): Nu mişca! (După ce a tras, iese repede în dreapta, urmărit de Iordache.)

CATINDATUL (văitându-se cu mâna la falcă): A! a! a! Mi-a scos alta! Măsea nevinovată, domnule!

(C o r t i n a)

1 În ediţiile îngrijite de Caragiale: pandoliile.

ACTUL II

O sală deoparte a unui bufet într-un bal mascat de mahala. Două uşi în fund; cea din dreapta dând în bal, cea din stânga, într-un coridor de lângă bal. La stânga, în planul din fund, o uşă a cabinetului de toaletă; la dreapta, planul întâi, o uşă dând în sala principală a bufetului. În scenă, mese pentru mâncare, una în fund între cele două uşi, două în faţă, una la dreapta, alta la stânga. La ridicarea cortinii, se aud măsurile din urmă ale unui valţ, şi se vede uşa din dreapta, în fund, mişcarea balului.

SCENA I

C AT I N DA T U L, în costum şi cu masca scoasă, şezând la masa din stânga şi bând rom cu un păhăruţ, apoi CHELNERUL

CAT I N DATUL (Bătând în masă): Chelner!

CHELNERUL (d-afară): Vine!

CATINDATUL: Am început să mă încălzesc. ori magnetismul.

ori electricitatea lui Matei. nu ştiu ce e. dar lucrează. Am început să mă-ncălzesc. (Bate în masă.)

CHELNERUL (din dreapta): Vine, vine!

CATINDATUL: Unul de la noi de la percepţie m-a învăţat! „Vrei să-ţi treacă? Mănâncă, bea, fă petreceri şi magnetizează-te, dar magnetizează-te straşnic cu jamaică.” şi. mă magnetizez. (Bate în masă tare.) Pfu! Cald!

CHELNERUL (d-afară): Vine, vine, vine!

CAT I N DATU L: Nenea Iancu, săracul, dacă ar şti cum mă magnetizez. şi unde? (Scoate de sub costum din sân o scrisoare şi o

I. L. Caragiale

CHELNERUL (intrând din dreapta): Vine!

CAT I N DATUL: Socoteala şi-ncă un rom. ăsta al patrulea.

CHELNERUL: Ba al cincilea.

CAT I N DATUL: Ba al patrulea.

CHELNERUL: Al patrulea l-aţi băut. şi cu unu, care îl comanciteşte cu chef:) „Am aflat că umbli prin cafenele şi pe la baruri; dacă mai aflu astfel de chestii, nu-ţi mai trimit nici un gologan, viu să-ţi lungesc urechile; te iau înapoi la prăvălie, şi te pui la ipitropie, măgarule.” Mie adică îmi scrie nenea Iancu. (Bate tare în masă.) daţi acuma, cinci.

CAT I N DATUL: Aşa, cu ăl d-acuma? da. (Chelnerul iese din dreapta.) Pfu! cald mi-e. lucrează magnetismul. I-am dat de leac!

Vezi ce e când nu ştie cineva? Era aproape de mintea omului: durerea devine din măsea, măseaua devine din răceală, răceala devine din frig – din cald devine că nu mai e frig; dacă nu mai e frig, va să zică că răceala se duce şi vine căldura; a venit căldura, a trecut durerea.

(Chelnerul vine.) Par egzamplu. (pune mâna pe falcă) lucrează magnetismul. arde. foc. Pfu! cald mi-e! (Chelnerul a pus pe masă romul.) Un rom şi ţal!

CHELNERUL: Cinci romuri; unu şi cinzeci.

CAT I N DATUL (dând romul pe gât): Şase.

CHELNERUL: Nu, cinci.

CAT I N DATUL: Ba şase. Cinci cu ăsta care l-am băut, şi cu unul, care o să mi-l aduci acuma, şase. (Plăteşte.)

Lucrează straşnic magnetismul. Şi am să tachinez astă-seară! da, am să tachinez!

pe toate am să le tachinez! (Merge cam şovăind la o oglindă în stânga să-şi dreagă miza1.) Straşnic de cald!

1 Îmbrăcămintea.

183 D-ale carnavalului

SCENA IICAT I N D AT U L, D I D I N A, apoi C H E L N E R U L

D I D I NA (intră prin fund de la stânga, coboară la masa din dreapta şi şade; e în costum de polonez: cazacă cu brandeburguri, mântăluţă cu blană, pantaloni în cizme cu carâmb; în cap căciulă poloneză cu un pompon mare, bătând în masă): Băiete! (Îşi scoate masca şi se şterge cu batista.)

CHELNERUL (intrând cu romul): Vine!

CAT I N DATUL (întorcându-se şi punându-şi masca): O mască.

Am s-o tachinez. (Chelnerul, după ce a lăsat romul pe masa din stânga, trece la dreapta lângă Didina.)

D I D I N A: O bere.

CHELNERUL: Vine!

D I D I NA (care a obsrevat pe Catindatul, se întoarce cam cu spatele ca să nu-i vază faţa. Catindatul bea rom, suflă mereu de căldură şi se uită când pe o parte, când pe alta la Didina): N-a venit Nae încă.

(Scoate o scrisorică şi o citeşte): „Preiubita mea angelă, s-a întâmplat un caz de o comcdie mare în chestia noastră prin respectivul tău Pampon şi o individă! Trebuie să ne vedem deseară ca să-ţi spui cum merge în defavor toată intriga asupra romanţului nostru, să juri că devine ca la teatru, pentru care nu cumva să lipseşti deseară de la bal cum ne-a fost vorba. Trimite-l pe Pampon să joace conţina şi vino negreşit. Al tău adorant până la moarte. Nae.” Douăsprece aproape, şi nu mai vine. (Chelnerul aduce berea, o pune pe masă la Didina şi iese.)

CATINDATUL: Pfuu! (Didinii:) Bonsoar, mască. (Aparte:) Am s-o tachinez. (Tare:) Ce mai faci?

D I D I N A (care îndată ce i-a vorbit Catindatului şi-a pus masca):

Bine, mersi! Uite, beau o bere. Da d-ta ce faci?

CAT I N DATUL: Şi eu bine, mersi; mă magnetizez cu jamaică.

D I D I N A: Îmi pare bine.

CAT I N DATUL: Şi mie nu mai puţin, parol! (Aparte cu chef:) Al dracului ştiu să le tachinez!

I. L. Caragiale 184

D I D I N A (bătând în masă şi sculându-se): Să-l mai caut în bal.

CAT I N DATUL (bându-şi picătura din fund a paharului): Ce, te duci, mască?

D I D I NA: Da, mască, mă duc. (Chelnerul vine din dreapta.) O bere, o plătesc. (Aruncă banii pe masă.)

CAT I N DATUL (către chelner): Şi mie o jamaică. (Către Didina:)

Nu mai stai niţel? Să mai beau un magnet, şi pe urmă te joc.

D I D I N A: Nu, mersi.

CAT I N DATUL: Să te joc o. conţină oarbă. (Râde.)

D I D I N A (aparte): Conţina oarbă? Să mai fi cunoscând? (Pleacă să iasă.)

CAT I N DATUL: Pe două consumaţii şi-o guriţă mazu1. (Râde.)

Straşnic tachinez. (O urmăreşte până la uşă.)

D I D I N A (aparte): Mazu? m-a cunoscut. (Iese repede, în fund, la dreapta: ieşind, pomponul de la căciuliţă-i cade în scenă; chelnerul aduce încă un rom şi-l pune pe masă la stânga, aşteptând.)

CAT I N DATUL (întorcându-se de la uşă şi coborând): Straşnic am tachinat-o. (Gustă din rom şi-l plăteşte.) Şi mi-e cald. mi-e cald.

mi-e foc de cald! (Întorcându-se şi zărind pomponul jos.) Iaca! Acu să vezi cum o tachinez. (Trage repede paharul de rom şi iese iute după

Didina.) Acu să vezi cum am s-o tachinez. (Se aude în bal polca.)

SCENA III

C R Ă C Ă N E L, singur, în costum de bal, intrând din bufet, apoi C H E L N E R U L

CRĂCĂNEL (coborând şi scoţânddu-şi masca): Îl cheamă Iancu

Pampon; i mai zice şi „Conţina cu 5 fanţi”; a fost tist de vardişti de noapte la Ploieşti: acuma face pe jucătorul de cărţi; e neînsurat, dar

1 Adaos, supliment, relans, la jocul de cărţi.

D-ale carnavalului 185 precontează1 pe una Didina Mazu, exmarşandă2. I-am luat urma acasă, de acasă la cafenea, de la cafenea iar acasă, şi de acasă aici. Trebuie să fie aici. Am minţit pe Miţa că mă duc la Ploieşti, şi am venit. Mi-am pus costum ca să nu mă cunoască cineva şi să afle Miţa. cum e ea geloasă! (Bate-n masă: Chelnerul intră.) Am zis o bere.

CHELNERUL: Vine!

CRĂCĂNEL: A! Asta nu poate rămâne jos. Eu, când îmi trage cineva palme. eu turbez! cu dinţii îl apuc, nu-l las nici mort până nu-mi spune pentru ce? Pentru ce mi le-a tras? Să ştiu şi eu; pentru ce? Trebuie să-mi spuie mişelul numaidecât! (Chelnerul aduce berea, Crăcănel o bea şi o plăteşte. Chelnerul ia paharul de bere şi paharul de rom rămas pe masa din stânga şi iese.) Dacă o fi deschis, mă duc drept la el. Dar dacă o fi mascat? (Se gândeşte.) A! am găsit.

Mă dau binişor pe lângă toţi bărbaţii şi le zic la ureche: „Eu sunt

Bibicul, nene Iancule, nu mai pofteşti?” mizerabilul! (Îşi face o ţigară ş-o aprinde. Didina urmărită de Catindatul intră.) Cineva! (Îşi pune masca.)

SCENA IV

C R Ă C Ă N E L, D I D I N A, C AT I N DAT U L

D I D I NA (intrând): S-a hotărât! Nu pot să scap de dobitocul ăsta.

mă cunoaşte.

CAT I N DATUL (urmărind-o pe pasul de polcă, şovăind puţin):

Mască, nu te las; trebuie să facem o polcă.

D I D I N A (plictisită): Mersi, mască, nu joc; fii băiat cumsecade şi nu te mai ţine după mine.

CAT I N DATUL (aparte): Straşnic le tachinez!

D I D I N A: Ţi-am spus o dată că aştept pe cineva?

CAT I N DATUL: Ce adică, eu nu sunt cineva?

Curtează.

Fostă negustorească.

I. L. Caragiale 186

D I D I N A (foarte plictisită): Ba da, decât aştept pe cineva să mă ducă acasă.

CAT I N DATUL: De ce, eu nu te pot duce acasă?

CRĂCĂNEL (aparte): Ăsta să fie? Că prea e obraznic. (Observă scena.)

D I D I NA (împingând pe Catindatul, care vrea s-o ia de zor la polcă): Vai de mine! mi-am găsit beleaua cu d-ta, îmi scoţi sufletul!

(Aparte:) Ce să fac? Cum să scap? A! (Tare:) Mască, am să te rog ceva; aşteaptă-mă un minut aici. Mă-ntorc îndată.

CAT I N DATUL: Da te-ntorci?

D I D I N A: Mai e vorbă.

CAT I N DATUL: Să te-ntorci, să nu pleci până nu ne vedem, că ai pierdut ceva.

D I D I N A (plecând): Eu?

CAT I N DATUL: Da. (Aparte:) Acu am s-o tachinez.

D I D I N A: Aş! Mofturi!

CAT I N DATUL: Zău! cum ai venit, ai? N-ai venit cu pampon?

Vrei să te duci fără pampon?!

CRĂCĂNEL (sărind): Pampon?!

D I D I N A: Pampon?! Hotărât, mă cunoaşte, trebuie să-mi schimb costumul, să-mi piarză urma. (Iese repede. Catindatul se repede să iasă după ea; Crăcănel îl urmăreşte, îl apucă în uşă şi-l trage cu putere înapoi.)

CRĂCĂNEL (cu tonul sfidător şi melodramic): Eu sunt Bi-bi-cul, ne-ne Ian-cu-le!

CAT I N DATUL: Eu nenea Iancu? Fugi d-acolo!

CRĂCĂNEL (crescendo): Eu sunt Bibicul, nene Iancule; nu mai pofteşti? Poftim de! ba nu, nu! ia poftim.

C AT I N D AT U L: Ce să poftesc, domnule? ştii că eşti curios d-ta!

CRĂCĂNEL (crescendo): Eu sunt Bibicul, nene Iancule!

CAT I N DATUL: Bine, d-ta poţi să fii Bibicul, dar vezi că asta-i asta, că eu nu sunt nenea Iancu. Nenea Iancu e frate-meu.

CRĂCĂNEL: Atunci, nen' tu Iancu al d-tale este o canalie!

CAT I N DATUL: Da pentru ce, dle?

CRĂCĂNEL: Asta mă priveşte pe mine.

CAT I N DATUL: Ba priveşte familia, să mă ierţi.

CRĂCĂNEL: Şi-l aştept aici, pentru ca să-l iau de piept şi să am o tălămăcire cu d-lui. Să vedem: pentru ce? da, pentru ce?

CATINDATUL: Aş! îl aştepţi degeaba: nenea Iancu e la Ploieşti.

CRĂCĂNEL: Mofturi! e la Bucureşti.

CAT I N DATUL (sărind): Nenea Iancu la Bucureşti?

CRĂCĂNEL: Da, şi are să vie aici! îl aştept!

CATINDATUL (aparte): Nenea Iancu! Să vie aici! M-am topit.

Sunt nenorocit!

CRĂCĂNEL: Şi o să fii faţă şi d-ta la tălmăcire; am să pui faţă ca să vezi şi d-ta pentru ce nen' tu Iancu al d-tale este o canalie.

CATINDATUL (aparte): Nenea Iancu! Vine nenea Iancu, şi ăsta cum mă cunoaşte, o să mă spuie, o să mă puie faţă!

Trebuie să-mi piarză urma: trebuie să-mi schimb costumul. (Iese fuga în fund.)

CRĂCĂNEL: Fuge să-i dea de ştire lui nen’ su Iancu! Trebuie să-l ţiu de scurt. (Iese după Catindatul. Se aude în bal semnalul cadrilului.)

SCENA V

M I Ţ A, singură, în domino1 albastru cu flori, apoi C H E L N E R U L

M I Ţ A (intrând, îşi scoate masca): Nu e. N-a venit încă? Îl cunosc.

are numai două costume: un cazac şi un turc. N-a venit. Trebuie să se fi dus să-şi ia pe individa! Trebuie să vie împreună! A! să vie! Dumnezeule! Jur pe tot ce mi-a rămas mai scump, jur pe statuia

Libertăţii de la Ploieşti că are să fie o istorie! (Bate-n masă.) A! gelozie!

Am să-i omor!

Costum de bal mascat, cu glugă.

I. L. Caragiale

CHELNERUL (intrând din dreapta): Vine!

MI Ţ A: Un vermult.

CHELNERUL: Vine. (Iese.)

MI Ţ A: Voi să beau, voi să beau (cadenţând), căci nu e-n lume altă durere decât durerea ce simţesc eu. (Chelnerul aduce paharul.

Se aude cadrilul. Miţa bea paharul pe nerăsuflate şi plăteşte. Chelnerul ia paharul şi pleacă.) Aşa! să vie acuma. (Îşi pune masca.)

SCENA VI

M I Ţ A, I O R DACHE în costum de turc, apoi C R Ă C Ă N E L

I O R DACHE (vine suflând la masa din stânga): Uf! Am asudat…

Trebuie să mă dau la o gargariseală. (Bate-n masă.)

M I ŢA (se-ntoarce, îl vede şi dă un ţipăt): Turcul! Nae! (Se repede la el.) Nae! Eu sunt, Miţa. (Îşi scoate masca.)

I O R DACHE: Miţa! Coana Miţa! Sunt eu, Iordache. (Îşi scoate masca.)

MI Ţ A: Nae a venit?

I O R DACHE: Nu… n-a venit…

MI Ţ A: Minţi! A venit! A! v-am dat de urmă. L-am căutat acasă şi nu l-am găsit; vardistul mi-a spus că a plecat în costum de bal în birje.

A venit… E aici… E cu ea… Spune; nu minţi!

I O R DACHE: Ei, da, da! A venit, dar a venit şi Crăcănel… (Îşi scoate masca.)

MI Ţ A: Crăcănel! Aicea Crăcănel?… (Punându-şi masca.) Nu-i adevărat! Mangafaua e la Ploieşti.

I O R DACHE: Ba-i prea adevărat! (Crăcănel intră.)

CRĂCĂNEL (intră prin fund şi vine ţintă la Iordache): Eu sunt

Bibicul, nene Iancule, eu sunt Bibicul; nu mă cunoşti?… Poftim de! ia mai poftim de!

M I ŢA (aparte): E Crăcănel! îmi cunoaşte dominoul, trebuie să mi-l schimb numaidecât. (Iese repede-n fund la stânga.)

D-ale carnavalului 189

CRĂCĂNEL: Nu răspunzi? Nu pofteşti, nene Iancule?

IORDACHE: Eu nu sunt nenea Iancu, eu sunt nenea Iordache…

Pe nenea Iancu caută-l în bal…

CRĂCĂNEL: În bal? (Iese repede-n fund, dreapta.)

I O R DACHE: Un nenea Iancu trebuie să găseşti în tot balul. (Îşi scoate masca.)

SCENA VII

I O R DA C H E, N A E, în costum de cazac, apoi C AT I N DAT U L

NAE (din fund, dreapta): Iordache. (Îşi scoate masca.)

I O R DACHE: Aha! Bine că vii! Ştii cine e în bal? Ia ghici.

N A E: Cine?

I O R DACHE: Miţa.

N A E: Miţa!

I O R DACHE: Şi Crăcănel. fereşte-te! Miţa te caută.

N A E: Cum să scap de republicana asta? Nu găsesc pe Didina să plec.

CAT I N DATUL (din fund): Peste putinţă să găsesc alt costum:

Bibicul ăla o să mă dea de gol lui nenea Iancu. (Îşi scoate masca.)

NAE (îşi pune masca repede; lui Iordache): Pune-ţi masca! (Iordache îşi pune masca.)

CAT I N DATUL: Uf! şi m-am magnetizat! Lucrează magnetismul.

Nu mai poci de cald!

NAE (încet lui Iordache): Îl cunoşti?

I O R DACHE (asemenea): Tânărul cu măseaua.

CAT I N DATUL (văzâbdu-i): A! bună idee! (Vine la el vesel.)

Mască, mă cunoaşteţi?

N A E: Nu.

CAT I N DATUL: Îmi pare rău, v-aş fi rugat ceva.

N A E: Ce?

I O R DACHE (încet lui Nae): Să-i scoţi iar măseaua.

I. L. Caragiale 190

NAE (Catindatului, tare): Cu plăcere, neică, dar n-am ostromentele. CAT I N DATUL: Ce ostromente?

I O R DACHE: Pentru măsea.

CAT I N DATUL (aparte): Şi ăştea sunt bărbieri. (Tare:) Aş!

măseaua nu o mai scoţ; i-am dat de leac: călduri cu magnetism de jamaică.

N A E: Ala-i bun.

CAT I N DATUL: Uite ce vream eu să vă rog: eu am un frate mai mare în bal, şi mă cunoaşte, şi n-aş vrea să mă cunoască. Ce e de făcut?

N A E: Ştiu eu? şi eu aş vrea să nu mă cunoască cineva în bal; da dacă te cunoaşte o dată.

I O R DACHE: Nu-i alta nimic de făcut decât să plecăm din bal.

CAT I N DATUL: Nu! nu voi să plec, voi să mai tachinez, voi să mă magnetizez bine! Am eu o idee.

N A E: Ce idee?

CAT I N DATUL: Costumurile d-voastră sunt de la gardirop, ori particulere?

I O R DACHE: Particulere.

CAT I N DATUL: Şi al meu tot particuler. Haide să le schimbăm, şi apoi să mai poftească Bibicul să mă puie faţă cu nenea Iancu.

N A E: Fainã idee! Bravos! Haide!

I O R DACHE: Haide!

CAT I N DATUL: Haide la grandirop (ies toţi trei în fund, la stânga), la cabinet de toaletă! (Se aude mazurca în bal; Catindatul iese pe pasul de mazurcă.)

SCENA VIII

P A M P O N, în costum, intrând din bal

PAMPON: Este adevărat că sunt tradus: Didina mă înşeală cu

Bibicul, cu amantul femeii ăleia. Astă-seară la cafenea, femeia aia mi-a lăsat un bilet; i-am cunoscut slova, e slova biletului către Bibicul. Îmi

D-ale carnavalului 191 scrie să viu aici, unde amanatul ei are întâlnire cu Didina. Nu se poate, zic eu; Didina s-a dus la mătuşică-sa. Didina nu e. Mă-ntorc acasă, chem slujnica, îi trag două perechi ca la poliţie şi pe urmă o supun la intrigatoriu. Spune că coniţa a plecat în costum polinez. Aici în bal este! Cu el! cu Bibicul. A! Bibicule! Ai scos o femeie din minţi – femeie! ochi alunecoşi, inimă zburdalnică! astă dată n-ai să scapi.

O să-ţi rup şalele. (Bate în masă.) O masticã! (Îşi pune masca.)

C H E L N E R U L (d-afară): Vine!

SCENA IX

P A M P O N, C R Ă C Ă N E L

CRĂCĂNEL (din fund, dreapta): Nu pot să dau de nenea Iancu, şi l-am pierdut şi pe frate-său. (Văzând pe Pampon):

Pe ăsta nu l-am cercetat. Acuma îl văz întâi. (Pampon bate iar în masă; Crăcănel coborând doi paşi, tare şi cu ton de sfidare melodramatică): Eu sunt

Bi-bi-cul.

PAMPON (sărind): Bibicul!

CRĂCĂNEL: Da, Bibicul, nene Iancule! (îşi scoate masca) nu mai pofteşti?

PAMPON (îşi scoate masca, fioros, gata să se repează): A! care va să zică mă căutai, Bibicule?

CRĂCĂNEL (potrivindu-se să-şi ia vânt de scăpare): Da, nene

Iancule.

PAMPON (acelaşi joc crescendo): Şi eu te căutam, Bibicule! (Se repede.)

CRĂCĂNEL (dându-se după o masă): Să nu dai! Că fac scandal.

Chem poliţia. stai să ne desluşim!

PAMPON: Mişelule, să ne desluşim, ai? După ce mă ataci la sacrul meu amor, amăgeşti o fiinţă nevinovată. o femeie. femeie! ochi alunecoşi, inimă zburdalnică!

I. L. Caragiale

CRĂCĂNEL: Nu-i adevărat!

PAMPON: Am dovezi: ai uitat la Didina un bilet de abonament

CRĂCĂNEL (urmându-şi jocul): Eu? Amăgesc o femeie? ne desluşim; e încurcătură la mijloc. Spune, care femeie.

PAMPON: O ştii bine, Didina.

CRĂCĂNEL: Nu cunosc nici o Didină. Pe amanta mea o cheamă

Miţa.

PAMPON: Da, pe amanta ta o cheamă Miţa; dar, ca un mişel ce eşti, nu te-ai mulţumit cu o amantă. Ai atacat şi pe amanta mea, Didina. Ai nenorocit-o!

la frizerie.

CRĂCĂNEL: Nu-i adevărat! eu nu mă raz cu abonament, eu mă raz ŕ la carte1.

PAMPON: Şi un bilet de la amanta ta.

CRĂCĂNEL: De la amanta mea? Îţi spui eu că e încurcătură.

PAMPON: Nu e nici o încurcătură, mişelule! Amanta ta, Miţa, îţi scrisese de miercuri că te aşteaptă, că Mangafaua pleacă la Ploieşti.

CRĂCĂNEL: Miercuri? Ploieşti? Mangafaua?

PAMPON: Da, şi tu, Bibicul, în loc să te duci la ea, o părăseşti şi te dai pe furiş la amanta mea, la Didina. (Se repede.) O să-ţi rup oasele.

Oasele am să ţi le rup!

CRĂCĂNEL (apărându-se): Stai! Să nu dai, că fac scandal! Mi-e frică de o nenorocire! (Îşi pune mâna la inimă să o astâmpere.)

PAMPON: Da! să-ţi fie frică de o nenorocire; pentru că precum ai vrut tu să nenoroceşti pe Didina. o femeie! ochi alunecoşi, inimă zburdalnică! asemenea să ştii că o să te nenorocesc eu pe tine. (Se repede.)

CRĂCĂNEL (acelaşi joc): Stăi! Stăi, omule, pentru Dumnezeu!

Miţa! miercuri? Ploieşti? Mangafaua? Dumnezeule! Am o bănuială.

Arată-mi biletul. Eu am fost miercuri la Ploieşti.

PAMPON: La Ploieşti?

1 Contra plată (fr.).

D-ale carnavalului 193

CRĂCĂNEL: Da, la Ploieşti. Să fie cu putinţă? Miţa? a opta?

Arată biletul

PAMPON: Iacată-l biletul! (Crăcănel se apropie să vază biletul;

Pampon îl apucă cu mâna stângă, şi cu dreapta i-arată hârtia.) A! vrei să mă-nşeli?

CRĂCĂNEL (sfârşindu-se de la inimă, se moaie din balamale, şi cade pe un scaun): Miţa! m-a tradus! apă! apă! Mangafaua. eu.

eu sunt!

PAMPON: Mangafaua?

CRĂCĂNEL: Da, Mangafaua! eu. A opta oară tradus! (Ridicâ nd mâinile la cer:) Este cu putinţă, domnule?

PAMPON: A opta oară? (Şade lângă el.)

CRĂCĂNEL (dezolat): Nu ţi le mai spui p-alelalte, că sunt halimale, domnule, numai una să ţi-o spui, al şaptelea caz de traducere.

În vremea războiului1.

PAMPON: Cu un muscal?

CRĂCĂNEL (plin de obidă): Nu m-ar fi costisit atâta să fi fost cu un muscal, fiindcă eu eram de la început pentru convenţie. ştii, muscalii luptau pentru cauza sfântă a eliberării popoarelor creştine de sub jugul semilunii barbare. Dar cu un neamţ, domnule!

PAMPON: Cu un neamţ?

CRĂCĂNEL: Fă-ţi idee, domnule, ce traducere!

PAMPON: Ei şi?

CRĂCĂNEL (plângând): Am plâns, cum plâng şi acuma, căci eu ţiu mult la amor; am plâns şi am iertat-o. pe urmă am prins-o iar, şi iar am plâns, şi iar am iertat-o; nu de multe ori, dar cam des. aşa cam de vreo cinci-şase ori. Ce-mi ziceam eu? Vorba d-tale: femeie!

ochi lunecoşi.

PAMPON: Inimă zburdalnică!

CRĂCĂNEL: Până când, într-o seară, mă duc, domnule, ca de

1 Războiul ruso-româno-turc din 1877–1878, în urma căruia România dobândeşte independenţa naţională.

PAMPON: Care va să zică este Bibicul.

CRĂCĂNEL: Se-nţelege; n-ai văzut biletul?

PAMPON: Care va să zică este un Bibicul, care devine în chestie obicei acasă; intru în sală, deşchiz uşa iatacului. întunerec. „Te-ai culcat?” Nu răspunse nimini. Inima-ncepe

să bată rău; aprinz lumânarea, şi ce găsesc pe masă, domnule?

PAMPON: Ce?

CRĂCĂNEL: Un răvăşel: „Mache, m-am plictisit să mai trăiesc cu o rublă ştearsă ca dumneatale. Nu mă căuta; am trecut cu neamţul meu în Bulgaria.”

PAMPON: În Bulgaria? Ce caută neamţul în Bulgaria?

CRĂCĂNEL (dezolat): Nu ştiu! Ei! ce te faci, Mache? de desperare, ce am zis eu? Dacă n-am avut parte de ce mi-a fost drag pe lume, încai să mă fac martir al independenţii. şi m-am înrolat de bunăvoie.

PAMPON: Volintir?

CRĂCĂNEL: În garda naţională. Ştii, pentru ca să-mi mai uit focul. (Plânge.) Şi închipuieşte-ţi d-ta acum şi Miţa! (plânge) şi garda naţională s-a desfiinţat!

de traducere şi pentru mine, şi pentru d-ta.

CRĂCĂNEL: Fireşte.

PAMPON (cu tărie): Nu mai plânge, nu şade frumos, un volintir ca d-ta.

CRĂCĂNEL: Dacă nu pot să mă stăpânesc! Mi-e naturelul simţitor.

PAMPON: Trebuie să-l găsim! Nu plânge, nu-i frumos! Un volintir!

Trebuie să-l regulăm pe Bibicul. Auzi d-ta? două!

CRĂCĂNEL: Cum să-l găsim?

PAMPON: Îl găsesc eu, n-ai grije; eu ştiu politica poliţiei. Nu plânge; eşti volintir! Bibicul nostru e aici în bal. Didina mea este aici în bal.

CRĂCĂNEL: Poate şi Miţa mea.

PAMPON: Da.

D-ale carnavalului 195

CRĂCĂNEL: Da?

PAMPON (repede): Adică nu! În sfârşit, ce-ţi pasă! Vino cu mine.

Nici o vorbă să nu zici. Lasă-mă pe mine, să vezi cum îl înhaţ eu. Aide. nu plânge; eşti volintir! pune-ţi masca, şi

aide! (Îşi pune masca.)

CRĂCĂNEL: Miţa? Miţa? (Hotărât:) Nu! o mai iert acum, dar dacă s-o mai întâmpla încă o dată. hotărât mă însor! (Îşi pune masca.)

PAMPON: Haide. nu, nu plânge, eşti volintir! şi nici un cuvânt!

A! Bibicule! (Ies amândoi în bal.)

SCENA X

M I Ţ A în costumul polonez al Didinii, apoi în costumul de cazac al lui Nae

MIŢA (scoţându-şi masca; vine din bufet): Ce dracul caută Crăcănel aici? Mă minte că se duce la Ploieşti. şi vine la bal. Nu cumva Mangafaua sare garduri? Ori a simţit ceva? Mi-am schimbat costumul la gardirop. Nici el, nici Iordache nu mă mai poate cunoaşte. Dar Nae.

Năică unde-i? Unde e pârlitul de Pampon? (Iordache intră.) Nae!

Să vedem. (Îşi pune masca şi urcă în fund spre stânga.)

I O R DACHE (venind din fund dreapta şi uitându-se în bal): A dracului istorie o să iasă. Crăcănel aici, Pampon aici, Miţa aici. numai de-ar fi plecat Nae şi Didina.

M I ŢA (coborând): Nae! (Îşi scoate masca.)

IORDACHE: Ai! (Se întoarce.) Fugi, că mor! Miţa? (Vrea să plece.)

M I ŢA (tăindu-i drumul): Unde pleci, mizerabile?

I O R DACHE (îi face semn că merge în bal să danţeze).

MI Ţ A: Nu vrei să mă cunoşti, Năică, ai? Nu vrei să-mi vorbeşti?

Fugi de mine, ai? (Îl apucă.)

I O R DACHE (se smuceşte şi vrea să plece).

M I ŢA (sărindu-i înainte): Mişelule, dacă mai faci un pas, dacă nu mai vorbeşti, te nenorocesc. A! mizerabile! ai gândit că dacă mi-ai

I. L. Caragiale 196 luat sticluţa cu vitrionul, nu o să mai găsesc alta! Ţi-am făgăduit să-mi răzbun şi.

I O R DACHE: Ei apoi, dacă o iei pe coarda vitrionului, nu-mi place. (Miţa face un pas înapoi, el îşi scoate masca.) Nu sunt Nae; ce pofteşti? Sunt Iordache, na!

MI Ţ A: A! care va să zică v-aţi schimbat costumul, ca să mă jucaţi pe degete! Şi a crezut domnul Nae că scapă cu atâta de mine!

Unde e Nae?

I O R DACHE: Trebuie să fi plecat demult din bal; nu l-am mai văzut; şi a plecat cu cheia; pe mine m-a lăsat pe dinafară. (Pampon şi

Crăcănel se arată în fund şi privesc scena.)

MI Ţ A: A! mizerabilul! (Se plimbă agitată.) Mizerabilul! (Vede pe cei din fund şi-şi pune iute masca; Iordache asemenea.)

SCENA XI

A C E I A Ş I, PAMPON şi C R Ă C Ă N E L, scoţându-şi măştile

PAMPON (lui Crăcănel): Costumul polinez! E Didina cu Bibicul!

CRĂCĂNEL: Cu Bibicul.

PAMPON: Pe el! (Iordache vrea să plece; Pampon îl apucă de o parte, Crăcănel de alta, şi-l readuc târâş în scenă.)

CRĂCĂNEL: Unde te duci, Bibicule?

PAMPON: Stai să te judec eu, Bibicule.

I O R DACHE (zbătându-se între amândoi): Nu mă cheamă Bibicul, mă cheamă Iordache!

M I ŢA (aparte): Pampon! (Trece repede lângă Pampon, şi-l trage cu putere deoparte; încet:) Eşti aici? (Îşi arată figura la o parte şi iar se maschează.)

PAMPON: Persoana în chestie? Miţa?

I O R DACHE (luptând să scape de Crăcănel, îşi scoate masca):

Lasă-mă, domnule!

CRĂCĂNEL (ţinându-l din răsputeri): Stai aici! (Se luptă amândoi.)

M I ŢA (lui Pampon, repede şi şoptit): Nu e Bibicul, este Iordache;

Bibicul, traducătorul, este îmbrăcat turc.

PAMPON (sărind): Turc! Turcul care ne-a tachinat adineaori?

I O R DACHE: Înţelege odată, domnule, că nu sunt Bibicul! Ce, eşti turbat? vrei scandal?

CRĂCĂNEL (crud): Da! vreau scandal.

PAMPON (după ce a vorbit cu Miţa încet, trecând repede lângă

Crăcănel, pe care îl apucă şi-l trage de mână în faţă; Crăcănel din smucitură scapă pe Iordache, care iese repede din bal dând cu tifla înapoi):

Lasă-l! nu-i ăsta! am greşit. Bibicul e turcul, turcul care ne-a tachinat adineaori.

CRĂCĂNEL: Turcul? ’Aide după el. Dar dama asta cine e?

PAMPON: O damă.

CRĂCĂNEL: O damă? bine. ’Ai după turc. (Pleacă, întâi punâ ndu-şi masca.)

M I ŢA (încet lui Pampon): Nu cumva să-i spui lui Crăcănel.

PAMPON (asemenea): N-ai grije, ’Ai după turc! (Îşi pune masca.)

CRĂCĂNEL: ’Aide după turc! (Ies toţi trei în bal.)

SCENA XII

D I D I N A în domino roşu, N A E în costumul de la început al Catindatului, vin din bufet; apoi I O R D A C H E, apoi C AT I N DAT U L şi O MAS C Ă, tot din bufet

D I D I N A: Da. (Îşi scoate masca, Nae asemenea.) Când am venit adineaori în bal, m-a cunoscut unul. El trebuie să fi fost, Crăcănel al tău. ştie că mă cheamă Didina Mazu, ştie de Pampon, ştie că-i zice lui Pampon „Conţina cu 5 franci”. În sfârşit m-a cunoscut bine! d-aia mi-am schimbat costumul. Haide, haide, Nae, să mergem; mi-e frică.

(Se aude cadrilul.)

N A E: Da, haide să mergem, e târziu.

I O R DACHE (intrând din bal repede): Tot aici sunteţi? Plecaţi, plecaţi! Degrabă! Crăcănel, Pampon şi Miţa, toţi trei, vă caută să facă scandal. Fugiţi!

D I D I N A: ’Aide (Îşi pune masca.)

N A E: Dacă am putea să ieşim fără să dăm prin bal. (Îşi pune masca.)

I O R DACHE: Nu se poate, altă ieşire nu-i; haideţi! (Îşi pune şi el masca.)

CAT I N DATUL (cu o Mască pe care o aduce cam cu d-a sila la braţ; e cu chef, îşi scoate masca şi vorbeşte tare de tot): Aşa sunt eu.

Uite şi prietenii.

NAE (încet): Dracul să te ia!

MASCA (vrând să-i scape de la braţ): Lasă-mă.

D I D I NA: Cine-i ăsta? (Nae, Iordache şi Didina vorbesc încet deoparte.)

CAT I N DATUL: Aşa sunt eu; când mă magnetizez, mi-e cald.

Pfu! şi când mi-e cald, pfu! tachinez. Trebuie să te fac un cadril.

Iaca ne-am găsit vizaveaua.

D I D I N A: Haide? (Vor să plece.)

CAT I N DATUL: Ce, vă duceţi? Nu se poate să vă duceţi? (Le taie drumul.) Trebuie să facem un cadril.

N A E: Mersi, drăguţă, ne ducem acasă.

CAT I N DATUL: Acasă? Cu costumul meu? Nu se poate. (Strigă tare:) Dacă vă duceţi, dă-mi înapoi costumul, trebuie să-mi dai costumul, nu te las să pleci cu costumul.

NAE (încet): Ne mai întârzie dobitocul!

D I D I N A (încet): Schimbă costumul şi pace!

I O R DACHE (încet): Nu se poate, o să ieşim prin bal: Miţa cunoaşte costrumul.

NAE (încet): Ce e de făcut?

I O R DACHE (încet): Spune-i că mai rămânem.

D I D I N A (încet): Şi ne strecurăm binişor şi ieşim.

NAE (tare): Dacă-i aşa, ştii ce? ’ai să mai rămânem.

I O R DACHE: Să mai rămânem.

D I D I N A: Să mai rămânem.

CAT I N DATUL: Aşa da! ’Ai să facem cadrilul.

I O R DACHE: În bal?

N A E: Nu merg la bal.

CATINDATUL: Atunci aici; sunt magnetezat, am poftă de cadril, să-mi fac vânt. Unde e nenea Iancu să mă vază?!

I O R DACHE (încet lui Nae şi Didinei): Jucaţi-l o figură, două, până uită de costum, şi pe urmă o ştergem. (Vorbesc încet toţi trei.)

MASCA: Ţi-am spus că mi-e frică să nu mă vază bărbatu-meu.

(Luptă să scape.)

CAT I N DATUL: Ei! parcă mie nu mi-e frică de nenea Iancu.

(Masca se smunceşte, scapă şi fuge; uitându-se după ei) Atâta pagubă!

(Merge şi invită la danţ pe Iordache.) Ei, ’aide! Ce faceţi? (Îşi pune masca pentru danţ.)

N A E: Ei, haide, de! (Se aude o figură a cadrilului. Nae dansează cu Didina, Catindatul cu Iordache ca damă. La a doua parte a figurii contradanţului, apar în fund Pampon, Crăcănel şi Miţa mascaţi.)

SCENA XIII

Cei de sus, PAMPON, M I Ţ A şi C R Ă C Ă N E L, apoi lume din bal

PAMPON: Iaca turcul! A! în sfârşit. (Toţi trei coboară melodramatic în faţa Catindatului: figura danţului se sparge; Didina, Nae şi

Iordache se retrag deoparte spre uşa din fund în stânga şi ascultă; Miţa mai la spatele lui Crăcănel şi lui Pampon, care s-au oprit ţintă în faţa

Catindatului înmărmurit; Miţa a scos din buzunar sticluţa şi pândeşte.)

D I D I N A (încet): Pampon!

NAE (încet): Miţa!

CRĂCĂNEL (fioros): Jos masca!

I. L. Caragiale

CAT I N DATUL (tremurând): Pentru ce?

CRĂCĂNEL: Până aici ţi-a fost, Bibicule! (Stau amândoi gata să-l apuce.)

C AT I N D AT U L: Iartă-mă, nene Iancule, nu mai fac! (Pune mâna să-şi scoaţă masca.)

M I ŢA (care a pândit momentul, n-apucă el să-şi scoaţă masca, şi-i aruncă sticluţa în ochi): Na, mizerabile! (Fuge prin fund.)

CAT I N DATUL: A! Săriţi! Ajutor! (Vreau să fugă.)

(Pampon şi Crăcănel îl înhaţă şi încep să-i tragă; lume mascată şi nemascată vine fuga din fund în dreapta; Didina, Nae şi Iordache au şi dispărut în fund la stânga.)

(C o r t i n a)

201 D-ale carnavalului

ACTUL III

Decorul actului întâi întocmai. Un moment, scena goală. Se aude o birje oprindu-se din goana mare în fund, apoi plecând peste un moment înapoi. Pe urmă se aude zgomotul unei chei deschizând broasca. Uşa se deschide de perete. În scenă întuneric adânc.

SCENA I

D I D I N A, NAE şi I O R DA C H E, în costumurile de la bal, mascaţi, intră gâfâind prin fund. Apoi P A M P O N, C R Ă C Ă N E L şi C AT I N DATUL de-afară

N A E: În sfârşit, am ajuns. Aprinde o lampă.

D I D I N A: Ne urmăreşte, trebuie să ne urmărtească. (Iordache caută pe dibuite chibriturile pe o masă din fund şi răstoarnă nişte sticluţe.) A! m-ai speriat! (Iordache aprinde lampa; lumină în scenă.)

Uf! (Îşi scoate masca; toţi şi le scot şi le aruncă fiecare pe câte o masă.)

N AE: Iordache, scoate cheia d-afară şi-ncuie degrab’ pe dinăuntru.

(Iordache execută ordinul.)

D I D I N A: Sunt sigură că s-au luat după noi. O să fie un scandal mare. sunt nenorocită.

N A E: Lasă-i să vie, n-ai grijă; orişicum, avem pe unde scăpa.

D I D I N A (lui Iordache, care coboară): Zici c-ai văzut dumneata

I O R DACHE: Am văzut eu, fireşte. A strigat odată: „Na, mizeraNAE (desperat): Cum? Cum să scap de nebuna asta? Cum să mă când i-a aruncat cu vitrion în ochi?

bile!” şi paf! (face gestul) şi pe urmă a fugit prin lume.

cotorisesc de republicana? Vrea să mă bage în primejdie!

D I D I N A: Ce scandal! O să mijlocească proces, poliţie, procuror, şi pe urmă la juraţi. O să ne dea pân gazete! Să afle la sigur Pampon.

Sunt compromentată. Mi-ai omorât viitorul, d-le Nae.

N A E: Bine, soro, vina mea este? păcatele mele!

D I D I N A: Da, fireşte, vina d-tale. Dacă ştiai cu ce republicană apilpisită de Ploieşti ai de-a face, nu trebuia să mă-ncurci pe mine.

N A E: Bine, neică.

D I D I N A: Nu trebuia să mă-ncurci pe mine.

I O R DACHE (care a stat în fund la uşă şi a ascultat afară): St!

Tăceţi!

N A E: Ce?

D I D I N A: Ai?

I O R DACHE: Vine o birje. (Se aude o birje.)

D I D I N A: Nu v-am spus că ne-a luat urma.

I O R DACHE: Tăceţi! (Toţi ascultă; birja se opreşte afară în fund.)

S-a oprit aici.

N A E: Hait!

D I D I N A: Ei sunt!

I O R DACHE: Tăceţi!

D I D I NA: Să stingem lampa. (Merge în vârful degetelor în fund.)

NAE (lui Iordache): Scoate cheia din uşe! (Iordache scoate cheia.

Se aud de afară glasul lui Pampon, al lui Crăcănel şi al Catindatului.)

PAMPON (d-afară): E lumină! Sunt aici!

NAE, D I D I N A, Ş I IORDACHE (coborând în vârful degetelor, misterios): St!

PAMPON (d-afară): Deşchideţi!

CAT I N DATUL (d-afară): Ori spargem uşa! (Bătăi grozave.)

D I D I N A (frângându-şi mâinile): Sunt mulţi! sparg uşa; îmi vine rău; mor!

N A E: Să fugim.

I O R DACHE: ’Aide degrabă; e minunat! (Având o inspiraţie:) Să poftească să spargă uşa. Tii! Mare politică mi-a dat în cap. să poftească să spargă!

203 D-ale carnavalului

N A E: Sunt turbaţi (Se aud lovituri grele în broasca uşii.)

I O R DACHE: Lasă, că-i potolesc eu!

D I D I N A: ’Aide degrabă!

N A E: ’Aide! (Toţi ies misterios degrabă prin uşa din dreapta.)

(Un moment scena goală; se aude lucrare la uşa din fund; uşa se clatină, se zguduie şi în sfârşit cedează)

SCENA II

PA M P O N, C R Ă C Ă N E L, C AT I N DAT U L în costumurile de la bal, fără măşti. Catindatul e plin de pete negre pe tot obrazul; intrare fioroasă

PAMPON: A stins lumina!

CRĂCĂNEL: Cine are un chibrit?

CAT I N DATUL (se descheie la costum şi scoate dedesubt din jiletcă chibrit de ceară; îl aprinde şi îl ţine în mână): Aici este la bărbierul unde mi-a scos măseaua nevinovată! De-aia adineaori, în bal, zicea să-mi mai scoaţă una.

PAMPON (care, la lumina chibritului, a dat ocol cu ochii în scenă):

Nu mai încape vorbă, este aici. Aicea este Bibicul! (Crud:) Am să-l sfâşiu!

CRĂCĂNEL (scrâşnind din dinţi, zguduind din cap): Cu dinţii!

Cu dinţii am să-l rup! După ce e caz de traducere dublă, ne mai duce din încurcătură în încurcătură; îşi bate joc de noi. Cu dinţii!

PAMPON (arătând pe Catindatul, care schimbă chibriturile, – când se stinge unul, aprinde altul): Toată încurcătura devine de la dumnealui.

CAT I N DATUL: De la mine?

CRĂCĂNEL: Da, de la dumneata.

CAT I N DATUL: Cum de la mine?

CRĂCĂNEL: Se înţelege.

PAMPON: Pentru ce ţi-ai schimbat costumul? pentru ce ai luat costumul turcului!

I. L. Caragiale

CAT I N DATUL: Nu mi-ai spus d-ta că e nenea Iancu în bal.

(Schimbă chibritul.)

PAMPON: Ei! ş-apoi?

CAT I N DATUL: Cum, ş-apoi? Dacă mă prindea nenea Iancu în bal, mă lua la Ploieşti, îmi omora cariera de la percepţie.

CRĂCĂNEL: Şi cel puţin dacă am fi siguri, sigurisimi că-i aici!

(către Catindatul) pentru că d-ta ca un zevzec ce eşti.

CAT I N DATUL: Pentru ce mă faci zevzec, dle?

CRĂCĂNEL: Pentru că dacă nu tachinai, nu se-ntâmpla ce s-a-ntâmplat.

CAT I N DATU L: Ce să-ţi fac? Nu ţi-am spus că nu mă pot stăpâni? Când mă magnetizez, eu tachinez straşnic. Şi nenea Iancu tachinează când are magnet, toţi ai noştri tachinează. da nu ca mine.

CRĂCĂNEL: Vezi! Vezi că eşti zevzec, dle?

PAMPON: Are dreptate. pentru că d-ta ţi-ai schimbat costumul cu o mască, care nu ştii măcar ce fel de persoană e.

CAT I N DATUL: Dacă nu şi-a scos masca? Nu ţi-am spus că vorbea de măsele? era bărbier.

PAMPON: Eu vă spun că sunt aici. Nu ne-am ţinut noi după birja lor? Birja lor nu s-a oprit aici? Nu s-a-ntors înapoi? N-am oprit noi birjarul care-i adusese? Nu s-a-ntors el cu noi şi ne-a arătat că aici i-a lăsat, pe doi bărbaţi şi o damă?

CRĂCĂNEL: Da!

PAMPON: Aici sunt, aici, ascunşi. Trebuie să fie aici o lumânare, o lampă. Cine a fost aici, pentru ce a fugit când am venit noi? că a fost cineva aici.

CAT I N DATUL (aprinzând alt chibrit şi mergând la masa unde sunt două lămpi): Aha! iacătă o lampă.

CRĂCĂNEL: Aprinde-o!

CAT I N DATUL (pune mâna pe sticlă, o scoate şi o aruncă jos):

Pfu! frige!

CRĂCĂNEL: Ai spart ţilindrul!

CAT I N DATUL: M-a fript!

D-ale carnavalului 205

PAMPON (repede): Vezi! vezi! e stinsă acuma de curând: a stins-o adineaori când eram noi la uşe.

CAT I N DATUL (aprinde alt chibrit şi apucă cu mâna învelită în pulpana hainei ţilindrul de la o altă lampă, pe care o aprinde. Lumină în scenă. Vede o mască pe masă): Iacătă o mască!

CRĂCĂNEL (la altă masă): Aici încă una!

PAMPO N (găsind a treia mască): Încă una! Trei! Sunt aici!

(Examinând masca.) Este scoasă acum de pe obraz. e caldă. e asudată!

(O miroase tare.) Asta e masca Didinii! I cunosc mirosul. Să-i căutăm; aici sunt. (Miroase încă o dată tare masca.) A! a! data asta, Bibicule, nu mai scapi!

CRĂCĂNEL: Trebuie să punem mâna pe el!

CAT I N DATUL: Trebuie să-mi dea costumul meu!

PAMPON (fioros): Am să-l sfâşiu.

CRĂCĂNEL (scrâşnind dinţii): Cu dinţii am să-l rup! cu dinţii!

CAT I N DATUL (punând mâna la falcă): Eu nu pot să-l rup cu dinţii, dar trebuie să-mi dea costumul meu! (Toţi caută în toate părţile, pe sub mobile, pe care le răstoarnă pe după paravan.)

PAMPON (având uşa din dreapta): O uşe! p-aici! (Dă cu piciorul tare în uşă, uşa se deschide, el se repede afară în odăiţă, urmat de

Crăcănel şi Catindatul; se aude răsturnare de mobile în dreapta.)

SCENA III

I O R D ACHE în costum de oraş, I P I S TA T U L, doi S E R G E N Ţ I de noapte, apoi P A M P O N, C R Ă C Ă N E L şi C AT I N DAT U L

I O R DACHE (intrând şi oprindu-se în uşă, arată dezordinea din prăvălie Ipistatului: cu ton dezolat): Iaca, domnule, iaca în ce hal e prăvălia!

I P I S TAT UL (grav): Nu-i nimenea.

I O R DACHE: Pesemne a fugit! (Se aude alt zgomot în odaie.)

Scotocesc în odaie! să nu fugă pe fereastră!

I. L. Caragiale 206

I P I S TAT UL (sergenţilor): După ei degrab’! (Sergenţii, Ipistatul şi Iordache se reped spre odaie; în momentul ăsta intră Crăcănel şi Pampon.)

Staţi! Puneţi mâna pe ei! (Sergenţii înhaţă cu putere unul pe

Pampon şi altul pe Crăcănel.)

CRĂCĂNEL: Poliţia!

CAT I N DATUL (care a scos şi el capul pe uşă, să intre): Poliţia!

(Îşi trage repede capul înapoi; Iordache merge repede în odaie.)

PAMPON (zbătându-se în mâinile sergentului): Pentru ce, domnule?

I P I S TAT UL (bătând din picior şi din mână, aspru): Vorrrbă!

Ce căutaţi noaptea în prăvăliile negustorilor?

CRĂCĂNEL: Căutăm o persoană.

PAMPON: Da, o persoană.

I P I S TAT UL (acelaşi joc mai aspru): Vorrrbă! Ce persoană?

CRĂCĂNEL: Pe Bibicul.

PAMPON: Pe Bib.

I P I S TAT UL (acelaşi joc mai aspru): Vorrrbă!

I O R DACHE (intrând repede din dreapta, cu gura mare): Cum

Bibicul, ce Bibicul, care Bibicul, domnule? Mofturi! Aici nu şade

Bibicul. ştie d. subcomisar cine şade aicea. Ia-i, d-le subcomisar, sunt pungaşi!

PAMPON (ţinut strâns de sergent): Eu pungaş?

CRĂCĂNEL: Noi pungaşi! Aşa umblă pungaşii îmbrăcaţi?

I P I S TAT UL (şi mai aspru, acelaşi joc crescendo): Vorrrbă! Dar oamenii de treabă aşa umblă? Pe unde aţi intrat?

CRĂCĂNEL: Pe uşe.

PAMPON: Da, pe.

I P I S TAT UL: (foarte aspru): Vor. vorrrbă!

I O R DACHE: Da, pe uşe. Da întreabă-i d-ta cum a intrat pe uşe.

A spart-o, dle. Eu eram în odăiţă dincolo; am simţit că sparge cineva uşa; de frică să nu m-apuce în casă să mă omoare, am ieşit pe dincolo pe fereastră ca să dau de ştire la secţie.

CRĂCĂNEL: Nu-i adevărat! noi.

PAMPON: Am văzut.

I P I S TATU L (aspru rău de tot): Vor. vorrrbă! (Sergenţilor:)

Haide! luaţi-i la secţie! (Sergenţii împing pe Crăcănel şi Pampon.)

CRĂCĂNEL: Dle subcomisar, îmi pare rău. (Sergentul îl împinge.)

Nu! nu da brânci, domnule!

I P I S TATUL (grozav de aspru): Vorrrbă! (Sergenţilor): Haide odată!

PAMPON (împins de sergent): Da, da’ nu scapă Bibicul cu asta.

(Sergentul îl împinge.) Nu! nu da brânci, domnule!

I P I S TAT UL (scrâşnind din dinţi): Vorrrbă! La secţie! (Sergenţii scot, prin fund, în brânci pe Pampon şi pe Crăcănel.)

I P I S TAT UL (merge după ei până la uşă; şi cum au ieşit, el se întoarce repede înapoi, şi cu tonul foarte dulce): Iordache. ştii de ce venisem eu?

IORDACHE: Cum să nu ştiu, dacă ţi-am făcut denunţul să-i iei.

I P I S TAT UL: Nu, ştii, aşa vine vorba. Uite ce vream să te rog eu: am o listă de lotărie. (Scoate o listă mare.)

I O R DACHE: Iar?

I P I S TATUL: Un franc numărul. mai sunt numai trei numere!

I O R DACHE: Ce?

I P I S TAT UL: Un portabac cu muzică: are două cântece. (Scoate portabacul şi-l face să cânte.)

IORDACHE: Bine, ăsta parcă-l mai puseseşi o dată la lot; aveam şi eu un număr.

I P I S TAT UL: Da, s-a tras, la Anul Nou.

I O R DACHE: Ei?

I P I S TAT UL: Am câştigat-o eu; oprisem şi eu un număr. Acu o pun iar, voi să-mi mai încerc norocul. Mă rog ţie, nu mă refuza, pune şi tu unul. să le completăm odată.

I O R DACHE (îi dă un franc şi scrie): Iaca.

I P I S TAT UL (strânge lista, o bagă în buzunar şi plecând): Mersi, neică.

I O R DACHE: (după el) Ia vezi, nu da drumul negustorilor ălora până nu venim eu ori d. Nae; să vedem, să nu ne fi luat ceva din prăvălie.

SCENA IV

I O R DACHE singur, apoi C AT I N D AT U L

I O R DACHE: Haha! i-am lucrat. Să vedem cum are să prinză politica; eu i-am băgat, el să-i scoaţă; eu i-am regulat, el să-i scape.

Până una-alta, să vedem de urâtul de dincolo. (Merge la uşa din dreapta.)

Haide, vino!

CAT I N DATUL (foarte sfios, intră): S-a dus?

I O R DACHE S-a dus.

CAT I N DATUL (tremurând): Dacă mă ducea la poliţie?! Să afle nenea Iancu că m-a dus la poliţie!

I O R DACHE: Care nenea Iancu?

CAT I N DATUL: Nu ţi-am spus? Nenea Iancu, bogasierul1, din

Ploieşti. Închipuieşte-ţi, domnule, să afle nenea Iancu că m-a dus la poliţie!

I O R DACHE: Las-o asta; te mai doare obrazul?

CAT I N DATUL: De ce? de măsea? Aş! Am magnetizat-o!

I O R DACHE: Nu de măsea, de vitrion.

CAT I N DATUL: Ce vitrion?

I O R DACHE: Care ţi l-a aruncat în ochi la bal.

CAT I N DATUL: Mi-a aruncat şi cu vitrion? Cine mi-a aruncat

I P I S TATUL (oprindu-se în uşă cu intenţie foarte fină): Vor. vorrrbă!

Las’ pe mine, regulez eu. (Iese învârtindu-şi muzica.) cu vitrion?

1 Negustor.

I O R DACHE: Dama, de! Uite, eşti plin de pete.

CAT I N DATUL: Aş! aia a fost cerneală violentă, am cunoscut-o după miros; m-a stropit şi-n gură; îi cunosc gustul: cerneală violentă.

Ştii, la noi la percepţie, când pic cerneală pe concept. o dată cu limba!

(scoate limba şi arată cum linge hârtia) o şterg. Da închipuieşte-ţi d-ta, domnule, să afle nenea Iancu că m-a dus la poliţie!

I O R DACHE: Cine strică? D-ta. Ce cauţi să te amesteci cu vagabonţii, cu zamparagiii1, cu pungaşii. să spargi uşi şi să intri noaptea în prăvăliile oamenilor?

CAT I N DATUL: Zicea că să găsim pe Bibicul.

I O R DACHE: Mofturi!

CAT I N DATUL: Bibicul, care mi-a luat în bal costumul meu şi mi l-a dat pe ăsta de turc. (Dezolat:) Trebuie să-l găsesc, să-mi dea costumul meu; trebuie să mi-l dea. nu pot să plec fără costumul meu.

I O R DACH E: Stăi, domnule, ce pofteşti d-ta? Costumul? Ţi-l găsesc eu, ţi-l dau eu mâine, poimâine, îţi dau eu garanţie, să m-apuci pe mine, na! Ce mai vrei?

CAT I N DATUL (foarte dezolat): Îmi trebuie acuma. Cu costumul ăsta de turc nu mă pot duce să-mi iau hainele mele. Nenea Iancu m-a căutat la bal, o să mă caute, o să m-aştepte acasă. Cum să dau ochii cu nenea Iancu aşa turc? Mă ia la Ploieşti, îmi zdrobeşte cariera de la percepţie.

I O R DACHE: Aş! vorbă!

CAT I N DATUL: Şi nu-mi poci lua înapoi hainele nemţeşti, nu mă poci duce mâine dimineaţă la canţilerie.

I O R DACHE: Ei, o să lipseşti o zi, ce lucru mare! tot zici că nu primeşti leafă.

CAT I N DATUL: Mă destituie, nu se poate să lipsesc.

I O R DACHE: Ascultă-mă pe mine, măi omule; ’ai mai întâi să tragem clopoţelul la o spiţărie; trebuie să-ţi cureţi obrazul; nu se poate să te duci în lume aşa pârlit.

1 Chefliii, stricaţii. Zampara: castanietă; un fel de dans.
I. L. Caragiale
CAT I N DATUL: E rău de tot?
I O R DACHE: Eşti ciuruit; numai în albul ochilor n-ai.
CAT I N DATUL: Îi închisesem de frica lui nenea Iancu… are palmă grea…
I O R DACHE: Vino degrabă cu mine; cunosc eu un spiţer care scoate cerneala cum scoatem noi măselele, odată…
CAT I N DATUL: Aoleo!
I O R DACHE: Vino degrabă, nu mai sta; poate te aşteaptă nenea
Iancu. (Suflă în lampă şi-l ia pe Catindatul să plece cu el. Întuneric.)
C AT I N D AT U L: ’Aide… (Ieşind.) Dar fă-ţi idee, domnule, să afle nenea Iancu că m-a dus la poliţie!… (Ies, închinzând bine uşa.)
SCENA V
M I Ţ A singură în costumul de la bal, apoi D I D I N A asemenea
M I ŢA (venind din dreapta pe dibuite): Am găsit fereastra din odăiţă deschisă şi am intrat… L-am nemerit? Ori nu l-am nemerit?
Da, trebuie să-l fi nemerit. Da, sunt o cremenală… (Se retrage pe dibuite după paravan.)
D I D I N A: Mare istorie!… Am îngheţat aşteptând afară în frig; a trebuit să intru înapoi pe fereastră. Nae trebuie să vie numaidecât cu
Pampon. Trebuie să pândesc când or intra aici, să ies pe fereastră, şi pe aici mi-e drumul… Să poftească pe urmă d. Pampon acasă în costum de bal… să-l judec eu…
MI Ţ A: Auz mişcând… e cineva…
D I D I NA: S-aprinz o lampă… (Merge pe dibuite la masa cu lămpile.)
MI Ţ A: Desigur e cineva…
D I D I N A (a găsit chibriturile şi aprinde lampa): Aşa…

MI Ţ A: A! (Aparte:) O femeie! Dama de verde! (Tare:) A! în sfârşit!

211 D-ale carnavalului

D I D I N A (dând un ţipăt de surprindere, se întoarce): A! (Aparte:)

E republicana!

M I ŢA (fierbând): V-aţi speriat? Pardon! Mă recomand: Miţa

Baston.

D I D I N A (cu contenenţă1): Mersi! şi eu, Didina Mazu.

M I ŢA (jocul crescendo): Ce cauţi aici, madamo?

D I D I N A (cu un ton mai sus): Da d-ta, ce cauţi aici, madamo?

M I ŢA: (jocul crescendo): Eu sunt la amantul meu!

D I D I N A (foarte de sus): Şi eu sunt la amantul meu!

M I ŢA (izbucnind): La amantul d-tale?… Amantul d-tale… a fost… era… este… amantul meu! D-ta, ca o infamă, mi l-ai răpit!

(Luând o poză de atac şi cu tonul tragic:) Una din noi două trebuie să moară.

D I D I N A (pregătindu-se de luptă): Să vedem care… Poftim!

(Miţa se repede turbată la Didina, care se repede şi ea şi o întâmpină.

Amândouă ţipă şi se încleştează spunând, una de alta.)

SCENA VI

A C E L E A Ş I, N A E

NAE (apărând în fund, rămâne o clipă încremenit): Să nu daţi la oglinzi, că sunt cu chirie! (Apoi, repezindu-se între cele două femei, le descleştează şi le împinge pe una într-o parte, pe alta într-alta.)

D I D I N A (căzând d-a-ndăratele pe un scaun şi leşinând): A! a! a!

(Nervi.)

M I ŢA (acelaşi joc): A! a! a! (Nervi.)

N A E: Asta e curat ca la Norma2… Acu-i acu!… (Se repede şi le zguduie când pe una, când pe cealaltă.)

Stăpânire de sine.

Operă în două acte de Bellini (1831).

I. L. Caragiale 212

D I D I N A (deşteptându-se brusc): Unde-i republicana?

M I ŢA (asemena): Unde-i infama? (Se repede iar una spre alta.)

NAE (oprindu-le la mijloc): Iar? Bre, femeilor, veniţi-vă-n fire. Vine

Pampon! Vine Crăcănel!

D I D I N A: Pampon?

MI Ţ A: Crăcănel?

N A E: Da, Pampon şi Crăcănel. I-am scăpat eu de la secţie, unde erau închişi! Am pus la cale toate… Drept mulţumire, Pampon, Crăcănel şi Ipistatul vin aici acum să facă cinste; s-a dus să cumpere vin şi mezeluri. Nu mai e vreme de mofturi! (Didinii:) Vrei să te lase

Pampon?

D I D I NA (repede): Ba nu! (Didina merge în fund şi ascultă afară.)

NAE (Miţii): Vrei să-l laşi pe Crăcănel?

M I ŢA (tristă): Ah! l-aş lăsa pe Mangafaua pentru tine. dar nu pot; trebuie mai întâi să-mi fac o carieră.

N A E: Fă-ţi-o!

MI Ţ A: Am fost să intru la telegraf.

N A E: Electrică ploieşteancă! Ei, şi?

MI Ţ A: Nu m-a primit.

N A E: Pentru ce?

MI Ţ A: Zice că n-am încă vârsta. (Didina coboară.)

N A E: Vezi! apoi nu e mai bun Crăcănel, că nu mai întreabă de vârstă? ’Aide, ’aide! Fiţi fete cuminte, că pe urmă mă supăr pe amândouă.

MI Ţ A: Dar Crăcănel a aflat. Mangafaua ştie tot.

N A E: Nu a aflat nimic, nu ştie nimic.

MI Ţ A: A aflat de la Pampon.

N A E: Nimic!

D I D I N A: Şi Pampon ştie bine.

N A E: Apoi dacă n-ascultaţi. Trebuie să vă spun cum i-am liniştit, ca să ştiţi şi voi ce să spuneţi, cum s-o potriviţi. ’Aide, să nu dea peste noi aici. (Le apucă pe amândouă cu câte o mână şi porneşte cu ele spre dreapta; Iordache intră.)

D-ale carnavalului 213

I O R DACHE (din fund): Vin! Sunt la colţ!

N A E: La colţ? ’Aideţi să punem odată la cale încheiarea comčdiei ăştia. (Nae, Didina şi Miţa ies, dreapta.)

SCENA VII

I O R D A C H E, apoi PAMPON şi C R Ă C Ă N E L, cu butelci, pachete de mezeluri şi franzele la subsuoară, apoi N A E

I O R DACHE (căzând obosit pe un scaun): De azi-dimineaţă!

de azi-dimineaţă, asta merge într-una aşa! Ce goană! Ce goană turbată!

Doamne! Doamne, isprăveşte odată istoria asta! Sunt trei după douăsprezece şi mă leşin de somn şi d-a-mpicioarele!

PAMPON (intrând cu Crăcănel): Haha! Domnule Iordache.

CRĂCĂNEL: Ei! domnule, ai văzut că nu suntem pungaşi.

Stăpânul d-tale, d. Nae, în persoană, ne-a scos de la sceţie.

I O R DACHE: Da, domnule Crăcănel.

CRĂCĂNEL: Nu mă cheamă Crăcănel; mă cheamă Mache Razachescu.

(Pune ce a adus pe masă.)

PAMPON (acelaşi joc): Foarte urât din partea d-tale să te porţi astfel! Noi venisem aici pentru Bibicul, nu pentru ce credeai d-ta: nu avem de un astfel harahterul.

IORDACHE: Măcar d-ta să fii ăla, să găseşti noaptea despre ziuă în prăvălia d-tale.

PAMPON: Eu n-am prăvălie, domnule: eu nu sunt cupeţ1, sunt particoler.

I O R DACHE: Ştiu, da zi că ai. să găseşti trei oameni necunoscuţ i.

CRĂCĂNEL: Aşa e, bine zici, trei. Ce s-a făcut urâtul ăla micul.

pârlitul. fratele lui nenea Iancu bogasierul? Pe el pentru ce nu l-a luat la secţie?

1 Negustor (regional).

PAMPON: Pesemne a fugit ca un laş.

CRĂCĂNEL: Iaca, mie nu-mi pare rău de ce s-a întâmplat, dacă oi câştiga portabacul cu muzică.

I O R DACHE (repede): Aţi pus şi d-voastră la lotăria ipistatului?

PAMPON: Mai era două numere; unul l-am pus eu, şi unul amicul.

I O R DACHE (aparte): S-a complectat? A murit francul!

PAMPON: Domnul Nae unde este?

IORDACHE: Mi se pare că e dincolo în odaie, să vedem. (Merge pe după parvan; către Nae, care intră din dreapta:) Sunt aici, te aşteaptă. Aşa-i că a prins bine politica mea? Femeile s-au dus?

N AE: Da, dar o să se întoarcă numaidecât; am regulat bine chestia.

I O R DACHE: Cum?

N A E: Ai să vezi. treci la pod în faţă, şi aşteaptă-le. (Trece în scenă; Iordache iese repede în fund.) Ehei! Salutare, neică!

PAMPON (vesel, strângându-i mâna): Salutare şi frăţie!

CRĂCĂNEL (vesel, dar solemn, îl apucă de mână): Mersi, neică, eşti un bărbat, drept să-ţi spui, nu că eşti frizer, dar eşti galant.

PAMPON: Da, foarte galant!

CRĂCĂNEL: Ne-ai făcut şi mie şi prietenului mare bunătate: amândoi o să-ţi rămânem foarte recunoscători de câte ai făcut pentru noi. (Îi strânge mâna călduros.)

N A E: N-aveţi de ce! îmi pare rău. datoria; se-ntâmplase la mine-n casă.

PAMPON: ’Aida de! Nu! ce-i drept e drept, neică, ai făcut mult pentru noi.

CRĂCĂNEL (vesel): Şi care va să zică Bibicul erai d-ta, ’ai?

Bată-te să te bată!

N A E: Vezi bine!

CRĂCĂNEL: Şi Mangafaua nu eram eu?

N A E: Aş! Mangafaua era unchiul fetii, epitropul.

CRĂCĂNEL: Bată-te să te bată. (Râde.)

D-ale carnavalului 215

PAMPON: Şi închipuieşte-ţi, neică Năică, dacă te întâlneam azidimineaţă, când am venit întâi aici, îmi spuneai numaidecât cum a devenit chestia de ai înfăşurat borcănelele cu pomadă, care le-a cumpărat de aici Didina, în ale două bilete. şi ne lămuream, frate.

Dar eu, prost! Să nu-mi dea în gând să întreb măcar pe Didina. Biata

Didina!

CRĂCĂNEL (aparte): Auzi d-ta! şi eu gândeam că e biletul

Miţii.

SCENA VIII

A C E I A Ş I, I P I S TAT U L, apoi I O R DA C H E, apoi D I D I N A şi M I Ţ A, amândouă în haine de oraş

I P I S TAT UL (intrând repede din fund): S-a tras lotul. Acum l-am tras!

PAMPON: Ei?

N A E: Ştiu cine l-a câştigat.

I P I S TAT UL (cu multă naivitate): Iar eu, domnule, închipuieşte-ţi noroc!

NAE (aparte): A murit francul!

PAMPON: Tii! Păcat!

CRĂCĂNEL: Rău îmi pare. (Se aude uruitul unei birji, care se opreşte în fund.)

N A E: St! Tăceţi, mi se pare că s-a oprit aici o birjă.

PAMPON: Da.

I O R DACH E (venind repede din fund): Două dame, vin două dame.

NAE (naiv): Două dame? Ce să caute la mine două dame?

CRĂCĂNEL: Două dame?

PAMPON: Nu cumva?

D I D I N A (intrând furioasă prin fund): A! dle Iancule, în sfârşit!

(Iordache, Ipistatul şi Nae la o parte vorbesc încet.)

I. L. Caragiale 216

PAMPON: Didina! (Miţa intră furioasă şi se opreşte cu braţele încrucişate în fund.)

CRĂCĂNEL: Miţa? (Caută să se ascunză undeva.)

M I ŢA (coborând la el): Nu te-ascunde, bibiloiule! gândeai că nu o să te prinz, ’ai? De când te pasc, gândeşti? Aici e la Ploieşti, ’ai? În costum de bal, ’ai? (Miţa lângă Crăcănel îl judecă încet şi-l zguduie;

Nae după parvan; Iordache şi Ipistatul cară mezelurile şi butelcile în odaia din dreapta.)

D I D I NA: De azi-dimineaţă de când ai plecat de acasă, câte ceasuri sunt? ştii?

PAMPON: Îţi spui eu acasă ce a fost.

CRĂCĂNEL: Miţo, Miţo, îţi spui acasă.

MI Ţ A: Nici un cuvânt mai mult! ’aide!

D I D I N A: ’Aide acasă!

PAMPON: Frate, a fost încurcătură, înţelege.

CRĂCĂNEL: Da, o încurcătură.

NAE (ieşind de după parvan): Se înţelege c-a fost o încurcătură, cum se-ntâmplă totdeauna în carnaval. Ei! d-ale carnavalului! Să-mi daţi voie, coconiţelor, să vă isplic eu încurcătura pe larg la masă.

(Crăcănel şi Pampon foarte mulţumiţi.)

F E M E I LE: La masă?

N AE: Da, la masă. Noi, între bărbaţi, pusesem de gând să îmbucăm ceva aicea la noi. Dincolo e cald, masa pusă aşteaptă. Crez că nu o să capăt un refuz.

M I ŢA (cu tonul de refuz, înţepată): Mersi, musiu, de invitaţie.

CRĂCĂNEL (strălucitor): Miţo, să mă vezi cu ghete de brunel cu bizeţ1 pe catafalc! (Încet:) Frizer, frizer, da’ nu ştii ce băiat galant e.

PAMPON (Didinii): Dacă mă iubeşti.

1 Ghete de lux; bucată de piele (adesea cu găurele), pusă în deosebi la vârful ghetei, ca ornament.

SCENA IX

A C E I A Ş I, C AT I N DAT U L, curat la faţă, tot în costumul de turc

CAT I N DATUL (intrând din fund triumfător): M-a curăţat spiţerul!

D I D I N A (încet): Cine-i ăsta?

PAMPON (tot aşa): Lasă că-ţi spui eu. (Didina râde.)

CRĂCĂNEL (Miţii): Ăstuia i-a dat o nebună la bal cu o sticluţă cu doftorii în ochi!

M I ŢA (repede): Şi nu l-a ars?

CRĂCĂNEL: Aş! era un fel de cerneală violentă. (Didina trece lângă Nae; Miţa şi toţi ceilalţi se grupează în jurul Catindatului şi-l examinează.) Le-a scos toate?

CAT I N DATUL: Toate, uite-te. Îţi dau un franc pe una.

M I ŢA (aparte): M-a-nşelat spiţerul. mai bine!

NAE (încet Didinii): Mâine seară la cinci.

D I D I N A (asemenea): Bine!

NAE (asemenea): Nu bine, negreşit! (Didina trece şi ea să examineze pe Catindatul.)

PAMPON: Nu se mai cunoaşte deloc.

I O R DACHE: Da’ deloc. (Trece în odaia din dreapta.)

CAT I N DATUL: Închipuieşte-ţi să mă fi văzut nenea Iancu în halul ăla. (Toţi îl examinează.)

M I ŢA (încet lui Nae): Aţi şoptit? Ce ţi-a şoptit? Ce i-ai şoptit?

NAE (asemenea): Eşti nebună? iar începi? Aşteaptă-mă mâine la opt seara.

MI Ţ A: Da. (Se duc amândoi şi ei lângă Catindatul.)

CRĂCĂNEL (uitându-se în ceafa Catindatului): Aha! iaca una a rămas în ceafă; adu francul.

CAT I N DATUL: Las-o aia; aia e de la noi de la percepţie; ştii, am obicei, după ce sciriu, şterg condeiul; îl dau pân păr. (Face gestul la ceafă; toţi râd.)

I. L. Caragiale

I O R DACHE (venind din dreapta): Dacă poftiţi, masa e gata.

C AT I N DAT UL: Masa? Care va să zică (lui Nae) ne-ncurcăm iar?

N A E: Cu plăcere, neică.

PAMPON: ’Aida la masă.

I O R DACHE: Lasă că-i ştiu eu leacul ei; eu i sunt popa. de la

CAT I N DATUL (ridicându-se înseninat): Mersi, neică, mi-a treCRĂCĂNEL: ’Aida! (Toţi au pornit spre dreapta; Didina cu Pampon, Miţa cu Crăcănel, Nae cu Catindatul, Iordache cu Ipsitatul.)

CAT I N DATUL (punând mâna repede la falcă, dă un ţipăt)! Ai!

(Se opreşte şi se întoarce în loc; toţi fac asemenea.)

T O Ţ I: Ce e?

CAT I N DATUL (umblând agitat): Pfu! Pfu! Pfu! Iar m-a apucat; dar rău; rău de tot! (Către Iordache, hotărât:) Ştii s-o scoţi? Scoate-o.

(Toţi privesc pe loc.)

Matei citire. (Se repede la masa din fund, ia o pereche de foarfeci mari şi vine cu ele încruntat, clănţănându-le ca la tuns; Catindatului:) Şezi!

(Catindatul şade; Iordache cu foarfecele clănţănind îl ameninţă să i le bage pe gât.) cut! (Toţi pornesc veseli şi râzând spre dreapta.)

(C o r t i n a)

NĂPASTA

Dramă în două acte

I. L. Caragiale 220

PERSOANELE

DRAGOMIR, cârciumar

GHEORGHE, învăţătorul satului

I ON, ocnaş

A N C A, soţia lui Dragomir

C Î Ţ I VA OAMEN I.

Într-un sat de munte.

221 Năpasta

Am înţeles!

ACTUL I

(Interiorul unei cârciume, clădite cu grinzi de lemn. În fund, la mijloc, uşa de intrare; la stânga, fereastră mare şi prăvălie cu oblon; lângă fereastră, taraba.

La stânga, planul întâi şi al doilea, două uşi care dau în două odăi. La dreapta, planul întâi, chepengul beciului şi o uşe care dă în celar. La stânga, în faţă, o masă de lemn şi scaune rustice. Laviţe pe lângă pereţi.)

SCENA I

DRAGOMIR, G H E O R G HE şi A N C A.

Toţi trei stau împrejurul mesei pe care arde o lampă mică cu petrol.

Gheorghe ţine o gazetă în mână. Anca lucrează la o cămaşe

GHEORGHE: E greu să scape, fireşte. dar se-ntâmplă. Aşa fac mai toţi câţi scapă: dintru-ntâi s’arată pocăiţi, se prefac proşti, se dau tot cu binişorul, şi odată, când le vine bine, p-aici ţi-e drumul.

DRAGOMIR: Adică şi ăsta era şiret. se prefăcea. (zâmbind).

GHEORGHE: Ştiu eu?

DRAGOMIR: Fugi, mă, d-acolo!

GHEORGHE: De ce să nu crezi că s-a prefăcut?

A N CA: Asta e! nouă ani de zile! Cine se preface atâta vreme aşa, şi să nu fi fost nebun, tot acolo ajunge. până la urmă tot nebuneşte.

DRAGOMIR: Dac-a fost ticălos, prostul! L-a găsit cu cămaşa plină de sânge, a văzut la el luleaua, tutunul şi amnarul mortului.

Dacă s-a bucurat să fure nişte nimicuri de la un mort pe care l-a găsit în pădure, eu stric? Era tâmpit. când i-a citit osânda, râdea.

I. L. Caragiale 222

ANCA (cu mult interes): Cum? de unde ai văzut tu când i-a citit osânda?

DRAGOMIR: Am fost la judecată.

GHEORGHE: Ai fost?

ANCA (din ce în ce mai interesată): La care judecată?

DRAGOMIR (contrariat): La juraţi, când l-a osândit.

A N CA: Ai fost tu la juraţi?! şi mie atâţia ani de zile să nu-mi spui!

DRAGOMIR: Ţi-am spus.

A N CA: Ba nu.

DRAGOMIR (supărat): Ei! aşa e, nu, fireşte. La ce? Să-ncepi iar să-mi boceşti pe răposatul?

ANCA (clătinând din cap): Dragomire! (Se scoală şi trece la treabă.)

DRAGOMIR (după ce s-a uitat urât la ea, către Gheorghe): Ia citeşte, mă, înainte, să vedem ce s-a făcut nebunul.

GHEORGHE (căutând şirul în ziar, apoi urmărind citirea): „.precum şi toate cercetările au fost zadarnice. Soldatul mărturiseşte că de multe ori a mers cu nebunul la apă, că-l lăsa la fântână singur şi el se ducea să-şi vază amanta. Nebunul venea cu doniţele pline şi-l chema să se întoarcă împreună la temniţă. Tot timpul, nebunul a fost ca şi liber, în orice caz foarte puţin păzit. Era bun şi foarte simpatic tuturor – afară de accesurile acute în care-l apuca mania persecuţiei.

După cum afirmă soldatul, nebunul ar fi căzut în ocna veche, care e părăsită de pe vremuri.”

DRAGOMIR (cu interes): Care va să zică. a murit.?

GHEORGHE: Ba bine că nu.

DRAGOMIR (aparte): A murit!

GHEORGHE: Ia spune, Dragomire, ce fel de om era. Eu n-am văzut de când sunt o judecată la juraţi. Aş vrea să văz şi eu o dată.

Ce face, ce zice omul pe care-l judecă?

DRAGOMIR: Ce să facă? Stă şi el între puşti şi aşteaptă să se isprăvească mai degrab'.

ANCA (de la tarabă): Dar tu, Dragomir, ai mers aşa din întâmplare ori dinadins?

DRAGOMIR (întorcându-se spre ea): Dinadins? Ce, nu ţi-e bine? De ce să merg dinadins? (Lui Gheorghe.) S-a nimerit să fiu în oraş. mă dusesem să vânz nişte lână. (Răstit, către Anca, care şade, rezămată cu coatele pe tarabă.) Ce faci acolo?

A N CA: Nimic. Ascult.

DRAGOMIR: Asculţi! (Din ce în ce mai aspru:) Nu-ncepi iar să boceşti pe răposatul? că iar am vorbit de el. 'Aide de! începe. jeleşte-l! (Anca trece binişor şi iese în stânga; către Gheorghe.) Eu zic că nebunul nu era vinovat; degeaba l-a băgat douăzeci de ani la ocnă!

GHEORGHE: Ştii c-ar fi ciudat – că s-a mai întâmplat aşa lucru. – să te pomeneşti că prind vreun tâlhar şi ala spune: tot eu am făcut acu câţiva ani omorul din pădurea Corbenilor. uite de ce şi uite cum. Ai!

DRAGOMIR: Se prea poate.

GHEORGHE: Ce te faci atuncea cu nebunul?

DRAGOMIR: Care?

GHEORGHE: Care a fost osândit degeaba.

DRAGOMIR: Ai zis c-a murit.

GHEORGHE: Să zicem că trăieşte.

DRAGOMIR: Cum să trăiască? a căzut în ocna părăsită.

GHEORGHE: Nu. să zicem că n-a căzut, să zicem c-a fugit şi pun iar mâna pe el. Cine-i plăteşte atâţia bani de necaz?

DRAGOMIR: Dumnezeu. (pauză) Mă, Gheorghe, tu cam ştii legile.

GHEORGHE: Aşa ş-aşa. (Anca intră înapoi şi se opreşte în uşă.)

DRAGOMIR: Nu-i aşa că un om care a făcut o faptă. un omor.

nu-i aşa că dacă vine singur peste zece ani şi se mărturiseşte, nu mai are nici o pedeapsă?

GHEORGHE: Cât e nu ştiu sigur, dar ştiu că e un termen: dacă trece ala, s-a isprăvit.

ANCA (care a ascultat din pragul uşii, coboară; e plânsă): Cum

I. L. Caragiale

A N CA: De ce nu eşti mai blând, Dragomire?

DRAGOMIR: Pleacă odată.!

A N CA: Mă duc. (Iese în fund.) adică? la zece ani un ucigaş poate veni să spuie singur ce-a făcut şi lumea îl lasă în pace?

GHEORGHE: Aşa e legea.

A N CA: Bună lege, zău! (Se şterge la ochi.)

DRAGOMIR: De ce nu te pui tu să faci alta mai bună? (Fixându.)

Iar ai venit! (Lui Gheorghe.) Vezi de ce nu i-am spus. pentru că de câte ori vine vorba de răposatul, ori îşi aduce aminte de el cât de departe, îmi urlă toată ziua. (Către ea:) Mergi d-aici, şi nu mai boci pe cap, cobe! Ştiu că dacă m-or omorî pe mine, mi-ai juca hora la soroace în loc să-mi faci pomană. (Pauză; Anca se retrage.) Dacă era să boceşti toată viaţa pe bărbatu-tău ăl dintâi, de ce te-ai măritat a doua oară? ’Aide. mergi!

muierea.

SCENA II

DRAGOMIR, G H E O R G H E

DRAGOMIR: Du-te la păcatele! (Se scoală supărat.)

GHEORGHE (după o pauză): Fie, măi vere, pre aspru eşti cu

DRAGOMIR: Ia lasă-mă-n pace şi tu. Ştii tu cum trăiesc eu?

ştii tu ce am făcut eu pentru femeia asta? că mai bine îmi frângeam gâtul până să n-o fi întâlnit! Dacă nu era femeia asta îndărătnică, eu eram astăzi altfel de om! Tu nu ştii ce s-a petrecut între mine şi ea.

GHEORGHE: Da, da, văz ce se petrece. Vă canoniţi unul pe altul degeaba: nici tu nu eşti de ea, nici ea de tine.

DRAGOMIR: Ea m-a luat ca să aibă cine să-i ţie soroacele de sufletul răposatului. Din ziua întâia a cununiei şi până astăzi, o dată n-am văzut-o zâmbind; de atunci şi până astăzi cu trupul e aicea pe lumea asta şi cu gândul e la Dumitru pe lumea ailaltă.

GHEORGHE: O fi fost cu ea mai bun ca tine.

DRAGOMIR: Mai bun! De unde ştia ea din ziua întâia că n-o să fiu şi eu poate mai bun decât el. Eu n-o iubeam? că dacă n-aş fi iubit-o! Şi mai în sfârşit înţeleg să plângă o femeie pe bărbat dacă e văduvă. da dacă s-a măritat odată cu altul. care-i ala să rabde asta?

Atunci de ce s-a mai măritat?

GHEORGHE: Ei!

DRAGOMIR: Da; de ce. dacă nu se poate despărţi de umbra răposatului? Ba zi că e o femeie nebună, care mi-a stricat mintea şi mie. Eu sunt sănătos, crezi, de când am luat-o? Uf! m-am săturat!

De opt ani de zile, Dumitru şi iar Dumitru; pe el îl auz când vorbeşte ea, când mă uit la ea, îl văz pe el. Eu trăiesc în casă, mănânc la masă, dorm la un loc cu stafia lui. Aşa! asta n-o să mai meargă mult!

(Anca intră din fund încetinel, se opreşte în uşă şi ascultă; Gheorghe o vede şi face o mişcare; Dragomir, atras de mişcarea lui Gheorghe, se întoarce şi o vede.) Uite-o! Uite-l! El e. Dumitru! (Către ea.) Te duci!

ori mă duc eu. Să nu te văz! (Porneşte spre ea, ea înaintează spre el; el se repede, o apucă de mână ş-o aduce hotărât în faţă.) Ce vrei? Ce te uiţi aşa la mine? Ce gândeşti? Eu l-am omorât? Da? Spune!

(O smuceşte.)

ANCA (hotărât): Dragomire, eşti nebun? (Îşi face cruce.)

DRAGOMIR: Nebun? Spune. (O smuceşte iar.)

GHEORGHE: Dragomire!

A N CA: O! nebun!

DRAGOMIR: Nu, să spui. Din două una: ori crezi că l-am omorât eu.

A N CA: Poftim! asta-i vorbă de vorbit!

DRAGOMIR: Da. şi atunci de ce mai trăieşti cu mine. ori nu crezi şi atunci de ce mă chinuieşti pe mine? ce ai cu mine? Lasă-mă în pace pe mine cu Dumitru al tău! (O împinge de mână şi suie; ea vrea să facă un pas spre el.) Lasă-mă în pace! (Acelaşi joc.) Lasă-mă în pace! (Iese foarte turburat prin fund, trântind uşa.)

I. L. Caragiale 226 acasă n-are ce bea.

SCENA III

A N C A, G H E O R G H E

GHEORGHE (suie până în fund): Dragomire! Dragomire! S-a dus!

ANCA (coborând la stânga, aparte): Se duce la cârciuma Popii.

GHEORGHE (din fund): Anco! (Coboară încet).

A N CA: Tot aici eşti? Gheorghe, de ce nu-ţi schimbi tu gândurile, mă băiete, şi vrei să mi le schimbi pe ale mele? Îmi pare rău de tine!

Aşa necăjită cum sunt, de ce nu mă laşi tu necazului meu şi mai mă turburi şi tu?

GHEORGHE: Pentru că.

A N CA: Pentru că mă iubeşti. Asta o ştiu.

GHEORGHE: Da, pentru că te iubesc.

A N CA: Lasă-mă păcatelor mele, Gheorghe, şi du-te. Eşi tânăr.

mergi de-ţi caută norocul aiurea. Aşa cum mă iubeşti tu pe mine, eu nu te poci iubi.

GHEORGHE: Tu nu poţi iubi?

A N CA: Ba. oi fi iubind şi eu odată. dar n-am avut parte. Acu la mine a trecut vremea iubitului. D-aia, Gheorghe, îţi mai spui o dată, caută-ţi norocul în altă parte.

GHEORGHE: În altă parte? Bine.

A N CA: De ce să-ţi încurci tu o viaţă tânără cu păţeli trecute, să iei o femeie cu gânduri vechi? Ş-apoi chiar aşa. cum să mă iei?

GHEORGHE: Ţi-am spus.

A N CA: Să mă despart eu acuma de Dragomir? nu se poate.

GHEORGHE: Zici că ţi-e negru să-l vezi.

A N CA: Da. da mie Dumnezeu mi l-a trimis pe el; şi Dumnezeu ştie ce face. eu trebuie să fac voia lui.

GHEORGHE: Bine, Anco, fă cum vrei, trăieşte cum îţi vine. Eu m-am hotărât să plec din satul ăsta.

ANCA (repede): Să pleci?

GHEORGHE: Da. Eu te iubesc, tu nu mă poţi iubi. ce-ar însemna să mai stau aici degeaba?

ANCA (tristă): Pleci!

GHEORGHE: Da. Lumea a cam simţit. eu să mă stăpânesc nu poci. şi nu voi să mă fac de batjocură, să mă ţiu de urmele tale ca un nătărău. (Anca stă pe gânduri.) Nu mai merge. să fiu prieten cu bărbatu-tău, care nu-i om de felul meu, numai ca să te poci vedea mai des! Eşti o femeie. nu ştiu cum să-ţi zic. Ţi-e drag să trăieşti cu un om care se poartă cu tine ca cu un câine, şi mă goneşti pe mine, care te iubesc. Bine. Atunci mai bine să nu te mai văz deloc.

A N CA: Care va să zică, pleci? adevărat?

GHEORGHE: Da.

A N CA: Când?

GHEORGHE: Cât s-ar putea mai curând. peste câteva zile.

A N CA: Rău îmi pare.

GHEORGHE: De ce?

A N CA: De ce, de ne-ce, îmi pare rău.

GHEORGHE: Dacă nu mă iubeşti?

A N CA: Ce copil eşti? Eu nu te iubesc pe tine, dar tu mă iubeşti pe mine: nu înţelegi tu că mai dor o să-mi fie mai la urmă mie de tine decât ţie de mine.

GHEORGHE: Atuncea.

A N CA: Ce?

GHEORGHE: Vino cu mine.

A N CA: Nu se poate.

GHEORGHE: Prin urmare, eu ce să fac?

A N C A: Tu. tu să te duci, Gheorghe, cu Dumnezeu; de dorul meu să nu-ţi pese. (Plânge.)

GHEORGHE: Anco, plângi?A N CA: Da.

GHEORGHE: Pentru ce?

A N CA: De prisos să-ţi spui.

GHEORGHE: Dacă plângi.

I. L. Caragiale

A N CA: Să-ţi vorbesc drept, Gheorghe; eu îţi sunt cu mult datoare ţie. Multă putere mi-a dat prieteşugul tău şi gândul că un om aşa de voinic ca tine mă iubeşte. Gândul că tu ai fi în stare să faci odată ş-odată o jertfă mare pentru mine era sprijinul sufletului meu amărât.

Dacă tu te duci, cum rămâi eu?

GHEORGHE: Ce jertfă? s-o fac.

A N CA: Nu poci acuma. nu ştiu. n-am ce să-ţi spui. (Stă un minut la gânduri.) Gheorghe, dacă mă iubeşti mult. mult. (schimbând repede tonul), du-te acuma de dormi liniştit şi vino mâine dimineaţă aici: Dragomir pleacă la târg, putem sta mai mult de vorbă. Du-te.

Noapte bună.

GHEORGHE: Noapte bună, Anco. (Pleacă spre fund.)

ANCA (aparte): Pleacă. (El dă să iasă; cu glasul jumătate.) Gheorghe!

GHEORGHE (întorcându-se): M-ai chemat?

A N CA: Nu. (El o priveşte lung, apoi vrea să plece.) Ba da! (El se întoarce iar şi coboară cu aerul întrebător.)

GHEORGHE: De ce?

A N CA: Nu pricepi?

GHEORGHE: Nu.

ANCA (cu multă intenţie): Tu nu simţi, n-ai priceput deloc că şi eu te iubesc?

GHEORGHE: Tu. pe mine? adevărat?

A N CA: Adevărat. Trebuie să-ţi spui, că nu mai poci. (Foarte volubil:)

Gheorghe, Dragomir o să vie acum beat. Când se întoarce beat, mă-njură şi se culcă şi doarme dus de poţi tăia lemne pe el. Vino!

De la tine din deal se vede fereastra asta. oblonul este închis.

Pândeşte: când ăi vedea lampa la ochiul oblonului, vino degrabă. te aştept!

GHEORGHE: Mă iubeşti?

A N CA: Da, da' să nu uiţi că sunt nevasta lui Dragomir. dacă moare el, sunt a ta! Gheorghe, m-am jurat: când o cădea a dintâi lopată de pământ pe coşciugul lui, eu să fiu în braţele tale. Ai priceput?

GHEORGHE: S-aştept o viaţă întreagă.

ANCA (scurt): Eşti un prost! M-ai fi iubind tu, da' nu mă-nţelegi.

Gândeşte-te mai bine la ce am vorbit. Cum vezi lumina, vino, să nu te aştept. Du-te.

GHEORGHE (transportat): Mă duc. viu. Mă iubeşti?

A N CA: Da, da, te iubesc. (Îl strânge în braţe cu putere, apoi îi face vânt prin fund şi încuie.)

SCENA IV

A N C A singură, privind spre fund

Gheorghe, Gheorghe, ce păcat te mână pe tine! (Coboară încetinel la masă.) O fi în stare băiatul ăsta uşurel de câte se laudă? să vedem. Unde o fi câinele? la cârciuma Popii. joacă cărţi şi bea. Să vie iar beat să mă înjure şi să mă ameninţe! Aş vrea să ştiu cât o să mai ţie asta! Mult, nu crez! (Ascultă.) Haha! vine. el este. (Îşi ia lucrul şi stă la masă.

— O bătaie în uşe.

— Anca se ridică şi stă un moment.) Am încuiat. (Încă o bătaie. Anca merge la uşe.) Acuş-acuş!

(Descuie.)

SCENA V

A N C A, I ON

I ON (foarte obosit şi cam tremurând): Bună vremea, nevastă.

A N CA: Mulţumim dumitale, om bun. Ce pofteşti?

I O N: Îmi dai de mâncare?

ANCA (aparte): Ăsta nu-i din sat. e străin. (Tare:) N-avem de mâncare, omule. pleacă.

I O N: Da'. mă laşi să dorm? lasă-mă să dorm.

ANCA (aparte): E un om rău, e beat, ori ce? (Tare:) Caută-ţi de drum, creştine; (cam aspru:) 'aide!

I ON (sfios şi apărându-se ca de o lovitură la cap): Mă duc. să nu mă baţi. să nu dai!

A N CA: Dec! de ce să te bat? du-te sănătos.

I ON (vrea să plece, îşi pierde puterile şi se razimă de uşe): Nu mai poci. (ridicându-se frumos). Dă-mi ceva să mănânc, fă-ţi pomană.

mi-e foame. (Se lasă binişor pe laviţa din stânga uşii.)

A N CA: Ăi fi bolnav?

I O N: Nu.

A N CA: Da' ce ai?

I O N: Mi-e foame. sunt ostenit.

A N CA: Da'. de unde vii dumneata?

I O N: Hehč, de departe. tocma' de la munte.

A N CA: Şi ce vânt te-a bătut pe la noi?

I O N: M-am rătăcit.

A N CA: Da-ncotro mergeai?

I O N: Nu ştiu.

A N CA: Cum să nu ştii unde mergeai?

I ON (încet şi confidenţial): Vezi că eu. sunt nebun.

A N CA: Nebun?!

I O N: Hăhă! Da’ nu m-apucă totdeuna. Şi când mă chinuieşte

Necuratul, numa’ vine Maica Domnului de mă scapă. Necuratul mi-a poruncit de două ori să-mi fac seama singur. ca să-mi ia sufletul.

A N CA: Sărmane, cine ştie ce păcate!

I O N: Da’ Maica Domnului nu m-a lăsat. (Se închină.)

A N CA: Şi din ce ţi-a venit?

I O N: Din bătaie. Şi când mă speriu m-apucă, fie pe pustii locuri!

şi, când e să m-apuce, îmi vine întâi cu grije şi cu scârbă şi pe urmă cu spaimă. şi mă arde (arată moalele capului). Eu am o bubă aici înăuntru. Da-mi dai?

A N CA: Ce?

I O N: De mâncare.

A N CA: A! uitasem, uita-te-ar relele! (Merge la tarabă, taie un codru de pâine şi i-l dă.) Na, omule.

I O N: Bodaproste!

A N CA: Vrei ş-un rachiu?

I O N: Dacă-mi dai.

ANCA (îi dă un ţoi de rachiu): Da’ cum s-a întâmplat să-ţi vie?

E de mult?

I O N: Vreo zece ani.

A N CA: Zece ani. Şi cine te-a bătut? de ce?

I O N: Degeaba. Eu eram pădurar la Corbeni.

ANCA (aparte): Pădurar la Corbeni! (tare). Cine te-a bătut?

I O N: La judecată. că nu vream să spui.

ANCA (cu nerăbdare): Ce?

I O N: Că de ce l-am omorât.

A N CA: Omorât! (Aparte:) Doamne Isuse Cristoase! cine e omul ăsta? (Cu teamă c-a aflat adevărul:) Te cheamă. Ion.

I ON (dând din cap): Ion mă cheamă.

A N CA: Şi ziceai c-ai omorât pe.

I O N: Pe Dumitru Cirezarul.

ANCA (aparte): Cum a ajuns omul ăsta aici? Tu, Maica Domnului!

i-ai fost călăuză; tu l-ai purtat pe căi necunoscute şi mi l-ai trimes aici ca să ridice din calea hotărârii mele îndoiala.

I ON (moţăind): Acu mi-e somn. (ascultă ca de departe). De ce urlă câinele?

A N CA: Nu urlă nici un câine.

I O N: Ascultă.

ANCA (aparte): Aiurează. (Tare:) Ioane, vrei să te culci?

I O N: Da.

A N CA: Scoală (îl ajută să se ridice), vino cu mine. ’Aide p-aici

(îl duce de mână încetinel spre stânga, planul întâi).

I O N: Când urlă câinele, moare cineva. (şovăie, ea îl sprijineşte).

A N CA: Încetinel.

I O N: Tu ştii cine o să moară. O să moară Ion? Dacă Ion moare, scapă de dracul? (se opreşte, face o grimasă de durere şi pune mâna la cap). Mă doare! (Amândoi ies încet.)

SCENA VI

G H E O R G H E, A N CA

GHEORGHE (intrând repede din fund): Anco! (venind spre stânga:) Anco!

ANCA (venind din stânga): Gheorghe! (Repede.) Ce cauţi? ce vrei?

Nu ţi-am spus să nu vii până nu ţi-oi face semn? Ţi-am făcut semn?

Vrei să dea Dragomir peste tine aici? Pleacă, du-te şi nu mai veni până nu te chem.

GHEORGHE: Stai să-ţi spui. Am venit să-ţi aduc o veste bună.

A N CA: Ce veste bună?

GHEORGHE: Viu de la cârciuma Popii. Dragomir e tot acolo.

E băut. A jucat cărţi, a pierdut şi-a făcut cinste la toţi. E acolo popa, notarul, primarul, sunt toţi în odaie.

A N CA: Asta ţi-e vestea a bună?

GHEORGHE: Stai. Dragomir pleacă până-n ziuă.

A N CA: Ei! merge la târg.

GHEORGHE: Nu. pleacă, nu se mai întoarce.

A N CA: Ce?

GHEORGHE: Te lasă. se duce în lume!

A N CA: Cum? (Aparte:) Nu crez eu asta.

GHEORGHE: Anco.

A N CA: ’Aida-de! mai sunt şi eu p-aici.

GHEORGHE: Nu-ţi pare bine? N-ai zis că mă iubeşti?

A N CA: Ei da! ş-apoi. dacă te iubesc?

GHEORGHE: Când bărbatul îşi părăseşte nevasta, ea are drept, după lege, să se despartă de el şi să ia pe cine-i place.

A N CA: Ce vorbeşti prostii. Cum o să plece Dragomir? Unde să plece?

GHEORGHE: N-a spus unde, dar îşi ia ziua bună de la toţi.

zău! până în ziuă se porneşte.

A N CA: Om vedea. (Aparte:) Aşa? (Stă pe gânduri.)

GHEORGHE: La ce te gândeşti?

A N CA: Gheorghe, uită-te la mine bine! eşti tu bărbat în toată firea, ori eşti un om uşurel? Mă poci eu încrede în tine? Faci ce ţi-oi zice eu?

GHEORGHE: Fac.

A N CA: Dar dacă nu faci?

GHEORGHE: Spune ce, să fac!

A N CA: Bine. Să vedem ce-ţi poate dragostea: du-te şi orice s-ar întâmpla, până nu vezi semnul, nu te mişca. (Gheorghe face o mişcare.)

Fără vorbă multă, pleacă. (Îl împinge spre fund.)

GHEORGHE: Anco!

A N CA: Du-te.

GHEORGHE: Mă iubeşti?

ANCA (foarte impacientată): Da, da’ du-te (îl împinge afară). Să nu te întâlneşti cu el. ia seama. (Închide.)

SCENA VII

A N C A singură, coboară la uşa din stânga şi ascultă; o deschide binişor şi se uită înăuntru; trece apoi şi şade la masă.

Vrea să plece. Ce să fac? Să mă duc să strig în gura mare. să dau pe vinovatul adevărat pe mâna judecătorilor şi să scap pe nevinovat.

Dar dovada? Bănuiala mea. Dar ce dovadă o să fie asta dacă el o tăgădui? Ia stai. Care va să zică el mai are un an să o ducă cu frica în sân. anul ăsta o să umble fugar, şi peste un an îşi poate spune singur fapta, şi. s-a isprăvit. Să rămâie nepedepsit. Aşa e legea, bine; dar eu poci să-l las aşa? Nu. nu se poate. (Pauză.) Nebunul ăsta tot e osândit odată. Pentru un păcat, două ori zece, un om tot cu o viaţă plăteşte. Şi fără altă vină nouă, nebunul tot are să fie prins până la urmă şi întors acolo de unde a fugit. (Pauză.) Şi dacă e vorba, ce este mai bine pentru nebun? să-şi târască viaţa pribeag şi chinuit, fără adăpost, fără o zdreanţă pe el, fără hrană, ori să trăiască în închisoare îmbrăcat, hrănit şi îngrijit la vreme şi adăpost? Să fie

I. L. Caragiale 234 slobod e mai bine? să se bucure de lumina soarelui în bunăvoie?

Dar e nebun. Mai are nebunul bunăvoie? Lumina soarelui fără lumina minţii. O să-i fie lumina soarelui singură iarna de cald, ori de foame vara? O să se găsească ori nu un suflet de creştin să-l miluiască cu o fărâmă de pâine. o să degere, ori o să se coacă toată ziua, nemâncat, gonit de lipsa lui de voie, şi seara o să adoarmă de foame pe pământul gol. Aşa-aşa. locul lui e la ocnă. Dumnezeu, cine ştie pentru ce păcate, l-a aruncat în prăpastie, dar a fost şi bun şi i-a luat mintea cu care să-şi judece ticăloşia: i-a dat greutatea. dar i-a luat cumpăna! (Stă pe gânduri.)

SCENA VIII

A N C A, D R A G O M I R

DRAGOMIR (intră şi se opreşte în prag, e palid şi cam ameţit):

Anco! Anco!

ANCA (tresărind): Ai venit? (Se scoală.)

DRAGOMIR: Da. îţi pare rău? Dacă îţi pare rău. mă duc iar.

(Şovăie.)

A N CA: Nu-mi pare rău c-ai venit, îmi pare rău c-ai venit iar beat.

DRAGOMIR: Asta aşa e. sunt. ce e drept, sunt cam beat.

Am băut. dar de necaz am băut. (Oftează.) Da, să ştii tu. numai de necazul tău!

A N CA: De ce ai băut nu ştiu, ştiu că eşti beat. culcă-te.

DRAGOMIR: Nu voi să mă culc. Am de vorbă cu tine.

A N CA: Las-că mai vorbim mâine dimineaţă, acuma nu poţi vorbi.

DRAGOMIR: Ba poci. Dă-mi să beau.

A N CA: Tot mai vrei?

DRAGOMIR: Tot mai vreau. Adu vin şi să stai aici, că am să vorbesc cu tine. (El stă la masă, ea îi aduce o cană cu vin.)

A N CA: Na. să-ţi treacă necazul.

DRAGOMIR (ridică la gură cana şi se opreşte): Tu! (Rânjeşte la ea.) Tu, n-auzi? De ce vrei tu să mă otrăveşti pe mine?

A N CA: Eşti nebun, vai de capul tău! Da’ de ce să te otrăvesc?

DRAGOMIR: Ca să te scapi de mine, ştiu eu! şi să trăieşti cu altul. Poate că ai pus ochii pe Gheorghe, învăţătorul. Am cam mirosit eu ceva. (rânjind). Vai de voi! vă pui capul la amândoi! (Aduce cana la gură şi iar se opreşte.)

A N CA: Vorbeşti aiurea.

DRAGOMIR: Să mă otrăveşti, ’ai? (Îi dă cana, şi aspru:) Na ici!bea tu întâi. să te văz eu că bei.

ANCA (ia cana, bea şi i-o dă înapoi): Na.

DRAGOMIR: Tu, Anco, spune drept, ce gândeşti tu de mine?

ANCA (luându-şi lucrul): Bine gândesc.

DRAGOMIR: Bine? Bine să fie. Las-o încurcată. (Pauză.)

A N CA: Abŕ, Dragomire, când pleci tu?

DRAGOMIR: Unde să plec?

A N CA: În lume. ştiu eu unde? Am auzit că vrei să mă laşi şi să te duci încotro ăi vedea cu ochii.

DRAGOMIR: Cine ţi-a spus?

A N CA: Ce-ţi pasă. De ce, Dragomire?

DRAGOMIR: Pentru că nu trăiesc bine cu tine. nu mă iubeşti.

tu nu-mi eşti nevastă, îmi eşti vrăjmaş. pentru că tu m-ai nenorocit pe mine.

A N CA: Eu? aş vrea să ştiu şi eu cum.

DRAGOMIR: Da, tu. Dacă nu te cunoşteam pe tine, eu era să fiu altfel de om. (Bea şi oftează:) Hehe! ce om era să fiu eu. Dar s-a dus. acu e degeaba. las-o încurcată!

A N CA: Şi vrei să mă laşi?

DRAGOMIR: Da, numai pe câtăva vreme. să vezi cum îţi este fără mine. (bea). Ascultă ici la mine. unde ţi-e gândul? Eu am o daraveră departe. trebuie să plec mâine dimineaţă. Tu. fii cuminte.

stai acasă şi m-aşteaptă. Să nu dea dracul! că te tai!

A N CA: O să zăboveşti mult?

I. L. Caragiale

DRAGOMIR: O lună, două, trei, mai mult. un an, nu ştiu.

A N CA: Dar ai să vii înapoi?

DRAGOMIR: Fireşte că viu. Tu ai să iei cu înscris de la Popa,

— să mi-aduci aminte să-ţi dau înscrisul – cinci sute de lei. Hanul poţi să-l dai cu chirie; tot Popa vrea să-l ia. Şiţa de sub şură poţi s-o vinzi. Scândurile de la deal o să le aducă peste câteva zile. mai ai să mai plăteşti vreo treizeci şi cinci de lei. să le vinzi; poţi apuca pe ele până la o sută de lei.

ANCA (după ce l-a ascultat cu răbdare, clătinând mereu din cap):

Aoleu, Dragomire!

DRAGOMIR: Ce?

A N CA: Să mai crez eu că ai să te întorci? Eu nu văz că-ţi faci adiata? (Se scoală.) Dragomire, tu n-ai să pleci. Cum se poate una ca asta! Să-ţi laşi tu casa ta şi să fugi aşa în lume. De ce? Ai scăpătat şi mergi să slugăreşti unde nu te cunoaşte nimeni?

DRAGOMIR: Aşi!

A N CA: Ori te-a ars focul şi mergi să cauţi adăpost în altă parte?

DRAGOMIR: Nu!

A N CA: Atunci ai făcut poate vreo faptă rea şi ţi-e teamă de răspundere, de pleci aşa în străinătăţi de la tine şi de la ai tăi.

DRAGOMIR: Dec!

A N CA: Că cine fuge aşa? cine îşi părăseşte aşa casa şi locul tamnisam şi-şi ia lumea în cap? Doar oamenii deznădăjduiţi, ori făcătorii de rele, ori. nebunii.

DRAGOMIR (bea şi rânjeşte): Nebunii.

A N CA: Deznădăjduit n-ai de ce să fii, că, slava Domnului, ai după ce bea apă. Fapte rele zici că n-ai făcut, că tu ştii şi Dumnezeu ce stă pe cugetul tău. Atunci, Doamne iartă-mă, ăi fi nebun!

DRAGOMIR (acelaşi joc): Mai ştii? Oi fi.

A N CA: De asta să nu râzi. eşti tu niţel cam ţicnit. adică, ce niţel! eşti bine de tot; demult ţi-ai pierdut sărita. (Dragomir ascultă nervos.) Noaptea visezi urât şi sai din somn mereu. Ţi-e frică să dormi cu lampa stinsă. Mai-nainte, unde se întâmpla la tine să te îmbeţi!

Năpasta 237 acuma îţi bei minţile dintr-un ţoi de rachiu. Mai-nainte mă sileai tu să fac pomană şi să ţiu soroacele de sufletul lui Dumitru (Dragomir mişcare) – ba că ţi-a fost prieten bun, ba că ce păcat că s-a prăpădit aşa om de omenie!

— Ajunsesem să mă mir eu de tine, cum tu, bărbatul meu, să nu mă laşi o clipă măcar să-mi uit de bărbatu-meu ăl dintâi. De la o vreme încoace, alta ş-alta; dacă pomenesc cât de rar de el, te-apucă alte alea. Tu n-ai băgat de seamă ce-ai făcut adineaori?

DRAGOMIR: Când adineaori?

A N CA: Adineaori, când citea Gheorghe.

DRAGOMIR: Ei?

A N CA: Vorbeşti nişte vorbe. de nu te-ar cunoaşte omul ar crede.

DRAGOMIR: Ce vorbe? Ce-am zis?

A N CA: Ce nu se cade să vorbeşti. Încai la băutură, calea-valea.

e omul cu mintea împăienjinită. Dar erai treaz.

DRAGOMIR: Ei! ce-am vorbit?

A N CA: Mi-ai zis să-ţi spui ce crez eu de tine, că tu ai omorât pe

Dumitru. şi Gheorghe era de faţă.

DRAGOMIR: Şi tu ce-ai răspuns?

A N CA: Ţi-am răspuns ca totdeauna. că eşti nebun.

DRAGOMIR (încruntat): Nebun!

A N CA: Uite, vezi. am luat seama că nu-ţi place deloc s-auzi vorba asta. Ce să fie cu tine, Dragomire? Eu gândesc c-o fi vreun păcat. Să te spovedeşti. să te grijeşti.

DRAGOMIR: Ce, am să mor?

A N CA: Nu se spovedeşte omul numai când are să moară.

DRAGOMIR (indispus): M-oi spovedi altădată, n-am vreme acuma.

A N CA: Când?

DRAGOMIR: Când m-oi întoarce.

A N CA: Dacă te-i mai întoarce.

DRAGOMIR: Ei, aşa! dacă m-oi mai întoarce. (se ridică ameţit) m-oi spovedi. Ei, ş-apoi ce? Aşa e viaţa omului! Pe toţi tot dracul îi

 încalecă. toţi o să moară, toţi! Şi eu o să mor. şi tu o să mori, şi

Gheorghe, şi toţi. pe rând, pe rând, ca la moară. (Se uită lung unul la altul.) Tu, femeie, tu eşti ispita. Anco, Anco! (Îi face şovăind semn să vie după el.) ’Aide! ’Aide, tu, n-auzi? Mâine dimineaţă plec.

Tu! de ce nu mă iubeşti tu pe mine? (O apucă.)

ANCA (vrând să-l depărteze): Lasă-mă.

DRAGOMIR: Nu te las. (o ţine cu d-a-sila).

A N CA: Abŕ, Dragomire, ţii tu minte alaltăieri la pomană – că uitai să te întreb – când a venit rezervistul ăla, de ce ai fugit?

DRAGOMIR (o lasă şi o împinge uşor încolo): Care rezervist?

A N CA: Ăla de semăna grozav cu Dumitru.

DRAGOMIR: Tu ştii care e ăla. (Se întoarce spre masă.)

ANCA (după o pauză): Zici că pleci dis-de-dimineaţă?

DRAGOMIR (posomorât): Da. plec.

A N CA: Atunci, culcă-te. ai şi băut. e aproape de miezul nopţii.

DRAGOMIR (bea ce a mai rămas în cană): Mă duc! (Pleacă spre uşa odăii lui, la stânga, planul al doilea.) Sunt beat.

A N CA: Crez. (urmărindu-l încet). Du-te de te odihneşte. (subliniind) şi.

DRAGOMIR (din pragul uşii): Şi. ce?

A N CA: Închină-te. să nu mai visezi urât.

DRAGOMIR: Bine! (Iese în stânga. Anca se uită din uşe în odaie.)

A N CA: Aşa. Dormi acuma. (Închide uşa şi ascultă, trece apoi şi ascultă la uşa cealaltă, apoi coboară.) Închină-te, Dragomire, că se apropie ceasul!

(C o r t i n a)

239 Năpasta

ACTUL II

SCENA I

ANCA (singură la masă): Să chem pe Gheorghe şi să-l pui să-i sfărâme capul. să stau să mă spovedesc lui Gheorghe cu de-amănuntul. Am eu vreme de asta acuma? Poci să-i arăt

lui aşa pe scurt şi în pripă cum s-a strecurat şi s-a înşirat îndelung, încet-încet, bănuială cu bănuială în sufletul meu, până să se înrădăcineze credinţa asta.

că Dragomir e vinovat? Să-mi pierz noaptea cu vorbe. Dar Gheorghe poate că nu vrea, ori să nu fie în stare să facă aşa faptă. Cum e băiatul uşurel, m-oi căi că i-oi fi spus. (Pauză.) Nu. N-am nevoie de ajutor. Să mă gândesc mai bine. Cine n-o să crează că tot nebunul fugit de la ocnă a omorât şi pe Dragomir? (Pauză). Da de ce să-mi fac păcat şi să mai străgănesc1 pe nevinovat? Aseară, la cârciumă, Dragomir le-a spus la toţi că pleacă în lume. Am destul răgaz până la ziuă să-l târăsc şi să-l arunc în puţ: a plecat, s-a dus. nu mai vine azi, nu mai vine mâine, o lună, un an, nu mai vine deloc. M-a părăsit! (pauză) S-a hotărât. (Se scoală, merge la tarabă şi ia o bardă, apoi coboară încet.) Adică să fie greu lucru? Doarme beat. Un uriaş doarme. doarme şi cugetul lui şi puterea lui şi voia lui; viaţa lui arde încet şi domol, cum arde lumânarea fără să vrea să arză. O femeie slabă, un copil fraged, hotărâre numai să aibă, poate să sufle o dată.

şi-o stinge. (Se joacă cu barda, cioplind binişor pe muchia mesii; în stânga se aud gemetele nebunului; ea se trezeşte din gânduri şi ascultă.)

Nebunul. S-a deşteptat. o să-l deştepte şi pe el. Ce să fac? să-l trăsnesc în somn! Să moară fără să ştie măcar că moare, fără să vază că eu îl lovesc, fără să-şi aducă aminte de Dumitru. Dacă n-o vezi că vine, aia nu mai e moarte! Nu, nu vreau în somn; atunci ar fi parcă ar dormi mereu. Da. să-l deştept întâi: să ştie că-i vine

1 A întârzia, a încurca.

 moartea, de la cine şi de ce. (pune barda pe tarabă şi porneşte spre uşa lui Dragomir, face câţiva paşi şi se opreşte; uşa de la Dragomir se deschide, el apare foarte tulburat).

DRAGOMIR: Ţie?

SCENA II

A N C A, D R A G O M I R

DRAGOMIR (speriat): Anco!

ANCA (aparte): El!

DRAGOMIR: Anco, am visat urât. mă doare mâna!

A N CA: Aiurezi. te doare mâna din vis.

DRAGOMIR: Mă înjunghie unde am semnul de muşcătură.

A N CA: Şezi jos. tremuri (el şade). De unde ai tu muşcătura aia la mână, Dragomire?

DRAGOMIR: De mult.

A N CA: Bine, de mult; dar de unde? N-auzi?

DRAGOMIR: M-am bătut când eram copil şi m-a muşcat unul pe care îl trântisem.

A N CA: De ce nu vrei tu să-mi spui ce ai pe suflet? Eu văz că tu nu eşti în toate ale tale. Tu ai un ghimpe în cugetul tău. Destă inuieşte-te mie.

A N CA: Da, mie (Dragomir mişcă din cap negativ): spune şi te uşurează; dacă ai duce-o mult aşa, o să înnebuneşti.

DRAGOMIR: Să înnebunesc!

A N CA: Da. Ce ai visat?

DRAGOMIR: Un cap de mort. cu dinţii mari. vrea să mă muşte. mă doare.

A N CA: Te doare că nu vrei să spui, te doare că nu te hotărăşti să spargi buba şi s-arunci răutatea afară. (pauză – se apropie binişor de el şi-l apucă pe după gât). Ia ascultă, Dragomire. adică ce ar fi, cum stăm noi aici amândoi, să te pomeneşti (arată în fund) să-l vezi

Năpasta 241 că vine, cum era înalt şi voinic, şi se aşează frumos colea la masă în faţa ta: „Ei, bună-seara, frate Dragomire. Ce mai faci? Mai îţi aduci tu aminte de mine?” (Dragomir se zgârceşte pe scaun şi s-apucă de masă; ea îi ia repede capul în mâini şi cearcă să i-l întoarcă cu d-a sila spre fund). Ia uite colo. colo. Iacătă-l. iacătă-l! Vino, vino, Dumitre! (vrea să-l întoarcă cu toată puterea). Ci uită-te!

DRAGOMIR (smuncindu-se): Lasă-mă! (Se scoală; s-aude ţipând nebunul; Dragomir se întoarce spre stânga; alt ţipet).

A N CA: Ascultă. (Dragomir îşi întoarce privirile de la stânga, ea se repede aproape de el şi, jucând spaima, şopti:) Dragomire! (Îl smunceşte şi-l întoarce în loc cu faţa spre stânga; el dă cu ochii de nebun, scoate un strigăt

înecat şi rămâne încremenit.) Uite-l. Ştii cine e? E nebunul care a scăpat de la ocnă.
DRAGOMIR: Ion! (Cade zdrobit pe scaun.)
A N CA: El!
masă). Şezi, colea, Ioane.
SCENA III
DRAGOMIR, A N C A, I O N
I ON (coboară tremurând): Mi-e foame. Îmi dai să mănânc?
ANCA (lui Dragomir, încet): Trebuie să-l oprim aici până mâine.
(merge la tarabă, ia pâine, o cană de rachiu şi ţoiuri şi le-aduce pe
I O N: Şez. (Şade sfios în faţa lui Dragomir, care se dă înapoi cu scaunul.)
ANCA (dându-i să bea): Cum e la ocnă, Ioane?
I O N: Bodaproste. e bine (La întrebările ei, Ion răspunde lui
Dragomir.)
A N CA: Şi cum ai fugit de acolo?
I ON (ca iluminat): Vezi că s-a pogorât Maica Domnului la mine şi zice: pe cum că, Ioane, când ăi ajunge la fântână sub deal, o să-ţi iasă înainte cine să te aducă la mine, şi să vii negreşit. să vii, că eu
I. L. Caragiale 242 te scap de toţi duşmanii tăi, o să-ţi fie bine, că eu, Maica Domnului, o să pui stavilă între tine şi rele: relele să nu mai poată trece la tine, şi nici tu să nu mai poţi trece la ele. (Simplu:) Aşa.
A N CA: Ei?
I O N: Pe urmă, vere, m-am dus la fântâna de sub deal şi am pus doniţele jos. Ei! era frumos şi cald. şi era pădurea singură. doar într-o tufă fluiera de departe o mierlă. Numa', dinspre partea dealului, iacătă că-mi iese înainte o veveriţă – vezi, o trimisese Maica Domnului!
— sta în faţa mea în două labe şi se uita la mine drept cu ochii ei mititei şi galbeni. Eu am dat s-o prinz, când colo ea.

ţuşt! a sărit p-o cracă subţire de alun: acu se încovoia craca şi s-apleca cu ea până la pământ, acu se ridica, acu se ridica, acu se apleca. Eu după ea, ea iar înaintea mea, în două labe, se uita la mine. Îi sclipea ochii, vere, de parcă era două scântei şi mă chema iac-aşa. (face gestul). Am umblat o zi întreagă: la urmă a pierit şi am rămas rătăcit. Da' acuma o să mă duc înapoi acasă.

narul tău la mine, se cheamă că te-am omorât eu, 'ai?

A N CA: Unde acasă?

I O N: La ocnă.

DRAGOMIR: Ai scăpat şi vrei să te duci singur înapoi?

A N CA: Da' de ce te-a închis pe tine, Ioane?

I O N: Pentru că am omorât pe Dumitru.

DRAGOMIR: Da' tu l-ai omorât?

I O N: Eu.

A N CA: Ba nu tu.

I O N: Ba eu. Luleaua şi tutunul şi amnarul lui era la mine.

DRAGOMIR: Ei, ş-apoi? Dacă s-o găsi luleaua şi tutunul şi amI ON (neînţelegând bine): E!

A N CA: Ascultă-l pe el, Ioane, tu stai degeaba închis.

I ON (dă din cap): Hăhă!

DRAGOMIR: Şi o să scapi curând de acolo. Peste un an. (se opreşte privind bănuitor la Anca; ea face o mişcare de inteligenţă, trece la tarabă, de acolo în celar şi ascultă prin uşe, pe care a lăsat-o crăpată).

I O N: Mai am unsprece ani.

DRAGOMIR: Ba unul.

I O N: Ba unsprece.

DRAGOMIR (impacientat, s-apropie de Ion şi confidenţial, după ce a aruncat o căutătură de jur împrejur): Dacă mâine, poimâine, o ieşi un om ş-o zice: daţi-i drumul lui Ion, că nu este el vinovat, e altcineva.

I O N: Altcineva. Ei! aşa a făcut unul de la noi de la ocnă. om milos, vere, Dumnezeu să-l miluiască.

DRAGOMIR (urmându-şi jocul): Lasă-mă să-ţi spui. E altcineva:

Ion a fost un prost, i-a luat din buzunar luleaua şi tutunul; dar când i le-a luat, Dumitru era mort.

I O N: Ba nu.

DRAGOMIR: Ba era mort. cu faţa la pământ.

I O N: Ba nu, era trântit pe spate (Anca mişcare) şi a deschis ochii la mine.

DRAGOMIR: Ce!

ANCA (coboară repede la masă): Ş-apoi?

I O N: Apoi l-a podidit sângele pe nas şi pe gură ş-a murit.

(Mănâncă. Anca îşi şterge ochii şi se uită la Dragomir.)

DRAGOMIR (răstit la ea): Ce te uiţi la mine aşa? (Ea apleacă privirile; el mai aspru:) Uită-te la mine! (Bate cu pumnul în masă; Ion tresare; foarte animat, către Ion:) Când l-ai găsit în pădure?

I ON (se scoală speriat şi începe să tremure): Spui, să nu mă loveşti, să nu mă baţi!

DRAGOMIR: Cine te bate? Şezi jos. (Ion şade înfricoşat.) Pentru ce să te bat?

I O N: Pentru că am omorât pe Dumitru.

ANCA (coborând): Creştinul lui Dumnezeu, înţelege că nu tu.

I ON (către Dragomir): Nu eu. da’ cine? (Dragomir ţâfneşte.)

A N CA: Spune cine, Dragomire.

DRAGOMIR (fierbând): Nu te-amesteca tu în vorbă! lasă-ne-n pace! Nu ştiu. (bea cu sete).

I. L. Caragiale 244

ANCA (foarte simplu): Vrei să-ţi spui eu, Ioane? Uite cine (arată pe Dragomir, acesta face o mişcaree violentă). Uite, Ioane, vezi tu? ăsta a omorât pe Dumitru. (Lui Dragomir.) Zi tu că nu-i aşa! (Ion se scoală, începe să râză pe înfundate şi să ochească pe Dragomir.)

DRAGOMIR (bea până-n fund, trânteşte cana care se face ţăndări, şi se scoală): Sunt prost eu că stau la vorbă cu doi

nebuni!

A N CA: Doi nebuni!

DRAGOMIR (ameninţător): Tu, femeie! (încurcat, porneşte spre ea, care s-a retras la tarabă).

I ON (dă un răcnet şi se năpusteşte asupra lui Dragomir tăindu-i drumul; îl apucă de gât şi-l învârteşte în loc): Stai aci! De ce l-ai ucis, mă, pe creştin? (Anca din fund, urmăreşte cu tot interesul jocul lor.)

DRAGOMIR (luptând, înnecat): Lasă-mă, nebunule!

I ON (crescendo): Atunci, dacă l-ai omorât tu, pe mine de ce m-a închis, mă? de ce m-a chinuit? de ce m-a lovit în cap? de ce? (Îl zguduie şi-l împinge departe, în faţă lângă masă; Dragomir, palid, cade gâfâind pe un scaun.) Dacă tu eşti vinovat (obidindu-se treptat şi arătându-şi moalele capului) de ce mi-a făcut mie bubă aici înăuntru?

(Se vaită.) Mă doare! Mă doare!

DRAGOMIR (se ridică pe furiş de pe scaun şi face un pas): Cum să scap?

I ON (oprindu-se din plâns şi repezindu-se): Stai aci! (Îl apucă de gât.)

DRAGOMIR: Anco, mi-a stins puterile!

I ON (crescendo): Tu. eşti dracul! Dacă tu eşti dracul, de ce nu te duci să stai în balta unde te-a gonit Maica Domnului? ori de ce nu mergi pe pustii locuri? ori de ce nu te întorci în fundul iadului?

de ce? (Îl pune în genunchi.)

DRAGOMIR: M-a răpus!

I O N: De ce să mă chinuieşti tu pe mine (îl lasă un moment şi-l priveşte rânjind sălbatic)? Măi! este la noi o ocnă părăsită. În fund e o baltă neagră. Dacă arunci o piatră-n fund, numa’, de departe, din inima pământului, începe să ŕue, şi ŕue tot mereu, şi tocm-a doua zi tace, când zice Maica Domnului: destul! Acolo trebuie să vii tu

Năpasta 245 cu mine. să te iau de gât (îl înhaţă), să te ridic şi să te arunc în fundul bălţii. aşa! Haide, (urlând) haide! (îl târăşte; Dragomir se zbate).

ANCA (aparte): Îl omoară. nu trebuie! (pune mâna pe bardă).

DRAGOMIR: Stăi, Anco!

I ON (îl târăşte): Haide! nu urla, câine!

ANCA (alergând în faţa lui Ion cu barda ridicată): Nebunule! îţi crăp capul!

I ON (tresare, lasă pe Dragomir şi se dă la o parte sfios): Nu el?

N-ai zis tu? Tu ai zis (se retrage spre fund).

ANCA (ajutând pe Dragomir să se ridice): Scoală!

I ON (depărtându-se): Atunci, mă duc. (Iese repede în fund.)

ANCA (după ce a ridicat pe Dragomir, care se aşează obosit la masă, şi uitându-se în toate părţile): Dragomire, s-a dus!

DRAGOMIR: S-a dus?

A N CA: Se duce-n sat. Trebuie să-l întoarcem înapoi şi să-l ţinem aci până vedem ce e de făcut. Aide după el!

DRAGOMIR: Nu merg.

A N CA: Fuge! n-o să-l mai ajungem.

DRAGOMIR: Du-te tu.

ANCA (suie şi privind către el, aparte): Aşteaptă tu! d-abia a-nceput! (Iese în fugă prin fund.)

SCENA IV

DRAGOMI R singur, apoi I O N

DRAGOMIR: N-o să-l mai poată ajunge. şi chiar să-l ajungă, ce folos! Parc-o să aibă ea destulă putere să se lupte cu nebunul. A putut femeia să mă vânză. acu ar vrea să mă scape, dar n-o să poată.

Ion o să spuie. Încă un an. Pentru un an, am să pierz viaţa întreagă! pentru un an! A! când n-are omul noroc! (Îşi apucă cu mâinile capul.

— Ion a apărut la vorbele din urmă, coboară şi pune

I. L. Caragiale 246 mâna pe umărul lui Dragomir; acesta se scoală şi rămâne ca trăsnit).

Anco!

I ON: A trecut pe lângă mine acuma. eram pe laviţă; s-a dus încolo la vale. Mi-e foame, dă-mi de mâncare. (Şade). Şezi şi tu (Bea). Bea şi tu. (Dragomir se supune; – după o pauză lungă:) E unul la noi la ocnă. Ce om bun, vere! cum mă miluieşte el pe mine: mănâncă numai câte o fărâmiţă şi tainul lui mi-l dă mie! Ala a fost ucis pe tată-său, şi-l băgase pe frate-său la ocnă. Pe urmă, vezi ce l-a învăţat pe el

Maica Domnului, să vie la ocnă şi să spuie: eu am răpus pe taica, lui neica să-i daţi drumul, că nu e vinovat. (Simplu:) Iac-aşa.

DRAGOMIR (din ce în ce mai mişcat): Şi.

I O N: Şi i-a dat drumul lui frăţâne-său şi l-a închis pe el.

DRAGOMIR: Pe el.

I O N: D-apăi! Într-un târziu după aia, a aflat el că frăţâni-său umblă să moară, şi s-a rugat să-l lase de la ocnă să meargă acasă cu soldaţi, numai pentru trei zile, că zice că: ce-am avut eu cu taica aia a fost altă socoteală; dar nu voi să plece alde neica până nu m-o ierta.

DRAGOMIR: Şi l-a iertat?

I O N: Da’ de unde!

DRAGOMIR: Nu l-a iertat?

I O N: Nu, n-a vrut să-l lase de la ocnă să meargă.

DRAGOMIR: Şi frate-său a murit aşa?

I ON (dă din cap că da, apoi se uită lung la Dragomir): Mă Dragomire, tu eşti sănătos şi cu mintea întreagă şi o să trăieşti bine. şi eu.

(zâmbind trist) o să mor aşa. necăjit, bătut şi nebun! (Se ridică.)

DRAGOMIR (foarte pătruns): Ioane!

I O N: Vezi. Tu la ce n-ai venit să spui pe cum că Ion nu-i vinovat.

Pe Ion l-aţi bătut în cap degeaba. Luaţi-mă pe mine. Ce-am avut eu cu Dumitru e altă socoteală, dar pe Ion lăsaţi-l săracul! (cu obidă adâncă) şi Ion s-ar fi rugat la Maica Domnului Buna pentru păcatele tale. Vezi! vezi (plânge liniştit).

DRAGOMIR (plânge înfundat): Ioane, eu caut să te scap pe tine. Tu să nu mai mergi, nu mai trebuie să mergi înapoi la ocnă.

Năpasta întoarce înapoi.) Ori nu. vino şi tu cu mine.

DRAGOMIR: Da să nu pleci!

I O N: Nu.

I O N: ’Aide! (Alt fior. Pornesc amândoi. Uşa e încuiată).

I O N: Da unde o să mă duc eu?

DRAGOMIR (iute): Tu o să stai aci cu noi (Anca intră prin fund şi se opreşte în uşe să asculte.) Ori nu; mai bine să plecăm. Vino cu mine. scăpăm amândoi. Îţi cumpăr haine nouă, pălărie, cizme nouă.

De mâncare, de băutură. tot. îţi dau eu ce-ţi trebuie. (Anca se retrage afară şi închide uşa; Dragomir pleacă ameţit spre dreapta şi se

I O N: Unde?

DRAGOMIR: Colea în beci. să scoatem banii (ia lampa) şi să plecăm. ’Aide. (Dragomir pleacă cu lampa înainte spre chepengul beciului: Ion îl urmează. Dragomir deschide şi porneşte să scoboare. Ion se retrage.) ’Aide!

I ON (retrăgându-se cu frică): Nu, nu intru.

DRAGOMIR: Ori nu. stăi. (Iese din beci, aleargă la uşa din fund, o încuie şi ia cheia, o pune în buzunar şi coboară iar în beci.) Viu acuş.

I ON (trece la masă şi bea, fredonează un cântec haiducesc, apoi se opreşte ascultând): A început iar. Când urlă câinele, moare cineva.

DRAGOMIR (iese din beci cu lampa şi cu o ulcică în mână; închide chepengul la loc; vine la masă, scoate o basma din sân şi toarnă în ea banii din ulcică; înnoadă basmaua şi o pune în sân): Gata, Ioane!

I ON (apucat de un fior): Mi-e frig! (Dragomir, mereu pripit, se repede în stânga şi vine îndată cu o zeghe, pe care o aruncă pe umerii lui

Ion, şi cu două pălării, una i-o pune lui Ion şi alta o pune el pe cap).

DRAGOMIR: Acu plecăm. Tu să nu vorbeşti nimic pe drum.
să mă laşi pe mine. ’Aide.
DRAGOMIR: Ne-a închis pe dinafară! (Stă un moment, caută cu gândul şi aducându-şi aminte.) A! (se caută nervos în buzunare.
găseşte cheia şi deschide. Anca le vine în faţă; ei se dau înapoi; ea intră şi închide uşa.)
I. L. Caragiale 248
SCENA V
DRAGOMIR, I O N, A N CA
A N CA: Da’ încotro, Dragomire? încotro, neică Ioane?
DRAGOMIR: Ascultă, Anco.
ANCA (coborând cu Dragomir): Nu mai spune, că ştiu; eram la uşe (Ion se înveleşte în zeghe, se trânteşte pe o laiţă şi se culcă). Vezi, Dragomire, când zic eu că tu eşti mai nebun decât. (arată cu ochii pe Ion). Să fugi în lume cu el! Pe unde o să umbli? p-în pustii? O să vă întâlniţi cu oameni. O să-l cunoască cineva. E scăpat de la ocnă.
Şi chiar să nu-l cunoască nimeni, poţi tu să-i stăpâneşti mintea? Da’ când l-o apuca iar a turba ca adineaori?
DRAGOMIR (demoralizat): Atunci?
A N CA: Ce copil o să auză asta şi n-o să priceapă ce legătură e între oamenii ăştia doi, de pribegesc în lume, fără să poată spune de unde vin, fără să ştie unde se duc?
DRAGOMIR (descurajat de tot): Dar ce să fac?
A N CA: Să rămânem aici şi să-l ţinem şi pe el până ne-om gândi la altceva mai cuminte.
DRAGOMIR: Dacă n-o vrea. dacă nu-l putem ţine. (Ion geme şi se zbuciumă în somn; Dragomir se sperie şi se îndeasă spre Anca.)
A N CA: Trebuie să putem. Cât o fi aici, îl iau eu pe seamă (merge la Ion, care se munceşte rău în somn şi zguduindu-l foarte brusc:) Ioane!
Ioane!
I ON (sare din somn; e cu totul apucat): Da! eu sunt vinovat. Maica

Domnului mi-a zis să spui, ca să nu mă loviţi. Bateţi-l! Daţi-i la cap! Se preface că e nebun. (înduioşat către Dragomir:) Uite cum îl bate! uite cum îi dă în cap lui Ion! (Ţipând de groază:) A! nu!

nu! nu daţi! (în culmea spaimei). O să-i spargă oasele, îi turteşte ţeasta capului. O să-l omoare! (îşi acoperă ochii).

A N CA: Ioane!

I ON (crescendo): De ce-l mai bate pe Ion dacă a murit? (Dă cu

249 Năpasta piciorul ca şi cum ar vrea să înlăture ceva.) Să-l ia de aici. e plin de sânge. (mai dă o dată). Nu mai mişcă. (Iar:) A murit. (porneşte spre fund).

DRAGOMIR: Pleacă! (Amândoi se reped după el şi vor să-l apuce.)

I ON (ţipând): Nu puneţi mâna! Să nu daţi! Ion a murit! (Se smuceşte şi le scapă; se repede la tarabă, ia un cuţit mare şi ridicându-l în sus măreţ:) Nu puneţi mâna! Ion merge la Maica Domnului (se precipită în odaia din stânga).

A N CA: După el!

DRAGOMIR (oprind-o): A luat cuţitul!

A N CA: Nu e nimic! după el, să-l liniştim! Dacă răcneşte aşa, aude cineva de pe drum. (Vrea să meargă spre stânga. Ion, cu figura radioasă, reapare ţinând în mână sus cuţitul plin de sânge; face doi paşi şi se prăbuşeşte; amândoi se reped la el şi-l ridică.)

DRAGOMIR: S-a înjunghiat! (Îl aşează pe o laviţă lângă masă.)

A N CA: Înjunghiat aici! în casa noastră! (Stă pe gânduri; pe chipul ei străluceşte o inspiraţie.)

DRAGOMIR (dezolat): Ce-ai făcut, Ioane?

I ON (deschizând ochii): Dă-mi apă. mi-e sete!

ANCA (cu o bărdacă de apă): Ţine, Ioane.

I ON (bea): Bodaproste. Maica Domnului mi-a zis, scoate-ţi măruntaiele când intră necuratul şi aruncă-le câinelui.

A N CA: Ascultă, Dragomire.

I O N: Că eu, Maica Domnului, o să pui stavilă între tine şi rele.

ş-o să dormi. o să dormi. Dă-mi apă. mă arde. (Anca îi dă.)

DRAGOMIR: Ioane!

I ON (dând cu mâna într-o parte bărdaca): Scoate-mi măruntaiele şi dă-le câinelui să nu mai urle! Caută-mă la picior, din jos de genunchi.

am un chimir. Să te duci la ocnă şi să-l dai de la mine ăluia de a omorât pe tată-său.

ANCA (scoate chimirul şi-l bagă în buzunarul lui Dragomir): Ţine.

(aparte). Nu moare odată. o să ne apuce ziua.

I ON (iluminat): Uite veveriţa! colo sus. pe cracă! uite-o!

I. L. Caragiale 250

(vrea să se închine şi-i cade mâna; – în extazul suprem:) Maica

Domnului! tu eşti? tu mă chemi? stai, că viu. iacătă-mă, viu!

(expiră).

ANCA (închinându-se foarte pătrunsă): S-a isprăvit! Dumnezeu să te ierte, omule (Dragomir e zdrobit; ea, schimbând tonul deodată:)

Acu-i acu, Dragomire, acu ce ne facem?

DRAGOMIR: Să dăm de ştire.

A N CA: Vrei să intri, ori să mă bagi pe mine în fundul ocnii! Să zică că l-am omorât noi! Nu. Până acuma nu ştie nimeni c-a venit aici: să-l aruncăm în puţul ăl părăsit. Mâine om astupa puţul şi atât.

’Aide! nu e vreme de pierdut! se luminează de ziuă: rămânem cu mortun casă până mâine noaptea. A! să sting lumina. trece cineva pe drum şi ne vede ieşind aşa. (Stinge lampa.) Pune mâna. (Amândoi iau pe Ion şi pornesc spre fund; se aud în depărtare clopotele de la biserică.

Ei se opresc s-asculte.) Toacă de utrenie. Ai avut încai noroc la moarte, Ioane: îţi trage clopotele ca la toţi

creştinii! La alţii nici măcar atâta! (Ies prin fund. Pauză – în timp ce clopotele urmează.

Amândoi reintră. Anca aprinde lampa şi o aduce pe masă. Dragomir, foarte deprimat, şade; cămaşa îi e puţin mânjită de sânge.)

SCENA VI

A N C A, D R A G O M I R

A N CA: Acu, ce stai? trebuie să te găteşti de plecare.

DRAGOMIR: De plecare.

A N CA: Fireşte.

DRAGOMIR: De ce să mai plec?

A N CA: Ca să scapi şi tu şi să mă scapi şi pe mine. Dacă se află, şi eşti tot aici, şi eu am tăcut, se cheamă că amândoi l-am omorât.

Eu. sunt nevinovată şi nu vreau să cază vina pe mine. Dacă vrei să stai, eu caut să mă duc în sat şi să spui tot, tot, tot. Dacă pleci, mă fac că găsesc pe Ion în puţ şi dau de ştire. N-ai grijă; îţi las eu vreme

Năpasta 251 destulă s-ajungi departe. Tu eşti fugarul, tu vinovatul. ş-am scăpat amândoi.

DRAGOMIR: Vino şi tu.

A N CA: Dacă fug şi eu, cade vina pe mine: nu pot asta. (suie; după o pauză mare, coborând la el cu braţele încrucişate:) Nu ţi-e ruşine!

nu ţi-a fost milă şi păcat de Dumnezeu! Creştin eşti tu? om eşti tu? Vine un biet păcătos în casa ta, îţi cere o bucăţică de pâine la masa ta, e obosit şi te roagă de adăpost sub acoperământul tău, îţi spune taina lui, şi tu, fiară fără-de-lege, pui mâna pe cuţit şi spinteci omul! (Dragomir face nişte ochi foarte miraţi.) Cu ce-ţi greşise bietul nebun? ce piedică ţi-era el în lumea asta largă, unde e loc pentru toţi? (Cu toată energia:) De ce ai omorât pe Ion?

DRAGOMIR: Eu. pe Ion!

A N CA: Pe Ion.

DRAGOMIR: Eu. am omorât. pe Ion! (Râde febril.)

A N CA: Râzi? Nu tu, da cine? (El se uită la ea lung; ea îi înfruntă căutătura; merge la el şi-l apucă de pieptul cămăşii.) Asta ce e? sângele ăsta al cui e? Nu-i sângele lui Ion?

DRAGOMIR (îşi încheie repede minteanul la piept): Fugi d-aici!

A N CA: Nu te-ncheia, Dragomire, pe cămaşă e puţin; în odaie de dincolo e mult; uite, ici e plin. Du-te în curte, e stropit peste tot, mergi de scoate o găleată din puţ, să vezi apa roşie. Tu, ucigaşule, tu! O să te gunoieşti de viu între pereţii de sare umezi până o socoti

Dumnezeu c-a venit ceasul să te cheme ca să te judece el mai bine.

DRAGOMIR: Pentru ce?

A N CA: Pentru că ai ridicat viaţa altuia.

DRAGOMIR: A cui?

A N CA: A lui Ion.

DRAGOMIR (stă un moment şi se şterge la ochi): Femeie! Dacă te-ar întreba cineva pe tine de asta, ce-ai spune?

A N CA: Ce-am văzut.

DRAGOMIR (ciudit din ce în ce): Ce?

ANCA (simplu): Că Dragomir a răpus pe Ion nu ştiu de ce?

DRAGOMIR: Tu?

ANCA (ia lampa şi o pune la oblon; apoi coboară): Măcar că tu ai fost rău cu mine, mie tot mi-e milă de tine, Dragomire: am să-ţi dau o povaţă. Dacă s-o întâmpla şi n-ai avea noroc să scapi până la urmă; dacă or pune mâna pe tine, nu fi prost şi te-apuca să tăgăduieşti cum faci cu mine, că acolo nu te joci ca aicea; te-or pune la chinuri, vai de viaţa ta! o să-ţi rupă carnea, să-ţi smulgă dinţii şi unghiile, să-ţi descheie ţeasta capului. Ascultă-mă pe mine, eu îţi vorbesc de binele tău. (Se uită cu neastâmpăr în fund.)

DRAGOMIR: Care va să zică.

A N CA: Faci ce-ţi spun eu: mărturiseşte c-ai ucis pe Ion şi te alegi numai cu pedeapsa; încai scapi de chinuri.

DRAGOMIR (revoltat, bătând cu pumnul în masă): Dar dacă nu l-am ucis eu?

A N CA: Asta e! Începem iar: ba nu, ba da, ba da, ba nu.

D R A G O M IR (fierbând): Lasă-mă (îşi vârâ capul în mâini, astupându-şi urechile).

SCENA VII

ACEIAŞ I, G H E O R G HE

GHEORGHE (intră repede, vede pe Dragomir şi vrea să se retragă):

Dragomir!

ANCA (suind la Gheorghe; foarte repede şi şoptit): Mergi în sat, ia pe primar şi oricâţi oameni găseşti, spune că te-am trimes eu pentru un omor. şi vino cu ei.

GHEORGHE: Ce e?

A N CA: Mergi, îţi spui. o să vezi. Vino iute! (îl mână afară).

SCENA VIII

A N C A, D R A G O M I R

ANCA (vine cu pasul grav la Dragomir, care stă pe scaun cu capul în mâini): Scoală, Dragomire, c-a sosit ceasul!

DRAGOMIR (se scoală): Ceasul!

A N CA: Ceasul socotelii. Stăi drept. adună-ţi minţile câte le mai ai şi răspunde la tot ce te-oi întreba. Pentru ce l-ai omorât?

DRAGOMIR (înecat de ciudă până la lacrimi): Nu! nu l-am omorât eu! N-ai fost tu aicea? N-ai văzut tu?

A N CA: Nu pe Ion. pe Ion lasă-l. De altcineva îţi vorbesc eu acuma.

DRAGOMIR (pălind, încet): De cine?

A N CA: Ştii de cine, nu te mai preface. Tu vrei să pleci, tu caută să pleci (el face trist din cap că da; ea aspru:) Ei! nu faci un pas de-aici până nu-i zici pe nume. (privindu-l cu toată puterea). Zi-i odată pe nume!

DRAGOMIR (încet de tot): Du. mi. tru!

ANCA (răsuflă din adânc): Ai văzut? Aşa! Du-mi-tru! (Şade jos; el stă în picioare.) Pentru ce l-ai ucis.

DRAGOMIR: Pentru tine.

A N CA: Pentru mine.

DRAGOMIR: Ca să te iau eu.

A N CA: Cum l-ai ucis? spune (îşi pune coatele pe masă şi bărbia în palme şi ascultă nemişcată; el stă drept, se încheie cu îngrijire la mintean şi povesteşte simplu).

DRAGOMIR: Mă tot goneai. Odată, când ai ieşit de la biserică la Vinerea-Mare, seara – ţi-aduci aminte – m-am dat pe lângă tine şi ţi-am zis încet: „Anco! deci n-ai vrut să mă iei pe mine? Eu tot te iubesc. Lasă-l pe Dumitru şi vino!” Ţi-aduci aminte?

A N CA: Da, mi-aduc.

DRAGOMIR: Tu mi-ai răspuns: „Am bărbat, lasă-mă-n pace!”

I. L. Caragiale 254

A N CA: Şi tu?

DRAGOMIR: Eu am plecat acasă, n-am dormit toată noaptea şi dimineaţa. m-am hotărât.

A N CA: Cum ai făcut?

DRAGOMIR: Ştiam când se-ntoarce de la deal pân pădure. şi l-am aşteptat. Venea şuierând. Ne-am întâlnit, ne-am dat în vorbă.

i-am arătat o plută înaltă; el a ridicat ochii în sus. Am tras cuţitul, şi până s-aplece iar ochii. (se opreşte, stingându-i-se glasul).

ANCA (îşi acoperă faţa – un moment – apoi şi-o descoperă şi-l priveşte aşteptând): Ei? înainte.

DRAGOMIR: Ce să-ţi mai spui?

A N CA: El ce ţi-a făcut?

DRAGOMIR: A ţipat ş-a căzut în genunchi. a dat să scoată cuţitul. da m-am repezit şi l-am lovit peste mână şi la beregată.

când m-am aplecat la el, m-a muşcat de mână.

A N CA: De la el era muşcătura! (Îi face semn să urmeze.)

DRAGOMIR: Pe urmă, l-am întors cu faţa în jos, am mers la fântână de m-am spălat şi m-am dus acasă să mă culc, că nu

mai puteam, cădeam d-a-n picioarele de ostenit. Ion l-a găsit acolo. Pe urmă. ştii.

ANCA (sculându-se): Ştiu. La un an ai venit şi mi-ai zis: „Anco, nu-ţi mai trăieşte bărbatul, mă iei?” Vorba ta şi glasul cum ai spus-o, mi-au dat un junghi pân inimă; nici nu te luam altfel, că mi-erai urât; de-aia te-am luat ca să te aduc în sfârşit aici. De la început te-am bănuit. Tot ce-am făcut pe urmă, întâi grija de sufletul răposatului, apoi spaimele şi turba ta când îţi pomeneam de el, vorbele tale fără şir tot de omorâtori şi de termenele până când încape pedeapsa, şi visurile tale cu capetele de morţi care te muşcă, şi câte altele, puneau mai mult temei bănuielii mele. Mai întâi, mă hotărâsem să te curăţ

— ba era să bag şi alt suflet în păcat! – pe urmă am stat să mă gândesc mai bine. Adineaori credeam că o să te sugrume nebunul; era să las să te socoteşti cu el, dar aveam şi eu cu tine o răfuială mai mare: nu

Năpasta 255 te puteam lăsa să treci dincolo aşa nejudecat aicea. (Pauză.) Te-am judecat, te-ai mărturisit, trebuie să-ţi dau acuma pedeapsa ce ţi se cade c-ai răpus pe omul ce mi-era drag ca lumina ochilor, tu, care mi-ai fost urât totdeauna. (suie şi-l lasă-n urmă).

DRAGOMIR: Eu te-am iubit. şi.

A N CA: Şi?

DRAGOMIR: Şi. da’ acu e degeaba. Eu trebuie să plec în lume; tu. poate să iei pe Gheorghe. (înecat şi foarte încet:) dar să ştii că tot te iubesc.

A N CA: Da? (Râde:) Aşteaptă să vezi tu acuma cum o să-ţi plătesc eu ţie dragostea (pauză).

DRAGOMIR: Anco, eu plec. să mă ierţi!

A N CA: Să te iert! D-aia te-am răbdat eu lângă mine, d-aia am umblat eu atâta vreme să te aduc aici, ca să te iert? (Râde. Se aud paşi şi glasuri afară.)

DRAGOMIR: Taci! Anco, vine cineva.

A N CA: Da, vine Gheorghe cu oameni. vin să te ridice că ai omorât pe Ion.

D R A G O M I R: Pe Ion! (Izbucnind:) Tu m-ai vândut. Cu Gheorghe.

A N CA: D-apoi cine?

DRAGOMIR (îngrozit, căutând în toate părţile): Femeie! vreau să scap. Nu vreau să puie mâna pe mine! Mi-e frică!

A N CA: Nu se mai poate! (Se aude glasul lui Gheorghe.)

GHEORGHE (de-afară): Haide toţi!

DRAGOMIR (răcnind): A! (Ţinteşte pe Anca şi se precipită la ea s-o strângă de gât.)

ANCA (ţipând şi fugind spre uşe): Săriţi, fiara! (uşa se deschide;

Gheorghe şi alţi oameni năvălesc înăuntru) mă omoară pe mine!

I. L. Caragiale 256

SCENA IX

DRAGOMIR, A N C A, G H E O R G H E, mai mulţi oameni

DRAGOMIR (coboară aiurit şi se înţepeneşte în faţă; Gheorghe şi alţi doi oameni coboară la el şi-l apucă de amândouă braţele; el se uită la ei pierdut şi tremurând): Merg. merg eu. să nu mă bateţi, merg! (Rugător către Gheorghe:). Nu mă strânge aşa tare de-acolo.

Ţi-am spus că mă doare!

A N C A: Oameni buni. a tras aseară la noi în gazdă un biet drumeţ; nu ştiu de unde venea, nici unde se ducea. L-a ucis bărbatumeu!

În odaie şi colea, uitaţi-vă, e lac de sânge! Căutaţi în puţul ăla părăsit de lângă grădină. Avea nenorocitul de el un chimir la picior.

acu e la Dragomir în buzunar. (Dragomir pune maşinal mâna, scoate chimirul şi-l dă râzând prosteşte unuia din oameni.)

UN OM (cu o frânghie în mână): De ce omorâşi creştinul, mă?

(Îl leagă).

A LT O M: Luaţi-l! la primărie.

A N CA: Oameni buni. eu v-am descoperit fapta; dar omul ăsta e bărbatul meu. O să mi-l luaţi de tot. rămâi singură. Trebuie să mă lăsaţi să-i spui şi eu o vorbă. (Oamenii se dau cu respect în lături; ea s-apropie de Dragomir, care stă nemişcat, şi răspicat îi şopteşte:) Dragomire, uită-te la mine: (el o priveşte) pentru faptă răsplată şi năpastă pentru năpastă!

(C o r t i n a)

APRECIERI

În acest caleidoscop de figuri, înlănţuite în vorbele şi faptele lor spre efecte de scenă cu multă cunoştinţă a artei dramatice, dl Caragiale ne arată realitatea din partea ei comică. Dar uşor se poate întrevedea prin această realitate elementul mai adânc şi serios, care este nedezlipit de viaţa omenească în toată înfăţişarea ei, precum în genere îndărătul oricărei comedii se ascunde o tragedie. ă.î

Şi oare aceasta este puţin lucru? Oare nu este aici un adevărat început de literatură dramatică naţională, independentă, trăind din propriile sale puteri, în înţelesul aceleiaşi mişcări intelectuale sănătoase, în care sunt şi Novelele lui Slavici, şi Amintirile lui Creangă, şi Copiile de pe natură ale lui Negruzzi, şi Poeziile lui

Eminescu – mişcare deşteptată în literatura noastră prin acea culegere de poezii populare prin care Alecsandri a îndreptat spiritul tinerimii de astăzi spre izvorul veşnic al tuturor inspiraţiilor adevărate: simţurile reale ale poporului în care trăim, şi care simţiri numai întru cât sunt oglindite prin artă în această realitate a lor devin o parte integrantă a omenirii exprimată în formă literară? ă.î

Se-nţelege de la sine că nu poate fi vorba de insinuarea ce nu s-a sfiit a se produce şi în unele organe de publicitate, că adică comediile dlui Caragiale urmăresc scopuri politice şi vor să-şi bată anume joc de unele apucături ale partidului liberal, şi că prin urmare trebuie oprite de pe scena teatrului din ordinul guvernului de astăzi. ă.î Este evident că o comedie nu are nimic a face cu politica de partid;

autorul îşi ia persoanele sale din societatea contemporană cum este, pune în evidenţă partea comică aşa cum o găseşte, şi acelaşi Caragiale, care astăzi îşi bate joc de fraza demagogică, şi-ar fi bătut joc ieri de işlic şi tombateră şi îşi va bate joc mâine de fraza reacţionară, şi în toate aceste cazuri va fi dreptul său literar incontestabil.

Aşadar, nu la asemenea imputări nechibzuite ne putem opri. E însă o altă imputare mai serioasă ce se face autorului nostru, şi pe aceasta ne credem datori să o cercetăm mai de aproape.

Comediile dlui Caragiale, se zice, sunt triviale şi imorale; tipurile lui sunt toate alese dintre oameni sau viţioşi, sau proşti; situaţiile sunt adeseori scârboase;

I. L. Caragiale

Dacă mi se pune întrebarea: arta în genere şi în special arta dramatică are amorul e totdeauna nelegiuit; şi încă aceste figuri şi situaţii se prezintă într-un mod firesc, parcă s-ar înţelege de la sine că nu poate fi altfel; nicăieri nu se vede pedepsirea celor răi şi răsplătirea celor buni.

Pentru cei ce cunosc multele discuţii deşteptate şi în literatura altor ţări asupra acestor întrebări, ne-am putea mărgini să răspundem: există aceste tipuri în lumea noastră? sunt adevărate aceste situaţii? Dacă sunt, atunci de la autorul dramatic trebuie să cerem numai ca să ni le prezinte în mod artistic, iar valoarea lor morală este afară din chestie. Nici în comediile lui Aristofan, nici în Mariage de Figaro, nici în Sganarelle, nici în sute de comedii cunoscute şi necunoscute nu e vorba de o asemenea morală. ă.î sau nu are şi o misiune morală? Contribuie ea la educarea şi înălţarea poporului?

Noi răspundem fără şovăire: da, arta a avut totdeauna o înaltă misiune morală, şi orice adevărată operă artistică o îndeplineşte. ă.î

Revenind acum la comediile dlui Caragiale, vom zice: singura moralitate ce se poate cere de la ele este înfăţişarea unor tipuri, simţăminte şi situaţii în adevăr

omeneşti, care prin expunerea lor artistică să ne poată transporta în lumea închipuită de autor şi să ne facă, prin deşteptarea unor emoţiuni puternice, în cazul de faţă a unei veselii, să ne uităm pe noi înşine în interesele noastre personale şi să ne înălţăm la o privire curat obiectivă a operei produse. ă.î

Orice concepţie artistică este în esenţa ei ideală căci ne prezintă reflexul unei lumi închipuite. Prin chiar aceasta ne produce caracteristica impresie impersonală.

Tipurile înfăţişate în comediile dlui Caragiale trebuie să vorbească cum vorbesc, căci numai astfel ne pot menţine în iluzia realităţii, în care ne transportă.

Menţinerea acestei iluzii este singurul element hotărâtor, şi un limbagiu academic în gura lui Nae Ipingescu ar nimici toată lucrarea; pe când în gura lui Ramiro din eleganta Sara la Curte a dlui Ioan Cerchez este foarte potrivit.

Murillo a zugrăvit Madone, dar a zugrăvit şi copii murdari şi zdrenţuroşi, care mănâncă pepene. Poate zice cineva, că Madonele lui Murillo se ţin de adevărata pictură, iar acei copii zdrenţuroşi ar fi prea triviali pentru artă?

În faimosul Salon Carré din Louvre la Paris, unde este aşezată launloc quintesenţa picturii frumoase, se vede, alăturea cu sfânta familie a lui Rafael, femeia hidropică a lui Gérard Dow, dinaintea căreia stă doctorul examinându-i lichidul într-o sticlă. A contestat vreodată cineva acestui tablou al lui Dow marea lui valoare artistică?

Teatru rioară farsei D-ale Carnavalului.

Dar nu vedem pentru moment nici o trebuinţă de a stărui asupra acestui punct.

Cu atât mai puţin, cu cât atunci s-ar da ultimei piese a dlui Caragiale o însemnătate, la care nu aspiră. D-ale Carnavalului este o simplă farsă de carnaval, precum se şi numeşte, veselă şi fără pretenţii, şi un public neprevenit nu-i poate cere alta decât un moment de bună petrecere.

Însă în aceste limite mai modeste şi această lucrare rămâne o lucrare de merit.

Căci literatura adevărată cu feluritele ei produceri se poate asemăna unei păduri naturale cu feluritele ei plante. Sunt şi copaci mari în pădure, este şi tufiş, sunt şi flori, sunt şi simple fire de iarbă. Toate împreună alcătuiesc pădurea, fiecare în felul său trăieşte şi înveseleşte ochiul privitorului; numai să fie plantă adevărată, cu rădăcina ei în pământ sănătos, iar nu imitaţie în tinichea vopsită, cum se pune pe unele case din oraş.

Aici concepţia artistului inspirat este unica măsură a convenţiei, şi în lumea artei adevărate nici nu poate fi vorba de trivial. „Trivial" este o impresie relativă din lumea de toate zilele, ca şi decent şi indecent.

Dacă pseudo-artistul rămâne el însuşi în această lume de rând, dacă el însuşi nu este cuprins de inspirarea impersonală şi prin urmare nu ne poate transporta nici pe noi în lumea curată a ficţiunilor, atunci se înţelege că lucrarea sa poate să fie trivială, indecentă, lascivă după cum îi este felul şi ţinta. Dar aceasta nu atârnă nici de la obiect, nici de la expresii, ci de la chiar genul inspiraţiei sale; şi atunci o împărătească cu expresii academice, manierate, după gustul trecător al unui public trecător, poate să fie în adevăr trivială, pe când soţia cherestegiului Dumitrache nu este. ă.î

Odată hotarul aşezat, nu mai încape îndoială că se pot face multe deosebiri şi înlăuntrul terenului artei; numai să se recunoască mai întâi că ne aflăm pe teren de artă. Valoarea va fi mai mare sau mai mică după însemnătatea mai mare sau mai mică a caracterelor prezentate, a conflictului, a situaţiilor. Şi în această privinţă am simţit şi noi, ca toată lumea, diferenţa de valoare în diferitele comedii ale dlui Caragiale; şi noi credem de exemplu că O scrisoare pierdută este supeTITU MAIORESCU

I. L. Caragiale 260

Caragiale e privit ca adevăratul întemeietor al teatrului de satiră socială. Poate cel mai de seamă. Nu însă şi cel dintâi prin originalitatea satirei. Meritul acesta e al lui Alecsandri.

Teatrul lui Caragiale nu-i decât urmarea firească a teatrului bardului de la Mirceşti. ă.î

Satira lui Caragiale e prelungirea satirei lui Alecsandri, mult mai tăioasă şi mai artistic exprimată, dar nu mai felurită. În teatrul uitat al poetului găsim întregul şirag al eroilor lui Caragiale, politicianul ambiţios, vânzătorul de vorbe goale, redactorele „Gogoaşei patriotice”, vânătorul de slujbe, exploatatorul credulităţii publice. ă.î

Lumea comediilor lui Caragiale e lumea unor primitivi, ce cred că au scăpat de primitivitate şi de viaţa vegetativă pentru a trăi din viaţa oamenilor cugetători.

De aici vine şi simplicitatea lor. Dacă ar gândi ar avea două idei ce s-ar ciocni poate. Aşa au numai una. Mai toţi eroii lui Caragiale se pot rezuma într-o singură formulă, cel mai adese bine aleasă, care se repetă mereu cu o stăruinţă ce ţi-o impune. La urmă, o vezi mişcându-se pe scenă, ca un adevărat simbol al unei fiinţe. ă.î Sub ea însă nu e nimic, nici un fel de viaţă, nici un fel de zbucium sufletesc, nici un fel de înflorire de sentimente. ă.î

Caragiale n-a fost lipsit numai de idealism şi generozitate, dar şi de poezie.

Eroii săi nu au nici cea mai mică umbră de farmec, nici o eroină nu aduce cu ea o nelămurită mireasmă de feminitate, o notă de duioşie; pretutindeni chipuri deformate, groteşti, pretutindeni dragostea văzută prin prisma mahalalei. Natura de asemenea nu a existat pentru Caragiale. Acest ascuţit observator al unei anumite categorii de oameni nu şi-a aruncat ochii în jur la podoabele firii. Afară de câteva pagini din Hanul lui Mânjoală, în întreaga lui operă nu vom găsi un apus de soare, un foşnet de pădure, un murmur de izvoare, un farmec de lună plină; nu vom găsi o clipă de duioşie, de extaz, de înminunare, o încleştare a sufletului dinaintea frumuseţilor cuceritoare ale naturii. ă.î

Caragiale a fost un dramaturg înzestrat cu o reală putere de observaţie a contrastelor dintre formă şi fond, şi cu un

mare talent de a se da sub haina scenică o serie de tipuri care prin unitatea lor sufletească, energică şi expresivă, au ajuns adevărate simboluri ale mentalităţii unei întregi clase sociale din epoca noastră de prefacere. Spiritul lui de observaţie nu a mers până la adâncimile sufleteşti pentru a ne prinde aspecte veşnice – cum făcea de pildă Molicre în

Misanthrope şi Tartuffe – ci s-a mărginit la o suprafaţă uşor de ridiculizat, şi într-o tendinţă, în care nu era el cel dintâi deschizător de cale. Alecsandri începuse mai dinainte.

EUGEN LOVINESCU

Teatru 261

Numele din opera comică a lui Caragiale ne dau impresia că fac parte din personagiile pe care le denumesc. Desigur şi pentru că ne-am deprins cu ele. Dar şi pentru că numele seamănă, prin ele însele, cu personagiile. Aceasta se dovedeşte prin faptul că deodată, la prima lectură sau reprezentare a unei comedii a lui

Caragiale, simţim că personagiile nu puteau să aibă alt nume, în orice caz că au numele lor. Şi trebuie adăugat că mai ales în piesele de teatru e mai necesară această corespondenţă, căci o piesă de teatru e scurtă, şi nu e timp când să se facă acea sudare între nume şi personagiu, – ceea ce este posibil într-un lung roman, care, la rigoare, poate „imita” viaţa şi în privinţa aceasta. ă.î „Zaharia

Trahanache”, şi prin nume, şi mai ales prin prenume, şi în definitiv prin combinarea numelui cu a prenumelui, sugerează bătrâneţea şi chiar decrepitudinea şi tot ce are greoi şi ticăit venerabilul preşedinte. Să nu se spună că acest nume face impresia aceasta fiindcă, posterior, s-a asociat în mintea noastră caracterul tipului cu numele său. Nu poate fi nici o îndoială, că dacă ai auzi pentru întâia oară acest nume, şi numai numele, n-ai avea o impresie, fie şi pe departe, asemănătoare cu aceea pe care o ai când cunoşti personagiul. – „Farfuride” şi „Brânzovenescu”, prin aluzia culinară a numelor lor, sugerează cred inferioritate,

vulgaritate şi lichelism. – „Nae Ipingescu”, prin sonoritate chiar (ori e o impresie personală?), fără nici o asociaţie de idei cu croitoria inferioară (ipingea) şi cu ciubotăria (pinge), sugerează extracţie inferioară, ocupaţie de rând şi imbecilitate.

— Caţavencu”, cu silabele lui stridente şi cu conturul ridicol, redă perfect pe demagogul latrans. – „Agamiţă Dandanache” rimează, cred, cu ramolismentul comic, prin diminutivul caraghios al straşnicului nume Agamemnon, pe care Trahanache îl pronunţă „Gagamiţă” şi care redă căderea în copilărie a acestui ramolit; prin conţinutul noţional al cuvântului „Dandanache” şi prin sonoritatea acestui cuvânt; prin sufixul ache, comun şi numelui lui Trahanache, şi prin suma tuturor acestora. Iar cuvântul dandana se potriveşte cu rolul lui în piesă: schimbarea intempestivă a candidatului la deputăţie, dezesperarea Zoei din cauza scrisorii amoroase etc., plus dandanaua mai veche cu „pac!” la „Războiul”. ă.î – „Crăcănel” evocă un om cu o conformaţie fizică şubredă, în deficit de virilitate, imbecil, adică aşa cum e acest personagiu fricos şi „tradus” de toate femeile. De altfel, aici nu poate încăpea nici o discuţie, căci „Crăcănel” e o poreclă (dar tot aşa de indirectă ca şi „Dandanache”), aşadar trebuie să conţină caracterele comice ale tipului. – „Rică Venturiano” evocă dezinvoltura (prin nume şi prin prenume) juneţe, poate aventură (prin pronume) şi prin sonoritatea numelui şi al prenumelui, ca şi prin combinaţia lor, e comic.

I. L. Caragiale

GARABET IBRĂILEANU

Numele „Veta”, „Ziţa”, „Miţa”, „Didina” nu au nimic comic, noţional sau acustic, dar au comicul categoriei sociale – aceste nume fiind mai mult nume de mahala.

Caragiale are o dublă intuiţie a individului: a categoriei lui sociale şi sufleteşti.

Această sinteză constituie rezistenţa operei lui. Comedia de moravuri se împleteşte cu aceea de caracter. Putem

stabili, pe această observaţie capitală, o serie de secţiuni în psihologia şi starea socială a personagiilor. La o superficială privire, s-ar părea că scriitorul se repetă, prin asemănarea conţinutului moral al unor tipuri, şi că numai starea lor socială, decorul mediului se schimbă, nu şi psihologia specifică a personagiilor. Există un fel de simetrie între tipurile comediei caragialiene, dar cât de nuanţată, precisă, de viguroasă, în înseşi nuanţele respective, este fizionomia concretă a fiecărui personagiu. Viziunea şi tehnica sunt atât de lucrate, până la cele mai mici dar caracteristice amănunte, încât rar găsim o operă care să ne dea senzaţia unei condensări, a unei organicităţi mai depline. Afirmaţia că în special în O scrisoare pierdută (am adăuga şi Conul Leonida faţă cu reacţiunea) nu se poate schimba un cuvânt, o replică, o virgulă este justă. Dar de ce impresia aceasta de organism fără defect, de viabilitate fără hiaturi, de replică fără artificialitate?

Nimic mai „compus” decât discursurile lui Caţavencu şi Farfuride, cu toate incoerenţele logice, cu toate efectele aglomerate, în vederea comicului. Şi totuşi nimic de prisos, nimic exagerat în însăşi exagerarea artistică a acestor două discursuri. Caragiale exprimă prin ele o mentalitate, o ideologie deformată. Discursurile sunt tipice pentru fiecare. Al lui Caţavencu mai avântat, în stupiditatea lui, al lui Farfuride e discurs de „pisălog” şi agramat împleticit. Iată de unde vine impresia de organicitate: din suprapunerea şarjei peste conţinutul psihologic al tipului satirizat. Putem alcătui un întreg tablou al nuanţelor, al filiaţiei psihologice şi al ritmicităţii lor artistice, urmărind cele mai însemnate personagii ale comediilor. ă.î

Caţavencu este un produs mai nou al politicianismului: avocat, patron de ziar, ca armă de şantaj, plastograf, semidoct patetic şi ridicul, el şi-a multiplicat mijloacele de luptă, deşi i le anulează centrul, fiindcă tradiţia moralităţii este mai veche, mai autoritară aici. Trahanache, ca şi Farfuride şi Brânzovenescu (cam de aceeaşi vârstă toţi)

sunt ramoliţi, incapabili, dar în fond mai puţin pătaţi în viaţa morală. Concurenţa în democraţia extinsă e mai aprigă în noile generaţii.

Caţavencu trece peste orice scrupul, iar Tipătescu, fiindcă celelalte mijloace de

Teatru 263 parvenire politică s-au uzat (delaţiunea la centru, şantajul, discursul demagogic), descoperă o nouă cale: femeia. ă.î

Abuzul de putere este ultima evoluţie a falsei democraţii, reprezentate prin micul „satrap”, prefectul de judeţ.

Psihologia ciclică a personagiilor caragialiene nu se termină aici. Iată raportul de evoluţie dintre Jupân Dumitrache şi Trahanache. Amândoi „stâlpi ai societăţii” în mediul lor: corecţi în fond, cu obsesia prestigiului casnic, deopotrivă de naivi, de senini în faţa evidenţei. Jupân Dumitrache are exact aceeaşi funcţie psihologică în mediul mahalalei ca şi Trahanache în al burgheziei provinciale. Căpitan în „guardia naţională”, el contribuie la consolidarea stării lui sociale, permiţând ascensiunea şi siguranţa lui Trahanache. Regimul nu mai este acum ameninţat de duşmanii poporului, generaţia lui Jupân Dumitrache a pregătit calea generaţiei lui Zaharia Trahanache. ă.î

În sfârşit, asemănarea şi filiaţia dintre Ziţa, Veta şi Zoe, trei feţe ale „eternului feminin” vulgar, romanţios, cu un limbaj, cu gusturi, cu voinţe precizate, exprimă trei mentalităţi, surprinse în nuanţa lor specială. Ziţa, generaţie de mahalagioaică mai evoluată, aspră la „intelectualul” Venturiano şi îi plac escapadele sentimentale, grădinile de vară. Veta, dezamăgită în căsnicia ei prozaică, nu evadează prin latura romanţioasă; ea se consolează, mai practic, cu vigoarea şi tinereţea lui Chiriac; mulţumită cu mediul ei, cu situaţia ei, îşi caută numai satisfacţia amoroasă în braţele tejghetarului.

Zoe, mai emancipată, mai voluntară, uneşte ambiţia socială şi grija de reputaţie cu amorul clandestin pentru Tipătescu. Într-o genealogie posibilă, Veta ar fi mama, Ziţa,

fiica ei, iar Zoe fiica Ziţei. Trei generaţii de femei cu psihologii distincte.

POMPILIU CONSTANTINESCU

Fără să fie esenţială, structura tipologică există în opera lui Caragiale, ca un schelet susţinător. Altfel opera ar părea uşuratecă. Nicăiri nu dăm de caracterul complet, trăind independent de comicul situaţiilor. Femeile sunt fără interes, mai degrabă vulgare, iar când sunt comice, atunci umorul vine din procedee. Nu întâlnim aici pe mizantrop, pe avar, pe ipocrit, adică marile probleme de viaţă morale. Caracterele lui Caragiale sunt minimale. În O noapte furtunoasă Jupân

Dumitrache e un mahalagiu fioros de moral, ţinând la onoarea lui de familist, propriu-zis credul, mai mult brutal decât vigilent şi deci „cocu”. Nae Ipingescu, ipistasul, amicul său, e un devotat redus la minte, întunecat de o onestă stupidiI. L. Caragiale

G. CĂLINESCU tate. Chiriac, întinătorul onoarei conjugale a stăpânului, e şters. Rică Venturiano nu-i decât un pretext de umor verbal. Restul inexistent. În O scrisoare pierdută, Ştefan Tipătescu, prefectul, e foarte neînsemnat ca om. Zaharia Trahanache e o variantă, bonomă, a lui Jupân Dumitrache, un „cocu” cu bănuielile uşor de potolit.

Agamemnon Dandanache e mai mult un bâlbâit şi un mărginit mintal, simbol al necesităţilor electorale. El comite nedelicateţea de a se sluji la infinit de o scrisoare compromiţătoare, căzută în mâinile sale, dar se pune întrebarea dacă are destul proces mintal spre a-şi da seama de natura morală a faptelor. Farfuridi, Brânzovenescu, Cetăţeanul turmentat, cei dintâi doi tenebroşi, ultimul onest şi beţiv, sunt mai mult nişte intrări grase în scenă decât nişte corporalităţi.

Caţavencu e zgomotos, schelălăitor, excroc, galant, sentimental, patriot, adică un Mitică, exponent al câmpiei danubiene. Poate că mai substanţial este comisarul

Pristanda, un Polonius pentru această lume bombastică, funcţionând ca un ecou docil. Şi mai organic este Conu Leonida, care caută a ţine pe coana Eftimia sub prestigiul ştiinţei sale universale: psihologice, istorice, politice, economice.

Afară de aceasta e un egoist burghez, un poltron şi un tiran care nu iese din ale lui. Când teoria fandacsiei nu se verifică, el suceşte explicaţia tot în favoarea lui.

Toţi aceşti eroi sunt structural satisfăcători, însă nu s-ar putea face cu ei comedie adâncă. Comicul rezultă din îmbinarea mijloacelor şi rămâne în cele din urmă în sfera indemonstrabilului. Este la Caragiale un umor inefabil ca şi lirismul eminescian, independent de orice observaţie ori critică, constând în,caragialism", adică într-o manieră proprie de a vorbi. Teatrul lui e plin de ecouri memorabile ce au asupra spectacolului efectul delirant pe care melodia operei italiene o are asupra publicului. Spectatorul ia fraza, vrăjit, din gura actorului şi o continuă singur. Când Pristanda vorbeşte de remuneraţia lui după buget, simţi nevoia de a striga din stal: „mică, sărut mâna, coane Fănică", într-atât aceste replici, sentinţe trăiesc singure cu o pură viaţă verbală. Ele zugrăvesc misterios sufletul nostru volubil şi ne reprezintă inanalizabil, deşteptând simţul estetic nu prin curiozitate, la prima lectură, ci prin imposibilitatea de a le mai înlătura din conştiinţă după ce ne-am familiarizat cu ele.

Ideea politică, obişnuia să spună la cursurile sale esteticianul Mihail Dragomirescu, este sâmburele tuturor capodoperelor literaturii universale. Exemplele nu-i lipseau: Iliada în antichitate, Divina comedie în evul mediu ş. a. m. d. până

Teatru 265 în zilele noastre, la Caragiale. Este sigur că pasiunea politică e firul conducător în cele trei principale comedii ale marelui nostru dramaturg: O noapte furtunoasă, Conu Leonida faţă cu reacţiunea şi O scrisoare pierdută (citate în ordine cronologică

— cea axiologică ar impune o exactă inversare!). Ce este jupânul Dumitrachedecât un ambiţios al cărui zel în garda civică, unde funcţionează cu gradul de căpitan, ascunde, în subtext, dorinţa unui „la mai mare!”, de aceia se înduplecă atât de lesne să deschidă largi braţe de viitor cumnat lui Rică Venturiano, de a cărui neîndoielnică ascensiune nu putea să nu profite (vezi situaţiile lui viitoare în planurile din proiectata comedie berlineză Titircă, Sotirescu et K°). Până şi Nae

Ipingescu, ipistatul, e recomandat în lista persoanelor, ca „amic politic al căpitanului”, – căpitan, se-nţelege, electiv prin dominarea cadrelor liberale în garda civică. Se ştie că ascest ipistat se pune vădit în serviciul partidului pe care însuşi se sprijină, cu recrutarea forţată, până şi a bolnavilor – ce e drept, fără „ceferticat” —, ca în cazul lui Tache Pantofarul „de la Sf. Lefterie”, special vizat, ca „finul lui Popa-Tache”, vestitul bătăuş conservator, rămas de pomină în istoria politică bucureşteană de acum o sută de ani. Mai prudent şi mai „disponibil”, gata să se pună în serviciul tuturor guvernelor, în rotativa tradiţională a celor două partide „istorice”, Ghiţă Pristanda nu este afiliat niciunuia, se-nţelege, datorită precarei sale situaţii economice; cu o leafă de 80 de lei, trebuie să ţină 11 guri! Nici Cetăţeanul turmentat nu s-a înregimentat, deşi ţine mortiş să-şi exercite dreptul suveranităţii prin votul său, la alegirile de la colegiul al II-lea, al micii burghezii, sub regimul cenzitar al colegiilor. El simbolizează de altfel aşazisa „zestre guvernantentală”, deoarece, ca „om de ordine”, votează regulat cu partidul de la putere. Zelul său de votant, fie chiar în ultimul sfert de oră, îl integrează în masa personajelor din O scrisoare pierdută, din care nici unul nu este apolitic. Însăşi Zoe se agită politiceşte, dar, credem, nu numai din interesul special, al recuperării scrisorii compromiţătoare, ci în calitate de femeie „cu influenţă”, de femeie de mare voinţă. Spre deosebire de ea, nici Veta şi Ziţa, din O noapte furtunoasă, nici Coana Efimiţa, din Conu

Leonida faţă cu reacţiunea, nu manifestă nici un fel de interes pentru problemele politice. Nu acelaşi este însă în cazul celor două eroine galante din D-ale carnavalului, ba chiar dimpotrivă, considerând că sunt singurele personaje din comedie care se declară politiceşte, spre deosebire de bărbaţii care gravitează în jurul lor. În textul primei publicări a comediei (Convorbiri literare din 1 mai 1885, în fruntea revistei), Didina Mazu e prezentată ca „nihilista din Bucureşti”, iar Miţa Baston ca „republicana din Ploieşti”, fapt care, explicabil, l-a indispus profund pe Gherea.

Nu vom merge mai departe cu analiza implicaţiilor social-politice ale teatrului lui Caragiale, care au făcut obiectul unor numeroase cercetări şi discuţii. La pasiunea politică a eroilor lui Caragiale, cărora li se alătură o singură femeie, cum s-a văzut, Zoe, se adaugă ca un element de aceiaşi greutate pasiunea dragostei, de la care nu se exceptează nici una din eroinele acestui „theatron politikon”.

Ponderea elementului feminin pasional nu a fost îndeajuns remarcată. Veta trece ca un personaj comic, întocmai ca şi Ziţa, sora ei mai tânără. Publicul surâde când ea recită, singură, versuri de dragoste sau când le asociază portretului lui Chiriac, tot aşa cum se distrează când Chiriac ameninţă, în prezenţa Vetei, să se străpungă cu şpanga, ca să-şi dovedească iubirea. Poate că în acest din urmă caz, spectatorii să nu se înşele, dacă ei adulmecă, în subtext, caracterul interesat al legăturii tânărului tejghetar cu matura lui patroană. Nu ştim vârsta exactă a Vetei, dar bănuim că este mult mai în etate decât sora ei, Ziţa, care o respectă ca atare.

În orice caz, ea se apropie de acea vârstă la care, mai acum un secol, femeile erau socotite ca „trecute” şi nu mai puteau râvni la plăcerile, pe atunci oprite, ale dragostei. Veta trăieşte cu o deosebită intensitate, la acel prag

crepuscular al feminităţii, ultima şi poate unica ei pasiune. A fost măritată de tânără cu Dumitrache, bărbat copticel, pe care nu l-a iubit niciodată, respectându-şi însă datoria de fidelitate conjugală, până l-a cunoscut pe Chiriac, căruia i s-a dăruit cu frenezia aşteptării de o viaţă. Gelozia lui Chiriac (sinceră să admitem!), departe de a o măguli şi de a o întreţine, numai din instinctul tactic al vârstei critice, sau ca o femeie cochetă, – ceia ce nu este, – o chinuie îngrozitor. Dragostea ei profundă pentru Chiriac este un autentic element de dramă în această primă comedie politică a lui Caragiale. Cine iubeşte cu adevărat, cine este stăpânit de pasiunea sa, se dă uşor de gol, prin imprudenţe de tot felul. Nu s-a remarcat cu câtă fineţe psihologică autorul o face pe Veta să comită o seamă de imprudenţe, care într-o dramă propriu-zisă i-ar fi fost de-a dreptul fatale. Să le facem punctajul. În prealabil, fie zis, ea şi-a luat o precauţie faţă de zuliarul ei soţ, prefăcându-se a nu face haz şi caz de Chiriac, şi a se opune intenţiei lui Dumitrache de a şi-l face „tovarăş la parte”. În scena VII din actul I, când ea intră în scenă, o vedem cusând galoanele la mondirul de sergent de gardă civică al lui Chiriac şi ascultând-o distrată pe Ziţa, ca s-o întrebe „ce e” când ţi se bate o tâmplă. Ghicim că i s-a „bătut” cea stângă, fiindcă ridică cu interes capul la răspunsul că se va împăca cu o persoană cu care e certată. Ziţei îi răspunde totuşi, cu prefăcută indiferenţă, că nu e certată cu nimeni, fapt neadevărat, deoarece Chiriac o bănuieşte, ca şi DumiTeatru 267 trache, soţul ei, că ţine să se ducă la Union ca să-şi facă semne cu „craiul” ei (de fapt al Ziţei, Ricăl). Ziţa constată cu uimire că Veta plânge, iar aceasta îşi justifică lacrimile cu „nişte figuri” imaginare, nu fără să spună mai departe că mai bine ar muri. După ce-i „scăpa” această indirectă mărturie, dă înapoi, spunând că a glumit şi se ceartă cu Ziţa, comunicându-i ferma hotărâre de a nu mai pune piciorul la Union. Desigur o costă bănuiala lui Chiriac, nu a lui Dumitrache, pe care vom vedea că-l sfidează, când acesta îl caută turbat pe Ricăl,

văzut de el din stradă, prin perdea, în casă, la miezul nopţii. Când Chiriac vine să-şi ia mondirul, începe scena mare, a IX-a, a „explicaţiei”. Ea îi spune că nu mai poate plânge, că şi-a plâns toate lacrimile şi că a greşit, punându-şi mintea cu un copil ca el. Aşadar era o notabilă diferenţă de vârstă între patroană şi tejghetar. Ea îi mărturiseşte, profund afectată de a nu fi crezută că el este marea ei dragoste: „Eu sunt o femeie mincinoasă; n-am simţit nimic când ţi-am spus că nu ştiu să mai fi trăit până să nu te cunosc pe dumneata”. Întreg paragraful cu care Veta vrea să-şi încheie convorbirea cu Chiriac, poartă următoarea indicaţie de regie: „(cu emoţie din ce în ce mai nestăpânită)”. Aflam din dialogul care continuă că era amanta lui

Chiriac de un an: „Ce folos câtă fericire am avut un an, dacă într-o zi mi-am plâns-o toată!”. Ea regretă că nu poate muri de dragoste: „Ei! bine ar fi să poată muri omul când vrea; dar. nu moare nimeni de asta!”. Marea scenă se încheie cu împăcarea, dar efectul dramatic e obnubilat de comicul situaţiei: din stradă, Dumitrache, care-şi face, cu Ipingescu, rondul de noapte, îi strigă lui Chiriac, strâns îmbrăţişat cu Veta, să vegheze mereu la „onoarea” lui de „familist”! Când însă la întoarcerea inopinată a lui Dumitrache, Veta îl înfruntă, cum spuneam, pe soţul nu fără „rezon” zuliar, ea riscă să se dea de gol, ocupându-se mereu de

Chiriac. Bărbaţii se pregătesc să escaladeze schelele, în căutarea „bagabondului” şi Veta îi întreabă: „Sunteţi nebuni? Vreţi să se rupă schelele cu voi? Chiriac, nu ştii că schelele sunt părăsite de trei săptămâni? vrei să te prăpădeşti?” La răspunsul lui tăios, ea revine cu o altă imprudenţă, în auzul lui Dumitrache şi al lui Ipingescu:

— Iar te iei după vreo bănuială de-a dumnealui, iar? Ai uitat ce.” (adică: ce mi-ai jurat adineauri, că nu mă vei bănui?). Lesne încrezătorul Dumitrache e acel care-i răspunde, fără să se mire de grija pe care ea i-o poartă lui Chiriac, la stăruinţa de a-i înlătura acestuia, iar nu lui,

bănuielile: „Da, bănuială. cu ochilari la nas şi cu giobenu-n cap!” Chiriac trebuie să se lupte cu Veta, că să-i scape din mâini, ceea ce putea să-i dea de bănuit oricărui soţ, afară de, bineînţeles, lui

Dumitrache, a cărui încredere absolută în Chiriac nu e zdruncinată de nici o evidenţă.

Iar când, în sfârşit, cei trei bărbaţi escaladează fereastra, Veta îşi maniI. L. Caragiale

ŞERBAN CIOCULESCU festă cu glas tare grija ei exclusivă, scoţând capul pe fereastră: „Chiriac! Chiriac!

binişor! să nu cazi!”. Când vine Ziţa, e iarăşi gata să se dea de gol, reproşându-i că şi-a găsit „beleaua cu Chiriac.” din cauză că a dus-o la „Iunion”.

— Cu Chiriac?

se miră Ziţa, necunoscându-i legătura. Veta „(dregând-o): Cu dumnealui, cu

Chiriac, cu toţi”. De fapt, un singur om o interesează şi o stăpâneşte: Chiriac.

Ziţei îi spune, cu privire la primejdia care-l ameninţă pe Ricã, urmărit de cei trei: „Dumnealui e grozav, Chiriac e nebun!” Primejdia mai mare vine, simţea ea, nu de la bărbatul ei atât de gelos, ci de la amantul care se crede înşelat şi care, îi place a crede, este şi mai gelos! Când, în sfârşit, Ricã e prins, numai Ipingescu, recunoscându-l, îi ia apărarea. Veta nu se simte datoare să-i explice lui Dumitrache situaţia, ci se dă pe lângă Chiriac, pe care îl ia „la o parte, necăjită”. Altă imprudenţă! Iar când ea îşi dă seama cât de târziu s-a făcut, întâia ei grijă, făţişă, e tot la Chiriac: „Veta (din fund către jupân Dumitrache): Ei! toate bune, frăţico, dar noi nu dormim în noaptea asta? Chiriac are să se scoale mâine până-n ziuă la ezirciţ”. Este ultima ei intervenţie scenică orală. Când dau să se retragă, „Ricã e cu Ziţa, Chiriac cu Veta, jupân Dumitrache suie cu Ipingescu”. Nici această imprudenţă a Ziţei n-are să-i deschidă ochii lui Dumitrache, care mai departe, în ultimele replici se linişteşte asupra provenienţei legăturii de gât

străină, găsită de el „pe pernele patului dumneaei”, – se linişteşte, fireşte, când află de la Chiriac că este a acestuia. Iar Veta nu mai spune nici o vorbă, fericită că şi-a recuperat definitiv încrederea şi dragostea lui Chiriac. Comedia a trecut norocos pe lângă drama rămasă neobservată de către unanimitatea spectatorilor.

Născut în 1852, în împrejurimile Bucureştilor, I. L. Caragiale a scris excelente povestiri şi câteva piese de teatru care au „revoluţionat” teatrul românesc, uşor de revoluţionat, deoarece, ca să zicem aşa, nu exista. De fapt, el l-a creat.

Prin valoarea comediilor de moravuri şi de caractere, scrise, din păcate, într-o limbă fără circulaţie mondială, I. L. Caragiale este, probabil, cel mai mare dintre autorii dramatici necunoscuţi. Scârbit de societatea timpului său, după ce şi-a agravat dezgustul denigrând-o, în întreaga sa operă, cu violenţă şi luciditate, talent şi amor, I. L. Caragiale profită de o moştenire târzie pentru a se expatria la sfârşitul vieţii sale la Berlin, unde muri în 1912, la şaizeci de ani şi cinci luni.

Refuzase, în ianuarie al aceluiaşi an, să se întoarcă la Bucureşti pentru cele câteva zile necesare sărbătoririi oficiale a celor şaizeci de ani ai săi şi a carierei sale, căci, întrucât îşi înjurase compatrioţii, aceştia sfârşiseră prin a-l admira.

I. L. Caragiale i-a dojenit, în opera sa, pe comercianţi, administraţia, pe politicieni: învinuirile lui erau îndreptăţite, fireşte.

Întrucât I. L. Caragiale frecventase, în tinereţea sa, un club politic şi literar conservator sub egida căruia îşi publică primele sale două comedii (O noapte furtunoasă şi Conu’ Leonida faţă cu reacţiunea), reprezentate respectiv în 1879 şi

1880, unii au vrut să vadă acest autor un duşman al liberalismului, al democraţiei.

Nu era adevărat decât în parte. Mai târziu, Caragiale fu prietenul intim al creatorului mişcării socialiste româneşti şi participă la manifestaţii socialiste. În comedia sa cea mai importantă (O scrisoare pierdută, jucată în 1883), I. L. Caragiale atacă, cu aceeaşi obiectivitate şi vehemenţă, pe conservatori ca şi pe liberali.

S-a profitat de acest fapt pentru a descoperi în opera sa simpatii socialiste, tendinţe revoluţionare. Lucrul acesta e poate exact, pentru bunul motiv că, neexistând guvernare socialistă, nu avea de ce să-i poarte pică. În realitate pornind de la oamenii vremii lui, Caragiale este un critic al omului oricărei societăţi. Ceea ce îl particulizează este virulenţa excepţională a criticii sale. Într-adevăr, omenirea, aşa cum ne este înfăţişată de acest autor, pare a nu merita să existe. Personajele sale sunt nişte exemplare umane în aşa măsură degradate, încât nu ne lasă nici o speranţă. Într-o lume în care totul nu e decât batjocură, josnicie, numai comicul pur, cel mai nemilos, se poate manifesta.

Principala originalitate a lui Caragiale este că toate personajele sale sunt nişte imbecili. Închipuiţi-i pe omuleţii lui Henry Monner împinşi mai adânc, scufundâ ndu-se cu totul în iraţionalitatea cretinismului. Aceşti antropozi sociali sunt lacomi şi vanitoşi: lipsiţi de intelegenţă, ei sunt, dimpotrivă, uimitori de şireţi; ei vor să „parvină”; sunt moştenitorii, beneficiarii revoluţionarilor, ai eroilor, ai iluminaţilor, ai filozofilor care au răsturnat lumea cu gândirea lor, sunt rezultatul acestei răsturnări. Trebuie desigur să profite cineva de ea. Ceea ce e deprimant este că înseşi ideile, văzute prin acest haos intelectual, se degradează, îşi pierd orice semnificaţie, în aşa măsură încât, în cele din urmă, oamenii şi ideologii, totul e compromis. Caragiale nu ia lucrurile uşor şi se află foarte departe de un

Feydeau, al cărui geniu constructor îl are de altfel, sau de un Labiche, cu care are totuşi, poate, afinităţi de tehnică formată. Spirit naturalist, el şi-a ales personajele din lumea

de fiecare zi, dar ni le-a dezvăluit în esenţa lor profundă. El a făcut din ele nişte tipuri, nişte modele: lumea a fost obligată să le admită existenţa. Toată lumea putea să vadă, în miniştrii ţării, pe prefectul care-şi încalcă datoria din O scrisoare pierdută; în deputaţii bâlbâiţi, pe avocatul conservator din aceeaşi piesă; în ziariştii cu mintea confuză, pe poetul din Noaptea furtunoasă; în micii rentieri, pe conu' Leonida.

I. L. Caragiale 270

Văzute mai aproape, şi mai înâti înfăţişarea lor locală, lucrurile devin şi mai grave. La ieşirea dintr-un ev mediu balcanic ce se prelungise în provinciile româneşti până în mijlocul secolului trecut, ţara intra, dintr-o dată, în plină Europă liberală. Reforme rapide dădură acestei naţiuni o nouă structură socială; o clasă burgheză se constituia, în întregime; micul-burghez, negustor îmbrăcat în uniforma gărzii civice, apărea, identic cu confratele lui francez, cu micul-burghez universal, însă şi mai prost. Cât despre burghezia superioară, ea nu părea deloc deosebită de cea mică. Ignoranţa ei era mai complexă. Neânţelegând nimic din evoluţia istoriei, câteva dintre aceste personaje, cele mai puţin fericite, aveau totuşi ambiţia de a înţelege ceva din ea, fără să reuşească: şi acest efort mental, recăzând, istovit, în gol, ni-l înfăţişează Caragiale, în greoaia lui strălucire.

Eroii lui Caragiale sunt nebuni după politică. Sunt nişte cretini politicieni. În aşa măsură, încât şi-au deformat limbajul cel mai cotidian. Ziarele sunt hrana întregii populaţii: scrise de nişte idioţi, ele sunt citite de alţi idioţi. Deformarea limbajului, obsesia politică sunt atât de mari încât toate actele vieţii se scaldă într-o bizară elocvenţă, alcătuită din expresii tot atât de sonore pe cât de minunat de improprii, în care cele mai rele nonsensuri se acumulează cu o bogăţie inepuizabilă şi servesc la justificarea nobilă, a unor acţiuni incalificabile: prietenii sunt trădaţi „în intresul partidului"; înşelată de amantul ei,

o femeie îi aruncă în faţă cu vitriol: pentru că „are o fire republicană”; se „iscăleşte cu curaj” un denunţ anonim, trimis ministrului conservator; eşti falsificator pentru binele patriei; vrei să fii deputat din dragoste pentru „ţărişoara mea”: faci parte din toate regimurile pentru că eşti „imparţial”; nu dai posturi decât „fiilor Naţiunii”; descoperi că un individ deocheat e vrednic de interes „pentru că e de-ai noştri”; numai un copil al Naţiunii „are dreptul să fie decorat, căci decoraţiiloe sunt făcute din sudoarea poporului”; trebuie trimişi la ocnă „toţi cei ce mănâncă poporul”; o mică rebeliune locală „este un mare exemplu pentru Europa întreagă care e cu ochii aţinţiţi asupra noastră”; prefectul care nu vrea să-şi dea sprijinul unui candidat de deputat „suge sângele poporului”; „Papa – iezuit, aminteri nu-i prost”;

Leonida vrea o cârmuire care ar da pentru „fieştecare cetăţean. câte o leafă bună pe lună” şi sub care „nimeni să nu mai aibă drept să-şi plătească datoriile”.

Există şi marile principii: „Iubesc trădarea, dar urăsc pe trădători”; „un popor care nu merge înainte, stă pe loc”; „oricare popor, oricare ţară îşi are faliţii săi.

Numai noi să n-avem faliţii noştri!”.

Distanţa dintre un limbaj pe cât de obscur pe atât de elevat şi şiretenia meschină a personajelor, dintre politeţea lor ceremonioasă şi necinstea lor funciară, Teatru 271 adulterele groteşti ce se amestecă cu toate acestea, fac ca în cele din urmă acest teatru, mergând dincolo de naturalism, să devină absurd-fantastic. Niciodată stăpânite de un sentiment de culpabilitate, nici de ideea vreunui sacrificiu, nici de vreo altă idee („de vreme ce avem un cap, la ce ne-ar sluji inteligenţa”, se întreabă ironic Caragiale), aceste personaje cu conştiinţa uimitor de liniştită sunt cele mai josnice din literatura universală. Critica societăţii capătă astfel la Caragiale o ferocitate nemaipomenită.

În cele din urmă ne dăm seama că nu principiile noilor instituţii sunt combătute de Caragiale ci reaua credinţă a

reprezentanţilor lor, ipocrizia diriguitoare, dezgustătoarea prostie burgheză, toate nişte cauze care au făcut ca maşinăria democratică să se strice, ca şi cum ar fi fost sabotată, înainte de a fi putut să funcţioneze, iar noua societate să fie descompusă înainte de a fi compusă; totul se prăbuşeşte în haos. I. L. Caragiale nu ne spune că vechea societate era mai bună. El nu crede aşa ceva. El gândeşte că aşa este „societatea”. Totul trebuie mereu refăcut. Autorul, în ce-l priveşte, se spală pe mâini (şi-a interzis întotdeauna să facă altceva decât artă pentru artă) şi se retrage în străinătate, unde nu va reuşi niciodată să cunoască îndeajuns oamenii pentru ca ei să-i devină la fel de insuportabili ca şi cei pe care i-a cunoscut prea bine la el acasă.

EUGČNE IONESCO.

SFÂRŞIT